

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK CEZA MUHALEMESİ HUKUKUNDA
SERİ MUHAEME USULÜ

Ozancan BELCİ

Danışman

Doç. Dr. Koray DOĞAN

İZMİR-2021

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

....../....../.....

Ozancan BELCİ

DECLARATION

I hereby declare that this master's thesis titled as "Accelerated Trial Procedure at Turkish Criminal Procedure Law" has been written by myself in accordance with the academic rules and ethical conduct. I also declare that all materials benefited in this thesis consist of the mentioned resources in the reference list. I verify all these with my honour.

....../....../.....

Ozancan BELCİ

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü
Ozancan BELCİ

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kamu Hukuku Anabilim Dalı
Kamu Hukuku Yüksek Lisans Programı

Ceza muhakemesi hukuku, maddî gerçeğe ulaşma amacını sağlarken kişi hak ve hürriyetlerini doğrudan doğruya etkileyebilmektedir. Dolayısıyla ceza muhakemesine ilişkin düzenlemeler, maddî gerçeğe ulaşma amacıyla kişi hak ve hürriyetlerinin korunmasını dengeli bir şekilde gözetecek şekilde yapılmalıdır.

Öte yandan genel soruşturma ve kovuşturma usulü, ceza muhakemesine katılan kişilerin, özellikle şüphelinin ve sanığın haklarının korunabilmesi amacıyla ayrıntılı düzenlemeler içermektedir. Bu durumda muhakemenin kesin bir hükümle sonuçlanmasına kadar geçen süre de uzamakta, Cumhuriyet başsavcılıklarının ve mahkemelerin iş yükü altından kalkabilmesi neredeyse imkânsız hale gelmektedir.

Birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de bazı suçlara ilişkin cezaî uyuşmazlıkların kamu davasının açılmasının ertelenmesi, mağdur ile fail uzlaşması, önödeme ve benzeri kurumlar ile ceza adaleti sistemi dışına çıkarılması suretiyle yargının çığ gibi büyüyen iş yükünün azaltılması amaçlanmıştır. Ancak benimsenen bu yöntemler de iş yükünün azaltılması için yeterli olmamıştır.

7188 sayılı ve 17/10/2019 tarihli Kanun ile Türk Ceza Muhakemesi Hukukuna, seri muhakeme usulü adı verilen yeni bir sistem getirilmiştir. Bu usul ile kanunda sınırlı şekilde sayılmış olan bazı tip suçlara ilişkin soruşturma evresi, Cumhuriyet savcısının yapacağı teklifi şüphelinin de müdafii huzurunda kabul etmesi koşuluyla görevli ve yetkili mahkemeden verilebilecek bir hükümle sona ermektedir. Ceza muhakemesi hukukumuzun temel kavramları ve ilkeleriyle birçok

noktada çelişen bu usulün titiz bir şekilde irdelenmesi gerekmektedir. Zira şüpheli, seri muhakeme usulünü kabul etmekle, genel soruşturma ve kovuşturma usulünde kendisine tanınmış olan birçok haktan vazgeçmekte; fakat bunun karşılığında muhakeme sürecinin sonucunda alabileceği ceza yarı oranında indirilmektedir.

Çalışmamızda; seri muhakeme usulünün hukukumuzdaki yeri ve amacı, hukukî niteliği, seri muhakeme usulünün uygulanma koşulları ve uygulanamayacağı haller ile seri muhakeme usulünün uygulanması ve sonuçları, karşılaştırmalı hukuktaki benzer düzenlemeler de dikkate alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ceza muhakemesi, seri muhakeme usulü, dekriminalizasyon, adil yargılanma hakkı.

ABSTRACT
Master's Thesis
Accelerated Trial Procedure at Turkish Criminal Procedure Law
Ozancan BELCİ

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Public Law
Public Law Program

Criminal procedure law can directly affect the rights and freedoms of individuals while providing the purpose of achieving material truth. Therefore, the regulations regarding the criminal procedure should be made in a way that takes into account the protection of individual rights and freedoms in a balanced way in order to reach the material truth.

On the other hand, the general investigation and prosecution procedure includes detailed regulations in order to protect the rights of the persons participating in the criminal procedure, especially the suspect and the accused. In this case, the time elapsed until the conclusion of the trial with a final verdict also extends, and it becomes almost impossible for the Chief Public Prosecutor's Offices and the courts to cope with the workload.

In our country, as in many countries, it is aimed to reduce the workload of the judiciary, which is growing like an avalanche, by postponing the opening of the public case of criminal disputes related to some crimes, reconciling the victim with the perpetrator, removing them from the criminal justice system with prepayment and similar institutions. However, these adopted methods were not sufficient to reduce the workload.

With the Law No. 7188 and dated 17/10/2019, a new system called rapid trial procedure was introduced to the Turkish Criminal Procedure Law. With this procedure, the investigation phase regarding certain types of crimes, which are

limited in the law, ends with a judgment that can be given by the competent court, provided that the suspect accepts the proposal made by the public prosecutor in the presence of his defense counsel. This procedure, which conflicts with the basic concepts and principles of our criminal procedure law at many points, needs to be examined meticulously. Because, by accepting the rapid trial procedure, the suspect renounces many of the rights granted to him in the general investigation and prosecution procedure; however, in return, the penalty he may receive as a result of the trial process is reduced by half.

In our study; The place and purpose of the rapid trial procedure in our law, its legal nature, the conditions of application of the rapid trial procedure and the cases in which it cannot be applied, and the application and results of the rapid procedure procedure have been examined by considering similar regulations in comparative law.

Keywords: Criminal procedure, accelerated trial procedure, decriminalization, the right to a fair trial.

TÜRK CEZA MUHAKEMESİ HUKUKUNDA SERİ MUHAKEME USULÜ

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
DECLARATION	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SERİ MUHAKEME USULÜ KAVRAMI, HUKUKUMUZDAKİ YERİ, AMACI, HUKUKİ NİTELİĞİ ve BENZERİ KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

I. SERİ MUHAKEME USULÜ KAVRAMI, HUKUKUMUZDAKİ YERİ ve AMACI	3
A. Genel Olarak Seri Muhakeme Usulü Kavramı	3
B. Seri Muhakeme Usulünün Hukukumuzdaki Yeri	5
C. Seri Muhakeme Usulünün Amacı	6
II. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN HUKUKİ NİTELİĞİ	11
A. Genel Olarak	11
B. Seri Muhakeme Usulünün Hukukî Niteliği	11
III. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN BENZERİ KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI	12
A. Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi	12
1. Genel Olarak Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi	12
2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi	17
3. Seri Muhakeme Usulü ile Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesinin Karşılaştırılması	20

a.	Genel Olarak	20
b.	Seri Muhakeme Usulü ile Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesinin Benzer Yönleri	20
c.	Seri Muhakeme Usulü ile Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesinin Farklı Yönleri	21
B.	Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü	23
1.	Genel Olarak Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü	23
2.	Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü ile Seri Muhakeme Usulünün Karşılaştırılması	26
a.	Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü ile Seri Muhakeme Usulünün Benzer Yönleri	26
b.	Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü ile Seri Muhakeme Usulünün Farklı Yönleri	26
C.	Basit Yargılama Usulü	27
1.	Genel Olarak Basit Yargılama Usulü	27
2.	Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulünün Karşılaştırılması	30
a.	Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulünün Benzer Yönleri	30
b.	Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulünün Farklı Yönleri	31
D.	Uzlaştırma	32
1.	Genel Olarak Uzlaştırma Kurumu	32
2.	Uzlaştırma ile Seri Muhakeme Usulünün Karşılaştırılması	37
a.	Uzlaştırma ile Seri Muhakeme Usulünün Benzer Yönleri	37
b.	Uzlaştırma ile Seri Muhakeme Usulünün Farklı Yönleri	37
E.	Savcı-Sanık Pazarlığı (Plea Bargaining)	39
1.	Genel Olarak	39
2.	Amerikan Ceza Adaleti Sistemi Hakkında Genel Bilgi	40
3.	Savcı-Sanık Pazarlığı Süreci	42
4.	Savcı-Sanık Pazarlığı ile Seri Muhakeme Usulünün Karşılaştırılması	46
a.	Genel Olarak	46
b.	Savcı-Sanık Pazarlığı ile Seri Muhakeme Usulünün Benzer Yönleri	46
c.	Savcı-Sanık Pazarlığı ile Seri Muhakeme Usulünün Farklı Yönleri	47

İKİNCİ BÖLÜM SERİ MUHAKEME USULÜNÜN KOŞULLARI

I. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANABİLMESİ İÇİN ARANILAN KOŞULLAR 49

A.	Bir Soruşturmanın Bulunması	49
B.	Suçun Katalogda Sayılan Suçlardan Olması	49
1.	Genel Olarak	49
2.	Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Suçlar	50
a.	Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu	50
b.	Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu	52
c.	Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu	53
d.	Gürültüye Neden Olma Suçu	55
e.	Parada Sahtecilik Suçu	57
f.	Mühür Bozma Suçu	59
g.	Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu	60
h.	Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Suçu	62
i.	Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu	63
3.	Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da Yer Alan Suçlar	65
a.	Kapsam	65
b.	On Üçüncü Maddede Sayılan Fiiller	66
c.	On Beşinci Maddede Sayılan Fiiller	67
4.	Orman Kanunu'nda Yer Alan Suç	68
5.	Rulet, Tilt, Langırt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun'da Yer Alan Suç	69
6.	Kooperatifler Kanunu'nda Yer Alan Suçlar	70
7.	Katalog Suçlar Hakkında Değerlendirme	71
8.	Suç Vasfının Kovuşturma Aşamasında Değişmesi Hali	74
C.	Soruşturma Evresinin Sonuna Gelinmesi	75
1.	Genel Olarak	75
2.	Seri Muhakeme Usulünün Uzlaştırma, Önödeme ve Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumlarıyla Uygulanabilirliği ve Öncelik İlişkisi	77

D.	Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararının Verilmemesi	80
1.	Genel Olarak	80
2.	Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararı	80
E.	Şüphelinin Seri Muhakeme Usulünün Uygulanmasını Kabul Etmesi	83
II.	SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANAMAYACAĞI HALLER	84
A.	Seri Muhakeme Usulünün Yürürlük Tarihinden Önce Kovuşturma Evresine Geçilmiş, Hüküm Verilmiş veya Hükümün Kesinleşmiş Olması	84
B.	Akıl Hastalığı, Yaş Küçüklüğü, Sağırılık ve Dilsizlik Halleri	85
1.	Akıl Hastalığı Hali	85
2.	Yaş Küçüklüğü Hali	87
3.	Sağırılık ve Dilsizlik Hali	89
C.	İştirak Halinde İşlenen Suçlara İlişkin Özel Durumlar	91
1.	İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Şüphelilerden Bazılarının Seri Muhakeme Usulünü Kabul Etmemesi	91
2.	İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Şüphelilerden Bazılarına Seri Muhakeme Usulünün Uygulanması Olanağı Bulunmaması	92
D.	Şüphelinin Seri Muhakeme Usulünün Uygulanmasını Reddetmesi veya Bu Usulden Vazgeçmesi Hali	93
E.	Şüpheliye Ulaşılamaması Hali	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI ve SONUÇLARI

I.	TEKLİF AŞAMASI	95
A.	Genel Olarak	95
B.	Soruşturmanın Başlaması ve Delillerin Toplanması	95
C.	Şüphelinin Seri Muhakeme Usulüne Davet Edilmesi	96
D.	Şüphelinin Seri Muhakeme Usulü Hakkında Bilgilendirilmesi	97
E.	Yaptırımın Belirlenmesi	101
1.	Genel Olarak	101
2.	Yaptırımın Belirleneceği Aşama	102
a.	Temel Cezanın Belirlenmesi	103
b.	Temel Cezadan Yarı Oranında İndirim Yapılması	104
c.	Hükümün Açıklanmasının Geri Bırakılması	104

d.	Seçenek Yaptırımlara evirme ve Hapis Cezasının Ertelenmesi	105
e.	Güvenlik Tedbirinin Belirlenmesi	106
F.	Şüpheliye Seri Muhakeme Usulünün Teklif Edilmesi	108
G.	Şüphelinin Teklifi Değerlendirmesi	110
H.	Şüphelinin Seri Muhakeme Usulünü Kabulünün Hukukî Niteliği	111
II.	TALEPNAMENİN HAZIRLANMASI ve GÖREVLİ MAHKEMEYE GÖNDERİLMESİ	112
A.	Genel Olarak	112
B.	Talepnamenin Hukukî Niteliği	112
C.	Talepnamenin İçeriği	114
1.	Talepnamede Bulunması Gereken Unsurlar	114
2.	Talepnamede Gerekçeye Yer Verilmesi	114
D.	Talepnamenin Görevli Mahkemeye Gönderilmesi	116
III.	MAHKEMENİN TALEPNAMEYİ DEĞERLENDİRMESİ ve HÜKÜM AŞAMASI	117
A.	Genel Olarak	117
B.	Talepnamenin Cumhuriyet Başsavcılığına İadesi	118
C.	Şüphelinin Dinlenmesi	120
D.	Hüküm Aşaması	123
1.	Talepname Doğrultusunda Hüküm Kurulması	123
a.	Genel Olarak	123
b.	Anayasa Mahkemesinin İptal Kararından Sonra Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu Yönünden Oluşan Durum	125
c.	Mahkemece Verilecek Kararın Hukukî Niteliği	127
d.	Hükümde Gerekçe Bulunması	129
2.	Talepnamenin Reddi	130
IV.	KANUN YOLLARI	131
A.	Genel Olarak	131
B.	Olağan Kanun Yolu: İtiraz	132
C.	Olağanüstü Kanun Yolları	135
1.	Kanun Yararına Bozma	135
2.	Yargılamanın Yenilenmesi	136
V.	SERİ MUHAKEME USULÜNÜN SONUÇLARI	138

A.	Seri Muhakeme Usulünün Olumlu Sonuçlanması Halinde	138
B.	Seri Muhakeme Usulünün Olumsuz Sonuçlanması Halinde	141
1.	Soruşturmaya Genel Hükümler Çerçevesinde Devam Edilmesi	141
2.	Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Belgelerin Delil Olarak Kullanılamaması	141
SONUÇ		142
KAYNAKÇA		148

KISALTMALAR

AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AY	Anayasa
AYM	Anayasa Mahkemesi
B.	Başvuru Numarası
Bkz.	Bakınız
CD	Ceza Dairesi
CGTİHK	Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun
CMK	Ceza Muhakemesi Kanunu
CMSMY	Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü Yönetmeliği
CMUK	Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu
D.	Daire
Der.	Derleyen
E.	Esas
E.T.	Erişim Tarihi
Ed.	Editör
K.	Karar
md.	Madde
MSMUK	Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu
pr.	Paragraf
RG	Resmî Gazete
s.	Sayfa No
ss.	Sayfadan Sayfaya
sy.	Sayılı
TCK	Türk Ceza Kanunu
TDK	Türk Dil Kurumu
Y.	Yargıtay
YGİAY	Yakalama, Gözaltına Alma ve İfade Alma Yönetmeliği

GİRİŞ

Suç, insanlığın kaçınamayacağı ve ortadan kaldıramayacağı bir gerçekliktir. Günümüzde toplumsal ve iktisadi alanda yaşanan gelişmelerin yanı sıra, internet kullanımının yaygınlaşması gibi sebeplerle, işlenebilecek suçların hem çeşidi hem de sayısı artış göstermiştir. Elbette bu artış karşısında suçu önleme politikaları ve suçun işlenmesinden sonra suçu aydınlatma hususunda önemli yeri olan adlî bilimlerde de gelişme göstermiştir. Buna karşın birçok ülkede olduğu gibi ülkemizde de adlî merciler önünde bulunan soruşturma ve kovuşturma dosyalarının sayısı yatay bir seyir göstermek yerine sürekli artış eğilimi göstermektedir. Dosya sayısının sürekli artış grafiği çizdiği bir ortamda, bir uyuşmazlığın kesin bir karar veya hükümle sona ermesi için geçen ortalama süre de doğal olarak uzamaktadır. Hatta çok kısa bir süre içerisinde sonuçlanacak, basit olarak tabir edilebilecek bir uyuşmazlık bile çok uzun bir süre içerisinde sonuçlanabilmektedir. Bu yoğunluk, adlî mercilerin etkinliğine olumsuz yönde tesir etmektedir.

Her türlü cezaî uyuşmazlığın klasik muhakeme usulüyle çözülmeye çalışılması da anılan yoğunluğun artmasına neden olan unsurlardan biridir. Birçok devlet, bazı tür cezaî uyuşmazlığın klasik muhakeme usulüyle değil de, fail-mağdur uzlaşması gibi alternatif çözüm yollarıyla veya savcı-sanık pazarlığı gibi kendine has usullerle çözümlenmesi yolunu benimsemektedir. Ülkemizde de bu amaçla önödeme, uzlaştırma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi usullerle cezaî uyuşmazlıkların mahkeme önüne taşınmadan çözülebilmesine yönelik usuller benimsenmiştir. Özellikle uzlaştırma ile; ciddi sayıda uyuşmazlığın, tarafların iradesi doğrultusunda çözümlendiği ve bu suretle yargının iş yükünün önemli ölçüde azaltılmasına yardımcı olunduğu bilinmektedir. Fakat bu kurumlar dahi, iş yükünün istenilen seviyeye düşürülmesini sağlayamamıştır.

Bu nedenle de Ceza Muhakemesi Kanununda seri muhakeme usulü adı verilen yeni bir muhakeme usulü ihdas edilmiştir. Seri muhakeme usulü ile kanun koyucunun belirli bir önem seviyesinin altında gördüğü suçlara ilişkin muhakeme sürecinin savcı ile şüpheli arasında varılan bir anlaşma ve bu anlaşmanın mahkemece onaylanması üzerine

hızlı bir şekilde sona erdirilmesi ve ceza uyumsuzluğunun klasik muhakeme usulü ile çözülmesi yolundan vazgeçilmektedir.

Çalışmamızın ilk bölümünde seri muhakeme usulüne ilişkin hukukumuzda yer alan düzenlemelere, seri muhakeme usulüne ilişkin kavramsal tartışmalara ve bu usulün ihdas edilmesinin amaçlarına yer verilecek; ardından özellikle Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere birçok ülkede uygulanan savcı-sanık pazarlığı (plea bargaining) gibi usuller ile benzerlik gösteren ve ayrışan yönlerine değinilecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için hukukumuzda aranılan koşullara ve seri muhakeme usulünün uygulanmasının mümkün olmadığı hallere değinilecektir.

Üçüncü bölümde ise seri muhakeme usulünün uygulanışı, Cumhuriyet savcısı ve ardından mahkeme tarafından yapılacak işlemlere ve seri muhakeme usulü sonunda verilebilecek kararlar ile bu kararlara karşı başvurulabilecek kanun yolları incelenecektir. Nihayet, uygulamada karşılaşılan sorunlar da dikkate alınarak çözüm önerilerimiz sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SERİ MUHAKEME USULÜ KAVRAMI, HUKUKUMUZDAKİ YERİ, AMACI, HUKUKİ NİTELİĞİ ve BENZERİ KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

I. SERİ MUHAKEME USULÜ KAVRAMI, HUKUKUMUZDAKİ YERİ ve AMACI

A. Genel Olarak Seri Muhakeme Usulü Kavramı

Seri muhakeme usulü; 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun (CMK) 250'nci maddesinde sayılan katalog suçlardan dolayı başlatılan bir soruşturmanın sonunda, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluştuğunda, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmediği takdirde, uygulanması zorunlu olan yeni bir muhakeme usulüdür¹. Bir tarafında Cumhuriyet savcısının, diğer tarafta ise şüphelinin ve denetim makamı olarak da görevli mahkemenin bulunduğu² bu usulde, kapsamı ve usulü CMK'da ve Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliğinde³ (CMSMY) açıklandığı şekilde şüpheli bilgilendirilecek, şüphelinin müdafii huzurunda kendisine yöneltilen teklifi kabul etmesi koşuluyla, Cumhuriyet savcısı tarafından talepname düzenlenecektir. Talepname üzerine,

¹ Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tüttüncü, Derya Altınok Villemin ve Mehmet Can Tok, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ed. Bahri Öztürk, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 14. Baskı, Ankara, 2020, s.781; Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 13. Baskı, Ankara, 2020, (Muhakeme), s.513; Feridun Yenisey ve Ayşe Nuhoğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 8. Baskı, Ankara, 2020, s.841; Ahmet Gökçen, Murat Balcı, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara, 2020, s.91; Nur Centel ve Hamide Zafer, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayıncılık, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 17. Baskı, İstanbul, 2020, s.598; Mustafa Ruhan Erdem ve Candide Şentürk, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m.250)", **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 41, s.574; Gülsün A. Aygörmez ve Mehmet Korkmaz, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü Muhakeme Stratejileri**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021, (Strateji), s.4.

² Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II**, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara, 2020, ss.202-203; Hüsnü Aldemir, **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, Adalet Yayınevi, İkinci Baskı, Ankara, 2020, s.17.

³ "Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği", RG Tarih: 31/12/2019, RG Sayı: 30995 (4. Mükerrer).

denetim makamı olan mahkeme tarafından muhakeme usulüne ilişkin bazı “*formaliteler*” uygulanmaksızın talepname doğrultusunda hüküm verilecektir⁴. Şüphelinin kendisine yöneltilen teklifi kabul etmemesi durumunda ise soruşturma genel hükümlere göre yürütülerek sonuçlandırılacaktır. Şu durumda seri muhakeme usulünü, “*iddianameden önce son çıkış*” olarak nitelendirmek yanlış olmayacaktır kanaatindeyiz.

Seri muhakeme usulü, şüpheliye genel hükümlere göre daha az bir yaptırım uygulanacağı taahhüdünün verilmesi ve şüphelinin bu usulün uygulanmasını kabul etmesiyle başlamaktadır⁵.

Öğretide “*seri muhakeme usulü*” kavramına eleştiriler yöneltilmiştir. *Taşkın*; muhakeme faaliyeti sırasında hâkimin, iddiayı ve savunmayı dinleyip delilleri toplayarak bir hüküm verdiğini, buna karşın seri muhakeme usulünde hükmü verenin hâkim değil, Cumhuriyet savcısı olduğunu ve bu nedenle seri muhakeme usulünde bir yargılama faaliyeti yürütülmediği için “muhakeme” kavramının kullanılmasının doğru olmadığını savunmaktadır⁶. *Balcı*’ya göre, bu süreçte herhangi bir muhakeme faaliyeti sürdürülmeksizin şüphelinin cezalandırılması yoluna gidildiği için usulün adının “*seri cezalandırma usulü*” olarak değiştirilmesi yerinde olacaktır⁷. *Yurtcan*’a göre; muhakeme ve usul sözcüklerinin birlikte kullanılmaması, hatta “*muhakeme*” sözcüğünün tamamen terk edilerek “*yargılama*” sözcüğünün kullanılması gerekirdi⁸. *Yavuz* ise seri muhakeme usulünü “*yargılamasız ceza olmaz*” ilkesinin bir istisnası olan ceza kararnamesi türlerinden birisi olarak nitelemektedir⁹.

⁴ Erdem ve Şentürk, s.574.

⁵ Erdem ve Şentürk, s.574; Şahin ve Göktürk, s.202; Aldemir, s.17.

⁶ Ş. Cankat Taşkın, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, ss.19-20.

⁷ Murat Balcı, “Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri Işığında Seri ve Basit Muhakeme Usulü”, **Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında Panel (Tebliğler) Kitabı**, T.C. Adalet Bakanlığı, İstanbul, 10/02/2020, (Tebliğ), ss.67-68.

⁸ Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, 16. Bası, Ankara, 2019, (Yargılama) s.713.

⁹ Hakan A. Yavuz, *Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s.244.

B. Seri Muhakeme Usulünün Hukukumuzdaki Yeri

Seri muhakeme usulüne ilişkin genel usul ve esaslar, 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun ile CMK'nın yeniden düzenlenen 250'nci maddesinde ihdas edilmiştir. Bu madde hükmünde, 02/07/2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) kabul edilen 6352 sy. Kanun ile yürürlükten kaldırılmadan önce bazı suçların yargılamasının özel yetkili ağır ceza mahkemelerinde yapılmasına ilişkin düzenlemeler yer almaktaydı¹⁰. Öğretide, seri muhakeme usulünün CMK md. 250 hükmünde düzenlenmiş olması; başka kanun hükümleri tarafından bu hükme yapılan atıfların kafa karışıklığı yaratmasına sebep olacağı¹¹, bahsi geçen iki düzenleme arasında hukukî ve tarihî bağ bulunmaması¹² gerekçeleriyle eleştirilmiştir. Yine bir görüşe göre, seri muhakeme usulünün niteliği gereği "*Bazı Suçlara İlişkin Muhakeme*" başlığı altında ihdas edilmesi gerektiği, ancak anılan gerekçelerle 250'nci madde yerine 250/A gibi ek bir maddeyle düzenlenmesinin daha uygun olacağı ifade edilmektedir¹³. Gerçekten de, örneğin "*Yer Gösterme*" başlıklı CMK md. 85 hükmünde yer alan atıfla aslında önceki dönemde madde bakımından eski özel yetkili ağır ceza mahkemelerinin yetkili kılındığı suçlar kast edilmekte iken; mevcut düzenlemeler ışığında değerlendirme yapıldığında sanki seri muhakeme usulünün kapsamına giren suçlar kast ediliyormuş gibi bir sonuç da çıkabilmektedir. Her ne kadar 6352 sy. Kanun'da yer alan Geçici md. 2/7 ile, mevzuatta CMK md. 250'ye yapılmış olan atıfların Terörle Mücadele Kanunu md. 10/1'de yapılan ağır ceza mahkemelerine yapılmış sayılması ile sorun çözümlenmiş gibi görünse de, en azından Ceza Muhakemesi Kanunu içerisinde yer alan 250'nci maddenin önceki haline yapılan atıfların düzeltilmesi gerektiği kanaatindeyiz.

Seri muhakeme usulüyle ilgili düzenlemeler yalnızca CMK'da yer almamaktadır. CMK md. 250/15 hükmü ile seri muhakeme usulüne ilişkin usul ve esasların Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılan yönetmelikle belirleneceği düzenlenmiştir. Bu kapsamda

¹⁰ M. Emre Tulay, "Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)", *İzmir Barosu Dergisi*, Yıl: 85, Sayı: 2, Mayıs 2020, s.118; Gülsüm Soylu Ünver ve Seçil Nergiz Karaman Engür, *Seri Muhakeme Usulü*, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020, s.30.

¹¹ Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.30.

¹² Tulay, s.119.

¹³ Tulay, s.119.

“Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği” hazırlanmış; 30995 (4.Mükerrer) sayılı ve 31/12/2019 tarihli Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Öğretide, yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili bir konuda Adalet Bakanlığı tarafından yönetmelik çıkarılmasının kuşku ile karşılanması gerektiği ifade edilmektedir¹⁴. Kanaatimizce de, idarî düzenleyici işlem niteliği taşıyan yönetmelik ile ancak Kanunda genel çerçevesi düzenlenmiş olan hususlarda düzenleme yapılabileceği düşüncesi ile, bir kişinin mahkumiyetine sebep olabilecek hususlarda usulî düzenlemelerin kanunla yapılması gerekirdi. Örneğin aşağıda da ayrıntılı şekilde ele alınacağı üzere CMSMY md. 9/1 hükmünde şüphelinin seri muhakeme usulüne davet edilmesinde telgraf, elektronik posta, telefon ve faks gibi iletişim araçlarından yararlanılabileceği; md. 9/2’de ise davete mazeretsiz olarak icabet edilmemesi durumunda soruşturmaya genel hükümler doğrultusunda devam edileceği düzenlenmiştir. Telefonda görüşülen kişinin gerçekten şüpheli olup olmadığının nasıl tespit edileceğine ilişkin boşluk bulunmakta iken, tebligat dahi yapılmaksızın soruşturmaya genel hükümlere göre devam edileceği yönünde bir düzenlemenin yönetmelik ile yapılmasını sorunlu buluyoruz.

C. Seri Muhakeme Usulünün Amacı

Ceza muhakemesi hukukunda, soruşturmaya yetkili makamlar tarafından suçun haber alınmasının ardından derhal soruşturmaya başlanmasını; fiili, faili ve delilleri ortaya çıkarmaya yönelik işlemlerin yapılmasını ve elde edilen delillerle suçun işlendiğine ilişkin yeterli şüphe derecesine ulaşıldığında kamu davası açılmasını, kamu davası açıldıktan sonra Cumhuriyet savcısı tarafından sonuna kadar takip edilmesini kapsayan ilkeye “kovuşturmanın mecburîliği ilkesi” adı verilir¹⁵. Bu ilke hukukumuzda, CMK md. 160’da

¹⁴ Erdem ve Şentürk, s.599.

¹⁵ Centel ve Zafer, s. 541; Gökçen ve diğerleri, s.131; Öztürk ve diğerleri, s.154; Yurtcan, Yargılama, s.116; Cengiz Apaydın, “Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 166, Haziran 2020, (İlkeler), s.1224; Melik Kartal, **Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Kamu Davasının Açılmasında Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015, ss.32-33; Hans Kudlich, “Akademik Bakış: Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti ve Maslahata Uygunluk İlkeleri Arasındaki Denge”, çev. İlker Tepe, Serkan Meraklı ve Mustafa Oğlakçıoğlu, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 19, Ağustos 2012, s.360; Bahri Öztürk, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Kovuşturma Mecburiyeti İlkesi (Hazırlık Soruşturması)**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye

yer alan “Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hâli öğrenir öğrenmez kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar.” ve md. 170’te yer alan “Kamu davasını açma görevi, Cumhuriyet savcısı tarafından yerine getirilir. Soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler.” hükümleriyle düzenlenmiştir. Ayrıca Türk Ceza Kanunu (TCK) md. 283’te düzenlenen suçluyu kayırma suçu ile de kamu davasının mecburiliği ilkesi güvence altına alınmıştır¹⁶. Kovuşturmanın mecburiyeti, kovuşturma aşamasında davaya bakan mahkemeyi de kapsar. Anayasa’nın 36/2’nci maddesinde yer alan “Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz” hükmü ile davaya bakan mahkemenin bu husustaki yükümlülüğü düzenlenmiştir. Kovuşturmanın mecburiliği ilkesi ile soruşturma ve kovuşturma mercilerinin keyfî davranmasının önüne geçilmesi ve yurttaşların adalete güven duyması amaçlanmıştır¹⁷.

Hukukumuzda kovuşturma mecburiyeti ilkesi kural iken, bu ilkenin istisnasını “maslahata uygunluk” ya da “takdirilik” ilkesi oluşturur¹⁸. Maslahata uygunluk ilkesinin uygulama alanı bulduğu hususlarda Cumhuriyet savcısı bir suçla ilgili araştırma yapıp yapmama veya bir soruşturmada suçun işlendiğine dair yeterli şüpheyi ulaşması halinde ikinci bir değerlendirme yaparak kamu davası açmanın gerekmediği kanaatine ulaşırsa bir kamu davası açmak ya da açmamak hususunda takdir yetkisine sahip olabilir¹⁹. Ayrıca Cumhuriyet savcısı, açılmış olan kamu davasını takip edip etmeme hususunda takdir yetkisine sahip olabilecektir²⁰. Savcıya her olay bakımından değil de, sınırlı ölçüde takdir

İşletmesi Yayınları, Ankara, 1991, (Mecburiyet), s.5; Serkan Meraklı, **Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, (Takdir), s.50; Hüsamettin Uğur, “Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 73, 2007, s. 257; Doğan Soyaslan, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yetkin Yayınları, Güncellenmiş 8. Baskı, Ankara, 2020, s.382.

¹⁶ Centel ve Zafer, s.542; Handan Yokuş Sevik, “Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 21, Ağustos 2011, s.26.

¹⁷ Apaydın, İlkeler, s.1225; Öztürk, Mecburiyet, s.17; Meraklı, Takdir, ss.51-52; Uğur, s.257; Yurtcan, Yargılama, s.116; Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt I**, Adalet Yayınevi, 15. Baskı, Ankara, (Cilt I), 2019, s.88.

¹⁸ Apaydın, İlkeler, s.1225; Gökçen ve diğerleri, s.131; Kartal, s.44; Kudlich, s.360; Meraklı, Takdir, s.55; Ünver ve Hakeri, s.88; Yurtcan, Yargılama, s.116.

¹⁹ Öztürk, Mecburiyet, s.14; Kartal, s.44; Meraklı, Takdir, s.58; Yurtcan, Yargılama, s.117.

²⁰ Öztürk, Mecburiyet, s.197; Kartal, s.44; Meraklı, Takdir, s.58.

yetkisi tanınmasının; maslahata uygunluk ilkesinin kovuşturma mecburiyetiyle birlikte uygulanan bir muhakeme ilkesi olarak uygulandığı anlamına gelmediği ifade edilmektedir²¹. Böyle durumlarda maslahata uygunluk ilkesinin, muhakeme sisteminde temel ilke olarak uygulanan kovuşturma mecburiyeti ilkesini esnetme ve ceza muhakemesi kurallarının daha rasyonel bir biçimde uygulanması amacıyla kullanıldığı söylenebilir²². Kovuşturma mecburiyetinin kural olarak uygulandığı hukuk sistemlerinde, maslahata uygunluk ilkesi ancak istisnai ve kanunla düzenlenen hallerde uygulama alanı bulabilir²³.

Kovuşturmanın mecburiyeti ilkesinin istisnaları, başka bir deyişle maslahata uygunluk ilkesinin sonuçları olarak hukukumuzda Cumhuriyet savcısına kamu davası açmama hususunda yetki verilmiştir. Örneğin “*Cezayı kaldıran şahsî sebep olarak etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanmasını gerektiren koşulların ya da şahsî cezasızlık sebebinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığı kararı verebilir*” şeklindeki CMK md. 171/1 hükmü ile bazı durumlarda Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullanarak kamu davası açmayabileceği düzenlenmiştir. Yine CMK md. 171/2 vd. hükümlerinde Cumhuriyet savcısının kamu davasını açmayı erteleme yönünde karar verebileceği, 171/4’te ise denetim süresi devam ederken aynı şüphelinin yeni bir suç işlememesi koşuluyla kovuşturmaya yer olmadığı yönünde karar verilebileceği düzenlenmiştir. CMK md. 173/5 hükmü ile Cumhuriyet savcısının takdir yetkisini kullanarak kamu davasını açmadığı durumlarda kovuşturmaya yer olmadığı kararına itiraz edilemeyeceği kabul edilmiştir.

Kural olarak kovuşturmanın mecburiyeti ilkesinin uygulandığı ülkemizde korunan hukukî yarar bakımından, kanunla düzenlenen istisnalar haricinde en hafif suçlarda dahi soruşturma ve şartlarının oluşması halinde kamu davası açılması zorunludur. Bu nedenle de yargının iş yükünün muazzam ölçüde artışı devam etmektedir²⁴. Yargının iş yükünün

²¹ Apaydın, İlkeler, s.1225; Meraklı, Takdir, ss.46-47.

²² Meraklı, Takdir, ss.46-47.

²³ Apaydın, İlkeler, s.1225; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s. 71; Yurtcan, Yargılama, s.117.

²⁴ Bugün itibarıyla ceza mahkemelerinde derdest 1.726.688 dosya bulunmaktayken, Cumhuriyet Başsavcılıklarında toplam derdest dosya sayısı 5.178.772’dir. (istatistikler.uyap.gov.tr, E.T: 23/06/2020); Yine 2020 yılında ilk derece mahkemelerinde, hukuk mahkemelerinde görev yapanlar da dahil 9.121 hâkim ve 6.385 Cumhuriyet savcısı görev yapmaktadır, 2020 yılı içerisinde Cumhuriyet savcısı başına önceki

azaltılması amacıyla daha önce uzlaştırma ve soruşturmaya yer olmadığı kararı (SYOK) gibi kurumlar ihdas edilmiş ve bu kurumlardan özellikle uzlaştırma, 2016 yılından itibaren etkili şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Fakat bunlar dahi yargının iş yükünü makul seviyeye indirmeye yetmemiş, başkaca alternatif çözüm yöntemleriyle bazı suçların kovuşturma mecburiyeti ilkesinin dışına çıkarılması ihtiyacı hissedilmiştir. Ayrıca adil yargılanma hakkının bir alt ilkesi olan yargılamanın makul sürede tamamlanmasının da gözetilebilmesi amacıyla hafif nitelikteki suçlarla ilgili genel kuralların dışında da bazı usullerin benimsenmesi ihtiyacı doğmuştur²⁵. Bu ihtiyaç, Adalet Bakanlığı'nın Yargı Reformu Strateji Belgesi'ne de yansımış ve bazı fiillere yönelik soruşturmanın savcı ile fail arasındaki anlaşmayla sona erdirilmesi yönünde düzenleme yapılması gerektiği ifade edilmiştir²⁶.

1412 sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun (CMUK) 386'ncı vd. hükümlerinde düzenlenmiş olan ancak CMK düzenlemesinde yer verilmeyen, aşağıda ayrıntılı olarak incelenecek olan "sulh hâkiminin ceza kararnamesi" usulünün yeniden ihdas edilmesi gerektiği öğretide ifade edilmekteydi²⁷. Bu bağlamda CMK'nın mülga 250'nci maddesi, 7188 sayılı Kanun'un 23'üncü maddesi ile yeniden düzenlenerek seri muhakeme usulü hukukumuzda dahil olmuştur. Bu kanunun gerekçesinde de yukarıda anılan ihtiyaç vurgulanmıştır²⁸.

Adalet Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün açıklamasına göre yıllık 180.000 dosyanın seri muhakeme usulünün kapsamına gireceği ve bu yolla çözüleceği beklenmekteydi²⁹. Seri muhakeme usulünün hukukumuzda uygulanmaya

yıldan devredenler de dahil olmak üzere toplam 1.409 dosya düşmektedir. (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021) (y.n).

²⁵ Ayşe Özge Atalay, "Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü ve Mukayeseli Hukuktaki Benzer Usuller", **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 2, 2020, ss.654-655.

²⁶ Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı'nın Yargı Reformu Strateji Belgesi, Mayıs 2019, ss.74-75 (https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/23122019162931YRS_TR.pdf, E.T: 11/10/2020).

²⁷ Feridun Yenisey, "Ceza Muhakemesi Sijelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu", **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 2, Nur Centel'e Armağan Özel Sayısı, s.456; Yenisey ve Nuhoglu, s.822.

²⁸ 7188 Sayılı Kanun'un 23'üncü Maddesinin Gerekçesi, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, E.T: 11/10/2020.

²⁹ "Yargıda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Dönemi Başladı", T.C. Adalet Bakanlığı Hukuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (<https://hhgm.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/yargida-seri-muhakeme-ve-basit-yargilama-donemi-basladi>, E.T: 22/06/2021).

başladığı tarihten itibaren yaklaşık iki yıllık süre geçmiş olup, Adalet Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya göre 2020 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından seri muhakeme usulü kapsamında düzenlenerek görevli mahkemelere gönderilen taleplerden 57.396 adedi karara bağlanmıştır³⁰. Seri muhakeme usulü kapsamındaki suçlara ilişkin güncel istatistiklerin temini amacıyla 17/05/2021 tarihinde Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezi (CİMER) vasıtasıyla; bu kapsama giren suçlardan kaç hakkında talepname düzenlenerek bu talepname doğrultusunda hüküm kurulduğu, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verildiği veya iddianame düzenlendiği hususu Adalet Bakanlığı'ndan sorulmuş, ancak 22/06/2021 tarihine dek bu konuyla ilgili bir cevap verilmemiştir.

Öğretide yargının iş yükünün azaltılması maksadıyla ceza yargılamasına ilişkin “*formalitelerin*” sistem dışında bırakılarak failin cezalandırılması eleştirilmiştir. Bu görüşü savunan yazarlara göre ceza muhakemesinin formaliteleri olarak görülerek sistem dışında bırakılan sözlülük, halka açıklık, maddî gerçeğin araştırılması ve yüz yüzelik gibi ilkeler; ceza muhakemesinin tarihsel gelişimi içerisinde ortaya çıkan, evrensel nitelikte ve tartışılmaz ilkeleridir³¹. Bir diğer görüş ise katalogta yer alan bir suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe sebebinin oluşmasının, seri muhakeme usulünün işletilmesi için de yeterli olduğunu; sistemin masum olabilecek kişileri ayıklamaya yönelik özelliğinin bulunmadığını, bu usul ile aslında masum olan kişilerin de cezalandırılması tehlikesinin bulunduğunu, maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacından vazgeçilmemesi gerektiğini ancak bu usulde kanun koyucunun maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacını göz ardı ettiğini ileri sürmektedir³². Kanaatimizce de maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacının, yargının iş yükünün azaltılması amacının gölgesinde bırakılmaması gerekmektedir. Yine, seri muhakeme usulünde yeterli suç şüphesi üzerine savcı ile sanık arasında varılan bir tür

³⁰ “Hukuk Sistemimize Kazandırılan Yeni Usuller Başarıyla Uygulanıyor”, T.C. Adalet Bakanlığı, <https://basin.adalet.gov.tr/hukuk-sistemimize-kazandirilan-yeni-usuller-basariyla-uygulaniyor>, E.T: 02/03/2021).

³¹ Erdem ve Şentürk, s.575; Benzer yönde bkz. Aygörmaz ve Korkmaz, Strateji, ss.3-4; Öznur Sevdiren, “Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 189-190, 2020, s.581.

³² Ziya Koç, “Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulüne Farklı Bir Bakış: Masum Kişilerin Cezalandırılması Tehlikesi”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 43, Ağustos 2020, ss.657-658.

anlaşmanın mahkemece tasdik etmesi suretiyle hükme dönüştüğü, dolayısıyla şüphelinin gerçekte üzerine atılı suçu işleyip işlemediği hususunda vicdani kanaate dayalı bir denetimin yapılmadığı, bunun da masum olan insanların da cezalandırılmasına açık bir kapı bıraktığı düşünceleriyle yazarın bu yöndeki görüşlerine de katılıyoruz.

II. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN HUKUKÎ NİTELİĞİ

A. Genel Olarak

Hukukumuzda nispeten yeni bir kurum olan seri muhakeme usulünün hukukî niteliği konusunda öğretide fikir birliği bulunmamaktadır. Ceza muhakemesinin bir parçası olan ve dolayısıyla kişilerin hak ve hürriyetlerini doğrudan doğruya etkileyebilecek bir usulün hukukî niteliğinin tespit edilmesi, bu usulün doğru şekilde uygulanabilmesi ve yine uygulama sırasında ortaya çıkabilecek sorunların isabetli şekilde çözülebilmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu kısımda seri muhakeme usulünün hukukî niteliği ile tartışmalara yer verilecektir.

B. Seri Muhakeme Usulünün Hukukî Niteliği

Seri muhakeme usulünün hukukî niteliği öğretide tartışmalıdır. Bir görüşe göre, seri muhakeme usulünü, “*yargılamasız ceza olmaz*” ilkesinin istisnasını oluşturan ceza kararnamesinin türlerinden birisi olarak nitelendirilmektedir³³. Bu görüşü savunan Yavuz’a göre Cumhuriyet savcısı tarafından yapılan diğer işlemlerde olduğu gibi seri muhakemeye ilişkin işlemler de yürütme işlevi içerisinde değerlendirilebilecek yargısal bir niteliğe sahip olmayan kendine özgü idari işlem olarak nitelendirilebilecektir³⁴.

İkinci bir görüşe göre seri muhakeme usulü, saf bir ceza muhakemesi kurumu niteliği taşımaktadır³⁵.

³³ Yavuz, s.244.

³⁴ Yavuz, s.245.

³⁵ Elif Ildırar, **Seri Muhakeme Usulü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s.23; Yavuz, s.245.

Üçüncü bir görüşe göre ise seri muhakeme usulü, CMK’da düzenlenen soruşturma ve kovuşturma evreleri kurallarını içeren kendine özgü bir usuldür³⁶.

Bir diğer görüş, seri muhakeme usulünün ispatı kolay suçlar hakkında, iddianame düzenlenmeksizin duruşmasız hüküm verilen, itiraz kanun yolu ile denetime açık, şüphelinin kabulüne bağlı, mahkemelerin iş yükünü azaltmak suretiyle yargı mekanizmasının etkinliğini artırmayı amaçlayan ceza muhakemesinin basitleştirilmiş ve kısaltılmış bir hali olduğunu savunmaktadır³⁷.

Kanaatimizce seri muhakeme usulü; kanunda sınırlı şekilde sayılan suçlarla ilgili olarak yürütülen soruşturma evresi içerisinde hakkında daha az ceza uygulanması taahhüdünü özgür iradesine dayalı olarak kabul ettiği ve fakat bu kabul beyanı ile aynı zamanda ceza muhakemesi sürecinde kendine tanınan önemli haklardan vazgeçtiği özel bir muhakeme usulüdür.

III. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN BENZERİ KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI

A. Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi

1. Genel Olarak Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi

Görevli hâkimin açılan davada duruşma yapmadan evrak üzerindeki inceleme ile, kanunda belirlenmiş olan yaptırımları uyguladığı ve sanığın da bu karara karşı koyma hakkının bulunduğu mahkûmiyet hükmüne ceza kararnamesi denir³⁸. Sulh hâkiminin ceza kararnamesi, 1877 tarihli Alman Ceza Muhakemesi Usulü Kanunu’nu mehz alan³⁹ 1412 sayılı CMUK’un 386’ncı vd. maddelerinde düzenlenmişti. Ceza kararnamesinin amacı, 1412 sayılı CMUK’un yürürlükte olduğu dönemde yurttaşların meskenleri ile adliyelerin

³⁶ Taşkın, s.21.

³⁷ Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.38.

³⁸ Ali Karagülmez, **Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme**, Adalet Yayınevi, Ankara, 1999, s.8.

³⁹ Karagülmez, s.4; Yavuz, s.158.

bulunduğu yerler arasında ulaşım vasıtalarının yeterli ölçüde olmaması ve gıyabi yargılama imkanının da bulunmaması nedeniyle önemsiz cezai uyuşmazlıklar için bile birkaç günlerini harcamaları ya da sırf bu önemsiz iş için zorla getirilmelerinin veya tutuklanmalarının önüne geçilmesi⁴⁰ ve hukuka aykırılığın “basit” denilebilecek seviyede kalması halinde genel usulün kapsamlı ve büyük mekanizmasını harekete geçirmeyerek mahkemelerin üzerindeki ağır iş yükünün hafifletilmesi⁴¹ olarak gösterilmiştir. CMUK md. 386/1 hükmüne göre sulh hâkiminin ceza kararnamesinin sınırlı şekilde sayılmış olan bazı suçlar veya ceza kanunlarında düzenlenmiş tüm suçlar bakımından değil, eski sulh ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisine giren her suçta uygulandığı söylenebilir⁴².

Öğretide, ceza kararnamesinin duruşma yapılmadan verilecek ve hâkimin sanığı dinlemeden sanığın temyiz kudreti hakkında fikir edinemeyecek olması nedeniyle; fiilin işlendiği anda on beş yaşını doldurmamış olan küçük ile, on beş yaşını bitirmiş olan sağır ve dilsiz hakkında ceza kararnamesi düzenlenemeyeceği ifade edilmiştir⁴³. Zira bu durumda sanığın temyiz kudretinden yoksun bir şekilde hareket ettiği kabul edilirse hakkında ceza verilemeyecek veya kanunda gösterilen hallerde ceza kararnamesiyle olmaksızın güvenlik tedbirlerine hükmedilmesi gerekecektir⁴⁴.

Bu usulde, Cumhuriyet savcısının ceza kararnamesiyle ceza verilecek kadar kuvvetli isnatta bulunabileceği bir durum görmesi halinde, duruşma yapılmaksızın bir ceza kararnamesi verilmesini sulh hâkiminden isteyebileceği ifade edilmektedir⁴⁵. Bunun yanında Cumhuriyet savcısının bir iddianame düzenleyerek sanığın cezalandırılmasını istemesi halinde, sulh mahkemesinin; gerekiyorsa duruşma hazırlığında, yani bir duruşma

⁴⁰ Cemil Halit Bengü, “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, **Adliye Dergisi**, Yıl: 36, Sayı: 3, Mart 1945, ss.184-185; Ayhan Önder, **Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi**, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Sermet Matbaası, İstanbul, 1966, s.4.

⁴¹ Önder, s.4.

⁴² Karagülmez, s.108; Nurullah Kunter ve Feridun Yenisey, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1998, s.817; 1412 sy. CMUK md. 386’nın ilk hâlinde, ceza kararnamesine konu olabilecek suçun yalnızca sulh mahkemelerinin görev alanına giren kabahatler olabilirdi. Ancak 07/01/1981 tarihli ve 2369 sayılı Kanun’un 10’uncu maddesi ile CMUK md. 386’da değişikliğe gidilerek, sulh mahkemelerinin görev alanına giren suçlar ceza kararnamesinin kapsamına dahil edilmiştir. Önceki dönem hakkında bir değerlendirme için, bkz. Önder, s.48.

⁴³ Bengü, s.185.

⁴⁴ Bengü, s.185.

⁴⁵ Kunter ve Yenisey, s.816.

yapmadan ceza kararnamesi niteliğinde bir karar verebileceği ifade edilmektedir⁴⁶. Her iki durumda da sulh hâkimi, duruşma yapılmadan ceza verilmesini mahzurlu görüyorsa, duruşma yapılması için bir tarih belirlerdi (CMUK md. 387). Ceza kararnamesinin en önemli özelliklerinden birisi, sanıklar veya tanıklar çağrılmadan verilebilmesiydi⁴⁷. Sanığın sorgusunun yapılmasından sonra ceza kararnamesi ile ceza verilemeyeceği kabul edilmiştir⁴⁸.

Sulh hâkimi; hazırlık soruşturmasında elde edilen delilleri sanığın cezalandırılması için yeterli görmediği takdirde beraat kararı veremez ve Cumhuriyet savcısının talebini geri gönderemezdi⁴⁹. Bunların yerine sulh hâkimi, tahkikatı genişleterek duruşma yapmalı ve ortaya çıkacak sonuca göre karar vermeliydi⁵⁰.

Sulh hâkiminin ceza kararnamesi usulü ile yalnızca hafif veyahut ağır para cezasına ya da en fazla üç aylık süreye kadar hafif hapis ya da belirli bir meslek ve sanatın yapılmasının geçici olarak durdurulmasına veya müsadereye veyahut bu sayılan yaptırımlardan birkaçına ya da hepsine hükmedilebilirdi. Bunlar dışındaki cezalara, ceza kararnamesiyle hükmolunamazdı⁵¹. Ceza kararnamesiyle hükmedilecek hafif hapis cezası yerine 16/07/1965 tarihli ve 647 sayılı Cezaların İnfazı Hakkında Kanun kapsamında para cezası da hükmolunabilirdi (CMUK md. 386/2,3).

Ceza kararnamesinde; tertip edilmiş olan cezaya, uygulanan kanun maddelerine, kararda dayanılan delillere ve kararnamenin tebliğinden itibaren sekiz gün içerisinde eski sulh ceza mahkemesine verilecek bir dilekçeyle veya bu konuda bir zabıt tutulması amacıyla zabıt kâtibine yapılacak bir sözlü beyan ile itiraz edilebileceği, itiraz edilmemesi

⁴⁶ Karagülmez, s.120; Kunter ve Yenisey, s.816; Bu uygulamanın dayanaksız olduğuna ve ceza kararnamesinin ancak Cumhuriyet savcısının talebi üzerine uygulanabileceğine ilişkin görüş için bkz. Önder, s.60.

⁴⁷ Gökhan Taneri, Seri Muhakeme (Usul – Şartlar – Suçlar ve Hüküm) ve Basit Yargılama Usulü, Seçkin Yayıncılık, Ekim 2020, s.105.

⁴⁸ “Duruşmaya başlandıktan sonra işin ceza kararnamesi ile sonuçlandırılmasının mümkün olmadığı, Asliye Ceza Mahkemesi’nce sanığın sorgusu yapıldıktan sonra görevsizlik kararı verildiği, Sulh Ceza Mahkemesi’nce yapılacak yargılamanın Asliye Ceza Mahkemesi’nde başlanan yargılamanın devamı niteliğinde olduğu ve sanığın sorgusu yapıldıktan sonra davanın ceza kararnamesi ile sonuçlandırılmasının mümkün olmadığı nazara alınmadan ceza kararnamesi ile davanın sonuçlandırılması, usule aykırıdır.”, Y.2.CD’nin 05/04/2004 Tarihli ve 2002/25272 E. – 2004/6925 K. s. Kararı, (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr, E.T: 23/11/2020).

⁴⁹ Bengü, s.194.

⁵⁰ Bengü, s.194.

⁵¹ Bengü, s.188; Önder, s.49.

halinde ceza kararnamesinin icra edileceği hususlarına yer verilirdi (CMUK md. 388). Ceza kararnamesinde yalnızca kararnameye konu fiilin hukukî nitelendirmesi değil, suçun işlendiği yer ve zaman ile unsurlarının da gösterilmesi gerekirdi⁵².

Ceza kararnamesine karşı temyiz kanun yoluna başvurulamaz, ancak itiraz edilebilirdi (CMUK md. 390). Sekiz günlük süre içerisinde itiraz edilmemiş olan ceza kararnamesi kesinleşirdi (CMUK md. 389). Kararname ile sanığın savunma hakkını kullanamaması nedeniyle mağduriyete uğramasının önüne geçilmesi amacıyla da itiraz üzerine duruşma yapılmaktaydı⁵³. Buradaki itirazın, kanun yolu niteliğinde olmadığı, genel hükümlerin uygulanarak bir duruşma yapılmasını talep etme veya “karşı gelme” niteliği taşıdığı ifade edilmektedir⁵⁴. Ceza kararnamesi ile hafif hapis cezasına hükmedilmişse sanığın itirazı üzerine sulh ceza mahkemesi tarafından duruşma yapılması zorunluydu⁵⁵, ancak sanık duruşmadan evvel itirazından vazgeçerse duruşma yapılmazdı (CMUK md. 390/1). Müştekinin ise ceza kararnamesine itirazı kabul edilmemiştir⁵⁶. Hatta Yargıtay uygulamasına göre Cumhuriyet savcısının dahi ceza kararnamesine itiraz yetkisi yoktu⁵⁷. Sulh hâkiminin, itirazın incelenmesi sonucunda verilecek hükümde; önceki kararıyla bağlı olmadığı kabul edilmiştir (CMUK md. 390/2). Zira itiraz üzerine duruşma yapılmakla artık ceza kararnamesi de ortadan kalkmaktadır⁵⁸. Yargıtay uygulamasında, itiraz üzerine yapılan inceleme sonucunda verilen kararda, hiçbir inandırıcı ve yasal

⁵² Bengü, s.193; Karagölmez, s.133.

⁵³ Bengü, s.184; Karagölmez, s.25.

⁵⁴ Bengü, s.199; Kunter ve Yenisey, s.818.

⁵⁵ “Ceza kararnamesine vaki itiraz üzerine, CMUK.nun 390/1. maddesi uyarınca Sulh Ceza Mahkemesince duruşma açılması zorunlu bulunması nedeniyle, yapılan itirazın bu yönden kabulü ile dosyanın Sulh Ceza Mahkemesine gönderilmesi yerine, yazılı şekilde reddine karar ittihazında isabet görülmediğinden CMUK.nun 343. maddesi uyarınca anılan kararın bozulması lüzumu yazılı emre atfen ihbar olunmuştur.”, Y.2.CD’nin 22/05/1989 Tarihli ve 1989/4569 E. – 1989/4497 K. s. Kararı, (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr/, E.T: 23/11/2020).

⁵⁶ “(...) ancak bu sanığın ceza kararnamesine itirazı söz konusu olmayıp müştekinin de CMUK.nun 389. ve devamı maddeleri uyarınca ceza kararnamesi ile verilen karara itiraz hakkı bulunmadığından (...)”, Y.2.CD’nin 09/05/2001 Tarihli ve 10739/8558 sy. Kararı (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr, E.T: 23/11/2020).

⁵⁷ Y.2.CD’nin 13/11/1937 Tarihli ve 12720/14086 Sayılı Kararı (Aktaran: Bengü, s.199).

⁵⁸ Bengü, s.200; Önder, s.201.

gerekçeye dayanmadan ceza kararnamesinden daha ağır bir sonucun ortaya çıkarılması; kazanılmış hakkın ihlali niteliğinde kabul edilmiştir⁵⁹.

İtirazın duruşmalı olarak incelenmesinden sonra verilecek olan karar, CMUK md. 268 vd. hükümlerine göre hüküm olarak kabul edilerek bu hükme karşı temyiz kanun yoluna başvurulabiliyordu⁶⁰.

Ceza kararnamesiyle hafif veya ağır para cezasına ya da belirli bir meslek veya sanatın yapılmasının geçici olarak durdurulmasına veya müsadereye yahut bunlardan birkaçına veya hepsine hükmedildiği takdirde, yapılan itiraz üzerine asliye mahkemesi başkan veya hâkimi 301'inci ila 303'üncü maddelere göre itirazı incelerdi. Ceza kararnamesi aleyhine itiraz dilekçesinin verilmesinin, kararnamenin icrasını durduracağı kabul edilmiştir (CMUK md. 390/3). İtiraz üzerine yapılan incelemenin duruşmalı yapılması halinde Cumhuriyet savcılığı tarafından yeni bir iddianame düzenlenmesinin gerekmediği, daha önceki ceza kararnamesi isteğinin iddianame yerine geçtiği ileri sürülmüştür⁶¹.

Sanık, ceza kararnamesine itiraz etmesine rağmen duruşmaya mazereti olmaksızın katılmaz ve bir müdafî de göndermezse, mahkemece herhangi bir inceleme yapılmaksızın itiraz reddedilirdi (CMUK md. 391/1). Sanık, ceza kararnamesine itiraz süresini geçirmiş ve bu nedenle ileri sürdüğü eski hale getirme talebinin kabulüne karar verilmişse; sanığın duruşmaya gelmemesi sebebiyle itirazının reddedilmesine karşı bir daha eski hale getirme talebinde bulunamayacağı düzenlenmiştir (CMUK md. 391/2).

⁵⁹ “İtiraz yoluna başvurmak sanık için yasal bir haktır. Mahkemece itiraz olunan kararda kısa süreli hapsin paraya çevrilmesi uygun görüldüğü halde, bu karara karşı itiraz üzerine, bu kez hiçbir inandırıcı ve yasal bir gerekçeye dayandırılmadan hafif hapsin paraya çevrilmesine yer olmadığına karar verilmesi kazanılmış hakkın ihlali niteliğindedir.”, Y.CGK’nin 17/05/1982 Tarihli ve 1982/2-198 E. – 1982/230 K. s. Kararı (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr, E.T: 23/11/2020).

⁶⁰ Bengü, s.200; Karagülmez, s.168.

⁶¹ Kunter ve Yenisey, ss.816-817.

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarında Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesi

CMUK'ta kabul edilmiş olan sulh hâkiminin ceza kararnamesi usulüne, CMK düzenlemesinde yer verilmemiştir. Bunun nedeni olarak ise; CMK'nın adil yargılanma hakkına (Anayasa md. 36/1, AİHS md. 6/3) ve bu kapsamda davanın hakkaniyete uygun olacak şekilde dinlenmesini isteme hakkına uyumlu hale getirilmesi bakımından CMUK'tan farklı bir yaklaşım benimsemesi gösterilmiştir⁶². Gerçekten de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) içtihatları incelendiğinde; sulh hâkiminin ceza kararnamesi uygulaması ile ilgili olarak çok sayıda ihlâl kararının verildiği görülmektedir.

Engel ve diğerleri v. Hollanda kararında⁶³ AİHM, AİHS'nin 6/3'üncü maddesinde kullanılan “*bir suç ile itham edilen kişi*” ifadesiyle işaret edilen suç isnadını belirlerken; bu fiilin iç hukukta nasıl tanımlandığının, niteliğinin, cezasının ağırlığının ve maksadının değerlendirilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Dolayısıyla, kişiye yöneltilen isnadın “*bir suç ile itham edilme*” kapsamında kaldığı sonucuna varılırsa, suçla itham edilen kişinin bu maddede yer alan suçlamadan haberdar edilme, iddia tanıklarının sorguya çekirmek gibi haklara sahip olduğu sonucuna da varılması gerekecektir.

Mahkeme, *Öztürk v. Almanya* ile *Natsvlishvili ve Togonidze v. Gürcistan* kararlarında, ulusal hukuk sistemlerinde bazı suçların ceza adaleti sisteminin dışına çıkarılması amacıyla dekriminalizasyon (suç olmaktan çıkarma), iddia pazarlığı veya kısaltılmış yargılama gibi sistemlerin benimsenmesine karşı olmadığını ve AİHS'ye taraf birçok ülkede bu usullerin benimsenmiş olduğuna dikkat çekmiştir⁶⁴. Ancak AİHM

⁶² Durmuş Tezcan, “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması ile Uyum Açısından Bazı Yönleriyle Yeni Türk Ceza Mevzuatı”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Sayı: 10, Eylül 2010, s.16.

⁶³ AİHM'nin *Engel ve diğerleri v. Hollanda* Kararı, no. 5100/71, 5101/71, 5102/71, 5354/72 ve 5370/72, 08/06/1976, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57479>, E.T: 24/11/2020).

⁶⁴ AİHM'nin *Öztürk v. Almanya* Kararı, no. 8544/79, 21/02/1984, pr. 49, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57553>, E.T: 24/11/2020); AİHM'nin *Natsvlishvili ve Togonidze v. Gürcistan* Kararı, no. 9043/05, 29/04/2014, pr. 62-70, 90, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-153643>, E.T: 24/11/2020).

özellikle bu gibi uygulamalarda, AİHS'nin 6'ncı ve 7'nci maddesinde düzenlenen asgari güvencelerin de korunması gerektiğini belirtmiştir⁶⁵.

Erkan Orhan v. Türkiye kararına⁶⁶ konu olan olayda; başvuru, mülga 765 sayılı (Mülga) TCK md. 426'da düzenlenen suç işlediği iddiasıyla İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı'nın talebi üzerine, İzmir Sulh Ceza Mahkemesi'nin duruşma yapmaksızın verdiği ceza kararnamesiyle para cezasına mahkûm edilmiştir. Başvurucu daha sonra ceza kararnamesine itiraz etmiş ve İzmir Asliye Ceza Mahkemesi tarafından da duruşma yapılmaksızın başvurunun itirazı reddedilmiştir. AİHM, kararının gerekçesinde; bazı hafif suçlarda ceza kararnamesi ile ceza tatbikinin mümkün olduğunu, ancak başvurunun ceza muhakemesinin hiçbir aşamasında hâkim karşısına çıkmadığını, "halka açık" bir duruşmada yargılanmamış olduğunu, bu suretle AİHS'nin 6/1'inci maddesinin ihlal edildiğini tespit etmiştir.

Barışık ve Alp v. Türkiye kararında ise⁶⁷ AİHM, ceza kararnamesiyle para cezası tatbik olunan olayda gerek Sulh Ceza Mahkemesinin, gerekse itirazı inceleyen Asliye Ceza Mahkemesinin yalnızca dosyadaki belgeleri esas alarak karar vermiş olduğunu, halka açık bir yargılama yapılmadığını, başvurularda bir avukat yardımıyla savunma haklarının etkin bir şekilde kullandırılmadığını, bunun da başvuru sahiplerinin dava sürecini takip etmesini güçleştirdiğini ve yargılamayı adaletsiz hale getirdiğini tespit etmiştir.

Akbulut v. Türkiye kararının⁶⁸ gerekçesinde AİHM, benzeri olaylarla ilgili daha önce de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkının ihlâl edildiği yönünde kararlar verdiğini hatırlatarak, önceki tespitlerinden ayrılmayı gerektirecek bir neden bulunmadığını vurgulamıştır.

⁶⁵ AİHM'nin *Öztürk v. Almanya* Kararı, no. 8544/79, 21/02/1984, pr. 49, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57553>, E.T: 24/11/2020).

⁶⁶ AİHM'nin *Erkan Orhan v. Türkiye* Kararı, no. 19497/02, 01/03/2007, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125781>, E.T: 24/11/2020); Aynı yönde bkz. AİHM'nin *Piroğlu ve Karakaya v. Türkiye* Kararı, no. 36370/02 ve 37581/02, 18/03/2008, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-124297>, E.T: 24/11/2020); AİHM'nin *Gemici v. Türkiye* Kararı, no. 25471/02, 02/12/2008, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-121341>, E.T: 24/11/2020); AİHM'nin *Erseven ve diğerleri v. Türkiye* Kararı, no. 27225/02, 24/01/2008, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-121077>, E.T: 24/11/2020).

⁶⁷ AİHM'nin *Barışık ve Alp v. Türkiye* Kararı, no. 29765/02 ve 31420/06, 27/11/2007, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-125542>, E.T: 24/11/2020).

⁶⁸ AİHM'nin *Akbulut ve diğerleri v. Türkiye* Kararı, no. 7076/05, 01/12/2009, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-120477>, E.T: 24/11/2020).

AİHM'nin çeşitli tarihlerde sulh hâkiminin ceza kararnamesi ile ilgili vermiş olduğu kararlar incelendiğinde, kişiye yöneltilen suçun gerektirdiği cezanın ağırlığına göre bazı suçlarda dekriminalizasyon ya da kısaltılmış yargılama usullerine karşı olmadığı fakat benimsenen bu usul ile AİHS'nin 6'ncı ve 7'nci maddeleriyle güvence altına alınan hakların ihlâl edilmemesi gerektiğini vurguladığı anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, benimsenen kısaltılmış yargılama usulünün uygulanması sırasında kişinin kendisine itham edilen suçla ilgili kamuya açık bir şekilde yargılanmaması, savunmasını hazırlamak için ihtiyaç duyduğu zaman ve imkâna sahip olmaması, etkili bir hukukî yardımdan yararlanamaması durumlarında AİHS ihlal edilmiş olacaktır. AİHM; çeşitli kararlarında, duruma uygun güvencelerin sağlanması, feragatin tartışmaya mahal vermeyecek şekilde tespit edilebilmesi ve feragatin kamu yararına aykırılık taşımaması koşulları ile kişinin özgür iradesiyle, adil yargılanma hakkının kendisine sağladığı haklardan vazgeçebileceğini, feragat edebileceğini kabul etmiştir⁶⁹. Ancak seri muhakeme usulü bakımından bu vazgeçmenin veya feragatin geçerli sayılabilmesi için aranılan güvencelerin yeterli olmadığı kanaatindeyiz. Zira aşağıda da ayrıntılı şekilde inceleneceği üzere, şüphelinin bilgilendirilmesine ve etkili bir hukukî yardımdan yararlanabilmesine ilişkin sorunlu hususlar bulunmaktadır. Yine seri muhakeme usulünde de halka açık bir yargılama yapılmamaktadır. Bu usulde şüpheli, iddia tanıklarını sorgulayamayacağı gibi, kendi tanıklarını da dinletemeyecektir. AİHM'nin yukarıda anılan içtihatları ışığında değerlendirme yapıldığında, seri muhakeme usulü ile ilgili yapılabilecek olası bir başvuru

⁶⁹ “Mahkeme, ayrıca, Sözleşme'nin 6. maddesinin ne lafzının ne de özünün bir kişinin adil yargılanmayla ilgili güvencelerden kendi özgür iradesi ile, açıkça veya zımnen, feragat etmesini engellemediğini yineler. Bu durum, bir avukatın hukuki yardımından faydalanma hakkı için de geçerlidir. Ancak, Sözleşme bağlamında etkili olabilmesi için, bu tür bir feragatin tartışmaya mahal vermeyecek şekilde tespit edilmesi ve önem derecesine uygun düzeyde asgari güvencelerin sağlanması gerekmektedir. Böyle bir feragatin açıkça yapılması gerekmemekle birlikte; feragat gönüllülük esasına dayanmalıdır ve haktan bilerek ve makul bir biçimde vazgeçilmelidir. Bir sanığın 6. madde kapsamındaki önemli bir haktan zımnen, davranışları yoluyla, feragat ettiğine kanaat getirilebilmesi için, kişinin davranışlarının sonuçlarını mantıklı bir şekilde öngörebilecek durumda olduğunun ortaya konması gerekmektedir. Dahası, söz konusu feragat, önemli bir kamu yararına aykırı olmamalıdır (...) Dolayısıyla, 6 § 3 maddesinde sıralanan ve adil yargılanma kavramını oluşturan temel haklardan biri olan avukat hakkından feragat, yukarıda gerekliliklere sıkı bir şekilde uymalıdır”, AİHM'nin Akdağ v. Türkiye Kararı, no. 75460/10, 17/09/2019, pr. 46, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-199936>, E.T: 06/05/2021); Aynı yönde bkz. AİHM'nin Simeonovi v. Bulgaristan Kararı, no. 21980/04, 12/05/2017, pr. 115, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-172963>, E.T: 06/05/2021); AİHM'nin Sakhnovsky v. Rusya Kararı, no. 21272/03, 02/11/2010, pr. 90, (<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-101568>, E.T: 06/05/2021).

hakkında AİHM'nin hak ihlâli kararı verebileceğini söylemek, kanaatimizce zorlama bir yorum olmayacaktır.

3. Seri Muhakeme Usulü ile Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesinin Karşılaştırılması

a. Genel Olarak

Birbirleriyle benzerlikler ve farklılıklar taşıyan iki kurum olan 1412 sayılı (mülga) CMUK'ta düzenlenen sulh hâkiminin ceza kararnamesi ile 7188 sayılı Kanun ile CMK'nın 250'nci maddesinde ihdas edilen seri muhakeme usulünün karşılaştırılması gerekmektedir.

b. Seri Muhakeme Usulü ile Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesinin Benzer Yönleri

Yavuz, seri muhakeme usulünün; yargılamasız ceza olmaz ilkesinin bir istisnası olan ceza kararnamesi türlerinden birini oluşturduğunu savunan bir görüş ileri sürmüştür⁷⁰. Yazara göre; kovuşturmayla alternatif olan ceza kararnameleri bakımından geçerli olan; savcının kontrolünde uygulama, suçun sübutuna ve yaptırıma ilişkin değerlendirmenin savcı tarafından yapılması, bu değerlendirmeyi şüphelinin kabulü ve mahkemenin onaylamasının ardından mahkûmiyet hükmü ile aynı sonuçları doğurması, ve bu hükmün infaz edilebilir olması hususları, seri muhakeme usulü açısından da geçerli olduğu için; seri muhakeme usulü bir çeşit ceza kararnamesidir⁷¹. Oktar; seri muhakeme usulünün, CMUK'ta düzenlenmiş olan sulh hâkiminin ceza kararnamesinin yeni bir ad altında fakat dejenere edilmiş bir biçimde ihdası olduğunu ifade etmiştir⁷². Yenisey ve

⁷⁰ Yavuz, s.244.

⁷¹ Yavuz, s.244.

⁷² Salih Oktar, “Yargı Reformu Stratejisi 2019’un Değerlendirilmesi Sempozyumu” konuşmasından, **Türkiye Barolar Birliği**, 07/12/2019, <https://tv.barobirlik.org.tr/Watch/5120>, 14:47-15:27, (E.T: 26/11/2020).

Nuhoğlu ise, seri muhakeme usulünü “*Cumhuriyet savcısının ceza kararnamesi*” olarak nitelemiştir⁷³.

Seri muhakeme ile sulh hâkiminin ceza kararnamesi usullerinin her ikisi de kısaltılmış ve özel olarak düzenlenmiş muhakeme yöntemleri olarak açıklanabilir⁷⁴. Gerçekten de, her iki usulde de kanunda yer alan şartların oluşması durumunda genel hükümler çerçevesinde bir duruşma yapılmaksızın sanığın mahkûmiyetine karar verilebilmektedir.

Yine yaş küçüklüğü ile sağırılık ve dilsizlik hâllerinde uygulama alanı bulamamaları nedeniyle de seri muhakeme usulü ve sulh hâkiminin ceza kararnamesi benzer özellikler taşımaktadır.

c. Seri Muhakeme Usulü ile Sulh Hâkiminin Ceza Kararnamesinin Farklı Yönleri

Seri muhakeme usulü ile sulh hâkiminin ceza kararnamesi karşılaştırıldığında, her iki usulün birbirlerinden önemli ölçüde farklarının bulunduğu görülmektedir.

Seri muhakeme usulü, CMK md. 250 kapsamındaki suçlardan birisiyle ilgili yürütülen soruşturmada Cumhuriyet savcısının kamu davasının açılmasını ertelememesi halinde, uygulanması zorunlu bir usuldür. Sulh hâkiminin ceza kararnamesi ise Cumhuriyet savcısının talebiyle veya iddianame düzenlendikten sonra sulh ceza hâkiminin önüne gelen işin CMUK md. 386 hükmü kapsamında kaldığını düşündüğünde duruşma hazırlığı aşamasında re’sen başvurabildiği bir usuldür.

Seri muhakeme usulünde mahkeme, seri muhakemenin koşullarının oluşmadığını tespit ederse; Cumhuriyet savcısının talebini reddederek, dosyayı soruşturmanın CMK’da yer alan genel hükümlere göre tamamlanması maksadıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderir (CMK md. 250/9). Sulh hâkiminin ceza kararnamesinde ise sulh ceza hâkimi; hazırlık soruşturmasında elde edilen delilleri sanığın cezalandırılması için yeterli görmediği takdirde beraat kararı veremez, Cumhuriyet savcısının talebini geri

⁷³ Yenisey ve Nuhoğlu, s.847.

⁷⁴ Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.164.

gönderemez⁷⁵. Bunların yerine sulh ceza hâkimi, tahkikatı genişleterek duruşma yapmalı ve ortaya çıkacak sonuca göre karar vermelidir⁷⁶.

Seri muhakeme usulünde mahkemece verilen hüküm aleyhine, CMK'da yer alan kanun yollarından itiraz yolunun açık olduğu düzenlenmiştir (CMK md. 250/14). Bu itirazdan sonra yapılacak inceleme, CMK md. 267 vd. hükümlerine göre kanun yolu incelemesidir⁷⁷. Buna karşın, her ne kadar CMUK md. 390'da sulh hâkiminin ceza kararnamesine itirazdan bahsedilse de; öğretide, buradaki itirazın kanun yolu incelemesi anlamında bir itiraz olmadığı, bir nevi “*duruşma talebi*” veya “*karşı gelme*” niteliği taşıdığı ifade edilmektedir⁷⁸. Yine, seri muhakeme usulünde CMK md. 250/14 hükmünde bir sınırlama yer almadığından genel hüküm niteliğinde bulunan CMK'nın 260'ıncı ila 262'nci maddeleri arasında sayılan kişilerin hükme itiraz edebilecekleri ifade edilmektedir⁷⁹. Buna karşın Yargıtay'a göre sulh hâkiminin ceza kararnamesine karşı müşteki veya Cumhuriyet savcısı itiraz edemeyecektir⁸⁰.

Seri muhakeme usulünde verilen hükme karşı yalnızca seri muhakemenin yasal koşulları kapsamında itiraz edilebileceği ve itiraz mercii tarafından değerlendirmenin de bu kapsamda yapılabileceği ifade edilmektedir⁸¹. Bizim de katıldığımız görüşe göre, seri muhakeme usulünde itiraz incelemesi esas bakımından yapılamayacaktır⁸². Ancak ceza kararnamesi ile sanık hakkında hapis cezası verilmiş ise yapılan itiraz üzerine duruşma açılarak genel hükümlere göre muhakeme süreci işletilir, duruşma yapılmasıyla ceza kararnamesi ortadan kalkar (CMUK md.390/1). Sulh hâkiminin ceza kararnamesi usulü sonucunda para cezası, müsadere veyahut belirli bir sanat veya mesleğin icrasının geçici

⁷⁵ Bengü, s.194.

⁷⁶ Bengü, s.194.

⁷⁷ Centel ve Zafer, s.606; Uğur Ersoy, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 28, Sayı: 2, 2020, (İtiraz), s.861; Hakan Kızıllarslan, “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 183-184, Kasım-Aralık 2019, ss.1944-1945; Özbek ve diğerleri, s.517; Soylu Ünver ve Karaman Engür, ss.101-103; Taneri, ss. 86-87; Taşkın, s.67; Tulay, s.139; Yavuz, s.301; Yenisey ve Nuhuğlu, s.845; Yurtcan, Yargılama, s.719.

⁷⁸ Bengü, s.199; Kunter ve Yenisey, s.818.

⁷⁹ Kızıllarslan, ss.1944-1945; Soylu Ünver ve Karaman Engür, ss.100-101; Yavuz, s.302.

⁸⁰ Y.2.CD'nin 09/05/2001 Tarihli ve 10739/8558 sy. Kararı (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr, E.T: 23/11/2020); Y.2.CD'nin 13/11/1937 Tarihli ve 12720/14086 Sayılı Kararı (Aktaran: Bengü, s.199).

⁸¹ Tulay, s.140, Soylu Ünver ve Karaman Engür, ss.102-103; Yavuz, s.303.

⁸² Ildırar, ss.200-201; Soylu Ünver ve Karaman Engür, ss.102-103; Tulay, s.140.

olarak durdurulmasından bazılarına ya da hepsine hükmedilmişse asliye mahkemesi başkan veya hâkimi itiraz üzerine CMUK'un 301'inci ila 303'üncü maddelerine göre itirazı inceler (CMUK md.390/3).

B. Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü

1. Genel Olarak Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü

Meşhut suç, “işlenmekte olan suç” olarak tanımlanabilir (CMUK md. 127/3). Yine CMUK md. 127/4'e göre “Henüz işlenmiş olan suç ile suçun işlenmesinden hemen sonra zabıtaveya suçtan zarar gören şahıs yahut başkaları tarafından takib edilerek veya suçun pek az evvel işlendiğini gösteren eşya veya izlerle yakalanan kimsenin işlediği suç da meşhud suç sayılır.” Meşhut suç tanımının 5271 sayılı CMK md. 2/1-j hükmünde düzenlenen “suçüstü” kavramı ile benzerlikler taşıdığı görülmektedir. Şüphelinin suç işlediği sırada veya çok kısa bir süre sonra yakalanmaması durumunda 3005 sayılı Kanunda belirlenen özel muhakeme usulü uygulanamamıştır⁸³.

Beccaria'ya göre ceza, işlenen suç ile ne kadar yakın olursa o kadar adil ve yararlıdır⁸⁴. Meşhut suçlarda toplumun daha fazla heyecanlandığı, sosyal alarmın daha şiddetli olduğu ifade edilmektedir⁸⁵. Erem'e göre meşhut suçlarda süratli bir soruşturma gerekse de; bir suçun sırf meşhut suç niteliğinde olması nedeniyle daha vahim kabul edilmesi, ayrı bir tutuklama rejiminin öngörülmesi ve sosyal alarm esas alınarak kişilerin

⁸³ Faruk Erem, **Ceza Usulü Hukuku**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1964, (Usul), s.584, Şuayyip Kor, “Meşhut Suçlar Kanununun Tatbikına Mani Olan Hukukî Sebepler Hakkında Bazı Düşünceler”, **Adliye Dergisi**, Yıl: 36, Sayı: 1, Ocak 1945, s.47.

⁸⁴ “Ceza ne denli çabuk ve işlenen suçta yakın olursa o denli çok adil ve yararlı olur. Çok adil diyorum. Çünkü, bu çabukluk, geleceğe dönük belirsizliğin doğuracağı yararsız ve acımasız işkencelerden suçluyu kurtarır. Kuruntunun gücü ve suçlunun zayıf duyguları yüzünden bu işkenceler gittikçe şiddetlenir. (...) Cezaların çabucak verilmelerinin çok yararlı olduğunu söyledim. Çünkü ceza ile suç arasındaki zaman aralığı ne denli az ise, ‘suç’ ve ‘ceza’ denilen bu iki kavramın birlikteliği (art arda olmaları), insanın kafasında o denli çok güçlü ve çok kalıcı bir iz bırakır. Bunun sayesinde suç bir neden olarak, ceza da zorunlu şaşmaz bir sonuç olarak değerlendirilir.”, Cesare Beccaria, **Suçlar ve Cezalar Hakkında**, çev. Sami Selçuk, İmge Kitabevi, 6. Baskı, Ankara, 2016, ss.101-102.

⁸⁵ Erem, Usul, s.582.

hürriyetinden yoksun kılınması; halk adaletine ve onun ifratlarına dönüş niteliği taşımaktadır⁸⁶.

1412 sayılı CMUK ve 3005 sayılı “*Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanunu*” (MSMUK) döneminde meşhut suç kapsamına giren suçların diğer suçlardan daha hızlı bir şekilde yargılanarak, bozulan kamu düzeninin mümkün olan en kısa zamanda yeniden tesis edilmesi amaçlanmıştır⁸⁷. 5320 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun Yürürlük ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun md. 18/1-b hükmü ile 01/06/2005 tarihinden itibaren yürürlükten kaldırılmış olan MSMUK md. 1’de sayılan suçlarda meşhut suçların muhakemesinde bu kanunda belirlenen usul uygulanmıştı⁸⁸. Siyasi suçlar, özel muhakeme usullerine tabi soruşturulup kovuşturulan suçlar ve takibi izin veya karar almaya bağlı olan suçlarda MSMUK hükümleri uygulanmamıştır⁸⁹. Diğer yandan CMUK md. 127/2 hükmüne göre; “*Takibi şikayete bağlı olup küçüklere yahut beden veya akıl hastalığı yahut malüliyet dolayısıyla kendisini idareden aciz bulunanlara karşı işlenen meşhud cürümlerde maznunun yakalanması şikayete bağlı değildir.*” Bu durumda CMUK md. 130 hükmü uyarınca şikâyet yetkisi bulunanlardan en azından birine yakalama keyfiyeti haber verilir ve bu kişiler şikâyet haklarını kullanmazlarsa yakalanan kişi salıverilirdi⁹⁰.

CMUK md. 127 hükmüne göre; “*Meşhud cürüm sırasında rastlanan veya meşhud cürümden dolayı takib olunan şahsın firarı umulur veya hemen hüviyetini tayin mümkün olmazsa tevkif müzekkeresi olmaksızın dahi o şahsı herkes muvakkaten yakalayabilir. Cumhuriyet Müddeiumumisi veya derhal amirlerine müracaat imkanı olmıyan hallerde zabıta memurları tevkif müzekkeresi kesilmesini müstelzim ve aynı zamanda tehirinde*

⁸⁶ Erem, Usul, s.583.

⁸⁷ Tahir Taner, “Ağır Cezalı Olmıyan Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanun Layihası Hakkında”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 2, 1936, ss.1-2.

⁸⁸ MSMUK md. 1;

“*Faili suçu işlediği sırada veya pek az sonra yakalanan:*

A) *Ağır ceza mahkemesinin vazife gördüğü yerlerdeki belediye sınırları içinde işlenen ağır cezalı meşhud cürümler;*

B) *(Değişik: 1/12/1980 -2349/1 md.) Adliye teşkilatı olan yerlerdeki belediye sınırları içinde ve panayırda işlenen ağır ceza mahkemelerinin vazifeleri dışındaki meşhud cürümlerle Türk Ceza Kanununun 529, 534, 536, 537, 539, 545, 547, 548, 551, 565, 567, 568, 571, 572, 573, 574, 575 ve 576 ncı maddeleri ile 540 ncı maddenin ikinci fıkrasında yazılı meşhud olarak işlenen kabahatlar hakkında takip ve duruşma bu Kanun hükümlerine tabidir.*”

⁸⁹ Fahrettin Karaoğlu, “Meşhut Suçlar Kanunu Üzerinde Bir İnceleme”, **Adliye Ceridesi**, Sayı: 23, Birinciteşrin 1936, s.1649.

⁹⁰ Erem, Usul, s.586.

mazarrat umulan hususlarda maznunu muvakkaten yakaliyabilirler.” Bu kanun hükmü ile kolluk görevlisi olanların yanında, kolluk görevlisi olmayan kişilerin de meşhut suç durumunda failin kaçmasının umulması veya kimliğinin bir daha tespit edilmesinin mümkün olmadığı durumlarda yakalama yetkisi bulunmaktaydı.

MSMUK md. 4/1 hükmüne göre, bu Kanun kapsamındaki bir meşhut suç işlendiği zaman kolluk, yakalanan şahsı düzenleyeceği evrak ve elde edeceği deliller ile birlikte vakit geçirmeksizin Cumhuriyet savcılığına gönderirdi. Cumhuriyet savcısı yakalanan şahsı sorguya çektikten sonra kamu davası açmaya gerek görür ve genel hükümlere göre takibat yapılmasını zorunlu kılacak bir neden görmezse; duruşma yapılmak üzere sanığı iddianame ile aynı gün görevli olan mahkemeye gönderirdi (MSMUK md. 4/4). Madde bakımından ağır ceza mahkemesinin yetkisine giren suçlar hakkında delillerin toplanması görevi münhasıran Cumhuriyet savcısına aitti (MSMUK md. 4/5). Yine Cumhuriyet savcısı, madde bakımından ağır ceza mahkemesinin yetki alanına giren suçlarda azami üç gün içerisinde sanığı düzenleyeceği bir iddianame ile mahkemeye göndermek zorundaydı (MSMUK md. 4/6).

Cumhuriyet savcısı, soruşturma dosyasına konu olan suçun MSMUK kapsamına girip girmediğini ya da kamu davası açmaya gerek olup olmadığını tespit için gerekli görürse tahkikat yapılmak üzere sanığın mahkemeye sevkini ertesi gününe bırakabilirdi (MSMUK md. 5).

Dosya kapsamında varsa tanıklar ve bilirkişiler ile suçtan zarar gören kişiler, Cumhuriyet savcısı tarafından verilecek yazılı veya sözlü emir üzerine kolluk tarafından mahkeme huzuruna getirilebilirdi (MSMUK md. 7).

Sanığın mahkemeye sevkinin ardından görevli mahkeme, meşhut suça ilişkin işi elindeki diğer işlere tercih ederek duruşmaya başladığı (MSMUK md. 9/1). Kural olarak duruşmanın bir celsede bitirilmesi gerekse de yasal zorunluluklar dolayısıyla duruşma bir celsede bitirilemezse eksikliklerin giderilmesi için başka bir güne de ertelenebilirdi (MSMUK md. 9/2). Madde bakımından ağır ceza mahkemesinin yetkisine giren suçlarda mahkeme, genel hükümlere göre tahkikat yapılması gerektiği kanaatine varırsa; dosyayı re’sen Cumhuriyet savcılığına kesin olarak gönderebilirdi (MSMUK md. 9/3). Şayet

mahkeme, somut olaydaki suçun MSMUK kapsamında bir suç olmadığı kanaatine varırsa; duruşmaya genel hükümler doğrultusunda devam ederdi (MSMUK md. 10/1).

2. Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü ile Seri Muhakeme Usulünün Karşılaştırılması

a. Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü ile Seri Muhakeme Usulünün Benzer Yönleri

Seri muhakeme ile meşhut suçların muhakemesi usullerinin her ikisinde de fail tarafından bozulan kamu düzeninin çabuk ve etkili bir şekilde yeniden tesisi amaçlanmıştır. Meşhut suçların muhakemesi usulünde, meşhut yani işlenmekte veya pek kısa süre önce işlendiğine dair somut bulguların olduğu suç ile ilgili olarak, bu suça karşılık verilecek cezanın kural olarak tek celsede verilmesi suretiyle ceza adalet sisteminin çabuk ve etkili bir şekilde işletilmesi amaçlanmıştır. Seri muhakeme usulünde de bu kapsama giren suçlardan dolayı, suça etkili ve hızlı bir karşılık verilmesi, bozulan kamu düzeninin tesisi amacı güdülmüştür⁹¹.

b. Meşhut Suçların Muhakemesi Usulü ile Seri Muhakeme Usulünün Farklı Yönleri

Meşhut suçların muhakemesi usulü, MSMUK md. 1’de belirtilen suçlardan birinin CMUK md. 127’deki meşhut suç tanımına uygun şekilde işlenmesi halinde

⁹¹ “Teklifle yapılması öngörülen diğer bir önemli düzenleme ise, basit suçlarda, muhakeme sürecini kısaltacak yeni bir usulün, ‘seri muhakeme usulü’ adıyla ceza adalet sistemimize kazandırılmasıdır. Benzer muhakeme araçları, ‘kovuşturmanın mecburiliği’ ilkesini benimseyen Almanya ve İtalya ile ‘takdirilik ilkesi’ ni takip eden Fransa başta olmak üzere pek çok Avrupa Konseyi üyesi ülkede uygulanmaktadır. Bu usuller, sadece adalet sistemini zorlayan iş yükü baskısını hafifletme amacına değil, işlenen basit suçlara hızlı ve etkili bir karşılık verilerek, bozulan kamu düzeninin sağlanmasına da hizmet etmektedir.”, (7188 sayılı Kanun’un genel gerekçesi, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, s.8, E.T: 28/11/2020).

uygulanabilecektir. Seri muhakeme usulü ise sadece CMK md. 250/1’de sınırlı olarak sayılmış olan suçlarla ilgili uygulanabilir.

Meşhut suçların muhakemesi usulünün kapsamına giren suçlar arasında ağır ceza mahkemesinin görev alanına girebilecek nitelikte ağır suçlar da bulunmaktadır. Ancak seri muhakeme usulünün kapsamına giren suçlara yakından bakıldığında; tümünün asliye ceza mahkemesinin madde bakımından yetkisine giren, nispeten daha önemsiz suçlar olduğu görülmektedir.

Meşhut suçların muhakemesi usulünde mahkemece suçtan zarar görenin, tanıkların ve bilirkişilerin dinlenilmesi söz konusu iken (MSMUK md. 7), seri muhakeme usulünde bu usulün yasal koşulları ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında kalıp kalmadığı ile ilgili olarak yalnızca şüpheli dinlenebilir (CMK md. 250/9). Seri muhakeme usulünün uygulanması, şüphelinin bu usulün uygulanmasını özgür iradesiyle müdafinin huzurunda vereceği açık beyanı ile mümkün iken; meşhut suçların muhakemesi usulünün uygulanması için şüphelinin veya sanığın kabulü aranmaz.

Meşhut suçların muhakemesi usulünde sanığın beraatına karar verilebileceği gibi, mahkûmiyetine de karar verilebilir. Bu usulde sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi halinde tatbik edilecek cezanın belirlenmesi ve bireyselleştirilmesi hususunda takdir mahkemeye aittir. Seri muhakeme usulünde ise mahkeme, Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen talepnameyi kabul veya reddedebilir, şüphelinin beraatına karar veremez. Ayrıca seri muhakeme usulünde sanığa uygulanacak olan yaptırım, CMK md. 250/4 vd. hükümlerine göre Cumhuriyet savcısı tarafından talepnamede gösterilir ve mahkemenin talepnamede gösterilen yaptırımı değiştirerek uygulaması olanağı bulunmamaktadır.

C. Basit Yargılama Usulü

1. Genel Olarak Basit Yargılama Usulü

Basit yargılama usulü; 7188 sayılı Kanunla hukukumuzda dahil edilen ve önem derecesi düşük bazı suçlar açısından esasen mahkemeler üzerindeki iş yükünü azaltmak

ile yargılama sürecini hızlandırmayı amaçlayan bir usuldür⁹². 7188 sayılı Kanun'un 24'üncü maddesi ile değişik CMK'nın 251'inci maddesine göre; *“Asliye ceza mahkemesince, iddianamenin kabulünden sonra adli para cezasını ve/veya üst sınırı iki yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlarda basit yargılama usulünün uygulanmasına karar verilebilir.”* Madde hükmünde yer alan *“karar verilebilir”* ifadesinden, CMK md. 251/1 kapsamındaki bir suç ile ilgili basit yargılama usulünün uygulanıp uygulanmayacağı hususunda mahkemenin takdir yetkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

Mahkemenin basit yargılama usulünü uygulamaya karar vermesi için soruşturma aşamasının tamamlanmış, iddianamenin düzenlenerek yetkili asliye ceza mahkemesine gönderilmiş ve mahkemece bu iddianamenin kabulüne karar verilmiş olması gerekir⁹³. Mahkeme, basit yargılama usulünü uygulama yönünde karar verdiği takdirde iddianameyi sanığa, şikayetçiye ve mağdura tebliğ ederek iddia ve savunmalarını yazılı olarak 15 gün içerisinde sunmalarını ister (CMK md. 251/2). Mahkeme bu tebligatta ayrıca duruşma yapmadan karar verebileceğini de bildirir (CMK md. 251/2).

Sanığa, mağdura ve şikayetçiye verilen 15 günlük beyan süresinin dolmasının ardından Cumhuriyet savcısının mütalaası alınmadan, TCK md. 61 göz önünde tutularak, CMK md. 223'te sayılan hüküm çeşitlerinden birine hükmedilebilir; sanığın mahkûmiyetine karar verilmesi halinde, sonuç ceza dörtte bir oranında indirilir (CMK md. 251/3). Koşulları var ise; hükmedilen hapis cezası, seçenek yaptırımlardan birine çevrilebilir, ertelenebilir (CMK md. 251/4). Mahkeme, sanığın açıkça yazılı şekilde karşı çıkmaması durumunda hükmün açıklanmasını geri bırakma yönünde de karar verebilir (CMK md. 251/4).

Mahkeme, gerekli görmesi durumunda basit yargılama usulü kapsamında hüküm verilene dek her zaman duruşma yapılmasına karar vererek genel hükümler çerçevesinde yargılamaya devam edebilir (CMK md. 251/6).

⁹² Aldemir, ss.295-296; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s. 911; Taneri, s.237; M. Emre Tulay ve Yamaç Doğan, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, Aralık 2020, s.350.

⁹³ Öztürk ve diğerleri, s.783; Taneri, s.237; Taşkın, s.128; Tulay ve Y.Doğan, s.356.

Sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı, yaş küçüklüğü hâlleri ile soruşturma veya kovuşturma yapılması için izin ya da talep şartı aranan suçlar hakkında basit yargılama usulü uygulanmaz (CMK md. 251/7). Ayrıca, basit yargılama usulünün kapsamında bulunmayan bir suçun, bu kapsama giren diğer bir suç ile beraber işlenmesi hâlinde her iki suç hakkında da basit yargılama usulü uygulanmayacaktır (CMK md. 251/8).

CMK md. 252/1 hükmüne göre, basit yargılama usulünde verilen kararlara karşı itiraz edilmesi mümkündür. İtiraza yetkisi bulunanlardan birinin itiraz etmesi durumunda, hükmü veren mahkeme tarafından duruşma yapılmasına karar verilerek genel hükümler doğrultusunda yargılamaya devam olunur (CMK md. 252/2). Açılan duruşma, taraflar gelmemiş olsa dahi yapılır ve mahkemece CMK md. 223'te yer alan hükümlerden birisi verilebilir (CMK md. 252/2). İtiraz edenin duruşma yapılmadan önce itirazından vazgeçmesi durumunda, duruşma yapılmaz ve karara karşı itirazda bulunulmamış sayılır (CMK md. 252/2). İtiraz üzerine yapılacak olan duruşmada mahkeme, duruşma sonunda vereceği hükümde, önceki hükmüyle bağlı değildir (CMK md. 252/3). Ancak karara sanık dışında itiraza yetkili olan diğer kişilerin itiraz etmesi durumunda, CMK md 251/3 uyarınca sonuç cezadan dörtte bir oranında yapılan indirim korunur (CMK md. 252/3). İtiraz üzerine yapılan yargılamada verilecek olan karar sanık lehine olur ise, bu kararın itiraz etmeyen sanıklara da uygulanması ihtimali varsa bu sanıklar da itiraz etmiş gibi lehe olan karardan yararlanırlar (CMK md. 252/4).

İtiraz üzerine yapılan yargılama sonucunda verilecek olan hükme karşı genel hükümlere göre kanun yoluna başvurulabilir (CMK md. 252/5).

CMK md. 252/1 kapsamında yapılan itiraz ile ilgili olarak mahkeme bu itirazın süresi geçtikten sonra yapıldığı veya itiraz kanun yoluna başvurmaya yetkisi bulunmayan bir kişi tarafından yapıldığı kanaatine varırsa CMK md. 268/2 uyarınca itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir (CMK md. 252/6). İtiraz mercii belirtilen bu sebepler yönünden incelemesini yapar ve kararını gereği için mahkemesine gönderir (CMK md. 252/6).

7188 sayılı Kanun'un 31'inci maddesi ile CMK'ye Geçici 5. Madde eklenmiş ve bu maddenin (d) bendinde *“1/1/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda seri muhakeme usulü ile basit yargılama*

usulü uygulanmaz” hükmüne yer verilmiştir. Anayasa Mahkemesi ise⁹⁴ anılan madde hükmünde yer alan “...kovuşturma evresine geçilmiş...” ibaresinin basit yargılama usulü yönünden iptaline karar vermiştir. Böylelikle 01/01/2020 tarihinden önce kovuşturma evresinde bulunan dosyalar ile ilgili basit yargılama usulünün uygulanmasının önündeki engel ortadan kalkmıştır. Yargıtay da bu karar doğrultusunda, temyiz incelemesinde bulunan ve basit yargılama usulünün kapsamına giren dosyalar ile ilgili olarak sanığın durumunun yeniden değerlendirilmesi gerektiği kanaatiyle bozma kararları vermeye başlamıştır⁹⁵.

2. Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulünün Karşılaştırılması

a. Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulünün Benzer Yönleri

Seri muhakeme ve basit yargılama usullerinin her ikisi de, 7188 sayılı Kanun ile CMK’nın 250’nci ve devamı maddelerinin yeniden düzenlenmesi suretiyle, esasen yargının iş yükünü azaltmak ve yargılama sürecinin hızlandırmak amacıyla ihdas edilmiş olan kurumlardır.

Seri muhakeme usulünün kapsamına giren suçlar CMK md. 250/1’de sayma usulüyle belirlenmiş olup, bunlar dışındaki suçlar hakkında yorum veya kıyas yoluyla seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi imkânı bulunmamaktadır. Aynı şekilde kanun koyucu, basit yargılama usulünün uygulanabileceği suçları CMK md. 251/1’de en fazla iki yıl hapis veyahut adlî para cezasını gerektiren suçlar ile sınırlı tutmuştur. Dolayısıyla her iki usul de ceza kanunlarında düzenlenen bütün suçlar bakımından uygulama alanı bulmayacaktır.

⁹⁴ AYM Genel Kurulu’nun 25/06/2020 Tarihli ve 16/33 Esas/Karar sy. Kararı (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/33>, E.T: 28/11/2020).

⁹⁵ Y.19.CD’nin 31/03/2021 Tarihli ve 2020/2314 E. - 2021/5722 K. sy. Kararı (Kazancı Veritabanı, lib.kazanci.com.tr, E.T: 11/05/2021); Aynı yönde bkz. Y.1.CD’nin 11/03/2021 Tarihli ve 2021/2093 E. - 2021/3914 K. sy. Kararı (Kazancı Veritabanı, lib.kazanci.com.tr, E.T: 11/05/2021).

Seri muhakeme usulünde olduğu gibi, basit yargılama usulünde de sağır ve dilsizlik, akıl hastalığı, yaş küçüklüğü hâlleri usulün uygulanmasına engel teşkil etmektedir (CMK md. 250/12, 251/7).

b. Seri Muhakeme Usulü ile Basit Yargılama Usulünün Farklı Yönleri

Katalogda sayılmış olan suçlardan biriyle ilgili yürütülen soruşturma aşamasının sonuna gelindiğinde Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının verilmediğı, iddianamenin de henüz düzenlenmediğı evrede seri muhakeme usulü uygulanabilir (CMK md. 250/1). Basit yargılama usulü ise iddianamenin kabulü kararından sonra, başka bir deyişle kovuşturma evresinde uygulanabilir (CMK md. 251/1). Seri muhakeme usulünde hakkında hüküm verilen kişi, şüpheli; basit yargılama usulünde ise sanıktır. Basit yargılama usulünün uygulanması hususunda görevli ve yetkili mahkemenin takdir yetkisi bulunmakta iken, seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suçla ilgili bu usulün uygulanıp uygulanmaması hususunda Cumhuriyet savcısının veya mahkemenin takdir yetkisi bulunmamaktadır.

Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısının talepnameyi gönderdiği mahkeme, hüküm vermeden önce şüpheliyi müdafinin de huzurunda dinlemelidir (CMK md. 250/9). Basit yargılama usulünde sanığın ve müdafinin yazılı savunmaları yeterli görülmüş olup, mahkeme ayrıca sanığı dinlemeden de hüküm verebilir (CMK md. 251/2). Seri muhakeme usulünde şüphelinin belirlediğı bir müdafii yoksa kendisine müdafii görevlendirmesi yapılması zorunludur (CMK md. 250/3, 9; CMSMY md. 10/3), ancak basit yargılama usulünde kural olarak barodan müdafii görevlendirilmesini isteme zorunluluğı bulunmamaktadır.

Seri muhakeme usulünde şüpheliye verilecek olan cezadan yarı oranında indirim yapılırken (CMK md. 250/4), basit yargılama usulünde bu oran dörtte birdir (CMK md. 251/3). Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı yaptırımı belirleme yetkisi yalnızca TCK'nin 61'inci maddesinin 1'inci fıkrası kapsamında sınırlandırılmıştır (CMK md. 250/4). Buna karşın basit yargılama usulünde mahkeme, sanığa verilecek cezayı

belirlerken TCK md. 61'in yalnızca birinci fıkrasıyla sınırlı olmayacak, örneğin teşebbüs veya haksız tahrik gibi hususları da dikkate alabilecektir (CMK md.251/3).

Seri muhakeme usulünde mahkemece Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen talepname doğrultusunda verilecek karara karşı itiraz kanun yolu açıktır (CMK md. 250/13). Bu itirazın kapsamı, seri muhakemenin yasal şartlarıyla sınırlı olup inceleme de ancak bu sınır çerçevesinde yapılabilecektir⁹⁶. İtiraz merciinin inceleme yaparken esasa girip giremeyeceği hususu ile ilgili tartışmalara aşağıda ayrıntılı şekilde değinilecektir. Basit yargılama usulünde ise itiraz halinde hükmü veren mahkemece duruşma açılır, bu duruşmada taraflar gelmese bile yokluklarında CMK md. 223'te belirtilen hüküm çeşitlerinden birisi verilir, ayrıca bu durumda hâkim önceki verdiği hükümle kural olarak bağlı olmayacaktır (CMK md. 252/2). Basit yargılama usulünde verilen hükme itiraz ve itiraz sonrasında yapılacak işlemler, seri muhakemeden ziyade sulh hâkiminin ceza kararnamesindeki usul ile (CMUK md. 390) benzerlik taşımaktadır. Basit yargılama usulünde mahkemece verilen hükme itirazın da tıpkı sulh hâkiminin ceza kararnamesinde olduğu gibi “*duruşma talebi*” veya “*karşı gelme*” niteliğinde⁹⁷ olduğunu söyleyebiliriz.

D. Uzlaştırma

1. Genel Olarak Uzlaştırma Kurumu

Ceza muhakemesinin yalnızca devlet adına ve devlet eliyle görüldüğü klasik yaklaşımın suçluları ıslahta ve topluma yeniden kazandırmada yetersiz kalması üzerine alternatif yollar aranması; yine klasik ceza muhakemesi sisteminin mağduru unutulması ve sistemin adeta dışında bırakılması, adalet kavramına yeni bir bakışın geliştirilmesi zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır⁹⁸. İşte bu arayış, “*onarıcı adalet*” kavramını ortaya çıkarmıştır⁹⁹. Onarıcı adalet; üzerinde anlaşılabilmiş tek bir tanıma sahip olan bir yaklaşım

⁹⁶ Tulay, s.140, Soylu Ünver ve Karaman Engür, ss.102-103; Yavuz, s.303.

⁹⁷ Bengü, s.199; Kunter ve Yenisey, s.818.

⁹⁸ Ekrem Çetintürk, **Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017, ss.2-3; Cengiz Topel Çiftçioğlu, “Onarıcı Adalet Sistemine Dair Genel Bir Bakış”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Sayı: 66, Mayıs 2015, ss.38-39.

⁹⁹ Çetintürk, s.7.

değildir¹⁰⁰. Onarıcı adalet; suçu, fail ile suçtan doğrudan doğruya zarar gören veya mağdur arasında bir uyuşmazlık olarak kabul eden bir yaklaşımdır¹⁰¹. Bu yaklaşımın aslında yeni bir yaklaşım olmadığı, geleneksel sisteme geri dönüş olduğu da ifade edilmektedir¹⁰². Onarıcı adalet anlayışının karşısında ise cezalandırıcı adalet anlayışı yer almaktadır¹⁰³. Cezalandırıcı adalet anlayışı, suçu ve suçluyu merkeze alarak, onun suçuna karşılık gelen cezayı tespit edip, suçluyu cezalandırarak uyuşmazlığı çözer¹⁰⁴.

Onarıcı adalet anlayışının bir yansıması olarak CMK'nın 253'üncü vd. maddelerinde fail ile mağdur arasında gerçekleşecek uzlaştırma kurumu düzenlenmiştir¹⁰⁵. Uzlaştırma, şüpheli ile mağdur arasında, tarafsız bir uzlaştırmacının yaptığı, bir edim üzerinde anlaşmalarını sağlama, barıştırma veya zararı giderme yöntemi olarak tanımlanabilir¹⁰⁶. Bu yolla şikâyetle bağlı ve kanunda sayılan cezası ağır olmayan diğer suçlarda bozulan kamu düzeni, tarafların özgür iradelerine dayanarak¹⁰⁷ anlaşmaları veya barışmaları yoluyla yeniden tesis edilmiş olur¹⁰⁸. Yargıtay uzlaştırmayı, *“uzlaşmazlığın taraflarının bu süreçte anlaştırılması ve anlaşmaları anlamına gelir. Uyuşmazlığın tarafı devlet olup, fail ve mağdur ise süjedir. Anlaşma, uzlaşmada bunları taraf haline getirmektedir. Sujeler ancak uzlaşmada anlaşır. Fail ve mağdur karar sürecine katılmış olmakla, açıkladıkları irade esas alınıp uyuşmazlık çözümlenmelidir.*

¹⁰⁰ Galma Akdeniz, “Onarıcı Adalet Yaklaşımı ve Kavramsal Temelleri”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 1, 2019, s.4; Abdullah Batuhan Baytaç, “Onarıcı Adalet’e Genel Bir Bakış”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: LXXI, Sayı: 1, 2013, s.118.

¹⁰¹ Çetintürk, s.9; Mahmut Kaplan, “Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1, Haziran 2015, s.60.

¹⁰² Margarita Zernova, **Restorative Justice, Ideals and Realities**, Ashgate Publishing, Burlington USA, 2007, s.7; Kaplan, s.60.

¹⁰³ Aylin Kul Yenigül, “Onarıcı Adalet ve Cezalandırıcı Adalet”, **Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 9, Haziran 2019, s.13; Çetintürk, ss.40-41.

¹⁰⁴ Kul Yenigül, s.13; Çetintürk, s.41; Michael Wenzel ve Tyler G. Okimoto, “Retributive Justice”, **Handbook of Social Justice Theory and Research**, (Ed. Clara Sabbagh ve Manfred Schmitt), Springer, New York, 2016, s.238.

¹⁰⁵ Özge Tuçe Gökalp, “Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma”, **Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, No:1, 2013, s.28.

¹⁰⁶ Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.844.

¹⁰⁷ Berrin Akbulut ve Murat Aksan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s.43.

¹⁰⁸ Yenisey ve Nuhoglu, s.822.

Uzlaşma kurumu onarıcı bir adalettir.”¹⁰⁹ ifadeleriyle açıklamıştır. Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği’nin¹¹⁰ (CMUY) 4/1-k maddesinde uzlaştırma; “*Uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaştırmacı tarafından anlaştırmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi süreci*” olarak tanımlanmıştır.

Yargıtay’a göre; “*Uzlaşmanın hedefi suçun işlenmesinden sonra fail ve mağdur arasında meydana gelen çekişmeyi, bir arabulucunun girişimini sağlayarak çözmek ve adaleti sağlamaktır. Failin neden olduğu zararın giderilmesi, fail-mağdur arasındaki barış, uzlaşmanın asıl unsurunu oluşturur. Fail-mağdur arasında uzlaşma dışında da, tazminatın sağlanması olanaklıdır. Ancak uzlaşma kurumunda, zararın giderilmesi ve onarım yanında ayrıca bir moral unsur da vardır. Bu nedenle fail-mağdur arasındaki uzlaşma suçun faili bakımından cezanın ‘özel önleme’ fonksiyonuna yardım ettiği gibi mağdurun ve genel olarak kamunun da yararlarının korunmasını sağlar. Fail, uzlaşma ile, işlediği suçun sorumluluğunu kabul edip üstlenerek ve sonuçlarını da gidererek toplumla yeniden bütünleşme olanağını elde etmiş olur. Böylece failin ceza sorumluluğunu tespit ve zararın giderilmesi için gereken yapılmış bulunacağından, mağdur bakımından da adalet yerine getirilmiş olur. Fail-mağdur arasındaki uzlaşma, bundan başka, kamuda da, fülle ihlâl edilmiş olan hukuk kurallarının geçerliliğini vurgulamış ve dolayısıyla kamusal barışın yeniden kurulmasına hizmet etmiş olur.*”¹¹¹

Uzlaştırmanın sağlanması halinde devlet ile fail arasındaki ceza ilişkisinin de sonlanması nedeniyle, ceza hukuku normu olduğu; bunun yanında uzlaştırma usulü tamamlanmadan muhakemeye devam edilemeyeceği için uzlaştırmanın aynı zamanda bir ceza muhakemesi kurumu niteliği de taşıdığı ifade edilmektedir¹¹².

¹⁰⁹ Y.6.CD’nin 25/10/2011 Tarihli ve 2007/20502 E. – 2011/44637 K. s. Kararı; Y.6.CD’nin 19/07/2011 Tarihli ve 2009/1120 E. – 2011/35635 K. s. Kararı; Y. 6.CD’nin 19/01/2010 Tarihli ve 2006/16595 E. - 2010/221 K. s. Kararı (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr – E.T: 21/11/2020).

¹¹⁰ “Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği”, R.G. Tarih: 05/08/2017, R.G. Sayı: 30145, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170805-4.htm>, E.T: 21/11/2020.

¹¹¹ Y.CGK’nin 05/07/2005 Tarihli ve 2005/10-84 E. – 2005/90 K. s. Kararı (Kazancı Veritabanı – lib.kazanci.com.tr – E.T: 21/11/2020).

¹¹² Akbulut ve Aksan, s.32; Centel ve Zafer, ss.571-572; Yenisey ve Nuhoğlu, s.822.

Ceza muhakemesinde uzlaştırma kurumunun işletilebilmesi için bazı şartlar bulunmaktadır. Bu şartlardan ilki; uzlaştırmaya elverişli bir suçun bulunmasıdır¹¹³. CMK’nın 253’üncü maddesinin TBMM’de kabul edilerek yasalaşan ilk halinde uzlaştırmanın kapsamına hangi suçların girdiği belirtilmemiş ve bu kapsamı “*kanunun uzlaştırma yapılabilmesi olanağını verdiği haller*” ile sınırlı tutmuştur. Bunun yerine uzlaştırmaya tabi suçların kapsamı, TCK md. 73’te “*Suçtan zarar göreni gerçek kişi veya özel hukuk tüzel kişisi olup soruşturulması ve kovuşturulması şikyete bağlı suçlar*” şeklinde belirlenmişti. Ancak 06/12/2006 tarihinde TBMM’de kabul edilmiş olan 5560 sy. Kanunla CMK’nın 253’üncü maddesi yeniden düzenlenmiş ve uzlaştırmanın uygulanabileceği suçlar belirlenmiştir. Buna göre soruşturulması ve kovuşturulması amacıyla şikâyet şartı aranan suçlar ile CMK md. 253/1-b’de sayılan suçlar uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Yargının iş yükünü azaltmak amacıyla uzlaştırmanın kapsamının genişletilmesi düşünülmüştür. Bu amaçla; 24/11/2016 Tarihli ve 6763 Sayılı Kanun ile Türk Ceza Kanunu’nda yer alan tehdit, hırsızlık ve dolandırıcılık suçları ve mağdurun veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, suça sürüklenen çocuklar bakımından ayrıca, st sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar da uzlaştırma kapsamına alınmıştır. Son olarak 24/10/2019 Tarihli ve 7188 Sayılı Kanun ile güveni kötüye kullanma, iş ve çalışma hürriyetinin ihlali ve suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi suçları da CMK’nın 253’üncü maddesinde sayılan suçlar arasına dahil edilmiştir.

Görüldüğü zere CMK’da zaman içerisinde yapılan bu değişiklikler ile uzlaştırmanın uygulanacağı suçların kapsamı genişletilmiş ve daha fazla sayıda suçla ilgili soruşturma ve kovuşturma dosyası üzerinde tarafların ortak bir noktada buluşan iradeleriyle tasarruf etmelerine imkân tanınmıştır. Ayrıca 06/12/2006 tarihli ve 5560 sy. Kanun’un 24’üncü maddesiyle CMK’nın 253’üncü maddesinde yapılan değişiklikle, uzlaştırmanın gerçekleşebilmesi için failin suçu kabul etmesi zorunluluğu da kaldırılmıştır. Suçtan doğrudan zarar gören mağdur sürece dahil edilerek tarafı olduğu

¹¹³ zbek ve diğerleri, Muhakeme, s.865; Gökcen ve diğerleri, s.84; Centel ve Zafer, s.572.

dosyanın kaderiyle ilgili karara katılabılme imkânı tanınmış ve Devletin bu suçlarda cezaî uyuşmazlığın tarafı olması ilkesi esnetilmiştir.

Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü Alternatif Çözümler Daire Başkanlığı tarafından, 2020 yılı içerisinde Cumhuriyet Başsavcılığı Uzlaştırma Bürolarına tevdi edilen 513.297 dosyadan 219.639’unda uzlaştırma sürecinin olumlu sonuçlandığı ve 89.500 dosyada uzlaştırma sürecinin devam ettiği; bakiye dosyalarda uzlaştırma sürecinin teklif veya müzakere aşamasında olumsuz sonuçlandığı belirtilmiştir¹¹⁴. 31/12/2020 tarihi itibarıyla tüm Türkiye’de ceza mahkemelerinde derdest dosya sayısı ise 1.833.440’tır¹¹⁵. Dolayısıyla ceza yargısı sistemi içerisinde kalmış olsaydı önemli bir iş yükü yaratacak sayıda dosyanın uzlaştırma ile sistem dışına çıkarıldığı ve tarafların iradesi doğrultusunda sona erdirildiği söylenebilir.

Soruşturma evresinde uzlaştırma sürecinin başarısızlıkla sonuçlanması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından iddianame düzenlenebilir. Ancak CMK md. 253/19 hükmüne göre soruşturma aşamasında uzlaştırma sürecinin başarıyla sonuçlanması ve belirlenmiş ise edimin tek seferde yerine getirilmesi halinde kovuşturmayaya yer olmadığı yönünde karar verilmesi gerekir. Edimin ifa tarihinin sonraya bırakılması, süreklilik arz etmesi ya da taksitler halinde ödeneceğinin kararlaştırılması halinde ise şüpheli hakkında açılacak kamu davasının ertelenmesine karar verilecektir.

Kovuşturma evresinde uzlaştırma sürecinin başarısızlıkla sonuçlanması ve tarafların uzlaşamaması halinde mahkeme diğer şartları da varsa sanık hakkında mahkûmiyet kararı verebilir. Öte yandan kovuşturma evresinde tarafların uzlaştırılması söz konusu ise, CMK md. 254/2 hükmüne göre belirlenmiş ise edimin tek seferde yerine getirilmesi halinde açılmış olan kamu davasının düşmesine; edimin ifa tarihinin sonraya bırakılması, süreklilik arz etmesi ya da taksitler halinde ödeneceğinin kararlaştırılması halinde ise hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilecektir.

¹¹⁴ T.C. Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Uzlaştırma İstatistikleri, <https://bit.ly/3uqacEV>, E.T: 06/05/2021.

¹¹⁵ T.C. Adalet Bakanlığı UYAP İstatistikleri, <http://istatistikler.uyap.gov.tr/>, E.T: 06/05/2021.

2. Uzlaştırma ile Seri Muhakeme Usulünün Karşılaştırılması

a. Uzlaştırma ile Seri Muhakeme Usulünün Benzer Yönleri

Seri muhakeme usulü ile uzlaştırma; yalnızca belli suçlar bakımından uygulanabilmesi bakımından benzerlik taşımaktadır. Gerçekten de, seri muhakeme usulünün uygulanabileceği suç tipleri CMK md. 250/1 hükmünde sınırlı sayıda belirtilmişken, uzlaştırma kurumunun uygulanabileceği suç tipleri hem CMK md. 253/1 hükmünde sayılmış, hem de CMK md. 253/2 hükmünde ceza üst sınırları belirtilmek suretiyle gösterilmiştir. Bu durumda, ceza kanunlarında yer alan diğer suçlar bakımından seri muhakeme veya uzlaştırma yollarına gidilemeyecektir.

Şüphelinin resmî mercilere beyan edip de soruşturma dosyasında bulunan adreste bulunmama, yurt dışında olma veya başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması halinde uzlaştırmanın da, seri muhakeme usulünün de uygulanması mümkün değildir¹¹⁶ (CMK md. 250/13, 253/6).

Seri muhakeme usulünde uygulanacak usul ve esaslar CMK'nın 250'nci maddesi ile CMSMY hükümlerinde ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Aynı şekilde uzlaştırmada uygulanacak usul ve esaslar ise CMK md. 253 ile Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'nde ayrıntılı şekilde açıklanmıştır.

b. Uzlaştırma ile Seri Muhakeme Usulünün Farklı Yönleri

Uzlaştırma sürecinde bizzat suçtan zarar gören, uyuşmazlığın sona erdirilmesi amacıyla şüpheli veya sanık ile irade özgürlüğü temelinde bir anlaşmaya varabilme imkânına sahiptir. Hatta CMK md. 253/19 hükmüne göre “uzlaştırma raporu” olarak adlandırılan belgenin, şüphelinin veya sanığın taahhüt ettiği uzlaştırma edimini yerine getirmemesi durumunda, 2004 sayılı İcra İflâs Kanunu md. 38 hükmüne göre ilâm

¹¹⁶ Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.517

niteliğinde olduğu kabul edilmiştir¹¹⁷. Seri muhakeme usulünde ise, genel olarak bu kapsamdaki suçların mağdurunun kamu olduğu söylenebilse dahi, bazı suçlarda aşağıda ele alındığı üzere gerçek kişilerin de mağdur olabileceği açıktır. Seri muhakeme usulünde, uzlaştırmanın aksine; suç mağdurunun veya suçtan zarar görenin sürece aktif bir şekilde katılabilme olanağı bulunmamaktadır¹¹⁸. Ayrıca uzlaştırmanın aksine, seri muhakeme usulünün olumlu olarak sonuçlanması durumunda fail hakkında Cumhuriyet savcısının talepnamesinde belirlemiş olduğu yaptırım uygulanacağından, bu usul cezalandırıcı adalet anlayışının bir görünüşüdür.

Uzlaştırmada, birden çok kişi tarafından işlenen suçlarda bu kişiler arasında iştirak ilişkisi bulunsu dahi ancak uzlaşan kişi uzlaşmadan yararlanır (CMK md. 255). Başka bir deyişle, failler iştirak halinde bir suç işleseler dahi, faillerden birinin veya birkaçının, diğerlerinin onayı olmaksızın suç mağduru ile uzlaşması mümkündür¹¹⁹. Ancak, seri muhakeme usulünde iştirak halinde işlenen suçlarda şüphelilerden biri seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmemiş ise, kabul etmiş olan şüpheli açısından dahi bu usulün uygulanması olanağı bulunmamaktadır (CMK md.250/11).

Uzlaştırma, yukarıda da ele alındığı üzere devlet ile fail arasında ceza ilişkisini sona erdirmesi nedeniyle bir maddî ceza hukuku kurumu olmanın yanı sıra uzlaştırma usulü uygulanmadan ceza muhakemesi sürecine devam edilememesi nedeniyle bir ceza muhakemesi kurumu niteliği taşımaktadır¹²⁰. Seri muhakeme usulünde ise devlet ile şüpheli arasındaki ceza ilişkisi ortadan kalkmamaktadır.

Uzlaştırma sürecinin başarıyla sonuçlanması ve edimin yerine getirilmesi halinde soruşturma evresinde kovuşturmayaya yer olmadığı, kovuşturma evresinde ise davanın

¹¹⁷ Centel ve Zafer, s.581; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, ss.876-877; Öztürk ve diğerleri, s.67; Yenisey ve Nuhoglu, s.839.

¹¹⁸ Yenisey ve Nuhoglu, s.849.

¹¹⁹ Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.517.

¹²⁰ Y.CGK'nin 08/12/2020 Tarihli ve 2017/15/592 E. – 2020/505 K. s. Kararı; Y.CGK'nin 12/11/2020 Tarihli ve 2017/15-294 E. – 2020/456 K. s. Kararı; Y.CGK'nin 18/06/2020 Tarihli ve 2017/15-730 E. – 2020/300 K. s. Kararı; Y.CGK'nin 09/06/2020 Tarihli ve 2018/6-486 E. – 2020/276 K. s. Kararı; Y.CGK'nin 02/06/2020 Tarihli ve 2017/19-45 E. – 2020/252 K. s. Kararı; Y.CGK'nin 22/10/2019 Tarihli ve 2018/13-278 E. – 2019/619 K. s. Kararı; Y.CGK'nin 27/03/2018 Tarihli ve 2015/15-983 E. – 2018/126 K. s. Kararı; Y.CGK'nin 16/01/2018 Tarihli ve 2017/13-588 E. – 2018/6 K. s. Kararı; Y.CGK'nin 28/11/2017 Tarihli ve 2014/13-486 E. – 2017/497 K. s. Kararı; Y.CGK'nin 07/11/2017 Tarihli ve 2014/4-759 E. – 2017/457 K. s. Kararı, (Kazancı Veritabanı, E.T: 06/05/2021).

düşmesi kararı verilecek iken; seri muhakeme usulü sonucunda şüpheli hakkında infazı mümkün bir mahkûmiyet kararı verilmektedir. Dolayısıyla seri muhakeme usulü ile uzlaştırma, sonuçları bakımından birbirinden ayrılmaktadır.

E. Savcı-Sanık Pazarlığı (Plea Bargaining)

1. Genel Olarak

“Savcı-sanık pazarlığı” olarak da ifade edilen¹²¹ “*plea bargaining*” kurumunun tanımı üzerinde öğretide bir görüş birlikteliği olmasa da bu usulün ceza yargılaması sürecinde savcı ile sanık arasında, savcının kontrolünde sürdürülen pazarlık sürecini ifade ettiği söylenebilir¹²². Savcı-sanık pazarlığı sürecinde sanık, işlediği iddia edilen suçu ikrar eder ve bazı durumlarda soruşturma makamlarıyla iş birliği yapmayı taahhüt eder¹²³. Sanığın taahhüdüne karşılık olarak savcı da sanık hakkında daha düşük dereceli bir suçlama yöneltmeyi, bazı suçlamaları ileri sürmekten vazgeçmeyi ya da daha az ceza talep etmeyi taahhüt eder¹²⁴. Bir görüşe göre ise savcı burada *de facto* hâkim görevi üstlenerek sanığa bir yaptırım teklif eder, sanığın mahkûmiyetine karar verip ceza tayin eder¹²⁵.

Bu başlık altında savcı-sanık pazarlığının yargılama sisteminin önemli bir unsuru olarak kabul edilmiş olması nedeniyle¹²⁶ Amerika Birleşik Devletleri uygulaması ve

¹²¹ Yusuf Solmaz Balo ve Ekrem Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XVII, Yıl: 2013, Sayı: 1-2, s.1247.

¹²² Angela J. Davis, **Arbitrary Justice: The Power of the American Prosecutor**, Oxford University Press, USA, 2007, s.43; Mehmet Emin Yapar, **Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013, ss.124, 147-148.

¹²³ Pınar Bacaksız, “İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining)”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 7, Ağustos 2008, s.153; Balo ve Çetintürk, ss.1247-1248; Davis, s.43.

¹²⁴ Balo ve Çetintürk, s.1248; Davis, s.43; Yapar, s.124.

¹²⁵ Enver Kaşlı, **Ceza Adaleti Sisteminde İtham Pazarlığı (Plea Bargaining)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, s.39.

¹²⁶ “Savcı ve sanık arasında, bazen gevşek bir şekilde ‘iddia pazarlığı’ olarak adlandırılan anlaşma yoluyla cezai uyuşmazlıkların sona erdirilmesi, adalet sistemimizin önemli bir bileşenidir. Düzgün bir şekilde uygulanması koşuluyla teşvik edilmelidir. Her cezai suçlama tam kapsamlı bir yargılamaya tabi tutulacak olsaydı, eyaletlerin ve Federal Hükümetin hâkimlerin ve mahkeme tesislerinin sayılarını kat be kat artırması gerekirdi.”, Amerika Birleşik Devletleri Anayasa Mahkemesi’nin Santobello v. New York Kararı, 404 U.S. 257 (1971), §260, (<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/404/257/>, E.T: 18/10/2020).

öğretisi de dikkate alınarak seri muhakeme usulüyle benzerlikleri ve farklılıkları incelenecektir.

2. Amerikan Ceza Adaleti Sistemi Hakkında Genel Bilgi

Amerikan ceza adaleti sisteminin temelini, Türkiye'nin de dahil olduğu Kıta Avrupası hukuk sisteminin aksine *hasımlı sistem*¹²⁷, *itham sistemi*¹²⁸, *çekişmeli sistem*¹²⁹, *çelişmeli sistem*¹³⁰ veya *taraf muhakemesi*¹³¹ de denilen “*adversarial system*” oluşturmaktadır¹³². *Rembar*'ın benzetmesiyle bu sistem; “*hasım tarafların bir çukura atıldığı ve burada kozlarını paylaştıkları, tarafların karşılıklı mücadelesinin neticesinde de mahkemece verilecek hükme esas malzemelerin ortaya çıktığı*” bir sistemdir¹³³. Bu sistemde dava; bir kişiye yönelik, bir suçun işlediği hakkındaki ithamla başlar¹³⁴. Önceleri ithamda bulunma yetkisi yalnızca suçtan zarar görene aitken, daha sonra bütün toplum için suçluları tedip ihtiyacının ortaya çıkmasıyla her vatandaşa ithamda bulunma yetkisi tanınmıştır. Günümüzde Amerikan Ceza Adaleti sisteminde kamu adına ithamda bulunma yetkisi “*public prosecutor*” olarak adlandırılan, mahkeme çalışma grubunun bir üyesi olan savcıya aittir¹³⁵.

¹²⁷ Yapar, s.44.

¹²⁸ Yusuf Solmaz Balo, **ABD Hukukunda Savcılık Kurumu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013, ss.66-67; Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu. **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, 19. Baskı, Ankara, 2019, ss.48-50; Kaşlı, s.29.

¹²⁹ Yavuz, s.20.

¹³⁰ Hakan Karakehya, “Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl:7, Sayı:27, Temmuz 2016, (Maddi Gerçek), ss.71-72; Fahri Gökçen Taner, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çalışma ve Silahların Eşitliği**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019, s.76.

¹³¹ Karakehya, Maddi Gerçek, ss.71-72; F.Taner, s.76.

¹³² Erem, Usul, s.50; Balo, Savcılık, s.66; Karen M. Hess, **Introduction to Law Enforcement and Criminal Justice**, Wadsworth Cengage Learning, Ninth Edition, 2009, s.494; İlyas Şahin, “A Brief Summary Of Criminal Procedure Process At The United States Judicial System”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Sayı: 5, 2015, s.708.

¹³³ Charles Rembar, *The Law of the Land – The Evolution of Our Legal System*, Open Road Media, USA, 2015, s.158.

¹³⁴ Erem, Usul, ss.49-50.

¹³⁵ Balo, s.177.

Bu sistemde hâkim ya da jüri gibi bir tarafsız karar verici bulunmaktadır¹³⁶. Hasım tarafları ise iddiayı temsil eden savcı ve savunmayı temsil eden sanık ve müdafii oluşturmaktadır¹³⁷. Sanığın üzerine atılı suçu ispat yükü, iddiayı temsil eden savcılığın üzerindedir¹³⁸. Taraflar, yeri geldiğinde son derece partizanca usullere başvurarak karar verici önünde eşit olanaklara sahip olarak kendi haklılıklarını ortaya koymaya çalışırlar, hatta hakikatin en iyi bu yolla ortaya çıkacağı kabul edilmektedir¹³⁹. Hâkimin ise hukukumuzda olduğu gibi maddî gerçeği araştırma ve ortaya çıkarma ya da delil toplama gibi bir görevi bulunmamaktadır, daha ziyade hâkimin görevi duruşmayı usul kurallarına uygun şekilde yönetmek ve davanın sonunda kazananın kim olduğunu söylemektir¹⁴⁰. Ayrıca bu sistemde tarafların ellerinde olan delilleri sunmasına ilişkin son derece sıkı kurallar geçerlidir; örneğin deliller davanın başında toplanır ve “keşif” (*discovery*) talebi üzerine karşı tarafla da paylaşılır¹⁴¹. Davanın ilerleyen safhalarında ise delil toplanması olanağı bulunmamaktadır¹⁴². Sanık veya müdafii, Amerika Birleşik Devletleri Federal Ceza Muhakemesi Kuralları md. 16 kapsamında¹⁴³ savcının elinde bulunan bazı delillerin savunma tarafıyla paylaşılmasını isteme hakkına sahiptir¹⁴⁴. Amerikan hukukunda müdafinin dosyayı inceleme ve dosyadan örnek alma yetkisinin Kıta Avrupası hukuk sisteminde olduğu gibi kapsamlı güvencelere sahip olmadığı ifade edilmektedir¹⁴⁵. Keza, aynı madde hükmü kapsamında savunma da elindeki delilleri ibraz edecektir. Bu sırada iddiayı temsilen savcı tarafından ileri sürülen delillerin güçlü veya zayıf olduğu savunma tarafından görülebilmekte ve sanık ile müdafine, iddia pazarlığına girip girmeme

¹³⁶ Balo, s.67; Erem, Usul, s.50; Rembar, s.158, Yapar, s.44.

¹³⁷ Balo, s.67; İ. Şahin, s.710.

¹³⁸ Hess, s.494.

¹³⁹ Halil Ceur, “The Analytical Value of the Adversarial-Inquisitorial Dichotomy in Approaches to Proof: The Examples of England and Turkey”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, 2018, s.157; İ. Şahin, s.710; Yapar, s.45.

¹⁴⁰ Marian Neef ve Stuart Nagel, "The Adversary Nature of the American Legal System From a Historical Perspective" **New York Law Forum**, Cilt: 20, Sayı: 1, 1974, s.124; Balo, s.67; Ceur, s.157; Erem, Usul, s.50; Yapar, s.45.

¹⁴¹ Hess, s.502; İ. Şahin, s.704; Yapar, s.78.

¹⁴² Balo, s.71.

¹⁴³ https://www.law.cornell.edu/rules/frcrmp/rule_16, E.T: 20/10/2020.

¹⁴⁴ Yapar, s.79.

¹⁴⁵ Bacaksız, s.162; Yapar, s.79; Amerikan hukukunda savcının elindeki tüm delilleri sanık müdafii ile paylaşmak zorunda olduğu hakkında bkz. Balo, s.194; Balo ve Çetintürk, s.1271.

konusunda strateji belirleme olanağı da doğmaktadır¹⁴⁶. Savcılar sanığa yönelttikleri veya yöneltmeyi düşündükleri suçlamayı mahkeme veya jüri önünde “makul şüphenin ötesinde” bir ölçüde ispatlayamayacaklarını düşündükleri dosyalarda iddia pazarlığı konusunda daha açık ve esnek davranabilmekte¹⁴⁷ hatta bazı durumlarda elindeki delillerin zayıf olduğunu karşı tarafa hissettirmeyerek blöf yapabilmektedir¹⁴⁸.

3. Savcı-Sanık Pazarlığı Süreci

Amerika Birleşik Devletleri’nde, tüm cezai uyuşmazlıkların %90’ı ila %95’i gibi ezici bir çoğunluğu, savcı-sanık pazarlığı ile sonuçlanmaktadır¹⁴⁹. Savcı-sanık pazarlığı yukarıda da ele alındığı üzere sanığın üzerine atılı suçu kabul etmesi ve/veya soruşturma makamlarıyla bazı konularda iş birliği yapacağını taahhüt etmesi karşılığında savcılık tarafından sanığa bazı imkanların tanınacağı veya daha az ceza alacağı konusunda söz vermesi; tarafların mutabakata varması durumunda yapılan anlaşmanın mahkeme tarafından onaylanması ile gerçekleşir¹⁵⁰. Bu yolla ceza hukukunun konusu olan bir uyuşmazlık, savcı ile sanık arasında yapılan bir anlaşmayla sona erdirilmiş olmaktadır. İddia pazarlığının kovuşturmada takdirilik ilkesine dayandığı ifade edilmektedir¹⁵¹. Pazarlık süreci kural olarak savcının kontrolündedir¹⁵². Savcı, her dosyada savcı-sanık pazarlığı teklif etmek zorunda olmadığı gibi, teklifin içeriğine de kendisi karar verir¹⁵³. Aynı şekilde sanık da hiçbir suretle savcı ile anlaşmaya zorlanamaz¹⁵⁴.

Amerika Birleşik Devletleri’nde savcı-sanık pazarlığı kural olarak hem federal düzeyde hem de eyaletler düzeyinde tüm suçlar bakımından uygulama alanı bulabilir¹⁵⁵.

¹⁴⁶ Kaşlı, s.73; Yapar, s.79.

¹⁴⁷ Balo, s.194; Balo ve Çetintürk, s.1258; Davis, s.44; Kaşlı, s.73; Yapar, s.131.

¹⁴⁸ Yapar, s.131.

¹⁴⁹ Plea and Charge Bargaining Research Summary, U.S. Department of Justice, 24/01/2011, (<https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/PleaBargainingResearchSummary.pdf>, E.T: 20/10/2020); Balo ve Çetintürk, ss.1255-1256.

¹⁵⁰ Davis, s.43; Kaşlı, s.39; Yapar, s.79

¹⁵¹ Balo, s.184.

¹⁵² Balo, s.185; Kaşlı, s.72.

¹⁵³ Balo, s.194; Davis, ss.44-45; Yapar, s.130.

¹⁵⁴ Yapar, s.118.

¹⁵⁵ Balo, s.190; Balo ve Çetintürk, s.1264; Kaşlı, s.82.

Savcı-sanık pazarlığı kural olarak her evrede yapılabilir¹⁵⁶ ancak yargı koluna, mahkemeye veya eyalete göre farklı uygulamalar da benimsenebilmektedir¹⁵⁷.

Savcı-sanık arasındaki anlaşmanın sözleşme niteliğine sahip olduğu ifade edilmektedir¹⁵⁸. Taraflar bu anlaşma ile kural olarak bağlı iken, diğer devlet kurumlarının bağlı olması için ayrıca ilgili kurumun onayı da aranır; örneğin, sanığa bazı vergisel muafiyetlerin tanınacağına ilişkin anlaşmanın geçerlilik kazanabilmesi için Federal Gelir İdaresinin (IRS) onayı gerekmektedir¹⁵⁹.

Savcı ile sanık arasında yapılan pazarlık sonucunda anlaşmaya varılabilmesi halinde; savcı tarafından faile daha alt dereceli bir suçlama yöneltilebilir, faile yöneltilecek bazı suçlamaların yöneltilmesinden vazgeçilebilir veya atılı suçun gerektirdiği cezadan daha az ceza uygulanması mahkemeden istenilebilir¹⁶⁰. Bazı durumlarda ise savcı ile sanık arasında “vaka pazarlığı” adı verilen bir pazarlık da yürütülebilir; bu durumda savcının elinde sanık aleyhine bulunan bazı olay veya delilleri manipüle etmesi koşuluyla sanık üzerine atılı suçu kabul eder¹⁶¹.

Mağdurun rolü ise eyaletlere göre değişkenlik göstermektedir¹⁶². Eyaletlerin yasal düzenlemelerine göre mağdur; iddia pazarlığı sürecinde savcı ile görüşme ve varılan anlaşmanın mahkemece kabulünden önce mahkeme huzurunda beyanda bulunma haklarından birinden veya her ikisinden yararlanabilmektedir¹⁶³. Ayrıca mağdurun bilgilendirilme hakkının bulunduğu da kabul edilmektedir¹⁶⁴. Mağdurun sürece bir şekilde katkı sağlaması, savcı ile sanık arasında varılan anlaşmayı veto etme yetkisi vermemektedir¹⁶⁵.

¹⁵⁶ Balo, s.195; Balo ve Çetintürk, s.1264; Davis, s.45; Kaşlı, s.81; Yapar, s.142.

¹⁵⁷ Kaşlı, s.80; Yapar, s.142.

¹⁵⁸ Jay M. Feinman, **Law 101**, Oxford University Press, Fourth Edition, USA, 2014, s.321; Richard L. Lippke, **The Ethics of Plea Bargaining**, Oxford University Press, USA, 2011, s.409; Yapar, s.143.

¹⁵⁹ Yapar, ss.145-146.

¹⁶⁰ Bacaksız, ss.155-158; Balo ve Çetintürk, ss.1248-1251; Kaşlı, ss.68-70; Yapar, ss.80-83.

¹⁶¹ Kaşlı, s.71.

¹⁶² Kaşlı, s.80; Yapar, s.136.

¹⁶³ Kaşlı, s.80; Yapar, s.136; Sarah N. Welling, “Victim Participation in Plea Bargains”, **Washington University Law Review**, Cilt: 65, Sayı: 2, Ocak 1987, s.345.

¹⁶⁴ Welling, s.339.

¹⁶⁵ Kaşlı, s.81; Yapar, s.140.

Savcı ile sanık arasındaki pazarlık sırasında sanığın ayrıntılı şekilde bilgilendirilmesi şarttır. Sanığın hangi hususlarda bilgilendirileceği Amerikan Federal Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 11'inci maddesinde¹⁶⁶ ayrıntılı şekilde açıklanmıştır¹⁶⁷. Sanığın kendi özgür iradesiyle savcı ile pazarlığa girmesi ve tarafların anlaşması halinde bütün yargılama süreci işletilmeyerek yalnızca kamuya açık bir itiraf duruşması yapılır¹⁶⁸. Bu durumda sanık, yargılama sürecine ilişkin Anayasal bazı haklarından da vazgeçmiş olacaktır. Hatta sanık, sürece ilişkin yeterince bilgilendirilmemesi veya müdafî yardımından etkin bir şekilde yararlanamaması gibi sınırlı nedenler haricinde, hakkında verilecek hükme karşı temyiz yoluna gitmekten de feragat etmektedir¹⁶⁹. Bu nedenle de sanığın hangi haklardan vazgeçtiği, suçlamanın ve ikrarın mahiyeti, sanığa uygulanacak olan yaptırım veya yaptığı anlaşmanın sonuçlarının neler olduğu gibi hususların mahkemece sanığa anlatılması ve anlaşmanın sanığın özgür iradesiyle yapıldığını tespit etmesi gerekir¹⁷⁰. Şayet mahkeme; itiraf duruşması sırasında sanığın suçlamanın niteliği, anlaşmanın sonuçları veya feragat ettiği hakların neler olduğunu anlamadığı konusunda kanıya varırsa savcı ile sanık arasında yapılan anlaşmayı reddedecektir¹⁷¹.

Amerikan Anayasası'nda yapılan Altıncı Değişiklik (*The Sixth Amendment*) ile sanıkların adil yargılanma hakkının korunabilmesi amacıyla, ücretini ödeyemeyecek olsa bile, sanıklara tüm davalarda etkin bir hukukî yardımdan yararlanma hakkı tanınmıştır¹⁷². Ancak bu hak, savunmanın mutlaka başarıya ulaşması veya bu savunmanın son derece mükemmel olması gibi garantiler vermez¹⁷³. Bu hak yalnızca durumun gerektirdiği koşullar çerçevesinde makul ölçüde hukukî yardımın sağlanmasını garanti eder¹⁷⁴. Bazı durumlarda sanığın, yeterli ölçüde hukukî yardımdan yararlanıp yararlanmadığı hususu

¹⁶⁶ https://www.law.cornell.edu/rules/frcrmp/rule_11, E.T: 25/10/2020.

¹⁶⁷ Yapar, s.119.

¹⁶⁸ Balo, ss.196-197; Yapar, s.118.

¹⁶⁹ Balo, s.17; Yapar, ss.119, 148-149.

¹⁷⁰ Bacaksız, ss.158-160; Balo ve Çetintürk, ss.1266-1267; Kaşlı, s.78; Yapar, ss.118-119.

¹⁷¹ Kaşlı, s.78.

¹⁷² Hess, s.50; "Right to Counsel", Cornell Law School, Legal Information Institute, https://www.law.cornell.edu/wex/right_to_counsel, E.T: 04/05/2021.

¹⁷³ Amerika Birleşik Devletleri Puerto Rico Bölge Mahkemesi'nin *Negron v. United States* Kararı, 175 F. Supp. 2d 148 (D.P.R. 2001), (<https://law.justia.com/cases/federal/district-courts/FSupp2/175/148/2419180/>, E.T: 03/05/2021).

¹⁷⁴ Amerika Birleşik Devletleri Anayasa Mahkemesi'nin *Strickland v. Washington* Kararı, 466 U.S. 668 (1984), (<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/466/668/>, E.T: 04/05/2021).

mahkemece araştırılabilmekte ve sanığın, müdafinin verdiği hizmetten memnun olmadığını beyan etmesi halinde bu durum mahkemece de denetlenerek savcı-sanık anlaşması reddedilebilmektedir¹⁷⁵. Bu durumda makul ölçülerde hukukî yardımdan yararlanamadığını ve bu eksikliğin savunmasını zafiyete uğrattığını ispat yükümlülüğü sanığın üzerindedir¹⁷⁶. Savcı-sanık anlaşmasının hâkim tarafından onaylanabilmesi için ayrıca somut olaydaki delillerin, sanığın ikrarıyla uyumlu olması gerektiği de ifade edilmektedir¹⁷⁷.

Savcı-sanık pazarlığı süreci sonunda varılan anlaşmaların çok yüksek oranda mahkeme tarafından onandığı, nadiren reddedildiği ifade edilmektedir¹⁷⁸. Mahkeme tarafından onaylanan anlaşma, tarafları bağlar ve taraflar taahhütlerini yerine getirmek zorundadır¹⁷⁹. Sanık tarafından anlaşmanın ihlal edilmesi durumunda savcı delilleri toplayarak iddianame düzenleyebilir¹⁸⁰.

Savcı ile sanık arasında anlaşmaya varılıp da sanığın daha sonra çekilmesi gibi bir nedenle sürecin bütünüünün başarısızlıkla sonuçlanması durumunda sanığın anlaşma sürecindeki beyanlarının yargılama sürecindeki beyanlarının dikkate alınıp alınmayacağı da önemli bir konudur. Amerikan Federal Delil Kuralları'nın 410'uncu maddesi kapsamında sanığın savcı ile pazarlık sırasında ileri sürerek daha sonra geri çektiği suçu ikrar beyanının hükme esas alınamayacağı düzenlenmiştir¹⁸¹. Ancak ABD Yüksek Mahkemesi bu haktan karine olarak vazgeçilebileceğini kabul etmiştir¹⁸².

¹⁷⁵ Balo, s.201; *Whitehead v. State* Kararı, 211 Ga. App. 121 (1993), 438 S.E.2d 128, (<https://law.justia.com/cases/georgia/court-of-appeals/1993/a93a2247-0.html>, E.T: 03/05/2021).

¹⁷⁶ Amerika Birleşik Devletleri Anayasa Mahkemesi'nin *Strickland v. Washington* Kararı, 466 U.S. 668 (1984), (<https://supreme.justia.com/cases/federal/us/466/668/>, E.T: 04/05/2021); *Whitehead v. State* Kararı, 211 Ga. App. 121 (1993), 438 S.E.2d 128, (<https://law.justia.com/cases/georgia/court-of-appeals/1993/a93a2247-0.html>, E.T: 03/05/2021).

¹⁷⁷ Balo ve Çetintürk, s.1272; Kaşlı, s.92.

¹⁷⁸ Balo, s.206.

¹⁷⁹ Kaşlı, s.94; Amerika Birleşik Devletleri Missouri Temyiz Mahkemesi'nin *Stokes v. State* Kararı, 671 S.W.2d 822 (1984), (<https://law.justia.com/cases/missouri/court-of-appeals/1984/47517-0.html>, E.T: 03/05/2021).

¹⁸⁰ Kaşlı, s.94.

¹⁸¹ Kaşlı, s.93; Yapar, s.177.

¹⁸² Yapar, s.178.

4. Savcı-Sanık Pazarlığı ile Seri Muhakeme Usulünün Karşılaştırılması

a. Genel Olarak

Adalet Bakanlığı'nın Yargı Reformu Strateji Belgesi'nde, bazı fiillere yönelik soruşturmanın savcı ile fail arasındaki anlaşmayla sona erdirilmesi yönünde düzenleme yapılması gerektiğinin ifade edildiğine¹⁸³ ve bu bağlamda seri muhakeme usulünün hukukumuzda dahil edildiğine yukarıda da değinmiştik. Bu nedenle çalışmamızın konusu olan seri muhakeme usulü ile savcı-sanık pazarlığı usulünün benzer ve farklı yönlerinin karşılaştırılması gerekmektedir. Bu kısımda, iki usulün birbirine benzeyen ve birbirinden ayrılan yönleri karşılaştırılacaktır.

b. Savcı-Sanık Pazarlığı ile Seri Muhakeme Usulünün Benzer Yönleri

Gerek savcı-sanık pazarlığı, gerekse seri muhakeme usulü esasen savcının kontrolünde yürüyen süreçlerdir. Savcı-sanık pazarlığında da seri muhakeme usulünde de iddia ile savunma tarafları arasında birbirinden farklı düzeylerde olsa da bir müzakere süreci yürütülmektedir. Savcı-sanık pazarlığının bir türünde ve seri muhakeme usulünde her durumda suç şüphesi altında olan kişi, daha az ceza alma taahhüdü karşılığında ceza muhakemesine ilişkin bazı temel haklarından vazgeçmektedir. Bu nedenle kapsamı ve şartları hukukî metinlerde açıkça düzenlendiği gibi suç şüphesi altında olan kişinin ayrıntılı şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir. Savcı-sanık pazarlığında tarafların vardığı anlaşmanın onaylanmasından ve seri muhakeme usulünde savcının taleptenisi doğrultusunda mahkemece hüküm kurulmasından sonra kesin hükmün doğuracağı sonuçlar doğmaktadır.

Savcı-sanık pazarlığı sürecinin, sanığın daha sonra “suçluyum” kabulünü geri çekmesi üzerine başarıyla sonuçlanamaması durumunda önceki beyanlarının delil olarak değerlendirilemeyeceği, Amerikan Federal Delil Kuralları'nın 410'uncu maddesinde

¹⁸³ T.C. Adalet Bakanlığı Yargı Reformu Strateji Belgesi, Mayıs 2019, ss.74-75 (https://sgb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/23122019162931YRS_TR.pdf, E.T: 11/10/2020).

düzenlenmiştir. Aynı şekilde seri muhakeme usulünün de herhangi bir nedenle başarısızlıkla sonuçlanması durumunda CMK md. 250/10 hükmüne göre şüphelinin beyanları ile bu usulün uygulanmasına ilişkin diğer belgeler takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacaktır.

c. Savcı-Sanık Pazarlığı ile Seri Muhakeme Usulünün Farklı Yönleri

ABD’de Federal Devlet veya eyaletler düzeyinde farklı uygulamalar olsa da savcı-sanık pazarlığının genel olarak her suç tipiyle ilgili olarak uygulanabileceği ifade edilmektedir. Buna karşın, seri muhakeme usulü sadece CMK’nın 250/1’inci maddesinde sayılmış olan suçlar bakımından uygulanabilir.

Savcı-sanık pazarlığının yine Federal Devlet veya eyaletler bazında farklı uygulamalar olsa da genel olarak yargılamanın her aşamasında, hatta jüri dava ile ilgili bir karar vermek üzere toplandığında dahi uygulanabileceğine yukarıda değinilmişti. Seri muhakeme usulü ise CMK md. 250/1 hükmüne göre ancak soruşturma aşamasının sonunda, kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilmemesi hâlinde, iddianamenin düzenlenmesinden önce uygulanabilir.

Seri muhakeme usulü bir çeşit savcı-şüpheli pazarlığı olarak nitelenebilir ise de, bu usulde şüpheli hakkında uygulanacak yaptırım üzerinde gerçek anlamda bir pazarlık uygulanmamaktadır. Daha ziyade Cumhuriyet savcısı ile şüpheli arasındaki görüşme, usulün uygulanıp uygulanmayacağı ile sınırlıdır. Şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul etmesi halinde uygulanacak indirim mevzuatta belirlenmiş olup, usulün uygulandığı her durumda TCK md. 61’e göre belirlenen cezadan yarı oranında indirim yapılacaktır. Buna karşın savcı-sanık pazarlığında daha esnek bir pazarlık süreci uygulanabildiği gibi; tek pazarlık çeşidi ceza indirimi değildir. Bunun yanında yukarıda da ele alındığı gibi vaka ya da suçlama sayısı veya niteliği üzerinde de pazarlık yapılabilmektedir.

Savcı-sanık pazarlığının uygulandığı Amerika Birleşik Devletleri’nde mağdurun pazarlık süreciyle ilgili bilgilendirilmesi ve eyaletlere göre değişkenlik göstermekle birlikte pazarlık sürecinde savcı ile görüşme veya mahkeme önünde beyanda bulunma

hakkı kabul edilmiştir. Oysa seri muhakeme usulünde soruşturma evresinde kolluk veya Cumhuriyet savcısı tarafından mağdurun beyanının alınması dışında mağdurun sürece katılımına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SERİ MUHAKEME USULÜNÜN KOŞULLARI

I. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANABİLMESİ İÇİN ARANILAN KOŞULLAR

A. Bir Soruşturmanın Bulunması

CMK'nın 250/1'inci maddesinde yer alan “*soruşturma evresi sonunda*” ifadesinden seri muhakeme usulünün işletilebilmesi için aşağıda incelenecek katalog suçlardan birisinin işlendiği iddiasıyla açılmış ve derdest olan bir soruşturmanın mevcudiyetinin arandığı anlaşılmaktadır¹⁸⁴. Kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla veya düzenlenen iddianamenin mahkemece kabul edilmesiyle veya soruşturmaya yer olmadığına dair karar verilmekle ve her iki durumda itiraz süresi geçmekle sona ermiş olan bir soruşturmada seri muhakeme usulü uygulanamaz.

B. Suçun Katalogda Sayılan Suçlardan Olması

1. Genel Olarak

CMK md. 250/1 hükmünde, seri muhakeme usulünün yalnızca bu fıkra kapsamındaki suçlarda uygulanacağı düzenlenmiştir. Bu fıkra kapsamında belirtilen suçlar katalog olarak düzenlenmiş olup, bunlar dışındaki suçlar açısından ise seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi olanaksızdır¹⁸⁵. Bu kısımda seri muhakeme usulüne tabi kılınan suçlara ilişkin genel açıklamalara yer verilecektir.

¹⁸⁴ Atalay, s.662.

¹⁸⁵ Aldemir, s.28; Atalay, s.667; Aygörmmez ve Korkmaz, Strateji, s.10; Centel ve Zafer, ss.598-599; Elif Er, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Özellikleri ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Yaşar Hukuk Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, 2021, s.7; Erdem ve Şentürk, s.587; Kızılarıslan, ss.1919-1920, Ildırar, s.142; Sevdiren, s.585; Taşkın, s.21; Beşir Babayiğit ve Abdullah Enes Karacan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, **Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 16, Aralık 2020, s.861; Abdullah Batuhan

2. Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Suçlar

a. Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu

CMK md. 250/1-a-1 hükmüne göre TCK'nin 154'üncü maddesinde düzenlenen hakkı olmayan yere tecavüz suçunun 2'nci ve 3'üncü fıkralarında düzenlenen halleri ile ilgili olarak seri muhakeme usulü uygulanır. TCK md. 154/1 hakkında ise seri muhakeme usulü uygulanmaz.

Bu suçla korunan hukukî yarar; TCK'nin 154'üncü maddesinde sayılan yerler üzerindeki mülkiyet hakkı ve bu yerlere ilişkin zilyetliktir¹⁸⁶.

TCK md. 154/2 hükmü; *“Köy tüzel kişiliğine ait olduğunu veya öteden beri köylünün ortak yararlanmasına terk edilmiş bulunduğunu bilerek mera, harman yeri, yol ve sulak gibi taşınmaz malları kısmen veya tamamen zapt eden, bunlar üzerinde tasarrufla bulunan veya sürüp eken kimse hakkında birinci fıkrada yazılı cezalar uygulanır.”* şeklindedir. Bu fıkra da belirtilen suçun işlenmesi halinde faile TCK md. 154/1 hükmüne göre altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası verilir. TCK md. 154'ün 2'nci ve 3'üncü fıkralarında düzenlenmiş olan hallerinin soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı değildir¹⁸⁷. Bu fıkra da anılan suçun konusunu köy tüzel kişiliğine ait veya öteden beri köylünün ortak yararlanmasına terk edilmiş olan harman yeri, mera, sulak ve yol gibi taşınmaz mallar oluşturur¹⁸⁸. Burada “gibi” sözcüğünün tercih edilmesi nedeniyle, fıkra da sayılmayan ancak köy tüzel kişiliğine ait mezar yeri, hayvan

Baytaç, “Seri Muhakeme Usulü”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, 2020, (SMU), s.237; Ercan Yaşar, “Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü”, **Adalet Dergisi**, Sayı: 65, 2020, s.263; Olgun Değirmenci, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü (CMK m.250)”, **Ankara Batı Adalet Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 3, Ocak – Haziran 2020, s.19; Zahit Yılmaz ve Özge Apış, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 1, Haziran 2020, s.64.

¹⁸⁶ Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 15. Baskı, Ankara, 2020, (Özel), s.689; Hasan Sınar, “Hakkı Olmayan Yere Tecavüz”, **Özel Ceza Hukuku Cilt IV**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, ss.180-181.

¹⁸⁷ Aldemir, s.29, Sınar, s.194.

¹⁸⁸ Soner Demirtaş, “Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK m.154)”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 36, s.74; Fatih Bölek, **Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2019, (Hakkı Olmayan), s.104; Sınar, s.185.

toplanma yeri gibi yerler de suçun konusunu oluşturabilecektir¹⁸⁹. Bunun dışında kayıtlarda köy tüzel kişiliği adına tescili bulunmasa dahi köylünün ortak yararlanmasına terk edilmiş olan yerler de suçun konusunu oluşturur¹⁹⁰. Bu fıkra da belirlenen suçun mağduru; köy tüzel kişiliğine ait olan taşınmazlarla ilgili olarak köy tüzel kişiliğidir¹⁹¹. Köylünün ortak kullanımına ilişkin mallar hakkında ise mağdur köy tüzel kişiliği değil; mera gibi yerlerin ortak kullanımında olduğu köy halkıdır¹⁹². Fıkra da bahsi geçen suçun faili herkes olabilir¹⁹³. Suçun hareket unsurunu; suça konu taşınmazı zapt etmek, sürüp ekmek veya taşınmaz üzerinde tasarrufta bulunmak oluşturmaktadır¹⁹⁴.

TCK md. 154/3 hükmü ise; “*Kamuya veya özel kişilere ait suların mecrasını değiştiren kimse hakkında birinci fıkra da yazılı cezalar uygulanır*” şeklinde olup, bu durumda yine faile TCK md. 154/1 kapsamında altı aydan üç yıla kadar hapis ve bin güne kadar adli para cezası verilir. Bu fıkra da belirlenen suçun konusunu ise kamuya veya özel kişilere ait sular oluşturmaktadır. Suçun konusunu kamuya veya özel kişilere ait yeraltı suları dahil sular oluşturmaktadır¹⁹⁵. Burada bahsi geçen özel kişi; özel hukuk hükümlerine göre kurulan tüzel kişiler veya gerçek kişiler olabilir¹⁹⁶. Bu suçun mağduru, mecrası değiştirilen sudan yararlanan kişiler olarak ifade edilmektedir¹⁹⁷. Yine TCK md. 154/2’de olduğu gibi bu fıkra kapsamındaki suçun da faili herkes olabilir¹⁹⁸. Suçun hareket unsurunu ise suça konu suların mecrasını değiştirmek oluşturmaktadır¹⁹⁹.

Hakkı olmayan yere tecavüz suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 48.570 soruşturma dosyası açılmış olup, bunlardan 15.536’sı hakkında kamu davası açılmış ve 30.773’ü hakkında da kovuşturmayla yer

¹⁸⁹ Demirtaş, Hakkı Olmayan, s.74; Sınar, s.185; Bölek, ss.105-106; Abdullah Enes Karacan, **Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019, s.94.

¹⁹⁰ Demirtaş, Hakkı Olmayan, s.75; Bölek, s.113.

¹⁹¹ Özbek ve diğerleri, Özel, s.691; Köy tüzel kişiliğinin ancak suçtan zarar gören olabileceği hakkında bkz. Sınar, s.183; Bölek, s. 88.

¹⁹² Özbek ve diğerleri, Özel, s.691; Demirtaş, s.79; Karacan, s.90, Sınar, s.183.

¹⁹³ Özbek ve diğerleri, Özel, s.691; Bölek, s.77, Karacan, s.89, Sınar, s.181.

¹⁹⁴ Özbek ve diğerleri, Özel, s.692; Sınar, s.188; Bölek, ss.60-71; Karacan, s.103.

¹⁹⁵ Özbek ve diğerleri, Özel, s. 689, 691; Sınar, s.186; Bölek, s.71, 141.

¹⁹⁶ Tulay, s.124.

¹⁹⁷ Bölek, s.92; Suça konu suyun özel hukuk veya kamu hukuku tüzel kişisine ait olması durumunda ancak suçtan zarar gören olabileceği hakkında bkz. Sınar, s.183.

¹⁹⁸ Bölek, s.77.

¹⁹⁹ Özbek, Ceza Özel, s.693; Sınar, s.189; Bölek, s.71.

olmadığına karar verilmiştir²⁰⁰. Bu suçun seri muhakeme usulü kapsamında kalan 2’nci ve 3’üncü fıkralarına ilişkin ayrı bir istatistik bulunmamaktadır. 2020 yılı Adalet İstatistikleri’nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, malvarlığına karşı suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²⁰¹.

b. Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu

Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu TCK md. 170’te düzenlenmiştir²⁰². Suçla korunan hukukî yarar; kişilerin hayatı, sağlığı, malvarlığı üzerindeki hakları ve bu haklar üzerinde tehlike yaratması muhtemel fiillerin işlenmesini önlemek suretiyle toplumsal huzuru ve güveni korumak olarak ifade edilmektedir²⁰³. TCK md. 170/1 kapsamında düzenlenen suç bir “*somut tehlike suçu*” olup, fiil unsurunu; yangın çıkarmak, bina çökmesine, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olmak, silahla ateş etmek veya patlayıcı madde kullanmak fiilleri oluşturmaktadır²⁰⁴. TCK md. 170/2 kapsamında düzenlenen suç ise bir “*soyut tehlike suçu*” olarak nitelendirilmiş olup; bu fıkrada düzenlenen suçun fiil unsurunu ise yangın,

²⁰⁰ Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2020, s.55, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 04/05/2021).

²⁰¹ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

²⁰² TCK md. 170; “(1) *Kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından tehlikeli olacak biçimde ya da kişilerde korku, kaygı veya panik yaratabilecek tarzda;*

a) *Yangın çıkaran,*

b) *Bina çökmesine, toprak kaymasına, çığ düşmesine, sel veya taşkına neden olan,*

c) *Silahla ateş eden veya patlayıcı madde kullanan,*

Kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) *Yangın, bina çökmesi, toprak kayması, çığ düşmesi, sel veya taşkın tehlikesine neden olan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.*”

²⁰³ Halil Polat, “Genel Güvenliğin Tehlikeye Sokulması Suçu ile Bu Suçun Diğer Suçlarla İltimarı”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2010, Sayı: 1, Nisan 2010, s.139; Emine Eylem Aksoy Retornaz, “Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması”, **Özel Ceza Hukuku Cilt V**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, (Özel Ceza) s.15.

²⁰⁴ Emine Eylem Aksoy Retornaz, “Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2012/2, 2012, (GSÜHFD), ss.3-4; Aksoy Retornaz, Özel Ceza, s.16, Polat, s.140.

bina çökmesi, toprak kayması, çığ düşmesi, sel veya taşkına neden olma fiilleriyle bir zarar tehlikesinin meydana gelmesi oluşturmaktadır²⁰⁵.

Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçu, fail açısından bir özellik taşımaz, bu suçun faili herkes olabilir²⁰⁶. Suçun mağduru ise tüm toplum ve failin hareketi sonucunda tehlike altında kalan bireydir²⁰⁷. Suçun adından da anlaşılacağı üzere bu suç ancak kasten işlenebilir.

Genel güvenliğin kasten tehlikeye sokulması suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 25.598 soruşturma dosyası açılmış olup, 13.026 kamu davası açılmış ve 11.154 kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir²⁰⁸. 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, genel tehlike yaratan suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²⁰⁹.

c. Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu

CMK md. 250/1-a-3 hükmüne göre TCK'nin 179'uncu maddesinde²¹⁰ düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunun 2'nci ve 3'üncü fıkralarında düzenlenmiş olan

²⁰⁵ Aksoy Retornaz, GSÜHFD, s.4; Aksoy Retornaz, Özel Ceza, ss.16-17; Elif Bekar, **Objektif Cezalandırılabilirlik Koşulları ve Bu Koşullar Bağlamında Türk Ceza Kanunu'nda Yer Alan Suçlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, ss.239, 249; Polat, s.140.

²⁰⁶ Aksoy Retornaz, Özel Ceza, s.15; Aksoy Retornaz, GSÜHFD, s.5; Alaaddin Egemenoglu, **Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017, s.14.

²⁰⁷ Aksoy Retornaz, GSÜHFD, s.5; Aksoy Retornaz, Özel Ceza, s.16; Egemenoglu, s.15; Suçun mağdurunun yalnızca fiilin işlendiği sırada hayatta olan bir insan olabileceği yönündeki görüşler için bkz. İzzet Özgenç, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 16. Bası, Ankara, 2020, ss.224-226; Mahmut Koca ve İbrahim Üzülmöz, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 13. Baskı, Ankara, 2020, (Ceza Genel), s.115.

²⁰⁸ Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.55, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 04/05/2021).

²⁰⁹ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

²¹⁰ TCK md. 179; "(1) Kara, deniz, hava veya demiryolu ulaşımının güven içinde akışını sağlamak için konulmuş her türlü işareti değiştirerek, kullanılamaz hale getirerek, konuldukları yerden kaldırarak, yanlış işaretler vererek, geçiş, varış, kalkış veya iniş yolları üzerine bir şey koyarak ya da teknik işletim sistemine müdahale ederek, başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından bir tehlikeye neden olan kişiye bir yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.

halleri, seri muhakeme usulü kapsamına alınmıştır. Buna göre; trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunun TCK md. 179/1’de düzenlenen hali seri muhakeme usulü kapsamında değerlendirilemeyecektir. Kanaatimizce, önem derecesi nispeten düşük olan suçlara ilişkin özel bir muhakeme usulünün kapsamına, bir yıl ila altı yıl arasında hapis cezasını gerektiren TCK md. 179/1’in dahil edilmemesi isabetli olmuştur.

Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu ile korunan hukukî yararlar; kişilerin yaşam hakkı, beden bütünlüğü ile mülkiyet hakları ve bu haklar üzerinde tehlike yaratabilecek fiillerin işlenmesi önlenerek kamu güvenliğinin sağlanması ve trafik güvenliğinin korunmasıdır²¹¹.

TCK md. 179/2 kapsamında suçun konusu bir görüşe göre kara, hava, deniz veya demiryolu ulaşım araçlarıdır²¹². Diğer bir görüşe göre suçun konusu trafik düzeni ve güvenliğidir²¹³. Suçun faili ile ilgili olarak öğretide bir görüşe göre bu suçun faili herkes olabilir²¹⁴. Diğer bir görüşe göre ise suçun faili ancak ulaşım araçlarını sevk ve idare eden kişidir²¹⁵; bu durumda failin mutlaka aracın içinde olması gerekmez, uzaktan kumanda gibi bir araçla da sevk ve idare olgusu gerçekleşebilir²¹⁶. Suçun mağduru hususunda da öğretide fikir ayrılıkları bulunmaktadır. Bir görüşe göre, bu suçun mağduru bir ya da birkaç kişi değil bütün toplumdur²¹⁷. İkinci bir görüşe göre ise bir soyut tehlike suçu olan bu suçun mağduru, trafiğe katılan her bireydir²¹⁸. Bu fıkra yönünden suçun hareket ve netice unsurunu; kara, hava, deniz veya demiryolu ulaşım aracını başkalarının hayatı,

(2) Kara, deniz, hava veya demiryolu ulaşım araçlarını kişilerin hayat, sağlık veya malvarlığı açısından tehlikeli olabilecek şekilde sevk ve idare eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek halde olmasına rağmen araç kullanan kişi yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.”

²¹¹ Aksoy Retornaz, Özel Ceza, s.147; Koray Doğan ve Serkan Meraklı, **Trafik Ceza Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2019, ss.46-47; Ali Rıza Çınar, “Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçlarından Türk Ceza Yasasının 179/3. Maddesindeki Alkollü Araç Kullanma Suçu”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Sayı: 10, Eylül 2010, ss.7-9; R. Murat Önok, “Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m.179)”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 121, 2015, ss.161-162, Nur Centel, “Trafik Güvenliğini Kasten Tehlikeye Sokma Suçu (TCK md. 179/3)”, **Rechtsbrücke / Hukuk Köprüsü**, Cilt: 2, Sayı: 2, Haziran 2012, ss.157-158.

²¹² K. Doğan ve Meraklı, s.52.

²¹³ Aksoy Retornaz, Özel Ceza, s.149; Önok, ss.163-164.

²¹⁴ Centel, s.158.

²¹⁵ K. Doğan ve Meraklı, s.52; Aksoy Retornaz, Özel Ceza, s.148; Önok, s.162.

²¹⁶ Önok, s.162.

²¹⁷ Aksoy Retornaz, Özel Ceza, s.149; Centel, s.158; Önok, s.163.

²¹⁸ K. Doğan ve Meraklı, s.52.

sağlığı veya malvarlığı açısından tehlikeli olabilecek bir şekilde sevk ve idare etmek oluşturmaktadır²¹⁹.

TCK md. 179/3 kapsamında düzenlenen suçun ancak alkol ve uyuşturucu madde etkisi altında ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek kişi tarafından işlenebileceği için özgü suç olduğu ifade edilmektedir²²⁰.

Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 213.049 soruşturma dosyası açılmış olup, 151.340 hakkında kamu davası açılmış ve 60.405 kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmiştir²²¹. Bu suçun seri muhakeme usulü kapsamında kalan 2'nci ve 3'üncü fıkralarına ilişkin ayrı bir istatistik bulunmamaktadır. Yine, 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin ayrı bir istatistik yer almamakta olup, genel tehlike yaratan suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²²².

d. Gürültüye Neden Olma Suçu

CMK md. 250/1-a-4 hükmüyle, TCK'nin 183'üncü maddesinde²²³ düzenlenen gürültüye neden olma suçu da seri muhakeme usulü kapsamına alınmıştır.

²¹⁹ Aksoy Retornaz, Özel Ceza, ss.151-153; K. Doğan ve Meraklı, ss.52-54.

²²⁰ Aksoy Retornaz, Özel Ceza, s.148; Cengiz Apaydın, “Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisiyle ya da Başka Bir Nedenle, Emniyetli Bir Şekilde Araç Sevk ve İdare Edemeyecek Hâlde Olunmasına Rağmen Araç Kullanma Suçu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 103, Mart 2015, (Araç), ss.24-25; Ömer Metehan Aynural, “Driving Under The Influence Of Alcohol and Drugs”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2016, (Influence), s.13; Ömer Metehan Aynural, **Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, (Soyut), s. Centel, s.158; Çınar, s.9; Önok, s.162.

²²¹ Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.55, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 04/05/2021).

²²² Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

²²³ TCK md. 183; “İlgili kanunlarla belirlenen yükümlülüklerle aykırı olarak, başka bir kimsenin sağlığının zarar görmesine elverişli bir şekilde gürültüye neden olan kişi, iki aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

Gürültü, Türk Dil Kurumu (TDK) Güncel Türkçe Sözlüğü’nde “*Aralarında uyum bulunmayan düzensiz seslerin bütünü, patırtı, şamata*” veya “*Birçok kişinin karıştığı kavga, karışıklık veya tartışma*” olarak tanımlanmıştır²²⁴.

Gürültüye neden olma suçu ile korunan hukuksal yarar; bir görüşe göre bireylerin sağlıklı bir çevrede yaşaması hakkıdır²²⁵. Diğer bir görüşe ise suçla korunan hukuksal yarar, gürültü yapılan yerdeki bireylerin sağlığıdır²²⁶.

Suçun faili bakımından suç tipinde herhangi bir özellik aranmamaktadır. Bu nedenle öğretide baskın görüş, bu suçun failinin herkes olabileceği yönündedir²²⁷. Diğer yandan, suç tipinde “ilgili kanunlarda belirtilen yükümlülükler aykırı olarak” ifadesinden ötürü, ilgili kanunlardaki yükümlülüğün belirli kişiler için düzenlenip düzenlenmediğine göre suçun özgü suç vasfı taşıyıp taşımadığı hususunun değişkenlik göstereceği yönünde görüşler de bulunmaktadır²²⁸. Bu suçun mağduru ise, gürültüye neden olunan yerde bulunan bütün bireylerdir²²⁹.

Gürültüye neden olma suçunun konusunu, bir görüşe göre gürültüye muhatap olan kişilerin sağlığı oluşturmaktadır²³⁰. İkinci bir görüş ise, suçun konusunu gürültüye maruz kalan çevrenin oluşturduğunu savunmaktadır²³¹.

Suçun hareket ve netice unsurlarını ise kanunlarla belirlenmiş olan yükümlülükler aykırı şekilde, bir başka kişinin sağlığına zarar vermeye elverişli olabilecek gürültüye neden olmak oluşturmaktadır²³². Öğretide, bu suçun oluşabilmesi için failin bir kanun ile kendisine yüklenen yükümlülüğü ihlal etmek suretiyle gürültüye neden olması gerektiği, hukuk sistemimizde gürültüye ilişkin kişilerin hak ve yükümlülüklerini düzenleyen şekli anlamda bir kanun bulunmadığı, bu yükümlülüklerin yönetmelik gibi çeşitli idarî

²²⁴ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü (<https://sozluk.gov.tr>, E.T: 15/10/2020).

²²⁵ Handan Yokuş Sevik, “Gürültüye Neden Olma Suçu (TCK md. 183)”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt; 19, Sayı: 2, Ocak 2013, (Gürültü), s.372.

²²⁶ Ali Kemal Yıldız, “Gürültüye Neden Olma”, **Özel Ceza Hukuku Cilt V**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019, (Gürültü), s.238; Ahu Karakurt Eren, “Türk Ceza Kanunu’nda Gürültüye Neden Olma Suçu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 132, 2017, s.61.

²²⁷ Yıldız, Gürültü, s.239; Yokuş Sevik, Gürültü s.372.

²²⁸ Karakurt Eren, s.62.

²²⁹ Yıldız, Gürültü, s.240; Yokuş Sevik, Gürültü, s.372.

²³⁰ Yıldız, Gürültü, s.240.

²³¹ Yokuş Sevik, s.373.

²³² Karakurt Eren, s.66; Yıldız, Gürültü, s.241; Yokuş Sevik, Gürültü, s.373.

düzenleyici işlemlerle belirlendiği; idarî düzenleyici işlemler ile suç yaratılamayacağı kuralı ile mevcut durumun çeliştiği²³³, bu nedenle de bu yönde şekli bir kanunun yürürlüğe girmesine kadar gürültüye neden olma suçunun oluşmayacağı yönünde görüşler de mevcuttur²³⁴.

Gürültüye neden olma suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 294 soruşturma dosyası açılmış olup, 57 kamu davası açılmış ve 208 kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir²³⁵. 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, çevreye karşı suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²³⁶.

e. Parada Sahtecilik Suçu

CMK md. 250/1-a-5 hükmüyle, TCK'nin 197'nci maddesinin²³⁷ 2'nci ve 3'üncü fıkrasında düzenlenen parada sahtecilik suçları da seri muhakeme kapsamına alınmıştır. Bu durumda TCK'nin 197/1'inci maddesinde düzenlenen parada sahtecilik suçu hakkında seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Kanaatimizce TCK md. 197/1 hükmünde düzenlenen suçun seçimlik hareketlerinin mahiyeti itibariyle ispatının yalnızca bilirkişi raporu ya da tutanak gibi belgelerle ispat edilebilmesinin güçlüğü ve bu suçun iki ila on iki yıl arasında hapis cezasının yanında onbin güne kadar adli para cezasını gerektiren bir suç olması nedeniyle, seri muhakeme usulünün kapsamına dahil edilmemesi isabetli olmuştur.

²³³ Yıldız, Gürültü, ss.242-243.

²³⁴ Karakurt Eren, s.90.

²³⁵ Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.55, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 04/05/2021).

²³⁶ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

²³⁷ TCK md. 197; “(1) Memlekette veya yabancı ülkelerde kanunen tedavüle bulunan parayı, sahte olarak üreten, ülkeye sokan, nakleden, muhafaza eden veya tedavüle koyan kişi, iki yıldan oniki yıla kadar hapis ve onbin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Sahte parayı bilerek kabul eden kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve adli para cezası ile cezalandırılır.

(3) Sahteliğini bilmeden kabul ettiği parayı bu niteliğini bilerek tedavüle koyan kişi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

Parada sahtecilik suçu ile korunan hukuksal yarar; bireylerin Türk parasına, yabancı paraya veya TCK'nin 198'inci maddesinde sayılan paraya eşit sayılan değerlere duyulan güvendir²³⁸.

Bu suçun faili açısından suç tipinde herhangi bir özellik aranmamaktadır, dolayısıyla parada sahtecilik suçunun faili herkes olabilir²³⁹. Suçun mağduru ise genel ve soyut anlamda toplumdaki bireyler olarak ifade edilmektedir²⁴⁰. Bir olayda sahte parayı alması dolayısıyla zarara maruz kalmış olan kişiler suçun mağduru olarak kabul edilmeyecek, buna karşın suçtan zarar gören sıfatına sahip olması dolayısıyla ceza muhakemesine katılan sıfatıyla katılabilme olanağına sahip olacaktır²⁴¹.

Suçun konusu, para veya paraya eşit sayılan değerlerdir²⁴². Para; “*Devletçe bastırılan, üzerinde değeri yazılı kâğıt veya metalden ödeme aracı, nakit*” olarak tanımlanmıştır²⁴³. TCK'nin 198'inci maddesinde sayılan, Devlet tarafından ihraç edilip de hamiline yazılı bonolar, hisse senetleri, tahviller ve kuponlar, yetkili kurumlar tarafından çıkarılmış olup da kanunen tedavül eden senetler, tahviller ve evrak ile milli ziynet altınları paraya eşit olarak kabul edilmiştir. Ayrıca 11/07/1939 tarihli ve 3670 sayılı Milli Piyango Teşkiline Dair Kanun'un 12'nci maddesine²⁴⁴ göre piyango biletleri üzerindeki sahtecilik fiilleri hakkında da parada sahtecilik suçuna ilişkin hükümler uygulanır²⁴⁵. Bitcoin gibi kripto para birimlerinin ise bu madde kapsamında değerlendirilmesinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir²⁴⁶. Ayrıca parada sahtecilik suçunun oluşabilmesi için para veya paraya eşit sayılan değerın aldaticılık unsurunun da bulunması gerekir²⁴⁷.

²³⁸ Mustafa Artuç, **Pratik Türk Ceza Kanunu**, Adalet Yayınevi, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, 2019, (TCK), s.1125; Ali Kemal Yıldız, “Parada Sahtecilik”, **Özel Ceza Hukuku Cilt VI**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, (Parada Sahtecilik), ss.12-13.

²³⁹ Artuç, TCK, s.1125; Yıldız, Parada Sahtecilik, s.13.

²⁴⁰ Yıldız, Parada Sahtecilik, s.13.

²⁴¹ Yıldız, Parada Sahtecilik, ss.13-14.

²⁴² Artuç, TCK, s. 1125; Yıldız, Parada Sahtecilik, ss.14-15.

²⁴³ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü (<https://sozluk.gov.tr>, E.T: 15/10/2020).

²⁴⁴ 11/07/1939 tarihli ve 3670 sayılı Milli Piyango Teşkiline Dair Kanun md. 12; “*Piyango idaresine aid mallar Devlet malıdır. Bunları çalanlar, ihtilas edenler, zimmete geçirenler veya her ne suretle olursa olsun sui istimal edenler ve piyango biletlerini taklid ve tahrif edenler Devlet malları ve paraları hakkında ika olunan bu gibi suçlara müterettib cezalara tabidirler.*”

²⁴⁵ Artuç, TCK, s.1125; Yıldız, Parada Sahtecilik, s.15.

²⁴⁶ Yıldız, Parada Sahtecilik, s.16.

²⁴⁷ Artuç, TCK, s.1125; Yıldız, Parada Sahtecilik, s.16.

TCK md. 197/2 kapsamında suçun hareket unsurunu, failin sahte olduğunu bildiği bir parayı kabul etmesi oluşturur. TCK md. 197/3 kapsamında ise failin sahteliğini bilmeden kabul ettiği bir parayı, sahtelik vasfını bilerek tedavüle sürmek meydana getirir.

Parada sahtecilik suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 18.647 soruşturma dosyası açılmış olup, 3.845 kamu davası açılmış ve 12.365 kovuşturmayla yer olmadığı kararı verilmiştir²⁴⁸. 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise bu suçla ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, kamu güvenine karşı suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²⁴⁹.

f. Mühür Bozma Suçu

CMK md. 250/1-a-6 hükmüyle, TCK'nin 203'üncü maddesinde²⁵⁰ düzenlenen mühür bozma suçu da seri muhakeme kapsamına alınmıştır.

Suçla korunan hukukî yarar, mühür altındaki eşyaya yönelik olmayıp; o eşyayı mühürleyen kamu otoritesine duyulan güvenin korunmasıdır²⁵¹. Suç tipinde fail yönünden herhangi bir koşul öngörülmemiş olmakla, herkes bu suçun faili olabilecektir²⁵². Suçun mağduru ise bütün toplumdur²⁵³.

Suçun konusu ise kanun veya yetkili makamın emriyle usulüne uygun şekilde konulmuş mühürdür²⁵⁴. Mühür; *“Bir kimsenin, bir kuruluşun adının veya unvanının tersine kazılı bulunduğu, metal, lastik vb.nden yapılmış araç, damga, kaşe”* olarak

²⁴⁸ Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.56, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 04/05/2021).

²⁴⁹ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020HC4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

²⁵⁰ TCK md. 203; *“(I) Kanun veya yetkili makamların emri uyarınca bir şeyin saklanması veya varlığının aynen korunmasını sağlamak için konulan mühürü kaldıran veya konuluş amacına aykırı hareket eden kişi, altı aydan üç yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”*

²⁵¹ Serap Keskin Kızıroğlu, “Mühür Bozma”, **Özel Ceza Hukuku Cilt VI**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, (Parada Sahtecilik), ss.66-67; Artuç, TCK, s.1141.

²⁵² Artuç, TCK, s.1142; Keskin Kızıroğlu, s.72.

²⁵³ Keskin Kızıroğlu, Parada Sahtecilik, s.72.

²⁵⁴ Keskin Kızıroğlu, Parada Sahtecilik, s.67.

tanımlanmıştır²⁵⁵. Mühürleme işleminin hukuka aykırılığı sonradan tespit edilmiş olsa dahi, hukuka aykırılık sabit olana kadar mühürleme iradesine karşı gelinemez ancak mühürleme işlemi yoklukla malul ise bu suç oluşmaz²⁵⁶. Suçun hareket ve netice unsurunu, kanun veya yetkili merci emriyle usulüne uygun şekilde konulmuş olan mührün kaldırılması veya bozulması oluşturmaktadır²⁵⁷.

Mühür bozma suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 28.713 soruşturma dosyası açılmış olup, 17.183 kamu davası açılmış ve 9.111 kovuşturmayla yer olmadığı kararı verilmiştir²⁵⁸. 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, kamu güvenine karşı suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²⁵⁹.

g. Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu

CMK md. 250/1-a-7 hükmüyle, TCK'nin 206'ncı maddesinde²⁶⁰ düzenlenen resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu da seri muhakeme kapsamına alınmıştır.

Bu suçla korunan hukuksal yarar; diğer sahtecilik suçlarında olduğu gibi kamu düzeni²⁶¹ veya güveni olarak ifade edilmektedir²⁶². Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçuna ilişkin öğretide bir görüşe göre TCK'nin 206'ncı maddesinde fail

²⁵⁵ Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğü (<https://sozluk.gov.tr>, E.T: 15/10/2020).

²⁵⁶ Keskin Kızıroğlu, Parada Sahtecilik, ss.69-70.

²⁵⁷ Artuç, TCK, ss.1242-1243; Keskin Kızıroğlu, Parada Sahtecilik, s.72.

²⁵⁸ Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.56, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 04/05/2021).

²⁵⁹ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

²⁶⁰ TCK md. 206; “(1) Bir resmî belgeyi düzenlemek yetkisine sahip olan kamu görevlisine yalan beyanda bulunan kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır.”

²⁶¹ Enes Köken, “Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 28, Ekim 2016, (Resmî Belge), s.88.

²⁶² Artuç, TCK, s. 1166; Özbek ve diğerleri, Özel, s.858; Zeynel T. Kangal, “Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan”, **Özel Ceza Hukuku Cilt VI**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020, (Yalan Beyan), s.128; Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 17. Baskı, Ankara, 2019, s.975.

açısından herhangi bir koşul öngörülmemiştir, bu nedenle bu suçun faili herkes olabilir²⁶³. Ancak diğer bir görüşe göre bu suçun oluşabilmesi için resmî belgenin düzenlenmesinde bir kişinin beyanına ihtiyaç duyulması, bu kişinin doğruyu söyleme yükümlülüğünün bulunması ancak bu yükümlülüğünü yerine getirmemiş olması gerekir²⁶⁴; bu görüşteki yazarlara göre TCK md. 206'da düzenlenen suç, özgü suçtur²⁶⁵. Suçun mağdurunun ise toplumu oluşturan bütün bireyler olduğu²⁶⁶; yalan beyan ile belirli bir kişi zarara uğramış ise ayrıca bu kişinin de mağdur sıfatını haiz bulunduğu kabul edilmektedir²⁶⁷.

Failin resmî belgenin düzenlenmesine esas olarak sunduğu gerçeğe aykırı sözlü veya yazılı beyanlar suçun konusunu oluşturmaktadır²⁶⁸.

Suçun oluşabilmesi için failin yalan olduğunu bildiği bir hususu resmî belgenin düzenlendiği zamanda beyan etmesi gerekir²⁶⁹. Ayrıca yalan beyanın resmî belgeyi düzenlemeye yetkili olan kamu görevlisine yapılması ve düzenlenen belgenin delil gücünün de bu beyana dayanması koşulları aranır²⁷⁰. Fail tarafından yapılan açıklama, kamu görevlisi tarafından araştırılması zorunlu bir husus ise bu durumda failin yalan beyanı bu suça vücut vermeyecektir²⁷¹.

Resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 35.799 soruşturma dosyası açılmış olup, 10.053 kamu davası açılmış ve 19.048 kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir²⁷². 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen

²⁶³ Artuç, TCK, s.1166; Köken, Resmî Belge, s.89; Özbek ve diğerleri, Özel, s.859.

²⁶⁴ Mahmut Koca ve İlhan Üzülmmez, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Adalet Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2019, (Ceza Özel), s.754.

²⁶⁵ Kangal, s.128.

²⁶⁶ Kangal, s.129; Koca ve Üzülmmez, Ceza Özel, s.754; Köken, Resmî Belge, s.90.

²⁶⁷ Kangal, s.129.

²⁶⁸ Kangal, s.129; Koca ve Üzülmmez, Ceza Özel, s.754; Suçun konusunun failin yalan beyanına dayanılarak düzenlenen ve ileri sürülen beyanın doğru olup olmadığını ispat etmeye yönelik gücü olan resmî belge olduğu hakkında bkz. Köken, Resmî Belge, s.88.

²⁶⁹ Kangal, s.131; Koca ve Üzülmmez, Ceza Özel, s.754; Köken, Resmî Belge, s.90; Özbek ve diğerleri, s.859; Tezcan ve diğerleri, s.975.

²⁷⁰ Kangal, ss.131-133; Özbek ve diğerleri, s.859; Tezcan ve diğerleri, s.976.

²⁷¹ Özbek ve diğerleri, s.859.

²⁷² Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.56, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 04/05/2021).

kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, kamu güvenine karşı suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²⁷³.

h. Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Suçu

CMK md. 250/1-a-8 hükmüyle, TCK'nin 228'inci maddesinin²⁷⁴ 1'inci fıkrasında düzenlenen suç da seri muhakeme kapsamına alınmıştır. Dolayısıyla 228'inci maddenin diğer fıkraları kapsamında işlenen suçlar bakımından seri muhakeme usulüne başvurulamayacaktır.

Kumar; TCK md. 228/6 hükmünde, “*kazanç amacıyla icra edilen ve kar ve zararın talihe bağlı olduğu oyunlar*” olarak tanımlanmıştır. Suçla korunan hukuksal yararın, kumar oynayanın özel ve aile hayatı ile genel ahlak olduğu söylenebilir. Suçun faili, kural olarak herkes olabilir²⁷⁵. Suçun mağdurunun toplumun yanı sıra kumar oynaması maksadıyla kendilerine yer ve imkân tahsis edilen kişiler olduğu ifade edilmektedir²⁷⁶. Suçun konusu, kumar oynanması amacıyla sağlanan yer ve imkân olarak değerlendirilebilecek araçlardır²⁷⁷.

Suçun oluşabilmesi için bir görüşe göre fail tarafından mağdurların kumar oynayabilmesi için yer veya imkân sağlanması gerekmektedir²⁷⁸. Diğer bir görüşe göre

²⁷³ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

²⁷⁴ TCK md. 228; “(1) Kumar oynanması için yer ve imkân sağlayan kişi, bir yıldan üç yıla kadar hapis ve iki yüz günden aşağı olmamak üzere adli para cezası ile cezalandırılır.

(2) Çocukların kumar oynaması için yer ve imkân sağlanması halinde, verilecek ceza bir katı oranında artırılır.

(3) Suçun bilişim sistemlerinin kullanılması suretiyle işlenmesi halinde üç yıldan beş yıla kadar hapis ve bin günden on bin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

(4) Suçun bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

(5) Bu suçtan dolayı, tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur.

(6) Ceza Kanununun uygulanmasında kumar, kazanç amacıyla icra edilen ve kar ve zararın talihe bağlı olduğu oyunlardır.”

²⁷⁵ Hakan Karakehya, “Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlanması Suçu”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 2, Ocak 2013, (Kumar), s.706.

²⁷⁶ Karakehya, Kumar, s.706.

²⁷⁷ Karakehya, Kumar, s.706.

²⁷⁸ Beşir Babayigit, “Kumar Oynama ve Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Fiilleri”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 9, Sayı: 34, Nisan 2018, (Kumar), s.294.

ise sadece yer veya imkân sağlanması yetmez, her ikisinin birden sağlanması gerekir²⁷⁹. İmkân sağlama ifadesinden kumar oynanmasını kolaylaştıracak her türlü alet ve davranışın anlaşılması gerekir²⁸⁰. Örneğin polis baskınına karşı önlem alınması, kumar oynamak isteyenlere kredi açılması, oyunun kurallarının belirlenmesi, oyunun başlatılması, araçların temin edilmesi ve benzeri fiiller bu kapsamda değerlendirilmelidir²⁸¹.

Kumar oynanması için yer ve imkân sağlama suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 13.458 soruşturma dosyası açılmış olup, 11.322 kamu davası açılmış ve 1.385 kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir²⁸². 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, genel ahlaka karşı suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²⁸³.

i. Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu

CMK md. 250/1-a-8 hükmüyle, TCK'nin 268 maddesinde²⁸⁴ düzenlenmiş olan suç da seri muhakeme kapsamına alınmıştır.

²⁷⁹ Mustafa Özen, “Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Suçu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 15, Kasım 2007, ss.75.

²⁸⁰ Artuç, TCK, s.1237; Babayiğit, Kumar, s.300.

²⁸¹ Artuç, TCK, s.1237; Babayiğit, Kumar, s.300.

²⁸² Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.57, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 04/05/2021).

²⁸³ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

²⁸⁴ TCK md. 268; “(1) İşlediği suç nedeniyle kendisi hakkında soruşturma ve kovuşturma yapılmasını engellemek amacıyla, başkasına ait kimliği veya kimlik bilgilerini kullanan kimse, iftira suçuna ilişkin hükümlere göre cezalandırılır.”

Suçla korunan hukukî yarar hem adliye hem de kişilerin haklarıdır²⁸⁵. Suç tipinde fail açısından herhangi bir özellik öngörülmemiş olduğundan bu suçun faili herkes olabilir²⁸⁶. Failin kimlik bilgilerini kullandığı kişi, suçtan zarar gören olabilir²⁸⁷.

Bu suçun oluşabilmesi için fail tarafından başkasına ait kimlik veya kimlik bilgisinin kullanılmasından önce başka bir suçun işlenmiş olması önkoşulu aranmaktadır²⁸⁸. Ancak öğretilde; bir kişinin suç işlediğinden bahsedilebilmesi için öncelikle hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet hükmünün bulunması gerektiği, şayet bir kişinin suç işlediği mahkeme kararı ile sabitse hakkında soruşturma veya kovuşturma aşamalarının yapılmasının hem olanaksız hem de gereksiz olduğu, bu suretle TCK md. 268’de düzenlenen suç tipinin neredeyse uygulanamayacak bir şekilde kaleme alındığı, kanun hükmünün hatalı yazıldığı yönünde bir görüş de mevcuttur²⁸⁹. Yine aynı görüşe göre suç tipinde yer alan “işlediği suç nedeniyle” ifadesinin “bir suç işlediği iddiasıyla” veya benzeri bir ifadeyle düzeltilmesi gerekmektedir²⁹⁰. Failin daha önce işlediği suçtan dolayı kendisi hakkında soruşturma veya kovuşturma başlatılmasını veya yapılmasını önlemek amacıyla başka bir kişiye ait kimlik bilgilerini yazılı veya sözlü şekilde kamu görevlisine bildirmesi gerekir²⁹¹. Hakkında mahkûmiyet kararı verilmiş ve hükmün infazı aşamasına geçilmiş olan durumda failin yakalanmamak amacıyla kamu görevlilerine başka bir kişiye ait kimliği veya kimlik bilgisini vermesi durumunda TCK md. 206’da düzenlenen resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyanda bulunma suçunun oluşacağı ifade edilmektedir²⁹². Bu suçtan dolayı fail, TCK’nin 267’nci maddesinde²⁹³ düzenlenen iftira suçunda yer verilmiş hükümlere göre cezalandırılır.

²⁸⁵ Mustafa İbrya Arıkan, “Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 65, Sayı: 4, Ocak 2016, s.1062; Yener Ünver, **İftira, Suç Uydurma, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, İnfaz Kurumlarından Kaçma (TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar)**, Seçkin Yayıncılık, 5. Baskı, Ankara, 2019, s.143.

²⁸⁶ Arıkan, s.1073; Ünver, s.144.

²⁸⁷ Ünver, s.145.

²⁸⁸ Arıkan, s.1065; Ünver, s.146.

²⁸⁹ Ünver, s.147.

²⁹⁰ Ünver, s.147.

²⁹¹ Arıkan, s.1068; Ünver, ss.147-151.

²⁹² Arıkan, s.1069.

²⁹³ TCK md. 267; “(1) Yetkili makamlara ihbar veya şikâyetle bulunarak ya da basın ve yayın yoluyla, işlemediğini bildiği halde, hakkında soruşturma ve kovuşturma başlatılmasını ya da idari bir yaptırım uygulanmasını sağlamak için bir kimseye hukuka aykırı bir fiil isnat eden kişi, bir yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Başkasına ait kimlik veya kimlik bilgilerinin kullanılması suçuna ilişkin 2019 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 9.553 soruşturma dosyası açılmış olup, 3.953 kamu davası açılmış ve 3.568 kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir²⁹⁴. 2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, adliye karşı suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır²⁹⁵.

3. Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun'da Yer Alan Suçlar

a. Kapsam

CMK md. 250/1-b hükmüne göre, 6136 sayılı “Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanun” kapsamında 13'üncü maddesinin²⁹⁶ 1'inci, 3'üncü ve

-
- (2) Fiilin maddî eser ve delillerini uydurarak iftirada bulunulması halinde, ceza yarı oranında artırılır.
- (3) Yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş mağdurun aleyhine olarak bu fiil nedeniyle gözaltına alma ve tutuklama dışında başka bir koruma tedbiri uygulanmışsa, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.
- (4) Yüklenen fiili işlemediğinden dolayı hakkında beraat kararı veya kovuşturmayaya yer olmadığına dair karar verilmiş olan mağdurun bu fiil nedeniyle gözaltına alınması veya tutuklanması halinde; iftira eden, ayrıca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçuna ilişkin hükümlere göre dolaylı fail olarak sorumlu tutulur.
- (5) Mağdurun ağırlaştırılmış müebbet hapis veya müebbet hapis cezasına mahkûmiyeti halinde, yirmi yıldan otuz yıla kadar hapis cezasına; hükmolunur.
- (6) Mağdurun mahkûm olduğu hapis cezasının infazına başlanmış ise, beşinci fıkraya göre verilecek ceza yarısı kadar artırılır.
- (7) (İptal: Anayasa Mahkemesi'nin 17/11/2011 tarihli ve E.: 2010/115, K.: 2011/154 sayılı Kararı ile.)
- (8) İftira suçundan dolayı dava zaman aşımı, mağdurun fiili işlemediğinin sabit olduğu tarihten başlar.
- (9) Basın ve yayın yoluyla işlenen iftira suçundan dolayı verilen mahkûmiyet kararı, aynı veya eşdeğerde basın ve yayın organıyla ilan olunur. İlan masrafı, hükümlüden tahsil edilir.”

²⁹⁴ Adalet Bakanlığı 2019 Yılı Adalet İstatistikleri, Adalet Bakanlığı Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2019, s.59, (https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/1092020162733adalet_ist-2019.pdf, E.T: 04/05/2021).

²⁹⁵ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, ss.25, 55, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020HC4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

²⁹⁶ Ateşli Silahlar, Bıçaklar ve Diğer Aletler Hakkında Kanun md. 13;

“Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak ateşli silahlarla bunlara ait mermileri satın alan veya taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında bir yıldan üç yıla kadar hapis ve otuz günden yüz güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

5'inci fıkraları ile 15'inci maddesinin²⁹⁷ 1'inci, 2'nci ve 3'üncü fıkrasında sayılan suçlar hakkında seri muhakeme usulü uygulanabilecektir. Bu Kanun'un diğer madde ve bentleri kapsamında düzenlenen suçlarla ilgili olarak seri muhakeme usulü uygulanamaz.

6136 sayılı Kanun kapsamında kalan suçlara ilişkin 2020 yılında Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından toplam 54.198 soruşturma dosyası açılmış olup; aynı yıl 22.544 kamu davası açılmış ve 25.285 kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir²⁹⁸. Seri muhakeme usulü kapsamında sayılan md. 13/1-3 ve 5 ile md. 15/1-3 ve 5'e ilişkin ayrı bir istatistik yer almamaktadır.

b. On Üçüncü Maddede Sayılan Fiiller

6136 sayılı Kanun'un 13'üncü maddesinin 1'inci fıkrasında sayılan fiiller, Kanun hükümlerine aykırı olarak ateşli silahlarla bunlara ait mermileri satın almak, taşımak veya

Ateşli silahın, bu Kanunun 12 nci maddesinin dördüncü fıkrasında sayılanlardan olması ya da silâh veya mermilerin sayısı veya nitelik bakımından vahim olması halinde beş yıldan sekiz yıla kadar hapis ve beşyüz günden beşbin güne kadar adli para cezasına hükmolunur.

Bu Kanunun 12 nci maddesinin dördüncü fıkrasında sayılanlar dışındaki ateşli silahın bir adet olması ve mutad sayıdaki mermilerinin ev veya işyerinde bulundurulması halinde verilecek ceza bir yıldan iki yıla kadar hapis ve yirmibeş günden yüz güne kadar adli para cezasıdır.

Ateşli silahlara ait mermilerin pek az sayıda bulundurulmasının veya taşınmasının mahkemece vahim olarak takdir edilmemesi durumunda hükmolunacak ceza altı aya kadar hapis ve yüz güne kadar adli para cezasıdır.

Kuru sıkı tabir edilen ses veya gaz fişegi ya da benzerlerini atabilen tabancayı, teknik özelliklerinde değişiklik yaparak öldürmeye elverişli silah haline dönüştüren kişi, bu maddenin birinci fıkrası hükümlerine göre cezalandırılır."

²⁹⁷ Ateşli Silahlar, Bıçaklar ve Diğer Aletler Hakkında Kanun md. 15;

"Bu Kanun hükümlerine aykırı olarak 4 üncü maddede yazılı olan bıçak veya diğer aletleri veya benzerlerini satanlar, satmaya aracılık edenler, satın alanlar, taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında altı aydan bir yıla kadar hapis ve yirmibeş günden az olmamak üzere adli para cezasına hükmolunur.

Bu madde kapsamına giren bıçak veya diğer aletlerin veya benzerlerinin sayısı veya nitelik bakımından vahim olması halinde yukarıdaki fıkra göre hükmolunacak cezalar yarıdan bir katına kadar artırılır.

Bu Kanunun 4 üncü maddesine göre yapımına izin verilen bıçakları veya diğer aletleri veya benzerlerini kullanma amacı dışında satanlar, satmaya aracılık edenler, satın alanlar, taşıyanlar veya bulunduranlar hakkında birinci fıkradaki; o bıçak veya diğer aletlerin veya benzerlerinin sayısı ve nitelik bakımından vahim olması halinde de ikinci fıkradaki cezalar hükmolunur.

Bu Kanunun 4 üncü maddesinin üçüncü fıkrasında yazılı olan yivli ve yivsiz silahlarla bıçak ve diğer aletleri, hal ve şartlara göre sırf saldırıda kullanmak amacıyla taşıyanlar, üç aya kadar hapis veya adli para cezası ile cezalandırılır."

²⁹⁸ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, s.23, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

bulundurmaktır. Bu fıkra bakımından suçun konusunu ateşli silahlar ve bunlara ait mermiler oluşturur²⁹⁹. Bir ateşli silahı bir kere eline alarak ateş etmekle bu suçun oluşmayacağı, zira failin bulundurma kastının olmadığı ifade edilmektedir³⁰⁰. Ele geçirilen silahın antika veya atışa elverişli olup olmadığı hususunda kriminal laboratuvarından bir bilirkişi raporu alınmalıdır³⁰¹.

Ateşli silahın aynı Kanun'un 12/4'üncü maddesi kapsamında sayılanlardan olmayan ateşli silahın bir adet olması ve mutat sayıdaki mermilerinin failin evinde veya işyerinde bulundurulması hali, Kanun'un 13/3'üncü maddesinde düzenlenen fiildir.

İçinde yalnızca barut bulunan, çekirdek bulunmayan mermiyi ateşleyen ve kuru sıkı olarak tanımlanan ya da gaz fişegi gibi fişekleri ateşleyebilen tabancayı, namlu mekanizmasında değişiklik yapmak suretiyle öldürmeye elverişli hale getirmek ise 6136 sayılı Kanun'un 13/5'inci maddesinde düzenlenen fiili meydana getirir. Bu durumda fail, aynı Kanun'un 13/1'inci maddesine göre cezalandırılır.

c. On Beşinci Maddede Sayılan Fiiller

6136 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinde yasaklanan; boğma teli veya zinciri, hançer, kama, şişli baston, saldırma, muşta, kılıç, pala, süngü, sustalı çakı, sivri uçlu ve oluklu bıçaklar, topuz, topuzlu kamçı, kasatura veya sadece saldırı ve savunmada kullanılmak üzere özel nitelik taşıyan benzeri aletlerin satılması, satımına aracılık edilmesi, satın alınması, taşınması veya bulundurulması; aynı Kanun'un 15/1'inci maddesine göre suç olarak tanımlanmıştır.

Bahsi geçen bıçak veya diğer aletlerin sayı veya nitelik bakımından vahim olarak değerlendirilmesi ise 6136 sayılı Kanun md. 15/1 hükmüne göre verilecek cezanın yarı oranında artırılmasını gerektiren nitelikli haldir (6136 s. Kanun md. 15/2).

6136 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinde sayılan bıçak veya diğer aletlerin yapımına; belli bir sanatın veya mesleğin icrası için kullanılmasının zorunlu olması

²⁹⁹ Mustafa Artuç, **Özel Ceza Yasaları Pratik Kitap**, Adalet Yayınevi, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2020, (Özel), s.437.

³⁰⁰ Artuç, Özel, s.437.

³⁰¹ Artuç, Özel, s.437.

koşuluyla, 21/03/1991 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile çıkarılıp, 01/06/1991 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren ve 09/05/2019 tarihli 1055 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile de Cumhurbaşkanlığı Yönetmeliği bölümüne eklenen “*Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Yönetmelik*” hükümleriyle belirlenen kurallara göre izin verilir. Bu kapsamda izin verilen bıçakları veya diğer aletleri veya benzerlerini kullanma amacı dışında satmak, satmaya aracılık etmek, satın almak, taşımak veya bulundurmamak fiillerinin işlenmesi halinde 6136 sayılı Kanun’un 15’inci maddesinin 1’inci fıkrası; bu bıçak veya diğer aletin sayı veya nitelik bakımından vahim olması durumunda ise aynı Maddenin 2’nci fıkrası kapsamında faile ceza verilir.

4. Orman Kanunu’nda Yer Alan Suç

CMK md. 250/1-c hükmüne göre, 6831 sayılı Orman Kanunu’nun 93’üncü maddesinin³⁰² 1’inci fıkrasında sayılan suç hakkında seri muhakeme usulü uygulanabilecektir. Bu Kanun’un diğer madde ve bentleri kapsamında düzenlenen suçlarla ilgili olarak seri muhakeme usulü uygulanamaz. Örneğin Orman Kanunu md. 91/3’te düzenlenen fidan ekim sahasını bozma fiiline ilişkin seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır.

Orman Kanunu md. 93/1 ile, aynı Kanun’un 17’nci maddesinde yasaklanan fiilleri işleme ya da izne bağlı olan işleri izinsiz yapma fiilleri suç olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda değerlendirilebilecek fiillere orman içinde her çeşit bina, ağıl, hayvan barınağı

³⁰² Orman Kanunu md. 93;

“Bu Kanunun 17 nci maddesinde yasak edilen fiilleri işleyenler veya izne bağlı işleri izinsiz yapanlar, 91 inci madde hükümleri saklı kalmak üzere altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

İşgal ve faydalanma suçunun yeniden tarla açmak suretiyle veya yanmış orman sahalarında ya da kesinleşmiş orman kadastrosu sınırları içerisinde işlenmesi halinde verilecek ceza bir kat artırılır.

Bu maddede tanımlanan suçların konusunu oluşturan, işlenmesinde kullanılan ve işlenmesiyle elde edilen eşya veya mahsul Türk Ceza Kanununun müsadereye ilişkin hükümlerine göre müsadere edilir. Müsadere olunan mahsuller satılarak bedeli Orman Genel Müdürlüğüne irad kaydolunur. Müsadere olunan tesisler ise Orman Genel Müdürlüğüne aynen muhafaza edilebileceği gibi ihtiyaç görüldüğü takdirde ormancılık veya diğer kamu hizmetlerinde kullanılabilir. Aksi takdirde ilgili orman idaresince, yıkılmak suretiyle karar infaz olunur. İdarenin bu husustaki talebi halinde genel zabıta kuvvetleri idareye yardım etmekle mükelleftir.

17 nci maddenin üçüncü fıkrasındaki yerleri amaç dışı kullananlar ve amaç dışı kullanılmasına izin verenler bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”

yapılması, önceden yapılanların kullanılması, orman içine yerleşilmesi, orman içine yol veya su yolu yapılması, ormana toprak, atık ve benzeri maddelerin atılması gösterilebilir³⁰³.

2020 yılı Adalet İstatistikleri’nde ise bu suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, Orman Kanunu’nda düzenlenen tüm suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır³⁰⁴.

5. Rulet, Tilt, Langirt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun’da Yer Alan Suç

CMK md. 250/1-d hükmüne göre, 1072 sayılı “*Rulet, Tilt, Langirt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun*”³⁰⁵ md. 2’de düzenlenen suç hakkında seri muhakeme usulü uygulanabilecektir.

1072 sayılı Kanun’un 1’inci maddesi ile, TCK’nin 228’inci maddesi kapsamı dışında bırakılmış olsa dahi kamuya açık ya da kamuya tahsis edilen yerlerde hangi isim altında olduğu ya da kazanç elde etme amacıyla kullanılıp kullanılmadığı dikkate alınmaksızın; tilt, rulet veya benzeri bahta veya talihe bağlı veya yetenek isteyen, tam veya yarı otomatik ya da oyun alet veya makinaları ile benzerlerini bulundurmamak, faaliyete geçirmek veya ülkeye sokmak ya da üretmek yasaklanmıştır.

Madde hükmünde yer alan “*langirt*” ibaresi ise Anayasa Mahkemesi’nin 23/12/2015 tarihli ve 2015/58 E. – 2015/117 K. sayılı Kararı ile iptal edilmiştir³⁰⁶ ancak kanunun adında bulunan “*langirt*” ibaresi halen yerindedir. Şu durumda Kanun’un adında yer alan langirt ifadesinin uygulamada karışıklığa mahal verebileceğini düşünüyoruz.

³⁰³ Artuç, Özel, ss.1078-1079.

³⁰⁴ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, s.57, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

³⁰⁵ 1072 sayılı Rulet, Tilt, Langirt ve Benzeri Oyun Alet ve Makinaları Hakkında Kanun, R.G. Tarih: 27/12/1968, R.G. Sayı: 13086, <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1072.pdf>, E.T: 09/05/2021.

³⁰⁶ AYM’nin 23/12/2015 tarihli ve 2015/58 E. – 2015/117 K. s. Kararı, (kararlaryeni.anayasa.gov.tr, E.T: 16/10/2020).

2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde yer alan bilgiye göre, 1072 sayılı Kanun kapsamında düzenlenen suça ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarında 2020 yılında 1.553 soruşturma dosyası bulunmakta olup, bunlardan 920'si hakkında kamu davası açılmış ve 255'i hakkında ise kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilmiştir³⁰⁷. Bu suç ile ilgili kaç dosyada seri muhakeme usulünün uygulandığına ilişkin ayrı bir istatistik yer almamaktadır. Ancak seri muhakemenin, yılın ilk günü olan 1 Ocak gününden itibaren uygulanmaya başlandığı 2020 yılı içerisinde 1.553 soruşturma dosyasından 920'sinde kamu davası açılmış olması, seri muhakeme usulünün kendisinden beklenen faydayı sağlayamadığı yönünde izlenim uyandırmaktadır.

6. Kooperatifler Kanunu'nda Yer Alan Suçlar

CMK md. 250/1-e hükmüne göre; 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun Ek 2'nci maddesinin 1'inci bendinde³⁰⁸ sayılan suç hakkında seri muhakeme usulü uygulanır. Bu Kanun ile düzenlenen diğer suçlar bakımından seri muhakeme usulü uygulanmaz. Örneğin Kooperatifler Kanunu'nun 25'inci maddesinde düzenlenen sır saklama yükümlülüğünü ihlâl suçu ile ilgili olarak seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır.

Bu bent kapsamında suç olarak kabul edilen fiiller; genel kurulca belirlenen sayıdan fazla yönetim kurulunca ortak kaydedilmesi, haklarında çıkarılma kararı verilip de bu karar kesinleşmeyen ortağın yerine yeni ortak alınması, yönetim kurulu üyelerine genel kurulca belirlenenin dışında herhangi bir ad altında ödeme yapılması, kooperatiflerce alınması kararlaştırılacak gayrimenkulün alımının tapu devri veya tapuya şerh verilecek bir satış vaadi sözleşmesiyle yapılmaması; yönetim kurulu üyeleri veya kooperatif personelinin ortaklık işlemleri dışında kendisi veya başkası namına kooperatifle doğrudan veya dolaylı ticari muamele yapması; kooperatifi tanıtmaya veya ortak kaydetme amacıyla yapılan ilan, reklam ve açıklamaların gerçeğe aykırı olması,

³⁰⁷ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, s.57, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020HC4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

³⁰⁸ 1072 s. Kanun md. 2; "Bu Kanuna aykırı hareket edenler bir yıldan beş yıla kadar hapis ve yüz günden bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır."

yönetim kurulu üyelerinin genel kurulun devretmediği yetkileri kullanması; kooperatif görevlilerinin kuruluşa ait mal, para ve para hükmündeki kağıtları ve gizli de bulunsa bunlarla ilgili defter ve belgeleri istenildiğinde müfettişlere, kontrolörlere, denetimle görevlendirilen personele ve kredi kuruluşlarının denetim görevlilerine göstermemesi, onlara yardımcı olmaması, istenilen bilgileri gerçeğe aykırı veya eksik olarak vermesi ya da doğru beyanda bulunmaması şeklinde özetlenebilir.

2020 yılı Adalet İstatistikleri'nde ise seri muhakeme usulü kapsamındaki suçla ilişkin Cumhuriyet başsavcılıklarınca verilen kararlara ilişkin istatistik yer almamakta olup, Kooperatif Kanunu kapsamındaki suçlara ilişkin istatistik toplu halde bulunmaktadır³⁰⁹.

7. Katalog Suçlar Hakkında Değerlendirme

CMK'nın 250/1'inci maddesinde sayılarak seri muhakeme usulünün kapsamına dahil olan suçlar ile ilgili olarak, bu suçların büyük çoğunluğundan zarar görenin belli bir kişi değil de kamu olduğu³¹⁰ ve bu suçların bir tutanakla veya bilirkişi raporuyla ispatlanabildiği için, ispatının diğer suçlara nazaran daha kolay olduğu³¹¹ ifade edilmektedir.

Uygulamada bazı yer Cumhuriyet Başsavcılıklarında seri muhakeme usulü bürolarının önünde şüpheliyi bilgilendirmek maksadıyla bazı yazıların asıldığı görülmektedir. Bu yazıların, örneğin TCK md. 179'da düzenlenen trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçuyla ilgili olarak şüphelinin kaç promil alkolle yakalandığında hakkında mahkemeden hangi yaptırımın talep edileceği hususunda tarifeler ihtiva ettiği de gözlemlenmiştir. Bu durum; seri muhakeme usulünün, “*seri cezalandırma usulüne*” dönüştüğü konusundaki kavramsal eleştiriyi³¹² haklı çıkarır niteliktedir ve ivedilikle bu

³⁰⁹ Adalet Bakanlığı 2020 Yılı Adalet İstatistikleri, Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı, 2021, s.57, (<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/22420211449082020H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>, E.T: 22/06/2021).

³¹⁰ Atalay, s.667; Baytaz, SMU, s.238; Er, s.8; Kızıllarslan, s.1923; Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.41; Tulay, s.124.

³¹¹ Yavuz, s.252; Özellikle TCK md. 197/2, 197/3 ve 206'da düzenlenen suçların ispatının zor olduğu ve bu suçlarla ilgili kesin çizgilerle ayrılmış bir içtihat birikiminden söz edilemeyeceği hakkındaki görüş için bkz. Sevdiren, ss.587-588.

³¹² Balcı, Tebliğ, ss.67-68.

yaklaşımından vazgeçilmesi gerekir. Zira CMK md. 250/4 hükmüne göre Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulündeki yaptırımını belirlerken TCK md. 61 kapsamında suçun konusunun önem ve değeri ile meydana gelen zarar ve tehlikeyi de somut olaya göre gözetmek zorundadır. Yaptırım belirlerken somut olayın özelliklerinin dikkate alınmadığı izlenimini yaratacak yaklaşımlar seri muhakeme usulüne olan güveni sarsacaktır.

Yine bu suçların genellikle tehlike suçu niteliği taşıdığı da söylenebilir. Ancak fikrimizce, tehlike suçlarının seri muhakeme usulüyle sistem dışına çıkarılması son derece sakıncalıdır. Yukarıdaki paragrafta bazı yer Cumhuriyet başsavcılıklarının özellikle trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçu hakkındaki uygulaması, bu yöndeki endişeyi artıracak niteliktedir. Seri muhakeme usulü kapsamında tam anlamıyla bir sübut denetimi yapılmamaktadır. Dolayısıyla bir fiilin somut tehlike suçları bakımından gerçekten tehlikeli olup olmadığının ya da soyut tehlike suçları bakımından bir tehlike yaratmaya elverişli olup olmadığının soruşturma evresinde tutulacak tutanaklarla tespit edilmesinin güç olduğu kanaatindeyiz³¹³. Somut olayın özelliklerini dikkate almaktan kaçınan bir yaklaşımla hareket edilmesine müsait olan seri muhakeme usulü ile tehlike suçlarının sistem dışına çıkarılmaması gerektiğini, aksi yöndeki yaklaşımın masumiyet karinesini ihlal edeceğini düşünüyoruz.

Katalog suçların yaptırımlarının diğer suçlara nazaran daha hafif olduğu belirtilse de³¹⁴ öğretide katalog suçlar ve bu suçların seçiliş biçimi eleştirilere konu olmuştur.

³¹³ Örneğin Yargıtay Ceza Genel Kurulu, eski tarihli bir kararında (22/05/2007 Tarihli ve 2007/2-103 E. – 2007/111 K. Sayılı Kararı, *Kazancı Veritabanı*, E.T: 22/06/2021) alkol veya uyuşturucu madde alındıktan sonra araç kullanılmasının tek başına TCK md. 179/3'te düzenlenen suçu oluşturamayacağını, kişi alkollü iken araç kullansa dahi emniyetli bir şekilde kullanabiliyorsa suçun oluşmasının olanaksız olduğunu, alkollü veya uyuşturucu madde etkisi altında araç kullanma olgusunun yanı sıra emniyetli bir şekilde araç kullanmanın somut olayda olanaksız olduğuna dair de delil bulunması gerektiğini belirtmiştir. Öte yandan Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 04/12/2018 Tarihli ve 2018/708 E. – 2018/608 K. Sayılı (karararama.yargitay.gov.tr, E.T: 22/06/2021) ve bundan sonraki içtihatlarında 11/06/2013 tarihinde ve sonrasındaki dönemde gerçekleşen eylemler hakkında 1,00 promilin üzerinde alkollü olduğu tespit edilen sürücüler hakkında her hâlükârda, 0,50 promilin üzerinde alkollü olan otomobil sürücülerini ile 0,20 promilin üzerinde alkollü olan diğer araç sürücülerinin ise trafik kazasına sebebiyet vermeleri hâlinde TCK md. 179/3'te düzenlenen suçun oluşacağı yönünde kararlar verdiği gözlemlenmiştir. Ancak alkol ve uyuşturucu maddenin her insanda farklı etki doğurabileceği, belirli bir miktar alkol veya uyuşturucu maddenin bir kişide güvenli sürüş yeteneğini ortadan kaldıracak fakat bir başka kişide ortadan kaldırmayacağı ortadadır. Kanaatimizce yalnızca promil ölçümüyle TCK md. 179/3'te düzenlenen suçun işlendiği her türlü şüpheden uzak bir şekilde ispatlanamayacaktır. Trafik güvenliğini tehlikeye sokmak suçu bakımından somut olayın bu özelliklerinin nasıl değerlendirileceği belirsizdir. (y.n)

³¹⁴ Atalay, s.667; Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.41.

Centel/Zafer'e göre seri muhakeme usulünün kapsamına alınan suçların tümüne bakıldığında, bu suçlardan bazıları için 5 yıla kadar varan hapis cezası yaptırımı öngörülmüş olup, bu suçlar önemsiz görülüyorsa yaptırımları indirilmeli; şayet önemsiz değilse bu suçlar için doğrudan doğrualık, sözlülük, alenilik gibi ilkelerden vazgeçilmemelidir³¹⁵. *Aygörmez Uğurlubay/Haydar/Korkmaz* ve *Yavuz* ise özellikle CMK'nın 250'nci maddesini yeniden düzenleyerek seri muhakeme usulünü hukukumuzda dahil eden 7188 sayılı Kanun'un gerekçesinde, hangi suçların neden seçildiği konusunda genel ifadeler dışında tatmin edici bir gerekçenin yer almamasını eleştirmiştir³¹⁶.

Katalog suçların aynı fail tarafından tekerrür oluşturacak şekilde işlenmesi de tartışılması gereken bir husustur. CMK md. 250 kapsamında katalog suçların tekerrür oluşturacak şekilde işlenmesi, seri muhakeme usulünün uygulanmasına engel bir hal olarak düzenlenmemiştir. Öğretide bazı yazarlara göre, bu yönde bir düzenleme yapılmamış olması; tekerrür halinde işlenmeye elverişli olan bu suçları işlemeyi meslek haline getiren kişiler üzerinde adeta cesaretlendirici etkiye sahip olup, tekerrür halinde seri muhakeme usulünün uygulanmayacağına ilişkin düzenleme yapılması gerekmektedir³¹⁷. Kanaatimizce de bir ceza muhakemesi kurumu olan seri muhakeme usulünün; TCK md. 179 ve 228 ile 6136 sy. Kanun md. 13 ve 15'te düzenlenen suçlar gibi uygulamada sıkça işlenen suçların tekrar işlenmesini adeta teşvik edici bir araca dönüşmemesi için tekerrür halinde seri muhakeme usulünün uygulanmaması gerektiği yönünde yasal düzenleme yapılmalıdır.

Seri muhakeme usulünün kapsamına giren bir suç ile girmeyen bir başka suçun birlikte işlenmesi durumu da tartışılması gereken başka bir durumdur. Öğretide bir görüşe göre bu durumda katalog suç ile katalog dışındaki suçlar hakkında ayrı ayrı kendi muhakeme usullerinin uygulanması gerekir³¹⁸. İkinci bir görüşe göre katalog suç ile katalog dışındaki bir suçun birlikte işlenmesi durumunda bu suçlar hakkında seri

³¹⁵ Centel ve Zafer, s.607.

³¹⁶ Gülsün A. Aygörmez Uğurlubay, Nuran Haydar ve Mehmet Korkmaz, "Seri Muhakeme Usûlüne İlişkin Sorunlar", **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2019/2, 2019, s.10; Yavuz, s.251.

³¹⁷ Atalay, s.664; Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, s.265; Kızıllarslan, s.1926; Yavuz, s.253.

³¹⁸ Atalay, s.667; Baytaç, SMU, s.246; Yavuz, ss.253-254.

muhakeme usulü uygulanamaz³¹⁹. Bizim de katıldığımız son görüşe göre ise bu suçlar arasında TCK md. 44 kapsamında farklı neviden fikrî içtima ilişkisi var ise failin en ağır cezayı gerektiren suçtan dolayı cezalandırılacağı kuralı gözetilerek seri muhakeme usulü uygulanmamalıdır; buna karşın her iki suç arasında gerçek içtima ilişkisi varsa her iki suça ilişkin dosya tefrik edilerek her suç hakkında kendi muhakeme usulünün uygulanması yoluna gidilmelidir³²⁰.

Cumhuriyet başsavcılıklarında ve mahkemelerde artan iş yükü ile yukarıda sayılan suç tiplerinin, suçtan zarar göreni kamu olan diğer bazı suçlar dahil edilerek daha da genişletilebileceğini³²¹, hatta bu suçlar yönünden ileriki aşamalarda ABD’de uygulanan savcı-sanık pazarlığı benzeri bir sistemin ülkemizde de uygulamaya konulabileceğini düşünüyoruz.

8. Suç Vasfının Kovuşturma Aşamasında Değişmesi Hali

Seri muhakeme usulüne tabi olmadığı düşüncesiyle açılan kamu davasında, yapılan yargılama sırasında suçun aslında seri muhakeme usulünün kapsamında kaldığının anlaşıldığı durumlar da tartışmaya açıktır. Suç vasfının kovuşturma aşamasında değişerek, suçun aslında seri muhakeme usulünün kapsamında kaldığının tespit edildiğinde nasıl bir karar verileceği kanunda veya yönetmelikte düzenlenmemiştir.

Kızılarslan’a göre mahkemenin kovuşturma aşamasında suçun vasıf ve mahiyetinin değişerek aslında seri muhakeme usulüne tabi olduğunun anlaşılması halinde, artık soruşturma aşamasının sona ermiş olması ve kovuşturma aşamasında olunması nedeniyle seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır³²². Yazara göre, Cumhuriyet savcısının hatasıyla kamu davasının açılmış olması ve bu nedenle seri muhakeme usulünün uygulanamadığı durumlarda basit yargılama usulünün uygulanması veya hâkimin sonuç cezadan yarı oranında indirim yapması da mümkün görünmemektedir³²³.

³¹⁹ Aldemir, ss.59-60; Erdem ve Şentürk, s.587; Taşkın, s.69.

³²⁰ Tulay, ss.124-125.

³²¹ Atalay, s.667; Aygörmmez ve Korkmaz, Strateji, s.11; Kızılarslan, s.1923.

³²² Kızılarslan, s.1939.

³²³ Kızılarslan, s.1940.

Gerçekten de kanunun sistematğine bakıldığında, seri muhakeme usulünün uygulanabileceği zamanın CMK md. 250/1’de açıkça belirlendiği görölmektedir. Buna göre; ancak soruşturma evresinin sonunda, kamu davasının açılmasının ertelenmediği fakat henüz iddianamenin de düzenlenmediği zaman diliminde seri muhakeme usulüne başvurulabilecektir. Bu durumda kovuşturma aşamasında suçun vasıf ve mahiyetinin değiştğinin anlaşılmasıyla seri muhakeme usulünün uygulanması, kanunun hükmüne aykırı bir yaklaşım olacaktır. Ayrıca kanun koyucu, seri muhakeme usulünün uygulanması ihmal edilerek iddianame düzenlenmesini de CMK md. 174/1-c hükmü ile iddianamenin iadesi nedeni olarak kabul etmiştir. Bunun yanında suçun vasfının değişerek uzlaştırma kapsamında olduğunun anlaşıldığı halde kovuşturma aşamasında uzlaştırmayı da CMK md. 254’te düzenlemiştir. Kanun koyucunun uzlaştırma için öngördüğü ihtimali, seri muhakeme usulünde gözetmemiş olmasının bilinçli bir kanun boşluğu olduğunu ve bu boşluğu kıyas yoluyla doldurulamayacağını düşünöyoruz. Öte yandan Cumhuriyet savcısının hatası ile sanığın daha fazla ceza alabilmesi ihtimalinin ortaya çıkmasının da hakkaniyetli bir sonuç olmadığı ortadadır. Bu nedenle ivedilikle bir kanun değişikliği ile söz konusu boşluğu doldurulması gerektiğini düşünöyoruz. Bizim konuyla ilgili önerimiz, kovuşturma aşamasında suç vasfının değişerek aslında seri muhakeme usulünün kapsamında kaldığının anlaşılması durumunda, kovuşturma evresi içerisinde Cumhuriyet savcısı tarafından sanığa seri muhakeme usulünün teklif edilmesi ve sanığın da bu teklifi yine müdafii huzurunda kabul etmesi üzerine yargılamayı yapan mahkemece verilecek cezadan yarı oranında indirim yapılması yönünde düzenleme yapılmasıdır.

C. Soruşturma Evresinin Sonuna Gelinmesi

1. Genel Olarak

CMK md. 250/1 hükmüne göre Cumhuriyet savcısı, katalog suçlardan birinin işlendiği iddiasıyla başlatılan soruşturma evresinin sonuna geldiğinde kamu davasının açılmasının ertelenmesi yönünde karar vermemesi durumunda seri muhakeme usulünü uygulamakla yükümlüdür. Aynı husus CMSMY md. 6/1 hükmünde de benimsenmiştir.

CMSMY md. 8/4 hükmüne göre seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için şüphelinin suçu işlediğine yönelik yeterli şüphenin oluşması gereklidir³²⁴.

Soruşturma evresinin sonu tabirinden ne anlaşılması gerektiği tartışılmalıdır. Bir görüşe göre CMK md. 250/1’de tercih edilen soruşturma evresinin sonuna gelinmesi ifadesinden Cumhuriyet savcılığı tarafından yürütülen soruşturmanın eksiksiz bir şekilde tamamlanması ve karar aşamasına gelmesi anlaşılmalıdır³²⁵. İkinci bir görüşe göre, soruşturma evresinin sonu tabirinden; Cumhuriyet savcısının şüpheli lehine ve aleyhine tüm delilleri topladıktan sonra şüphelinin suçu işlediği konusunda yeterli şüpheyne ulaştığı zaman anlaşılmalıdır³²⁶. Üçüncü bir görüşe göre; CMK kapsamında soruşturmanın iddianamenin kabul kararıyla sona erdiğini, seri muhakeme usulünde iddianame düzenlenmesi söz konusu olmadığı için soruşturma evresinin sona ermesi gibi bir durumun da olmayacağını, bu durumda savcının kişisel kanaati ile soruşturma evresinin sonunu tespit edecektir³²⁷.

Dördüncü görüşe göre de soruşturma evresinin sonu tabirinden ne anlaşılması gerektiği belirsiz olup, bu tanımdan iddianamenin kabulü için gerekli koşulların oluşmasının anlaşılması gerekir³²⁸. Yine aynı yazarlara göre kavramın yoruma açık olması nedeniyle iş yoğunluğu nedeniyle adli mercilerin bir iki gün gibi kısa bir sürede soruşturma dosyasını bitirip elden çıkarma gayreti içine girmeleri tehlikesi ortaya çıkabilecektir³²⁹.

Diğer bazı yazarlar, “*soruşturma evresinin sonu*” tabirinden Cumhuriyet savcısının gerekli yazışmaları yaptığı, suça ilişkin delilleri topladığı ve soruşturma dosyasıyla ilgili bir kanaate vardığı aşamanın anlaşılması gerektiği kanaatindedir³³⁰. Aynı görüşe göre; şüpheliye seri muhakeme konusundaki teklifin delillerin toplanmasından sonra yeterli şüpheyne ulaşıldığı, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı

³²⁴ Atalay, s.661.

³²⁵ Yavuz, ss.248-249.

³²⁶ Baytaz, SMU, s.239; Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.46.

³²⁷ Yavuz Erdoğan, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü”, **Legal Hukuk Dergisi**, Cilt: 18, Sayı: 209, 2020, s.2002.

³²⁸ Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, s.261.

³²⁹ Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, s.260.

³³⁰ Kızıllarslan, ss.1916-1917; Yılmaz ve Apiş, s.74.

verilmediği fakat henüz iddianamenin de düzenlenmediği aşamada sunulması gerekir³³¹. Biz de kanunda açıkça düzenlenmemiş olsa dahi, soruşturma evresinin sonunda yeterli şüpheyne ulaşılıp da kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararının herhangi bir sebeple verilmemesinden sonra, seri muhakeme usulünün adeta iddianameden önce son çıkış olduğu ve iddianamenin düzenlenmesinden önce uygulanabileceği, iddianamenin kabulü kararından sonra bu usulün uygulanması olanağı bulunmadığı düşünceleriyle bu son görüşe katılıyoruz. Kamu davasının alternatifi olan seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için, yeterli suç şüphesini oluşturacak delillerin bulunması da dahil olmak üzere kamu davasının açılabilmesi için gerekli bütün koşulların gerçekleşmiş olması gerekir³³².

2. Seri Muhakeme Usulünün Uzlaştırma, Önödeme ve Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kurumlarıyla Uygulanabilirliği ve Öncelik İlişkisi

Seri muhakeme usulü kapsamındaki bir suçtan dolayı başlatılan soruşturmanın sonuna gelindiğinde; önödeme, uzlaştırma, kamu davasının açılmasının ertelenmesi gibi kurumlar ile seri muhakeme usulünün uygulanabilirliğinin veya aynı olaya uygulanabilecekler ise hangi sırada uygulanacaklarının tartışılması gerekir.

Uzlaştırma kurumuna ilişkin yukarıda oldukça ayrıntılı açıklamalar yapıldığı için bu başlıkta uzlaştırma kurumu yeniden incelenmeyecektir. Yine, kamu davasının açılmasının ertelenmesi ile ilgili olarak aşağıda ayrıntılı açıklamalarda bulunulacağı için bu konu burada irdelenmeyecektir.

Önödeme, TCK md. 75'te düzenlenen; sınırları kanunda belirtilen, çeşit veya miktar olarak belirli bir cezayı gerektiren suçlarda, failin belirli bir miktar parayı ödemesi koşuluyla, kamu davasının açılmasını engelleyen veya açılmış bir kamu davasının düşmesi sonucunu doğuran bir kurumdur³³³. Önödeme, ceza muhakemesi hukuku

³³¹ Kızıllarslan, s.1917.

³³² Aynı yönde bkz. Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, s.262; Sevdiren, s.588.

³³³ Demirbaş, ss.735-736; Koca ve Üzülmöz, Ceza Genel, s.783; Özgenç, s.749; Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt III**, Der Yayınları, 14. Bası, İstanbul, 2020, (Cilt III), s.496;

açısından hem bir dava şartı, hem de yargılama şartıdır³³⁴. Başka bir deyişle eğer önödeme usulü uygulanmamış ise bu durum bir dava engelidir, CMK md. 174/1-c hükmüne göre iddianamenin iade edilmesi gerekir³³⁵. Önödemenin gerçekleştirilmesi ise bir dava engelidir³³⁶. Hukukumuzda uzlaştırmanın kapsamında yer alan suçlar hariç tutularak sadece adlî para cezası verilmesini gerektiren veya suç tipinde öngörülen ceza hapis cezası ise bu cezanın kanunda gösterilen üst sınırı altı ayı geçmeyen suçların faili; suç tipinde belirlenen adlî para cezası kanun hükmünde kesin ve belirli olarak gösterilmiş ise bu tutarı, maktu olarak belirlenmemiş ise alt sınırını; hapis cezalarının ise alt sınırının karşılığı olarak belirlenen her bir gün için otuz Türk Lirası üzerinden tespit edilecek tutarı; aynı suç için hem adlî para hem hapis cezası öngörülmüş ise, hapis cezası için yine alt sınırının karşılığı her gün için otuz Türk Lirası ile adlî para cezasının aşağı sınırının soruşturma giderleri ile birlikte Cumhuriyet savcılığı tarafından yapılacak tebliğ üzerine on gün içerisinde ödenmesi suretiyle önödeme usulü gerçekleştirilir (TCK md. 75).

Uzlaştırma ve önödeme kurumları ile seri muhakeme usulünün aynı suça ilişkin uygulanıp uygulanmayacağı veya uygulanabilecekse hangi sıra ile uygulanabileceği hususunda CMK'da herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu konuda düzenleme, CMSMY md. 5/1 hükmünde yapılmıştır. Anılan hükme göre uzlaştırma ve önödeme kurumlarının kapsamında kalan suçlar ile ilgili seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Yargısal bir alana, özellikle de birey ve devlet arasındaki ceza ilişkisinin sona ermesine ilişkin sebeplere ilişkin yönetmelik yerine kanunla düzenleme yapılması gerektiği yönündeki eleştirimizi burada da tekrarlıyoruz³³⁷.

Seri muhakemenin kapsamında kalan suçlar bakımından önödeme uygulanamayacaktır. Zira önödeme, sadece adlî para cezası verilebilecek veya suç tipinde öngörülen ceza hapis cezası ise üst sınırı en fazla altı ay olan suçlar veya TCK md. 75/6'da sayılan suçlar bakımından uygulanabilecektir. Seri muhakemenin kapsamında kalan tüm suçlar için kanunda gösterilen hapis cezalarının üst sınırının altı aydan fazla olduğu, yine

Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 11. Baskı, Ankara, 2020, (Ceza Genel), s.753.

³³⁴ Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.117.

³³⁵ Özbek ve diğerleri, Muhakeme, ss.117, 506; Öztürk ve diğerleri, s.57.

³³⁶ Centel ve Zafer, s.561; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.117.

³³⁷ Aynı yönde bkz. Tulay, s.122.

TCK md. 75/6 kapsamındaki suçlar ile CMK md. 250/1’de sayılan suçların kesişmediği ve bu suçlar arasında yalnız adlî para cezasını gerektiren hiçbir suçun bulunmaması nedeniyle, seri muhakeme usulü kapsamında kalan suçlar bakımından öncelikle önödemenin uygulanabilmesi ihtimali bulunmamaktadır.

Diğer taraftan uzlaştırma ile seri muhakeme usulünün uygulanabilirliği bakımından sorun bulunmaktadır. Zira seri muhakeme usulü kapsamında sayılan suçlardan, TCK md. 154/3’te düzenlenen, kamuya veya özel kişilere ait suların mecrasını değiştirmek suretiyle hakkı olmayan yere tecavüz suçunun soruşturulması ve kovuşturulması kural olarak şikâyeteye tabi değilken³³⁸, eğer suçtan zarar gören ile fail arasında TCK md. 167/2 uyarınca cezadan indirim yapılmasını gerektirecek bir sebep varsa bu suç şikâyeteye tabi olacağı için, aynı zamanda uzlaştırma kapsamına da girmiş olacaktır³³⁹. Uzlaştırmanın başarıyla sonuçlanması ve tarafların üzerinde anlaştığı edimin def’aten yerine getirilmesi durumunda soruşturma evresinde kovuşturmaya yer olmadığına, kovuşturma evresinde ise davanın düşmesine karar verilecektir (CMK md. 253/19, 254/2). Oysa seri muhakeme usulünde şüpheli hakkında Cumhuriyet savcısının taleptenmesinde belirtmiş olduğu yaptırıma hükmedilecektir (CMK md. 250/9). Dolayısıyla TCK md. 154/3 kapsamında kalan bir soruşturmaya ilgili, diğer şartların da oluşması durumunda failin daha lehine olması nedeniyle öncelikle uzlaştırma usulünün uygulanması gerekir³⁴⁰.

Cumhuriyet savcısı, CMK md. 250/1’de sayılan suçlardan biriyle ilgili yürütülen soruşturmada yeterli şüpheyi ulaşması ve fakat kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar vermemesi durumunda, seri muhakeme usulünü uygulamakla yükümlüdür. Bu konuda Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi bulunmamaktadır³⁴¹. CMK md. 250/1’de sayılan katalog suçlardan yalnızca TCK md. 268’de ve 1072 Sayılı Kanun md. 2’de düzenlenen suçlar kamu davasının açılmasının ertelenmesi kapsamı dışındadır³⁴². Katalog suçlardan birisinin işlendiği iddiasıyla yürütülen soruşturma evresinin sonuna gelindiği

³³⁸ Aldemir, s.29; Artuç, TCK, s.900; Sınar, s.194.

³³⁹ Tulay, s.122.

³⁴⁰ Tulay, s.122.

³⁴¹ Aygörmmez Uğurlubay ve diğerleri, ss.263-264; Yavuz, s. 250.

³⁴² Şahin ve Göktürk, s.204.

kanaatine varan Cumhuriyet savcısı; öncelikle kamu davasını açmayı erteleyip ertelemeyeceği yönünde bir değerlendirme yapmalı, bu değerlendirmenin olumsuz sonuçlanması halinde seri muhakeme usulüne başvurulmalıdır³⁴³. Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararından sonra, şüphelinin başka bir kasıtlı suçu işlemesi durumunda, erteleme kararına konu suç ile ilgili bu defa seri muhakeme usulüne başvurulup başvurulamayacağı hususu incelenmelidir. Öğretide bir görüşe göre, CMK md. 171/4'te yer alan “*erteleme süresi içinde kasıtlı bir suç işlenmesi halinde kamu davası açılır*” ifadesi nedeniyle bu durumda seri muhakeme usulüne başvurulamayacaktır³⁴⁴. Biz de bu noktada Cumhuriyet savcısının, kamu davasının açılmasının ertelenmesi yolunu tercih edemeyeceğini ve artık gerekirse yeni deliller de toplayarak iddianame düzenlemesi gerektiğini düşünüyoruz.

D. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararının Verilmemesi

1. Genel Olarak

CMK md. 250/1 hükmüne göre, aynı maddede sayılan katalog suçlardan biriyle ilgili yürütülen soruşturmanın sonuna gelindiğinde, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı da verilmediği durumda seri muhakeme usulünün uygulanması zorunludur. Bu başlık altında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu incelenecektir.

2. Kamu Davasının Açılmasının Ertelenmesi Kararı

CMK md. 171/2 hükmüne göre; “*Uzlaştırma ve önödeme kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, Cumhuriyet savcısı, üst sınırı üç yıl veya daha az süreli hapis cezasını*

³⁴³ Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, s.263; Aygörmez ve Korkmaz, s.8; Şahin ve Göktürk, s.204; Tulay, s.121.

³⁴⁴ Tulay, s.121; Bahsi geçen sınırlamanın kaldırılması yönündeki görüş için bkz. Erdoğan, s.2005.

gerektiren suçlardan dolayı, yeterli şüphenin varlığına rağmen, kamu davasının açılmasının beş yıl süre ile ertelenmesine karar verebilir.”

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kavramı, öğretide; kamu davasının açılmasının iddianamenin kabulü kararıyla olabileceği, bu isimle düzenlenecek bir kurumun ancak mahkemenin yetkisinde olması gerektiği ve bu kurumun aslında “iddianamenin düzenlenmesinin ertelenmesi” niteliğini taşıdığı gerekçeleriyle eleştirilmektedir³⁴⁵.

Soruşturma evresinde, şüphelinin üzerine atılı suçu işlediği konusunda yeterli şüpheyne ulaşılmış olması, kamu davasının açılmasının ertelenmesi için gereken ilk şarttır³⁴⁶.

Cumhuriyet savcısının, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verebilmesi için aranan ikinci şart, soruşturma konusu suçun uzlaştırma veya önödeme kapsamında bulunmamasıdır (CMK md. 171/2). Kanun koyucu, uzlaştırma kapsamındaki suçlarla ilgili öncelikle uzlaştırma yolunun denenmesi amacıyla, bu suçlar açısından en baştan kamu davasının açılmasının ertelenmesi yolunu kapatmıştır³⁴⁷. Uzlaştırma sürecinde tarafların uzlaşması ve edimin yerine getirilmesinin ileriye bırakılması hususunda anlaşmaları halinde CMK md. 171’deki şartlar aranmaksızın kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir (CMK md. 253/19). Ayrıca uzlaştırma sürecinin başarısızlıkla sonuçlanması halinde de kamu davasının açılmasının ertelenebileceği ifade edilmektedir³⁴⁸.

Üçüncü olarak, soruşturmaya konu suçun üst sınırının üç yıl veya daha az hapis cezasını gerektiren bir suç olmasıdır (CMK md. 171/1). Henüz on beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında bu sınır beş yıl olarak uygulanır (5395 s. Çocuk Koruma Kanunu md. 19/2). Yalnız adli para cezasını ya da hapis cezasıyla birlikte seçimlik adli para cezasını öngören suçlarla ilgili kamu davasının açılmasının ertelenemeyeceği ifade edilmektedir³⁴⁹. Soruşturmaya konu suçun; suç işlemek için örgüt kurmak, yönetmek veya

³⁴⁵ Centel ve Zafer, ss.585-586.

³⁴⁶ Yenisey ve Nuhoglu, s.690.

³⁴⁷ Yenisey ve Nuhoglu, s.690.

³⁴⁸ Yenisey ve Nuhoglu, s.690; Bu durumda artık kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilemeyeceği hakkındaki görüş için bkz. Tulay, s.120.

³⁴⁹ Centel ve Zafer, s.587.

örgüte üye olmak suçları ile örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlar (CMK md. 171/6-a); kamu görevlisi tarafından görevi sebebiyle veya kamu görevlisine karşı görevinden dolayı işlenen suçlar ile asker kişiler tarafından işlenen askerî suçlar (CMK md. 171/6-b) ve cinsel dokunulmazlığa karşı suçlar (CMK md. 171/6-c) kapsamında olmaması gerekir.

Dördüncü olarak, şüphelinin daha önce kasten işlenen bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmamış bulunması şartı aranır (CMK md. 171/3-a). Halihazırda kasıtlı bir suçtan dolayı şüpheli hakkında soruşturma veya kovuşturma sürecinin yürüyor olması, taksirli suçtan dolayı mahkûmiyet, sadece adli para cezasına mahkûmiyet gibi durumlar; kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilmesine engel değildir³⁵⁰.

Beşinci şart; Cumhuriyet savcısının yürüttüğü soruşturma sırasında, kamu davasını açmayı erteleme yönünde karar vermesi durumunda şüphelinin yeniden suç işlemekten imtina edeceği yönünde kanaate varmış olmasıdır (CMK md. 171/3-b).

Altıncı olarak, kamu davasının açılmasının ertelenmesinin toplum ve şüpheli açısından, kamu davasının açılmasından daha yararlı görülmesidir (CMK md. 171/3-c).

Yedinci ve son şart ise, soruşturmaya konu suç ile mağdura veya kamuya verilen ve Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmiş olmasıdır (CMK md. 171/3-d).

Tüm bu koşulların oluşması halinde Cumhuriyet savcısı, kamu davasını açmayı erteleme hususunda beş yıllık bir süre için karar verebilir (CMK md. 171/1). Bu süre çocuklar açısından üç yıl olarak uygulanır (5395 s. Çocuk Koruma Kanunu md. 19/1). Cumhuriyet savcısı, tüm şartlar oluşsa dahi kamu davasının açılmasını ertelemek zorunda değildir³⁵¹. Erteleme süresince dava veya ceza zamanaşımı işlemez (CMK md. 171/4).

Şüphelinin, erteleme süresi içerisinde başka bir kasıtlı suçu işlediği kesinleşmiş mahkeme kararıyla tespit edilirse, şüpheli hakkında ertelemeye konu olan suçtan dolayı da kamu davası açılır, ancak bu süre zarfında şüpheli başka bir suç işlemezse kovuşturmaya yer olmadığına karar verilir (CMK md. 171/4).

Kamu davasının açılmasının ertelenmesine ilişkin kararlar, özel bir sicile kaydedilir ve bu sicile bir soruşturma ve kovuşturma ile ilgili olarak yalnızca Cumhuriyet

³⁵⁰ Centel ve Zafer, s.587.

³⁵¹ Toroslu ve Feyzioğlu, s.321; Yılmaz ve Apış, ss.74-75.

savcılar ve mahkemeler erişebilir; bu kayıtlar ancak CMK'nın 171'inci maddesindeki amaçlar doğrultusunda kullanılabilir (CMK md. 171/5).

Suçtan zarar gören kimse ya da şüpheli, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı aleyhine itirazda bulunabilir (CMK md. 171/1).

E. Şüphelinin Seri Muhakeme Usulünün Uygulanmasını Kabul Etmesi

CMK'nın 250/3'üncü maddesinde Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye seri muhakeme usulünün uygulanmasının teklif edileceği ve şüphelinin bu teklifi müdafinin de huzurunda kabul etmesi halinde seri muhakeme usulünün uygulanabileceği bir şart olarak düzenlenmiştir. Aynı husus, CMSMY md. 10/3'te de belirtilmiştir.

CMSMY md. 5/3 hükmüyle, şüphelinin ancak özgür iradesiyle ve kendisinin belirleyeceği veya baro tarafından görevlendirilecek müdafii huzurunda kendisine yöneltilen teklifi kabul etmesi halinde seri muhakeme usulünün uygulanabileceği kabul edilmiştir. Her ne kadar CMK'da ve CMSMY'de açıkça düzenlenmemiş olsa da, şüphelinin seri muhakeme usulüne ilişkin kabul veya ret beyanı alınırken, şüphelinin özgür iradesini sakatlayabilecek olan, CMK md. 148'de düzenlenen ifade alma ve sorguda yasak usullerin uygulanamayacağı belirtilmelidir³⁵².

Şüpheliye seri muhakeme usulünün teklif edilmesi ve şüphelinin usulü kabul veya reddetmesi halinde yapılacak işlemler aşağıda ayrıntılı şekilde ele alınacağından, burada daha fazla ayrıntıya girilmeyecektir.

³⁵² Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, s.268; Erdoğan, s.2014; Yavuz, s.283.

II. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANAMAYACAĞI HALLER

A. Seri Muhakeme Usulünün Yürürlük Tarihinden Önce Kovuşturma Evresine Geçilmiş, Hüküm Verilmiş veya Hükümün Kesinleşmiş Olması

Ceza Muhakemesi Kanunu'na 7188 sayılı Kanun'un 31'inci maddesi ile eklenen Geçici md. 5/1-d'de, *"1/1/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma evresine geçilmiş, hükme bağlanmış veya kesinleşmiş dosyalarda seri muhakeme usulü ile basit yargılama usulü uygulanmaz."* hükmü yer almaktadır. Buna göre, seri muhakeme usulü ancak 01/01/2020 tarihi itibarıyla kovuşturma aşamasına geçilmemiş dosyalarda uygulanabilecektir.

Kovuşturma, CMK md. 2/1-f'de yer alan tanıma göre *"İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evreyi"* ifade etmektedir. Dolayısıyla 01/01/2020 tarihi itibarıyla henüz suç haberi soruşturma makamlarınca alınmamış, soruşturması başlamış veya soruşturma evresi sonunda iddianame düzenlenmiş olup da henüz mahkemece CMK md. 175/1 hükmüne göre iddianamenin kabulü yönünde karar verilmemiş olan fiiller hakkında seri muhakeme usulüne başvurulur. İddianamenin değerlendirilmesi aşamasında suçun seri muhakeme usulünün kapsamına girdiği açıkça anlaşılıyorsa, CMK md. 174/1-c hükmüne göre iddianamenin iade edilmesi gerekir.

Anayasa Mahkemesi yakın tarihli bir kararında, CMK'nın Geçici 5'inci Maddesinde yer alan *"kovuşturma evresine geçilmiş"* ibaresini basit yargılama usulü yönünden iptal etmiştir³⁵³. Mahkeme iptal kararının gerekçesinde, kimseye bir suçu işlediği tarihte, kanun ile yürürlükte bulunan cezadan daha ağır bir cezanın verilemeyeceğini ancak fail lehine olan kanunun uygulanabileceğini vurgulamıştır³⁵⁴. Gerekçede ayrıca, kural olarak ceza muhakemesine ilişkin hükümlerin kural olarak derhal uygulanacağını, ancak bazı ceza muhakemesi hükümlerinin faile verilecek cezayı da doğrudan etkileyebildiğini, bu durumda failin lehine olabilecek değişikliğin sırf hakkındaki dava kovuşturma aşamasına geçtiği için fail hakkında uygulanmamasının,

³⁵³ AYM Genel Kurulu'nun 25/06/2020 Tarihli ve 16/33 Esas/Karar sy. Kararı, (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/33>, E.T: 31/10/2020).

³⁵⁴ AYM Genel Kurulu'nun 25/06/2020 Tarihli ve 16/33 Esas/Karar sy. Kararı, § 21-24, (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/33>, E.T: 31/10/2020).

suçta ve cezada kanunilik ilkesine ilişkin Anayasa'nın 38/1'inci maddesiyle bağdaşmayacağı da belirtilmiştir³⁵⁵.

Anayasa Mahkemesi yukarıda anılan kararında incelemeyi somut norm denetimi yoluyla gerçekleştirmiş olup, seri muhakeme usulü yönünden aynı ibarenin iptal edilmesi yönündeki talebi, somut davada uygulanması olanağı bulunmadığı gerekçesiyle reddetmiştir. Kanaatimizce, seri muhakeme usulüne konu olan bir suçla ilgili olası bir somut norm denetimi başvurusunda, “kovuşturma evresine geçilmiş” ibaresinin iptal edilmesi, kovuşturma evresinde seri muhakeme usulünün uygulanabilmesinin normatif bir dayanağı olmaması ve bu usulün ancak soruşturma evresinde uygulanabilmesi nedeniyle oldukça ciddi sorunlara yol açabilecektir.

B. Akıl Hastalığı, Yaş Küçüklüğü, Sağırılık ve Dilsizlik Halleri

1. Akıl Hastalığı Hali

CMK md. 250/12 hükmüne göre; seri muhakeme usulü, akıl hastalığı durumunda uygulanmaz. CMSMY md. 7/1 hükmü ile de TCK'nin 32'nci maddesi kapsamında akıl hastalığının bulunması halinde seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı belirtilmiştir.

TCK md. 32 kapsamında akıl hastalığı haline ilişkin üç grubun belirlendiği görülmektedir³⁵⁶. TCK md. 32/1 hükmünde düzenlenmiş olan, akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişilerdir. Bu kişilere işledikleri fiilden dolayı ceza verilmez ancak kanunla belirlenen güvenlik tedbirleri uygulanabilir. İkinci grup TCK md. 31/2 hükmünde düzenlenmiş olup; TCK md. 32/1'de belirtildiği kadar ağır olmasa da işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği azalmış olan kişilerdir. Bu kişilere verilecek ceza indirilerek verilir; ayrıca bu

³⁵⁵ AYM Genel Kurulu'nun 25/06/2020 tarihli ve 16/33 Esas/Karar sy. Kararı, § 25-27, (<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2020/33>, E.T: 31/10/2020).

³⁵⁶ Sulhi Dönmezer ve Sahir Erman, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt II**, Der Yayınları, 14. Bası, İstanbul, 2019, (Cilt II), s.418; Koca ve Üzülmüş, Ceza Genel, s.328; Serkan Meraklı, **Ceza Hukukunda Kusur**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017, (Kusur), s.369; Murat Volkan Dülger, Ceza Hukuku Genel Hükümler, Hukuk Akademisi, İstanbul, 2021, (Ceza Genel), s.559.

kişilere verilen ceza, süresi aynı olmak koşuluyla kısmen veya tamamen akıl hastalarına özgü güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir (TCK md. 32/2, 3.c). Üçüncü grup ise, işlediği fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli olmayan ölçüde azalmış kişilerdir³⁵⁷. Kanun koyucunun, seri muhakeme usulü açısından akıl hastalığının farklı kategorilerine herhangi bir değer atfetmediği anlaşılmaktadır³⁵⁸. Bu kişilerin özgür iradeleriyle seri muhakeme usulünü kabul edemeyecekleri bir karine olarak kabul edilmiştir³⁵⁹.

Öğretide, kişinin irade zayıflığına rağmen seri muhakeme usulünün işletilmesinin, bu kurumun mahiyeti ile bağdaşmadığı ifade edilmektedir³⁶⁰. Kanaatimizce de TCK'nin 32/1 hükmü kapsamında kalan, akıl hastalığı sebebiyle işlemiş olduğu fiilin hukukî anlamını ve sonuçlarını algılayamayan veya bu davranışlarını yönlendirme kabiliyeti önemli derecede azalmış bulunan kişiler açısından seri muhakeme usulünün uygulanmaması yönündeki düzenleme isabetli olmuştur. Zira seri muhakeme usulü, şüphelinin özgür iradesi ile, daha az ceza alacağı taahhüdü karşılığında ceza muhakemesi sürecine ilişkin temel haklarından vazgeçtiği bir usuldür. Kişinin irade yeteneğini tamamen veya önemli derecede kaldıracak ölçüde akıl hastalığının halinde şüphelinin özgür iradesinden bahsedilemeyeceği açıktır. Bu nedenle, zaten suçu işlediği sırada , akıl hastalığı nedeniyle, işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişilere ceza verilemeyeceğine göre, seri muhakeme usulü uygulanmamalıdır. Öte yandan; kişinin irade yeteneğini tamamen ortadan kaldırmayan, başka bir deyişle seri muhakeme usulü ile ilgili kendisine yapılan bilgilendirmeyi anlayabilecek ve özgür iradesiyle kabul veya ret kararı verebileceği ölçüde hafif rahatsızlıkların varlığı halinde seri muhakeme usulünün uygulanması gerektiği kanaatindeyiz. Konuyla ilgili olarak, şüpheli hakkında, seri muhakeme usulü ile ilgili algılama yeteneği ve beyanlarına itibar

³⁵⁷ Dülger, Ceza Genel, s.559; Koca ve Üzülmöz, Ceza Genel, s.32; Meraklı, Kusur, s.369.

³⁵⁸ Yavuz, s.256.

³⁵⁹ Aldemir, s.65.

³⁶⁰ Erdem ve Şentürk, s.589; Tulay, s.130.

edilip edilemeyeceği ile ilgili bir bilirkişi raporu düzenlenmesi ve bu raporun sonucuna göre hareket edilebileceği düşüncesindeyiz³⁶¹.

2. Yaş Küçüklüğü Hali

CMK md. 250/12 hükmüne göre; seri muhakeme usulü, yaş küçüklüğü durumunda uygulanmaz. CMSMY md. 7/1 hükmüne göre de TCK md. 31 kapsamında kalan yaş küçüklüğü durumlarında seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı düzenlenmiştir.

Hukukumuzda yaş küçüklüğü kapsamında değerlendirilen üç grup bulunmaktadır³⁶². Bu gruplar; 0-12 yaş grubu çocuklar (TCK md. 31/1), 13-15 yaş grubu çocuklar (TCK md. 31/2) ve 16-18 yaş grubu çocuklar (TCK md. 31/3) olarak incelenmektedir³⁶³.

Kanun koyucu, CMK md. 250/12 hükmünde herhangi bir ayırım yapmadığı için bu hükmün tüm yaş gruplarındaki çocuklar açısından uygulama alanı bulacağı ve tüm yaş gruplarındaki çocukların seri muhakeme usulünün kapsamı dışında tutulduğu söylenebilir. 18 yaşını doldurmamış kişilerin yaş grubu ayırımı yapılmaksızın seri muhakeme usulü ile ilgili aydınlatılmış onam veremeyecekleri bir karine olarak kabul edilmiştir³⁶⁴. Bu düzenleme ile 18 yaşını doldurmamış olan çocukların seri muhakeme usulünün dışında bırakılarak daha güvenceli bir yöntem olan genel hükümlere göre soruşturulma kapsamı içerisinde tutulmasının amaçlandığı ifade edilmektedir³⁶⁵.

TCK md. 31/1 ve 31/2 kapsamında 15 yaşını doldurmamış çocuklar açısından bu düzenleme anlaşılabilir ise de, TCK md. 31/3 kapsamında bulunan 15-18 yaş grubundaki çocukların yetişkinlerden daha fazla ceza alması gibi önemli bir sorunu da beraberinde getirmektedir. Öğretide de, somut olay bakımından algılama yeteneğinin var olduğu kabul

³⁶¹ Akıl hastaları hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmasında ayırım yapılmaması ve tüm akıl hastalıkları açısından seri muhakeme usulünün uygulanmamasının isabetli olacağı yönündeki görüş için bkz. Aygörmez ve Korkmaz, Strateji, s.9.

³⁶² Dönmezer ve Erman, Cilt II, Dülger, Genel, s.552; Koca ve Üzülmöz, Ceza Genel, ss.319-320; Özbek ve diğerleri, Genel, s.358; Özgenç, s.415.

³⁶³ Dülger, Genel, s.552; Koca ve Üzülmöz, Genel, ss.319-320; Özbek ve diğerleri, Genel, s.358; Özgenç, s.415.

³⁶⁴ Aldemir, s.65.

³⁶⁵ Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.56.

edilen 15-18 yaş grubundaki çocukların, seri muhakeme usulünün kapsamının dışında bırakılması, irade özgürlüğünün önceliği bakımından da isabetli bulunmamıştır³⁶⁶. TCK md. 31/3 hükmüne göre, suç tarihinde 15 yaşını doldurmuş fakat 18 yaşını doldurmamış olan çocuklara verilecek ceza ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine onsekiz yıldan yirmidört yıla; müebbet hapis cezası yerine oniki yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasıdır. Süreli hapis cezaları ise üçte biri oranında indirilir. Seri muhakeme usulü kapsamında kalan TCK md. 179/3'te düzenlenen suçun 15-18 yaş grubundaki bir suça sürüklenen çocuk veya 18 yaşını doldurmuş bir şüpheli tarafından işlenmesi ihtimallerini ele alalım. Temel ceza olarak şüpheli açısından CMK md. 250/4 hükmüne göre Cumhuriyet savcısı tarafından, suça sürüklenen çocuk açısından ise görevli mahkeme tarafından 1 yıl hapis cezası belirlenmiş olsun. Bu durumda seri muhakeme usulünden yararlanan bir şüpheliye yarı oranında indirim uygulanarak neticeten 6 ay hapis cezasına hükmolunacaktır. Ancak aynı süreli bir hapis cezasının seri muhakemeden yararlanamayan 15-18 yaş grubundaki suça sürüklenen çocuğa uygulanması halinde TCK md. 31/3 hükmü gereği ancak üçte biri oranında indirim uygulanabilecek ve çocuğa neticeten 8 ay hapis cezası verilmiş olacaktır. Kanaatimizce, 15-18 yaş grubundaki suça sürüklenen çocuklar açısından, seri muhakemenin hüküm ve sonuçlarını algılayabileceklerine ilişkin bir hekim raporu alınması koşuluyla, yasal temsilcilerinin izni ve müdafinin katılımıyla seri muhakeme usulünden yararlanabilmesi yönünde bir düzenleme yapılmalıdır.

Ceza muhakemesine ilişkin kuralların uygulanmasında; kural olarak, maddî ceza hukukunun aksine suçun işlendiği tarihin değil, muhakeme işleminin yapıldığı tarihin esas alınması gerekir³⁶⁷. Bu nedenle yaş küçüklüğünün seri muhakeme usulünün uygulanmasına engel olabilmesi için suç tarihinde değil, seri muhakeme usulünün teklif

³⁶⁶ Tulay, s.130.

³⁶⁷ Centel ve Zafer, s.61; Öztürk ve diğerleri, s.41; Özbek ve diğerleri, s.98; Yenisey ve Nuhoğlu, ss.105-106; "(...) Yargılama esnasında, onsekiz yaşını doldurmuş olan suça sürüklenen çocuklar ile ilgili 25.01.2013 ve 23.05.2014 tarihli celselerin açık yapılması gerektiği gözetilmeden kapalı yapılması suretiyle 5271 Sayılı CMK'nın 185. maddesine aykırı davranılması telafisi mümkün olmadığından bozma nedeni yapılmamış (...)", Y.2.CD'nin 02/05/2018 Tarihli ve 2016/19416 E. – 2018/5483 K. s. Kararı; "(...) Suça sürüklenen çocuk ..., yargılama sırasında onsekiz yaşını doldurmuş olduğundan, ayrıca üzerine atılı hırsızlık ve konut dokunulmazlığının ihlâli suçları alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan olmadığından, 5271 Sayılı CMK'nın 150. maddesi uyarınca çocuğa müdafii görevlendirme zorunluluğu bulunmamaktadır. (...)", Y.2.CD'nin 22/10/2014 Tarihli ve 2013/32507 E. – 2014/24313 K. s. Kararı, (Kazancı Veritabanı, E.T: 06/05/2021).

edildiği tarihte bulunması gerekir. Başka bir deyişle suç tarihinde 18 yaşını doldurmamış olan suça sürüklenen çocuk, seri muhakeme usulünün teklif edildiği tarihte 18 yaşını doldurmuş ise; bu durumda seri muhakeme usulü uygulanmalıdır. Ayrıca yaş küçüklüğünün seri muhakeme usulünün uygulanmasına engel olmasının sebebi, küçüğün kendisine yöneltilecek seri muhakeme teklifinin anlam ve sonuçlarını algılayamayacağının bir karine olarak kabul edilmiş olmasıdır³⁶⁸. Bu nedenle suç tarihinde 18 yaşını doldurmamış olup da sonradan doldurmuş olan kişiye seri muhakeme usulünün teklif edilebilmesi, kurumun niteliğiyle de bağdaşacaktır.

3. Sağırılık ve Dilsizlik Hali

CMK md. 250/12 hükmüne göre; seri muhakeme usulü, sağırılık ve dilsizlik durumunda uygulanmaz. CMSMY md. 7/1 hükmüne göre de TCK md. 33 kapsamında sağırılık ve dilsizliğin varlığı halinde seri muhakeme usulünün uygulanamayacağı düzenlenmiştir. Kanun koyucu, sağırılık ve dilsizlik halinde kişinin özgür iradesiyle seri muhakeme usulüne ilişkin beyanda bulunamayacağını bir karine olarak kabul etmiştir³⁶⁹.

Gerçekten de bir kişinin doğuştan işitme yeteneğine sahip olmaması veya küçük yaşta bu yeteneği tamamen kaybetmesi o kişinin algılama yeteneğinin yeterince gelişmemesine veya geç gelişmesine sebep olabilmektedir³⁷⁰. Sağırılık ve dilsizliğin kusur yeteneğine etkisiyle ilgili olarak yaş küçüklüğüne ilişkin TCK'nin 31'inci maddesine benzer bir düzenleme yapılmış olup, bu kişilerin özel durumundan dolayı ayrı bir yaş grubu sınıflandırması yapılmıştır³⁷¹. TCK md. 33 hükmüne göre; *“fiili işlediği sırada*

³⁶⁸ Aldemir, s.65.

³⁶⁹ Aldemir, s.65.

³⁷⁰ Timur Demirbaş, **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 15. Baskı, Ankara, 2020, s.366. Özgenç, s.428.

³⁷¹ *“İşitme yeteneğine doğuştan sahip olmayan veya küçük yaşta bu yeteneği tamamen yitiren insanın algılama yeteneği yeterince gelişmez. Sağır ve dilsizlerin ceza sorumluluğunun belirlenmesinde, suç oluşturan fiili işlediği sıradaki yaşı ölçü alınmıştır. Böylece sağır ve dilsizlerle ilgili olarak, yaş küçüklerinin sorumluluk rejimine paralel bir düzenleme yapılmıştır. Ancak sağır ve dilsizlerin algılama ve davranışlarını yönlendirme yeteneği daha geç gelişebileceği düşüncesiyle ayrı bir yaş grubu sınıflandırması yapılmıştır. Fiili işlediği sırada yirmibir yaşını doldurmuş olan sağır ve dilsizler açısından yaşı ceza sorumluluğu üzerinde herhangi bir etkisinin bulunmadığı kabul edilmiştir. Ancak, bu kişilerin işledikleri fiil açısından algılama veya irade yeteneğinin olup olmadığı yönünde ortaya çıkabilecek sorunla ilgili olarak, akıl hastalarına ilişkin sorumluluk rejiminin göz önünde bulundurulması gerekmektedir.”*, TCK Madde

oniki yaşını doldurmamış olan çocuklara ilişkin hükümleri, onbeş yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; oniki yaşını doldurmuş olup da onbeş yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında; onbeş yaşını doldurmuş olup da onsekiz yaşını doldurmamış olanlara ilişkin hükümleri, onsekiz yaşını doldurmuş olup da yirmibir yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsizler hakkında da uygulanır.”

TCK'nin yaş grubu sınıflandırmasının aksine, CMK md. 250/12 düzenlemesinde yalnızca “sağır ve dilsizlik” ifadesine yer verilmiş olup, sanki her yaş grubundaki sağır ve dilsiz hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmaması gerekiyormuş gibi yorumlanmaya açıktır. Kanundaki bu belirsizlik, CMSMY'nin 7/1'inci maddesindeki *“Suç, seri muhakeme usulü kapsamında olsa bile Türk Ceza Kanununda yer alan; (...) sağır ve dilsizlik (madde 33) hâllerinde bu usul uygulanmaz”* hükmüyle giderilmeye çalışılmıştır³⁷². Biz, bu yöndeki sınırlayıcı bir düzenlemenin ancak kanunla yapılması gerektiğini düşünüyoruz.

Tıpkı 15-18 yaş grubundaki çocuklarda olduğu gibi, burada da somut olay bakımından algılama ve kusur yeteneği olduğu kabul edilen 18-21 yaş grubundaki sağır ve dilsizlerin seri muhakeme usulünün kapsamı dışında tutulması, irade özgürlüğüne tanınan öncelik bakımından isabetli olmadığı düşüncesiyle öğretide eleştirilmektedir³⁷³. Kanaatimizce, 18-21 yaş grubundaki sağır ve dilsizler açısından, seri muhakemenin hüküm ve sonuçlarını algılayabileceklerine ilişkin bir hekim raporu alınması koşuluyla, yasal temsilcilerinin ve müdafinin izniyle seri muhakeme usulünden yararlanabilmesi yönünde bir düzenleme yapılmalıdır.

Sağır ve dilsizlik durumunun seri muhakeme usulüne engel olabilmesi için aranan yaş koşuluna ilişkin yukarıda yaş küçüklüğü başlığı altında yaptığımız açıklamalar burada da geçerlidir. Sağır ve dilsizliğe ilişkin durumun, suç tarihinde değil; seri muhakeme usulünün şüpheliye teklif edildiği tarihte bulunması gerekir. Başka bir deyişle suç tarihinde 21 yaşını doldurmamış olan sağır ve dilsiz, seri muhakeme

Gerekçesi; Murat Volkan Dülger, **Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Mevzuatı**, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2020, s.65.

³⁷² Soylu Ünver ve Karaman Engür, ss.54-55.

³⁷³ Tulay, s.130.

usulünün teklif edildiği tarihte 21 yaşını doldurmuş ise; bu durumda seri muhakeme usulü uygulanabilir.

C. İştirak Halinde İşlenen Suçlara İlişkin Özel Durumlar

1. İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Şüphelilerden Bazılarının Seri Muhakeme Usulünü Kabul Etmemesi

CMK md. 250/11 ve CMSMY md. 7/2 hükümlerine göre, seri muhakeme usulü kapsamındaki bir suçun iştirak halinde işlenmesi durumunda, şüphelilerin tümünün kabul etmemesi durumunda seri muhakeme usulü, kabul beyanında bulunan şüpheliler hakkında dahi uygulanamaz³⁷⁴.

Kanun koyucu, 7188 sayılı Kanun'un gerekçesinde neden böyle bir tercihte bulunduğu yönünde bir açıklamaya yer vermemiştir. Ancak, şüphelilerden bir kısmının seri muhakeme usulünü kabul ettiği, bir kısmının reddettiği durumda aynı olaya ilişkin ayrı ayrı yargılama usullerinin uygulanmamasının usul ekonomisi bakımından daha uygun olduğu ve aynı olaya ilişkin maddî gerçeğin tek bir yargılamada ortaya çıkarılmasının daha isabetli olduğu yönünde bir görüş bulunmaktadır³⁷⁵. Bir diğer görüşe göre CMK md. 250/11'in bu şekilde düzenlenmesinin gerekçesi; seri muhakemeyi kabul etmenin bir çeşit itiraf niteliğinde olması, iştirak halinde işlenen suçlarda diğer şeriklerin de itirafa zorlanamaması veya bir şerikin beyanının diğerleri açısından aleyhe sonuç doğurmaması düşüncesidir³⁷⁶. Üçüncü bir görüş ise, şeriklerden birinin kabul etmemesi durumunda hiçbir şerik hakkında seri muhakeme usulünün uygulanmayacak olmasını; bir şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul ederek, suçu işlemediği inancında olan diğerinin beraat beklentisini ortadan kaldıramayacağı düşüncesiyle cezaların şahsiliği ilkesine uygun olarak değerlendirmektedir³⁷⁷.

³⁷⁴ Aldemir, s.65; Erdem ve Şentürk, s.588; Kızıllarslan, s.1924; Taşkın, s.68.

³⁷⁵ Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.54.

³⁷⁶ Kızıllarslan, s.1924.

³⁷⁷ Tulay, s.129.

Somut olayda meydana gelen iştirak ilişkisinin türü, bu fıkra hükmünün uygulanması bakımından önem taşımamaktadır³⁷⁸. İştirak ilişkisi TCK md. 37/1 kapsamında müşterek faillik, TCK md. 38’de düzenlenen azmettirme ya da TCK md. 39’da düzenlenen yardım etme suretiyle şeriklik şeklinde ortaya çıkmış olabilir. Somut olayda şüphelilerin suça katılımının farklı suretlerde gerçekleşmiş olması halinde; örneğin bir şüpheli suça doğrudan fail olarak katılmış iken diğerinin ise yardım eden sıfatıyla katıldığı durumda bu şüpheliler hakkında sırf bu nedenle farklı cezalar uygulanamayacağı ifade edilmektedir³⁷⁹. Kanaatimizce suça yardım eden ile suçun kanunda belirtilen unsurlarını doğrudan doğruya gerçekleştiren faile aynı cezanın uygulanması adil olmayacaktır. Aşağıda ayrıntılı şekilde inceleneceği üzere, bu yöndeki sakıncanın giderilebilmesi amacıyla yasal düzenleme yapılmasının faydalı olacağını düşünüyoruz.

Seri muhakeme usulünün kapsamında kalan bir suça, seri muhakeme usulü teklifini kabul etmiş olan şüpheliden bir başkasının iştirak ettiğinin sonradan anlaşılması da burada tartışılması gereken bir başka husustur. Bu durumda mahkemece henüz hüküm verilmemiş ise tespit edilen diğer şüpheliye de Cumhuriyet savcısı tarafından teklif götürülmeli ve onun da seri muhakeme usulünü kabul etmesi halinde bu usul uygulanmalıdır³⁸⁰. Buna karşın mahkemenin hüküm kurmasından sonra ikinci bir şüpheli tespit edilmiş ve fakat bu şüpheli kendisine yapılan teklifi kabul etmemişse, ilk şüpheli hakkında önceden verilen hüküm ortadan kaldırılmamalıdır³⁸¹.

2. İştirak Halinde İşlenen Suçlarda Şüphelilerden Bazılarına Seri Muhakeme Usulünün Uygulanması Olanğı Bulunmaması

CMSMY md. 7/2 hükmüne göre, seri muhakeme usulünün kapsamında bulunan bir suçun iştirak halinde işlenmesi ve şüphelilerden en az birinin çocuk, akıl hastası veya sağır ve dilsiz olması durumunda seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır.

³⁷⁸ Baytaz, SMU, s.245; Erdem ve Şentürk, s.588; Erdoğan, s.2009; Kızıllarslan, s.1924; Taşkın, s.68; Tulay, s.129; Yavuz, ss.254-255.

³⁷⁹ Erdoğan, s.2020.

³⁸⁰ Erdem ve Şentürk, s.588.

³⁸¹ Erdem ve Şentürk, s.588; Tulay, s.129; Bu durumda yargılamanın yenilenmesi kurumunun uygulanması yönündeki görüş için bkz. Erdoğan, s.2009.

Başka bir deyişle, seri muhakeme usulü kapsamında kalan bir suç; bir çocukla, akıl hastalığı sebebiyle gerçekleştirmiş olduğu fiilin hukukî anlam ve sonucunu algılayamayacak olan bir kişi ile veya yirmibir yaşını doldurmamış bir sağır ve dilsiz ile işlenirse seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Bu hüküm CMK'da yer almamış olup, CMSMY'de düzenlenmiştir. Kanımızca CMSMY'de yer alan düzenleme, CMK md. 250/11 ve 250/12'nin birlikte uygulama alanı bulması ihtimaline ilişkin açıklayıcı bir hükümdür. Nitekim yukarıda da açıklandığı üzere şüphelilerden birisi çocuk, akıl hastası veya sağır ve dilsiz olursa; CMK md. 250/12 hükmüne göre seri muhakeme usulüne aydınlatılmış onam veremeyeceği bir karine olarak kabul edilmiştir³⁸². Suçun her ne suretle olursa olsun iştirak halinde işlenmesi ve şüphelilerden birisinin bu usulün uygulanmasını kabul etmemesi durumunda, yine seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır (CMK md. 250/11). Bir çocuk, akıl hastası veya sağır ve dilsiz zaten seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul edemeyeceği için, iştirak halinde şüphelilerin tümünün seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul edebilmesi şartı da sağlanamayacaktır.

D. Şüphelinin Seri Muhakeme Usulünün Uygulanmasını Reddetmesi veya Bu Usulden Vazgeçmesi Hali

Seri muhakeme usulü, tamamen şüphelinin hür iradesiyle kabul etmesi koşuluyla uygulanabilecek bir usul olduğu için (CMK md. 250/3, CMSMY md. 5/3), şüphelinin Cumhuriyet savcısı tarafından yapılacak teklifi reddetmesi durumunda bu usul uygulanamayacaktır.

CMSMY md. 5/4 hükmü, mahkeme tarafından hüküm tesis edilene dek şüphelinin bu usulün uygulanmasına yönelik kabul beyanından vazgeçebilmesine cevaz vermektedir. Bir görüşe göre, şüphelinin hür iradesiyle seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi açısından bu hüküm isabetli olmakla birlikte, kabulden vazgeçmenin mahkeme tarafından hüküm kurulana dek mümkün olması usul ekonomisi açısından yerinde değildir³⁸³.

³⁸² Aldemir, s.65.

³⁸³ Tulay, s.131.

Şüpheliye seri muhakeme teklifinin yapılmasının ardından, talep etmesi durumunda kendisine teklifi değerlendirmesi amacıyla en fazla bir ay olmak üzere makul bir süre verilmesi gerekir. Bu sürenin sonunda mazereti olmaksızın şüphelinin gelmemesi ve teklifi kabul etmemesi durumunda soruşturma genel hükümler doğrultusunda devam edecektir (CMSMY md. 10/3,4). Yine şüpheli, Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen talepten mahkemeye gönderilmesinin ardından mazeretsiz olarak mahkemeye gelmezse, seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçmiş sayılacaktır (CMK md. 250/9, CMSMY md. 13/5).

E. Şüpheliye Ulaşılamaması Hali

CMK md. 250/13 hükmüne göre; *“Resmî mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma ya da başka bir nedenle şüpheliye ulaşılamaması hâlinde, seri muhakeme usulü uygulanmaz.”*

Bu düzenleme ile, soruşturma evresinin sonuna gelindiğinde Cumhuriyet savcısının şüpheliye herhangi bir nedenle ulaşamaması durumunda seri muhakeme usulünün uygulanmasında ısrarcı olunmamasının ve vakit kaybedilmemesinin amaçlandığı ifade edilmektedir³⁸⁴. Burada yalnızca şüpheliye ulaşılamaması değil, şüphelinin kendi kusurundan dolayı ona ulaşamıyor olması şartı aranacağı yönünde öğretide ileri sürülen görüşe katılıyoruz³⁸⁵. Yine öğretide bir görüşe göre, şüphelinin yurtdışında bulunması ve kendisine ulaşılabilmesi durumunda seri muhakeme usulünün şüphelinin bulunduğu yer konsolosluğunda beyanının alınması suretiyle işletilmesinin isabetli olacağı savunulmaktadır³⁸⁶. Şüphelinin seri muhakeme usulüne davet edilmesine ilişkin ayrıntılı açıklamalara aşağıda yer verilecektir.

³⁸⁴ Kızıllarslan, s.1925.

³⁸⁵ Yurtcan, Yargılama, s.719; Taşkın, s.70.

³⁸⁶ Tulay, s.131.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SERİ MUHAKEME USULÜNÜN UYGULANMASI ve SONUÇLARI

I. TEKLİF AŞAMASI

A. Genel Olarak

Bir önceki bölümde ele alınan, seri muhakeme usulünün şartlarının oluştuğunun tespit edilmesi üzerine bu usulün uygulanmasına geçilir. Seri muhakeme usulünün şüpheliye teklifi, usulün uygulanmasının ilk aşamasını teşkil eder. Bu kısımda, seri muhakeme usulünün uygulanması, usul hakkında şüphelinin bilgilendirilmesi ve şüpheliye seri muhakeme usulünün teklif edilmesi konuları incelenecektir.

B. Soruşturmanın Başlaması ve Delillerin Toplanması

Bir suçun işlendiği izlenimini verebilecek bir hâlin Cumhuriyet savcısı tarafından öğrenilmesi üzerine, kamu davası açılmasına yer olup olmadığı hususunda karar verilebilmesi için yine Cumhuriyet savcısı tarafından derhal işin gerçeği araştırmaya başlanır (CMK md. 160/1). Cumhuriyet savcısı, emrindeki adli kolluktan da yararlanmak suretiyle maddî gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılamanın yapılabilmesi amacıyla şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almakla ve şüphelinin haklarını da korumakla yükümlüdür (CMK md. 160/2).

Seri muhakeme usulü kapsamına giren bir suçun işlendiği izlenimini verecek bir hâlin öğrenilmesi durumunda da Cumhuriyet savcısı tarafından öncelikle CMK md. 160 doğrultusunda işlem yapılacaktır. Başka bir deyişle, soruşturmaya konu suçun seri muhakeme usulüne tabi olması, maddî gerçeğin ortaya çıkarılması hususundaki yükümlülüğü ortadan kaldırmayacaktır (CMSMY md. 8).

Cumhuriyet savcısının seri muhakeme usulünü uygulayabilmesi için, soruşturmaya konu suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe sebebini oluşturacak delillerin toplanması gerekmektedir.

C. Şüphelinin Seri Muhakeme Usulüne Davet Edilmesi

CMK md. 250 hükmünde, şüphelinin seri muhakeme usulüne davet edilmesiyle ilgili açık bir hüküm bulunmamaktadır. Şüphelinin seri muhakeme usulüne davet edilmesiyle ilgili CMSMY md. 9'da düzenlemeler bulunmaktadır.

CMSMY md. 9/1 hükmüne göre; şüpheli, seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif edebilmek amacıyla Cumhuriyet savcısı tarafından en kısa zamanda davet edilir. Şüpheliye yapılacak davetin; telgraf, telefon, elektronik posta ve faks gibi iletişim araçlarından istifade edilerek de yapılabileceği düzenlenmiştir. Bu fıkrada, davete ilişkin bir şekil koşulu öngörülmediği anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, seri muhakeme usulünün uygulanması amacıyla 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nda öngörülen tebligat usulünün uygulanması, hatta şüpheliye yazılı şekilde adi posta ile bildirimde bulunulması şart koşulmamıştır³⁸⁷. Bu hüküm eleştirilmelidir. Şüphelinin veya sanığın daha lehine olabilecek bir kurum olan uzlaştırmada taraflara yapılacak teklif, Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği md. 29/3'e göre istinabe, 7201 sayılı Tebligat Kanunu'nda gösterilen usullere göre tebligat veya SEGBİS olarak da anılan sesli ve görüntülü bilişim sistemi yoluyla da yapılabilecektir. Buna karşın md. 29/7 hükmüne göre elektronik posta, telefon, faks ve telgraf gibi araçlardan istifade edilmesi halinde uzlaştırma teklifi yapılmış sayılmayacaktır. Ancak, şüphelinin muhakeme süreci sonunda daha fazla ceza alabileceği seri muhakeme usulünde, telefon yoluyla yapılacak bildirim bile davet açısından yeterli sayılmıştır. Üstelik, telefon yoluyla şüpheliye yapılacak davette gerçekten davetin şüpheliye ulaşp ulaşmadığının nasıl tespit edilebileceği³⁸⁸ veya davetin gerçekte şüpheliye ulaşmadığının sonradan tespit edilmesi halinde nasıl bir işlem yapılacağı açıklığa kavuşturulmamıştır. Söz konusu hükmün de yukarıda anılan gerekçelerle uygulamada birçok soruna yol açabileceği tartışmasızdır. Kanımızca, seri muhakeme usulüne şüphelinin davet edilmesi, 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılmalıdır.

³⁸⁷ Değirmenci, s.20.

³⁸⁸ Yavuz, s.261.

CMSMY md. 9/2'ye göre; şüpheli usulüne göre davet edilip de mazeret bildirmeksizin bu davete icabet etmez ise, resmî mercilere beyan edilmiş ve soruşturma dosyasında bulunan adresinde bulunamamışsa, yurt dışına çıkmış ise veya başka herhangi bir nedenle şüpheliye ulaşılamazsa bu durumun Cumhuriyet savcısı tarafından tutanağa bağlanması ve seri muhakeme usulü uygulanmayarak soruşturmaya genel hükümler doğrultusunda devam edilmesi gerekir. Yukarıdaki paragrafta CMSMY md. 9/1 hükmüne yönelttiğimiz eleştiri, bu fıkra açısından da geçerlidir. Muhakeme süreci sonunda şüphelinin daha fazla ceza alması ihtimalini doğurabilecek bir durumda, 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerinin uygulanması gerekirdi. Nitekim öğretide de, şüpheliye telefon yoluyla bildirimde bulunulmasına rağmen şüphelinin davete icabet etmemesi halinde, şüpheliye yapılacak ihtaratin hukukî geçerliliğinin bulunmadığı ve şüphelinin bilinen en son adresine şüphelinin davete icabet etmemesi halinde soruşturmaya genel usullere göre devam edileceğine dair bildirim içeren tebligatın gönderilmesi gerektiği ifade edilmektedir³⁸⁹.

Bu fıkra hükmünde ayrıca şüphelinin ne kadar bir süre içerisinde davete icabet etmesi gerektiği hususunun açıklığa kavuşturulmadığı gözlemlenmektedir. Yine, ceza muhakemesine ilişkin ciddi sonuçlar doğurabilecek bir hususun yönetmelikle düzenlenmesine karşı olduğumuzu belirtmek isteriz. Şüphelinin kendisine yöneltilecek davete ne kadar süre içerisinde icabet etmesi gerektiği, bu davete icabet etmediği takdirde sonuçlarının neler olacağı gibi hususlar yönetmeliğe bırakılmamalı, kanunla düzenlenmelidir.

D. Şüphelinin Seri Muhakeme Usulü Hakkında Bilgilendirilmesi

Şüphelinin seri muhakeme usulüne davet edilmesinin ardından, davete icabet etmesi halinde şüphelinin bilgilendirilmesi gerekmektedir. Öğretide, bilgilendirmenin de davetle birlikte yapılması ve şüphelinin Cumhuriyet savcılığına müracaatı öncesinde yeterli fikir sahibi olması gerektiği ifade edilmektedir³⁹⁰. Bahsi geçen görüşe katılmakla

³⁸⁹ Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.65.

³⁹⁰ Yavuz, s.261.

birlikte; çalışmamızda, CMSMY'nin sistematığı açısından davet ve bilgilendirme aşaması ayrı başlıklarda incelenmiştir.

CMK md. 250/2 hükmüne göre; “*Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri, şüpheliyi, seri muhakeme usulü hakkında bilgilendirir*” ve aynı maddenin 3'üncü fıkrasına göre; “*Cumhuriyet savcısı tarafından seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilir ve şüphelinin müdafii huzurunda teklifi kabul etmesi hâlinde bu usul uygulanır.*”

Bilgilendirmenin ne zaman yapılacağı tartışmalıdır. Öğretide bir görüşe göre bilgilendirme; CMK md. 250/2 hükmünde, yani seri muhakeme usulüne ilişkin diğer işlemlerden önce düzenlenmiş olması nedeniyle soruşturma evresinin hemen başında, suçun seri muhakeme usulü kapsamında kaldığının anlaşılması durumunda yapılabilir³⁹¹. Diğer bir görüşe göre ise, bilgilendirme ancak seri muhakeme usulünün teklif edilebileceği devrede yani bu usulün kapsamında olan bir suçun işlendiğine dair yeterli şüphenin oluşması üzerine yapılabilir³⁹².

CMSMY md. 8/2'de ise delillerin toplanması aşamasında şüphelinin Cumhuriyet savcısı veya kolluk görevlileri tarafından bilgilendirileceği düzenlenmiştir. Kolluk görevlilerinin bir ceza muhakemesi işlemiyle ilgili şüpheliyi bilgilendirecek olmasına öğretide ciddi eleştiriler yöneltmiştir. *Erdem ve Şentürk*, kolluk tarafından yapılacak bildirimin seri muhakeme usulüne ilişkin beklentileri önemli ölçüde azaltacağı görüşündedir³⁹³. *Yavuz*, bilgilendirmenin kolluk tarafından yapılması durumunda şüphelinin daha ilk aşamada seri muhakeme usulünün olumlu veya olumsuz yönleri ile ilgili olumsuz bir ön yargıya sahip olmasına yol açılabileceğini ifade etmiştir³⁹⁴. *Tulay'a* göre, hukuk alanında donanımı olmayan adlî kolluk görevlilerinin özel bir ceza muhakemesi usulü olan seri muhakeme usulü hakkında şüpheliyi bilgilendirmesi, bu kurumun niteliği ile bağdaşmamaktadır³⁹⁵. *Kızıllarslan* da kolluk personelinin hukukçu olmaması nedeniyle yapılacak olan bildirimin yeterli olmayabileceğini ve kolluk

³⁹¹ Atalay, ss.667-668.

³⁹² Baytaç, SMU, ss.250-251.

³⁹³ Erdem ve Şentürk, ss.586-587.

³⁹⁴ Yavuz, s.262.

³⁹⁵ Tulay, s.126.

tarafından yapılacak bilgilendirme sırasında müdafî bulunması zorunluluğu bulunmadığından; şüphelinin itirafa zorlanması olasılığının ortaya çıktığını ifade etmiştir³⁹⁶. Biz de, seri muhakeme usulünün; şüphelinin gerektiğinde yeterli ölçüde hukukî yardım alarak, soruşturma dosyasında toplanan delilleri de inceleyerek seri muhakeme usulünü kabul etmenin lehe veya aleyhe olduğunu değerlendirebildiği bir sistem olması gerektiği, kolluk tarafından yapılacak bilgilendirmenin bir formu imzalatmadan ibaret kalabileceği³⁹⁷ ve bunun da yeterli olmayacağı düşünceleriyle, kolluk tarafından seri muhakeme usulüne ilişkin bilgilendirme yapılmaması gerektiğini düşünüyoruz.

CMSMY md. 10/1 hükmü, daha önceden kolluk tarafından bilgilendirme yapılmış olsa dahi seri muhakeme usulünün şüpheliye teklif edilmesinden önce Cumhuriyet savcısı tarafından da bilgilendirme yapılması gerektiğini düzenlemiştir. Burada Cumhuriyet savcısının nasıl olsa kolluk tarafından şüpheliye bilgilendirme yapılmış olduğu düşüncesiyle, bilgilendirme yapmaktan imtina etmemesi gerekmektedir. Ayrıca bilgilendirmenin sözlü olarak yapılmasının yanında bu durumun tutanak altına alınması gerektiği de ifade edilmektedir³⁹⁸.

Bilgilendirmenin içeriğine ilişkin CMSMY md. 10/1 hükmünde ayrıntılı şekilde düzenleme yapılmıştır³⁹⁹. *Soylu Ünver ve Karaman Engür'e* göre, CMSMY md. 10/1'de

³⁹⁶ Kızıllarslan, s.1927; Aynı yönde bkz. Er, s.9.

³⁹⁷ Kızıllarslan, s.1927.

³⁹⁸ Atalay, s. 669; Erdoğan, s.2013; Yaşar, s.272; Yılmaz ve Apiş, s.76.

³⁹⁹ CMSMY md. 10/1;

“Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünün uygulanmasını teklif etmeden önce şüpheliyi bu usul hakkında bilgilendirir. Bilgilendirme;

a) Isnat edilen eylem, eylemin oluşturduğu suç ile bu suçun seri muhakeme usulü kapsamına girdiği,
b) Kamu davasının açılması için yeterli şüphenin bulunduğu,
c) Özgür iradesiyle ve müdafî huzurunda kabul ettiği takdirde bu usulün uygulanacağı ve belirlenecek temel cezanın yarı oranında indirileceği,
ç) Cumhuriyet savcısı tarafından teklif edilen yaptırım hakkında talep doğrultusunda mahkemenin hüküm kuracağı, bu hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulabileceği,
d) Teklifin kabulünün ancak müdafî huzurunda gerçekleştirilebileceği, seçtiği bir müdafî yoksa istemi aranmaksızın kendisine bir müdafî görevlendirileceği,
e) Mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya kadar her aşamada seri muhakeme usulünden vazgeçebileceği,
f) Mahkemece verilen hükmün adli siciline kaydedileceği,
g) Bu usulün uygulanmasını kabul etmediği takdirde genel hükümlere göre hakkında iddianame düzenlenerek kamu davası açılacağı,

düzenlenen hususlara ek olarak; örneğin seri muhakeme usulü sonucunda verilecek hükme karşı istinaf kanun yoluna başvurulamayacağı gibi hususlarda da bilgilendirme yapılabileceği ifade edilmektedir⁴⁰⁰. *Aygörmez Uğurlubay* ve diğer yazarlara göre ise bilgilendirmenin kapsamına delillerin ve muhakemeyi etkileyebilecek ciddi hususların dahil edilmemesi nedeniyle, şüpheli dosya kapsamı hakkında bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olamayacak ve Cumhuriyet savcısı karşısında dezavantajlı duruma düşecektir⁴⁰¹. *Yaşar*'a göre ise şüpheli hakkında genel hükümlere göre soruşturma yürütülmesinin, daha sonraki aşamalarda hakkında mutlaka mahkûmiyet kararı verileceği anlamına gelmediği hususunda da bilgi verilmelidir⁴⁰². Bilgilendirmenin kapsamına yönelik eleştiriye katılıyoruz.

Bilgilendirme sırasında şüphelinin müdafinin de bulunup bulunmayacağı tartışılmalıdır. Bir görüşe göre, müdafî bulunmasa da seri muhakeme usulüyle ilgili şüpheliye bilgilendirme yapılabilecektir⁴⁰³. Ancak CMSMY md. 10/1 ve 10/3 hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, teklifin kabulü aşamasında müdafîin bulunması şartının arandığı; buna karşın bilgilendirme sırasında müdafîin bulunması zorunluluğunun öngörülmediği anlaşılmaktadır⁴⁰⁴. Ancak Cumhuriyet savcısının neyi teklif edeceği bilinmeden önce şüphelinin teklifi kabul edip etmeyeceğinin nasıl tespit edileceği anlaşılamamaktadır. Uygulamada da şüpheliye seri muhakeme usulü ana hatlarıyla anlatıldıktan sonra, şüphelinin kabul edeceğini şifahi olarak belirtmesi üzerine müdafî görevlendirildiği gözlemlenmektedir. Öğretide, bilgilendirmenin de müdafî önünde yapılmasının daha isabetli olacağı ifade edilmektedir⁴⁰⁵. Biz de şüphelinin muhakeme süreci sonucunda alabileceği cezayı yarı oranı gibi ciddi bir oranda etkileyecek nitelikteki bir usul ile ilgili şüpheli tarafından olumlu ve olumsuz yönlerin değerlendirilebilmesi ve

ğ) Genel hükümlerin uygulanmasına geçilmesi halinde, seri muhakeme usulünü kabul ettiğine ilişkin beyanları ile bu usulün uygulanmasına dair diğer belgelerin, soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacağı, hususlarını kapsar.”

⁴⁰⁰ Soylu Ünver ve Karaman Engür, ss.68-69.

⁴⁰¹ Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, s.280.

⁴⁰² Yaşar, s.272.

⁴⁰³ Aldemir, ss.68-69.

⁴⁰⁴ Atalay, s.687; Tulay, s.127.

⁴⁰⁵ Atalay, s.687; Babayiğit ve Karacan, s.869; Baytaz, SMU, s.252; Er, s.9; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.515; Tulay, s.127.

usul işlemlerinin hukuka uygun şekilde yapılıp yapılmadığının denetlenebilmesi amacıyla bilgilendirmenin de müdafî önünde yapılması gerektiği kanaatindeyiz.

Bir başka sorun ise bilgilendirmenin gerektiği gibi veya hiç yapılmaması durumunda, bu usulî eksikliğin bir yaptırımının olup olmayacağıdır. *Yavuz'a* göre, şüpheliye yapılacak bilgilendirme daha sonra yapılacak olan teklifin geçerliliği bakımından önemli olsa da, talepnameyi değerlendirecek mahkemenin inceleme yetkisi yalnızca teklif ve şüphelinin müdafîi huzurundaki kabul beyanıyla sınırlı olacağından bilgilendirmenin hiç veya gerektiği gibi yapılmaması durumunda talepname reddedilemeyecektir⁴⁰⁶. *Erdem ve Şentürk'e* göre ise her ne kadar mahkemenin inceleme yetkisi CMK md. 250/9 hükmüyle sınırlandırılmış olsa da bilgilendirme hiç veya gereği gibi yapılmadığı takdirde mahkemenin talepnameyi kabul etmemesi gerekir⁴⁰⁷.

E. Yaptırımın Belirlenmesi

1. Genel Olarak

CMK md. 250/4 vd. hükümleri ile, seri muhakeme usulünü uygulayan Cumhuriyet savcısı; şüpheliye uygulanacak yaptırımı da belirleyeceği düzenlenmiştir. Ancak öğretilde bir görüşe göre; “*yaptırımın belirlenmesi*” ifadesi, Cumhuriyet savcısının doğrudan cezayı belirleyebileceği şeklinde anlaşılmaya müsaittir⁴⁰⁸. Yazara göre; hüküm vermeye veya hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermeye ancak mahkemeler yetkili olduğu için, bahsi geçen ifadenin “*yaptırım talebi*” olarak anlaşılmalı ve hatta kanundaki ifade de bu doğrultuda yeniden düzenlenmelidir⁴⁰⁹. Anılan görüşe katılmakla birlikte, bu kısımda karışıklığa mahal vermemek amacıyla CMK md. 250/4 hükmünde yer alan “*belirleme*” ifadesi benimsenmiştir. Bu kısımda, Cumhuriyet savcısı tarafından yaptırımın belirlenmesine ilişkin esaslara ve tartışmalara yer verilecektir.

⁴⁰⁶ Yavuz, s.263.

⁴⁰⁷ Erdem ve Şentürk, s.587.

⁴⁰⁸ Tulay, s.132.

⁴⁰⁹ Tulay, s.132.

2. Yaptırımın Belirleneceği Aşama

Öğretide seri muhakeme usulünün şüpheliye tam olarak hangi zaman diliminde teklif edileceği hususunda görüş birliği bulunmamaktadır. Bir görüşe göre Cumhuriyet savcısı CMK md. 250/4 vd. hükümlerine göre yaptırımı ve uygulanma biçimini belirledikten sonra seri muhakeme usulünü teklif eder⁴¹⁰. Başka bir deyişle; teklif, yaptırımı ve bu yaptırımın uygulanma biçimini de içerir. Diğer bir görüşe göre ise CMK md. 250/3 hükmüne göre şüphelinin teklifi kabul etmesinin ardından CMK md. 250/4 vd. hükümlerine göre yaptırım ve uygulanma şekli belirlenir⁴¹¹. Ancak, CMSMY md. 10/2’de yer alan ve seri muhakeme usulünün teklif edilmesini takiben şüpheliye uygulanacak yaptırımların nelerden ibaret olduğu hususunun açıklanacağı hükmü karşısında önce yaptırımın belirleneceği, sonra şüpheliye yaptırımın açıklanacağı ve ardından da teklifin yapılacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Bizim düşüncemize göre, şüphelinin seri muhakeme usulü sonucunda mahkûm edileceği yaptırımdan, teklif esnasında haberdar olması ve bu yaptırım üzerinde pazarlık imkânı olmasa bile, bu yaptırımı kabul etme ya da reddetme olanağının bulunması gerekir.

CMSMY ekinde yer alan ve şüpheli ile müdafii tarafından da imzalanacak seri muhakeme kabul tutanağında⁴¹², isabetli şekilde Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırıma da yer verildiği görülmektedir. Bu nedenle, şüphelinin seri muhakeme kabul tutanağını imzalamadan önce kendisine uygulanabilecek yaptırımdan da haberdar olduğu söylenebilir.

⁴¹⁰ Baytaç, SMU, s.253; Babayiğit ve Karacan, s.866; Yaşar, s.273; Yavuz, s.279.

⁴¹¹ Atalay, s.672; Aygörmmez ve Korkmaz, Strateji, s.23; Erdem ve Şentürk, s.590; Kızıllarslan, s.1930.

⁴¹² “Seri Muhakeme Kabul Tutanağı”, <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/yonetmelik/7.5.34146-Ek.docx>, E.T: 10/02/2021.

a. Temel Cezanın Belirlenmesi

CMK md. 250/4 hükmüne göre; TCK md. 61/1 hükmünde⁴¹³ belirlenmiş olan kriterler çerçevesinde, seri muhakeme usulüne konu suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırları arasında temel cezayı Cumhuriyet savcısı belirleyecektir.

Temel cezanın belirlenmesi sırasında olası kast, teşebbüs, haksız tahrik, zincirleme suç, iştirak, haksız tahrik gibi diğer hususlar dikkate alınmayacaktır⁴¹⁴. Ayrıca TCK md. 62 kapsamında takdiri indirim nedenleri de gözetilmeyecektir⁴¹⁵. Öğretide bu durum haklı olarak eleştirilmektedir⁴¹⁶. Kanımızca da bu hususların cezanın belirlenmesinde dikkate alınmaması, önemli bir eksikliktir. Zira TCK md. 35/2 hükmüne göre suça teşebbüs halinde verilecek süreli hapis cezasının, meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığına göre dörtte birinden dörtte üçüne kadarı indirilecektir. Ancak suça teşebbüse ilişkin hükümler seri muhakemede cezanın belirlenmesinde dikkate alınmayacağı için; aynı tip suçu işlediği iddia edilen ve seri muhakeme usulünü kabul eden şüphelinin işlediği iddia edilen teşebbüs aşamasında kalmış suç ile, bu usulü kabul etmeyen şüphelinin işlediği iddia edilen tamamlanmış suça aynı cezanın belirlenmesi ihtimali bulunmaktadır. Keza, iştirak hükümlerine ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmayacak olması da, yukarıda da ele alındığı üzere yardım edene ve faile aynı cezanın verilmesi gibi adil olmayan sonuçlara yol açabilecek niteliktedir. Şüphelinin yukarıda ele alınan indirim sebeplerinden yararlanabileceği durumlarda, neden seri muhakeme usulünü tercih etmesi gerektiği sorusu yanıtızsız kalmaktadır⁴¹⁷.

⁴¹³ TCK md. 61/1; “*Hakim, somut olayda;*

a) Suçun işleniş biçimini,

b) Suçun işlenmesinde kullanılan araçları,

c) Suçun işlendiği zaman ve yeri,

d) Suçun konusunun önem ve değerini,

e) Meydana gelen zarar veya tehlikenin ağırlığını,

f) Failin kast veya taksire dayalı kusurunun ağırlığını,

g) Failin güttüğü amaç ve saiki,

Göz önünde bulundurarak, işlenen suçun kanuni tanımında öngörülen cezanın alt ve üst sınırı arasında temel cezayı belirler.”

⁴¹⁴ Erdem ve Şentürk, s.590; Yavuz, s.268.

⁴¹⁵ Değirmenci, s.20; Aksi yönde görüş için bkz. Yaşar, s.280.

⁴¹⁶ Atalay, s.674; Aygörmaz ve Korkmaz, Strateji, s.23; Baytaz, SMU, s.256; Erdem ve Şentürk, s.590; Tulay, s.133; Yaşar, ss.273-274; Yavuz, s.268.

⁴¹⁷ Yaşar, s.274.

b. Temel Cezadan Yarı Oranında İndirim Yapılması

CMK md. 250/4 hükmüne göre, suçun kanunî tanımında belirlenen cezanın alt ve üst sınırları arasında TCK md. 61/1 hükmüne göre belirlenen temel cezadan yarı oranında indirim yapılmak suretiyle sonuç ceza belirlenir. Bu oran; kanun tarafından açık ve kesin bir şekilde belirlenmiş olup, indirim uygulama veya uygulamama ya da indirimin oranını değiştirme hususunda Cumhuriyet savcısının takdir yetkisi tanınmamıştır⁴¹⁸.

c. Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması

CMK md. 250/6 hükmüne göre; Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırım hakkında, koşullarının bulunması halinde yine Cumhuriyet savcısı tarafından hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin CMK md. 231 hükmü kıyasen uygulanabilir. Öğretide bu düzenleme, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasından elde edilecek faydanın, kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumu ile de elde edilebileceği gerekçesiyle eleştirilmiştir⁴¹⁹.

Seri muhakeme usulünde hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ilişkin hüküm; CMK md. 250/6'da, yani hapis cezasının ertelenmesi ve seçenek yaptırımlara çevirmeye ilişkin CMK md. 250/5 hükmünden sonra düzenlenmiştir. Hem hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının hem de hapis cezasının ertelenmesinin şartlarının aynı anda gerçekleştiği durumda, failin lehine olduğu için evleviyetle hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun tercih edilmesi gerekecektir⁴²⁰.

CMK md. 231/6 hükmüne göre, sanığın kabul etmemesi durumunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması mümkün değildir. Burada kıyasen, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul etmesinin ardından diğer şartları oluşmuşsa, hükmün

⁴¹⁸ Erdem ve Şentürk, s.591; Tulay, ss.132-133; Yavuz, s.270; Yılmaz ve Apış, s.79.

⁴¹⁹ Yavuz, s.271.

⁴²⁰ Erdem ve Şentürk, s.592; Tulay, s.134; Yavuz, ss.272-273.

açıklanmasının geri bırakılmasını kabul edip etmediği de sorulmalı ve bu durum da tutanağa bağlanmalıdır⁴²¹.

d. Seçenek Yaptırımlara Çevirme ve Hapis Cezasının Ertelenmesi

Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenecek olan yaptırım, TCK md. 50’de düzenlenen şartların varlığı halinde seçenek yaptırımlara da çevrilebilecek, TCK md. 51’de yer alan şartların varlığı halinde ise hapis cezası ertelenebilecektir (CMK md. 250/5). Seçenek yaptırımlara çevirme ve hapis cezasının ertelenmesinde, CMK md. 250/4 hükmüne göre belirlenen temel cezadan yarı oranında indirim yapılmış olan sonuç ceza esas alınmalıdır⁴²².

Kısa süreli hapis cezasının kanunda belirlenen seçenek yaptırımlara çevrilmesi, TCK md. 50’de düzenlenmiştir. Buna göre, bir yıl veya daha az süreli hapis cezaları TCK md. 50’de sayılan seçenek yaptırımlardan birisine çevrilebilecektir. Ancak CMK md. 250/5 hükmünde “*seçenek yaptırımlara çevrilebilir*” ifadesi tercih edildiği için, sanki kısa süreli hapis cezası birden fazla seçenek yaptırıma çevrilebilecekmiş gibi bir anlam da çıkmaktadır. Nitekim bu husus öğretide de eleştiri konusu olmuş ve seri muhakemede de belirlenecek yaptırımın TCK md. 50’nin açık hükmü karşısında yalnızca bir seçenek yaptırıma çevrilebileceği ifade edilmiştir⁴²³.

Çok kısa bir süre içerisinde tamamlanarak, ceza uyumsuzluğunu ceza adaleti sisteminin dışına çıkarmayı amaçlayan seri muhakeme usulünde; TCK md. 50/1 hükmünde yer alan suçlunun kişiliğinin, ekonomik ve sosyal durumunun, yargılama sürecinde hissettiği pişmanlığın ve suçun işlenmesine ilişkin özelliklerin nasıl tespit edileceği hususu başka bir tartışma konusunu oluşturmaktadır. Aynı şekilde TCK md. 51/1-b hükmünde yer alan “*suçu işledikten sonra yargılama sürecinde gösterdiği pişmanlık dolayısıyla tekrar suç işlemeyeceği konusunda*” kanaatin nasıl oluşacağı da tartışmalıdır. Bir görüşe göre, seri muhakeme usulünde bir yargılama yapılmayacağı için

⁴²¹ Baytaç, SMU, s.257; Erdem ve Şentürk, s.592; Erdoğan, s.2019; Yavuz, s.272.

⁴²² Taşkın, s.50.

⁴²³ Erdem ve Şentürk, s.591; Erdoğan, s.2018.

şüphelinin yargılama sürecindeki pişmanlığı da tespit edilemeyecektir; bu nedenle de bu kurum için aranan objektif şartların varlığı, kısa süreli sayılan hapis cezasının kanunda gösterilmiş olan seçenek yaptırımlardan birine çevrilmesi veya hapis cezasının ertelenmesi kararı verilebilmesi için yeterli görülmelidir⁴²⁴. İkinci bir görüşe göre ise Cumhuriyet savcısı tarafından seçenek yaptırımlara çevirme ve hapis cezasının ertelenmesi yönünde talepname hazırlanmadan önce şüpheli hakkında bir sosyal araştırma raporu aldırılması, cezanın amacının gerçekleştirilmesi bakımından daha isabetli olacaktır⁴²⁵.

Uygulamada, TCK md. 50/3'ün zorunlu kıldığı haller dışında, kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevirme yolunun pek de tercih edilmediği gözlemlenmektedir. Bu tutumdan ivedilikle vazgeçilmesi ve zorunlu olmayan durumlarda da kısa süreli hapis cezalarının şartları oluştuğunda seçenek yaptırımlara çevrilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

e. Güvenlik Tedbirinin Belirlenmesi

CMK md. 250/7; *“Bu madde kapsamında yaptırım uygulanması, güvenlik tedbirlerine ilişkin hükümlerin uygulanmasına engel teşkil etmez”* hükmünü haizdir. Öğretide bir görüşe göre; anılan hükmün, olası tereddütleri önlemek maksadıyla düzenlendiği ifade edilmektedir⁴²⁶. İkinci görüş, CMK md. 250’de bahsi geçen yaptırım deyiminin, güvenlik tedbirlerini kapsamadığını savunmaktadır⁴²⁷. Diğer bir görüşe göre ise; yaptırım, cezaları ve güvenlik tedbirlerini kapsayan bir üst kavramdır ve CMK md. 250’de benimsenen yaptırım deyimini de bilinçli olarak tercih edilmiştir⁴²⁸. Kanımızca CMK md. 250/7 hükmü isabetli şekilde düzenlenmemiştir. Zira Türk Ceza Kanunu’nda *“iki izli”* bir yaptırım teorisi benimsenmiş olup⁴²⁹, suç karşılığında uygulanacak

⁴²⁴ Erdem ve Şentürk, s.591; Tulay, s.134.

⁴²⁵ Yavuz, s.275.

⁴²⁶ Tulay, s.134.

⁴²⁷ Erdem ve Şentürk, s.593.

⁴²⁸ Erdoğan, s.2017; Yavuz, s.279.

⁴²⁹ Koca ve Üzülmüş, Ceza Genel, s.561; Özbek ve diğerleri, ss.79, 615.

yaptırımlar; cezalar ve güvenlik tedbirleri olmak üzere iki grupta toplanmaktadır⁴³⁰. CMK md. 250/7 hükmünün lafzı; sanki güvenlik tedbirleri, yaptırımlar arasında değilmiş gibi de anlaşılmaya müsaittir.

CMK md. 250/12 hükmü karşısında yaş küçüklüğü ve akıl hastalığı ile sağırılık ve dilsizlik hallerinde seri muhakeme usulü uygulanmayacağı için; çocuklara özgü güvenlik tedbirleri (TCK md. 56, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu md. 1) ile akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri (TCK md. 57) de seri muhakeme usulü kapsamında uygulama alanı bulamayacaktır⁴³¹.

TCK md. 53/1 hükmüne göre, bu maddede sayılan belli hakları kullanmaktan yoksun bırakılma güvenlik tedbiri, kişinin kasıtlı olarak işlemiş olduğu suçtan dolayı hapis cezasına mahkûm edilmiş olmanın yasal sonucu olarak uygulanacaktır⁴³². Bu nedenle de mahkûmiyet hükmünün infazında re'sen gözetilecektir⁴³³. Dolayısıyla Cumhuriyet savcısı taleplerinde TCK md. 53 kapsamında güvenlik tedbiri uygulamamış olsa bile bu güvenlik tedbiri uygulanabilecektir⁴³⁴.

Öğretide bazı yazarlara göre, CMK md. 257/1 hükmü karşısında müsadereye ilişkin kararlar ancak duruşmalı olarak verilebileceği ve CMK md. 250 hükmünde bir istisnaya yer verilmemiş olduğu için; müsadereye ilişkin talebin Cumhuriyet savcısı tarafından CMK md. 256/1 kapsamında mahkemeden talepte bulunması, karar ve kanun yoluna ilişkin sürecin de ayrıca işletilmesi gerekir⁴³⁵.

Müsadereye ilişkin bir diğer tartışmalı konu da, mahkemenin taleplemede yer alan müsadere talebine ilişkin koşulları değerlendirip değerlendiremeyeceğidir. Öğretide bir görüşe göre, Cumhuriyet savcısı seri muhakeme taleplerinde müsadere güvenlik tedbirinin uygulanmasını talep etmiş olsa dahi; mahkemece müsaderenin koşullarının oluşup oluşmadığı hususu serbestçe değerlendirilebilir ve müsaderenin koşullarının

⁴³⁰ Koca ve Üzülmüş, Ceza Genel, s.561; Özbek ve diğerleri, Ceza Genel, s.579; Özgenç, s.721.

⁴³¹ Erdem ve Şentürk, s.593; Taşkın, s.61; Yavuz, ss.277-278.

⁴³² Faruk Turhan, "Yeni Türk Ceza Kanununda Güvenlik Tedbiri Olarak Hak Yoksunluğu ve Yasaklılığının Niteliği, Kapsam ve Koşulları Üzerine Bir Değerlendirme", **Ceza Hukuku Dergisi (CHD)**, Yıl: 2, Sayı:4, Ağustos 2007, s.174.

⁴³³ Erdem ve Şentürk, s.593; Yavuz, s.278.

⁴³⁴ Yavuz, s.278.

⁴³⁵ Taşkın, ss.58-60; Tulay, ss.134-135; Suç konusu olmayıp yalnızca müsadereye tabi eşya ile ilgili Cumhuriyet savcısının talepleme ile müsadere isteyebileceği yönündeki görüş için bkz. Taşkın, ss.60-61.

oluşmadığı kanaati oluşmuşsa müsadere kararı verilmeyebilir⁴³⁶. İkinci bir görüşe göre ise; mahkeme, Cumhuriyet savcısının düzenlediği talepten her hangi bir ayırım yapmaksızın ya tüm talepten reddetmeli ya da kabul etmelidir⁴³⁷.

Tekerrür hükümlerinin uygulanmasını gerektiren durumda Cumhuriyet savcısının talepteninde bu hususa⁴³⁸ ve tekerrüre esas ilâm bilgilerine yer vermesi gerektiği⁴³⁹; yer vermediği takdirde mahkemece re'sen bu hususun gözetilerek karar verilemeyeceği ifade edilmektedir⁴⁴⁰.

TCK md. 60/4 hükmüne göre, ancak kanunun ayrıca belirtmiş olduğu durumlarda tüzel kişiler hakkında güvenlik tedbiri uygulanabilir. Seri muhakeme usulü kapsamında kalan kumar oynamak için yer ve imkân sağlama suçuna ilişkin TCK md. 228/5 hükmünde ayrıca ve açıkça tüzel kişiler hakkında da güvenlik tedbiri uygulanabileceği düzenlendiği için, TCK md. 60 hükmü seri muhakeme usulünde uygulama alanı bulabilir⁴⁴¹.

F. Şüpheliye Seri Muhakeme Usulünün Teklif Edilmesi

Şüphelinin seri muhakeme usulünün anlam ve sonuçlarına ilişkin bilgilendirilmesinin ardından, seri muhakeme usulünün uygulanması şüpheliye teklif edilir; bu teklifin Cumhuriyet savcısı tarafından yapılması gerekir. (CMK md. 250/3, CMSMY md. 10/2). Öğretide, teklif aşamasında CMK md. 147 ve 148'de yer alan, şüphelinin ifadesinin alınmasına ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması gerektiği ifade edilmektedir⁴⁴².

Burada değinilmesi gereken bir husus da teklif aşamasında şüpheliye uygulanacak olan yaptırım ve yaptırımın uygulanma biçimiyle ilgili pazarlık yapılmasının mümkün olmadığıdır. Gerçekten de seri muhakeme usulünü ihdas eden 7188 sayılı Kanun'un gerekçesi incelendiğinde, faile herhangi bir ceza önerisinde bulunma olanağının olmadığı

⁴³⁶ Erdem ve Şentürk, s.593.

⁴³⁷ Yavuz, s.279.

⁴³⁸ Ildırar, s.176.

⁴³⁹ Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.87.

⁴⁴⁰ Erdem ve Şentürk, s.593; Ildırar, s.176.

⁴⁴¹ Erdem ve Şentürk, s.593; Taşkın, s.61; Yavuz, s.278.

⁴⁴² Aygörmüş Uğurlubay ve diğerleri, s.268; Yılmaz ve Apış, s.77.

ve yaptırımın tamamen kanunda belirlenen kriterler çerçevesinde belirleneceği sonucuna ulaşılmaktadır⁴⁴³. Buna karşın; bir kanun hükmünün gerekçesinde yer alan ifadeler, kanun koyucunun o norma ilişkin sübjektif iradesini ortaya koyar ve bu irade her ne kadar hükmün yorumlanması açısından yardımcı olabilse de, bağlayıcı nitelik taşımamaktadır⁴⁴⁴. Uygulama farklılıklarına mahal verilmemek isteniyorsa, Cumhuriyet savcısı tarafından şüpheliye herhangi bir ceza önerisinde bulunulmayacağı hususuna gerekçe yerine kanun metninde yer verilmesinin daha isabetli olacağı düşüncesindeyiz.

Şüpheliye seri muhakeme usulünün teklif edilebilmesi için yakalama emri verilemeyeceği gibi, şüphelinin zorla getirilmesine de karar verilemez (CMSMY md. 5/7). Öğretide, seri muhakeme usulünün şüphelinin hür iradesine dayalı olarak uygulanabileceği için buradaki kısıtlamanın yerinde olduğu ifade edilmektedir⁴⁴⁵. Kanaatimizce de seri muhakeme usulünü teklif edebilmek için bile şüphelinin zorla getirilmesi ya da hakkında yakalama kararı verilmesi, kurumun niteliği ile bağdaşmayacaktır.

Teklif sırasında müdafii bulunup bulunmayacağı da tartışmalıdır. Bir görüşe göre teklif sırasında şüpheli ile beraber müdafii bulunmasına gerek yoktur, başka bir deyişle müdafii bulunmaksızın şüpheliye yapılan teklifin geçersiz olduğundan söz edilemeyecektir⁴⁴⁶. Bu görüşteki bir yazara göre; kanunun lafzı, aksine bir yoruma ve uygulayıcının inisiyatifine mahal vermeyecek ölçüde açıktır⁴⁴⁷. İkinci görüşe göre ise

⁴⁴³ “Seri muhakeme usulünde uygulanacak yaptırım Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenecektir. Cumhuriyet savcısı, Türk Ceza Kanununun 61 inci maddesinin -diğer fıkralarını dikkate almaksızın- sadece birinci fıkrasına göre suçun kanuni tanımında öngörülen alt ve üst sınırlar arasında bir yaptırım belirleyebilecektir. Belirlediği bu yaptırımdan yarı oranında indirim yaparak sonuç cezayı belirleyecektir. Bunun dışında faile bir ceza önerisinde bulunulması mümkün olmayıp, bu yaptırımlar üzerinden başkaca bir indirim veya artırım yapılması da söz konusu olmayacaktır. Koşullarının bulunması halinde şüpheli hakkında belirlenen yaptırımın seçenek yaptırımlara çevrilmesi veya ertelenmesi ya da hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmesi de mümkün olabilecektir. Bu yetki de yine Cumhuriyet savcısı tarafından kullanılacaktır.”; (7188 Sayılı Kanun’un 23’üncü Maddesinin Gerekçesi, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>, E.T: 08/12/2020).

⁴⁴⁴ Abdullah Batuhan Baytaç, **Kanunilik İlkesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Yorum**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, (Yorum), s.253; Dülger, Ceza Genel, s.86.

⁴⁴⁵ Aygörmez ve Korkmaz, s.17; Tulay, s.126.

⁴⁴⁶ Kızıllarslan, s.1929; Taneri, s.46; Yavuz, s.282.

⁴⁴⁷ Taneri, s.46.

şüpheliye seri muhakeme usulünün teklifinin müdafî olmaksızın yapılmaması gerekir⁴⁴⁸. Ancak burada, müdafîin hangi devrede sürece dahil edileceği tartışmalı hale gelmektedir. Şüpheliye yapılacak bilgilendirme sonrasında şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasını kabul edeceği izlenimi uyandığında müdafîin sürece dahil edilmesi, çok açık bir mantık hatası olacaktır. Zira böyle bir durumda müdafî huzurunda şüphelinin kabul beyanının alınması, yalnızca şeklî bir merasimin tamamlanması anlamına gelecektir. Bu durumda şüphelinin etkili bir hukukî yardımdan yararlandığını söylemek imkânsızdır. Yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere, bilgilendirme aşamasından itibaren şüpheli müdafîinin de sürece dahil edilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

G. Şüphelinin Teklifi Değerlendirmesi

CMK md. 250/3 ve CMSMY md. 10/2 hükümlerine göre seri muhakeme usulünün şüpheliye teklif edilmesinin ardından; şüpheli, kendisine yapılan teklifi değerlendirecektir. Şüpheli eğer talep ederse, teklifi değerlendirmesi maksadıyla kendisine bir ayı aşmamak koşuluyla makul bir süre verilecektir (CMSMY md. 10/3), makul sürenin takdiri Cumhuriyet savcısına aittir⁴⁴⁹ ancak Cumhuriyet savcısının, şüphelinin talebi üzerine ona süre verip vermemesi hususunda takdir yetkisi yoktur⁴⁵⁰. Şüpheli; mazeretsiz olarak belirlenen süre içerisinde teklifi kabul ettiğini beyan etmez veya teklifi reddederse, soruşturma genel hükümler çerçevesinde devam eder (CMSMY md. 10/4). Teklifin ardından şüphelinin talebi halinde kendisine süre verilecek olması; bilgilendirmenin, teklifin ve kabulün aynı zamanda yapılmasının gerekmediğini göstermektedir⁴⁵¹.

Seri muhakeme usulü, ancak şüpheli tarafından müdafîi huzurunda açıkça kabul edilmiş olmak koşuluyla uygulanabilir (CMK md. 250/3, CMSMY md. 10/3). Burada, özel bir zorunlu müdafilik hali öngörülmüştür⁴⁵². Şüphelinin kendisinin belirlediği bir

⁴⁴⁸ Aldemir, s.70; Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, ss.267-268; Aygörmez ve Korkmaz, Strateji, s.20; Baytaz, SMU, s.254; Şahin ve Göktürk, ss.204-205; Taşkın, s.46.

⁴⁴⁹ Tulay, s.128.

⁴⁵⁰ Aygörmez ve Korkmaz, Strateji, s.20.

⁴⁵¹ Atalay, s.670.

⁴⁵² Erdem ve Şentürk, s.588; Sevdiren, s.593; Taneri, s.47; Tulay, s.127.

müdafii yok ise, teklifi kabul aşamasında zorunlu olarak bir müdafî atanacaktır⁴⁵³. Teklifin kabul edilmesi, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır⁴⁵⁴. Başka bir deyişle teklifin şüpheli dışında şüphelinin yasal temsilcisine veya müdafisine yapılması ve bu kişilerin şüphelinin yerine geçerek seri muhakeme usulünü kabul etmesi mümkün değildir⁴⁵⁵. Şüpheli ile müdafinin beyanlarının çelişmesi durumunda şüphelinin beyanı esas alınacaktır⁴⁵⁶.

Teklifin değerlendirilmesi aşamasında şüphelinin müdafî yardımından etkin bir şekilde yararlanması son derece önemlidir. Müdafî, CMK md. 153 kapsamında soruşturma dosyasını inceleyecek ve deliller hakkında bilgi sahibi olabilecektir⁴⁵⁷. Ayrıca şüpheliyle yapacağı görüşme sırasında dosya kapsamında edindiği hukukî izlenimi de paylaşarak, şüpheliye seri muhakeme usulünü kabul veya reddetmenin olumlu ve olumsuz yönlerini de bildirebilecektir. Bu amaçla, şüphelinin kendisine yapılan seri muhakeme teklifini ancak müdafî huzurunda kabul etmesi durumunda bu kabul beyanına sonuç bağlanmıştır.

Şüphelinin kendisine yapılan teklifi reddetmesi durumunda Cumhuriyet savcısının durumu tespit eden bir tutanak düzenleyerek dosyaya ekleyeceği düzenlenmiştir (CMSMY md. 10/10). Bu durumda soruşturmaya genel hükümler çerçevesinde devam edilecektir (CMSMY md. 10/4). Şüpheli eğer kendisine yapılan teklifi kabul ederse, bu durum da CMSMY ekinde bulunan “*Seri Muhakeme Usulü Kabul Tutanağı*” ile tespit edilecektir (CMSMY md. 10/8).

H. Şüphelinin Seri Muhakeme Usulünü Kabulünün Hukukî Niteliği

Seri muhakeme usulünü kabul beyanının hukukî niteliği öğretide tartışmalıdır. Öğretide bazı yazarlar, seri muhakeme usulünü kabul eden şüphelinin aslında üzerine atılı

⁴⁵³ Erdem ve Şentürk, s.588; Taneri, s.47; Tulay, s.127.

⁴⁵⁴ Erdem ve Şentürk, s.588; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.515; Yavuz, s.281; Taneri, ss. 49-50.

⁴⁵⁵ Er, s.11; Erdem ve Şentürk, s.588; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.515.

⁴⁵⁶ Aldemir, s.71; Er, s.12; Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.73; Müdafinin seri muhakeme usulünde kabul veya ret yönünde irade beyanında bulunamayacağına ilişkin görüş için bkz. Ildırar, s.171.

⁴⁵⁷ Yavuz, s.283.

suçu da ikrar etmiş olacağını savunmaktadır⁴⁵⁸. Diğer bazı yazarlar ise seri muhakeme usulü kabul tutanağının bir anlaşma tutanağı olmadığı, şüpheliye sadece seri muhakeme usulünü kabul edip etmediğinin sorulduğunu⁴⁵⁹, şüphelinin seri muhakeme usulünü kabulünün suçu ikrar olarak yorumlanamayacağı görüşündedir⁴⁶⁰. Kanaatimizce seri muhakeme usulünün sonunda şüpheli hakkında bir mahkûmiyet hükmü verileceği ve şüpheli açıkça bu hususta bilgilendirilmiş olduğu için, zımnen de olsa üzerine atılı suçtan doğan sorumluluğu kabul etmiş olmaktadır.

II. TALEPNAMENİN HAZIRLANMASI ve GÖREVLİ MAHKEMEYE GÖNDERİLMESİ

A. Genel Olarak

Soruşturma evresinin sonuna gelindiğinde uygulanan seri muhakeme usulünde, şüpheli tarafından da yöneltilen teklifin müdafii huzurunda kabul edilmesi şartıyla, seri muhakeme usulünün uygulanması Cumhuriyet savcısı tarafından mahkemeden yazılı olarak talep edilir (CMK md. 250/8). Cumhuriyet savcısının, mahkemeden seri muhakeme usulünün uygulanması talebini içeren belgeye “*talepname*” adı verilmiştir (CMSMY md. 4/1-ç). Bu bölümde, taleptenamede bulunması gereken unsurlar ve taleptenamenin mahkemeye gönderilmesi incelenecektir.

B. Taleptenamenin Hukukî Niteliği

Yukarıda da açıklandığı üzere, şüphelinin müdafii huzurunda seri muhakeme teklifini kabul etmesinden sonra Cumhuriyet savcısı bir talepname düzenleyerek seri muhakeme usulünün uygulanmasını mahkemeden isteyecektir. Bu belgenin hukukî niteliğinin tartışılması gerekmektedir.

⁴⁵⁸ Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, ss.291-292; Babayiğit ve Karacan, s.867; Şahin ve Göktürk, s. 205; Tulay, s.128; Yaşar, s.266.

⁴⁵⁹ Baytaç, SMU, s.244; Yenisey ve Nuhoğlu, ss.847, 849.

⁴⁶⁰ Atalay, s.673; Baytaç, SMU, s.244; Erdem ve Şentürk, s.584; Taneri, s.49; Yavuz, s.285.

Öğretide bir görüşe göre, yasada açıkça belirtilmese de mahkeme tarafından talepnamenin reddedilmesi halinde bu talepname, iddianame yerine geçebilecektir⁴⁶¹. Yine aynı yazarlara göre yasada bir açıklık olmadığı ve seri muhakeme usulünün uygulanması için yeterli şüphe ölçütü aranmadığı için, talepnamenin reddi halinde belki de Cumhuriyet savcısının genel soruşturma usulüne göre soruşturmayı yaparak yeterli şüpheyi ulaşması halinde iddianame düzenlemesi gerekebilecektir⁴⁶². İkinci bir görüş, bu belgeyi “*iddianame benzeri*” ve “*seri muhakemeyi kovuşturma evresine intikal ettiren bir ‘ara süreç’ veya (‘ara belge’)*” olarak nitелеmektedir⁴⁶³. Diğer bir görüşe göre ise, bu belge teknik olarak iddianame yerine geçen belge olarak nitelenemese de büyük oranda benzerlik göstermektedir⁴⁶⁴.

Kanaatimizce talepname, “*iddianame*” niteliği taşımamaktadır. Zira talepname ile iddianame arasında yapısal bazı farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin talepnamede, iddianamede olduğu gibi suçun delilleri ile olaylar arasındaki ilişkinin kurulması gibi bir unsura yer verilmemiştir⁴⁶⁵. Talepnamenin “*iddianame yerine geçen belge*” de olmadığını düşünüyoruz. Zira; iddianame yerine geçen belge, Cumhuriyet savcısı tarafından değil de, ilgili mevzuatta yer alan özel düzenlemeye dayanarak bu mevzuat ile yetkilendirilmiş kurum veya kuruluş tarafından da kamu davası açmaya yarayan bir belgedir⁴⁶⁶. Oysa talepname, bizatihi Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenerek görevli mahkemeye sunulacak⁴⁶⁷ ve bu aşamadan sonra seri muhakeme süreci başarısızlık ile sonuçlanırsa soruşturmanın genel hükümler doğrultusunda tamamlanması maksadıyla dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilecektir.

Talepnamenin; iddianame ve iddianame yerine geçen belge ile önemli benzerlikleri olsa da bu belgenin yalnızca seri muhakeme sürecinin işletilmesi amacıyla

⁴⁶¹ Yenisey ve Nuhoglu, s.846.

⁴⁶² Yenisey ve Nuhoglu, s.846.

⁴⁶³ Taşkın, ss.62-63; Aksi yönde bkz. Şahin ve Göktürk, s.208.

⁴⁶⁴ Enes Köken, “Soruşturma Evresinin Kör Noktası: İddianame Yerine Geçen Belge”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 174, Şubat 2021, (İddianame), s.260.

⁴⁶⁵ Yenisey ve Nuhoglu, s.

⁴⁶⁶ Köken, İddianame, s.250; Özkan Gültekin, **Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011, (İddianame), s.101; Özkan Gültekin, “İddianame Yerine Geçen Belgeler İddianamenin İadesine Konu Olabilir Mi?”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 101, Sayı: 37, Mayıs 2010, (İddianame Yerine), s.151’den Aktaran Gültekin, İddianame, s.101.

⁴⁶⁷ Köken, İddianame, s.260.

düzenlenen ve bunun dışında bir işlevi bulunmayan kendine özgü (*sui generis*) bir belge olduğunu düşünüyoruz.

C. Talepnamenin İçeriği

1. Talepnamede Bulunması Gereken Unsurlar

Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenecek talepnamede bulunması gereken unsurlar, CMK md. 250/8 ve CMSMY md. 12’de düzenlenmiştir. Buna göre talepnamede;

- “a) Şüphelinin kimliği ve müdafii,*
- b) Mağdur veya suçtan zarar görenlerin kimliği ile varsa vekili veya kanuni temsilcisi,*
- c) İsnat olunan suç ve ilgili kanun maddeleri,*
- d) İsnat olunan suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi,*
- e) Şüphelinin tutuklu olup olmadığı; tutuklanmış ise, gözaltına alma ve tutuklama tarihleri ile bunların süreleri,*
- f) İsnat olunan suç oluşturulan olayların özeti,*
- g) Üçüncü fıkarda belirtilen şartların gerçekleştiği,*
- h) Belirlenen yaptırım ile beşinci ve altıncı fıkra uygulanmış ise bunlara ilişkin hususlar ve güvenlik tedbirleri”* unsurlarına yer verilir.

2. Talepnamede Gerekçeye Yer Verilmesi

Talepnamede Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinde şüphelinin atılı suç işlediğine dair yeterli şüpheyi ulaşmasına; belirlediği yaptırımın türüne, özelliklerine, süresine; ya da bu yaptırımın seçenek yaptırımlara çevrilmesine, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin gerekçeye yer verilip verilmeyeceği hususu önemli bir sorundur. Bu konuda CMK’da ve CMSMY’de açık bir hüküm bulunmamaktadır. Ayrıca CMSMY ekinde yer alan talepname örneği incelendiğinde; şüphelinin atılı suç işlediğine dair yeterli şüphenin oluştuğuna dair bir

ifadeye dahi yer verilmediği görülmektedir. Öğretide bu durum, “*madde anlatımı, savcının statik bir belge hazırlayıp vermesinin yeterli olduğunu, bu konuda şahsi kanaatlerini ve gerekçelerini belirtmesinin gerekli olmadığını, belki de bunun istenmediğini çağrıştıran bir izlenim yaratmaktadır*” ifadeleri ile eleştirilmiştir⁴⁶⁸. Yine, talepten olaylar ile delillerin ilişkilendirilerek açıklanması unsuruna yer verilmeyişi de eleştiri konusu olmuştur⁴⁶⁹.

Gerekçe sözü zikredildiğinde, bunun sanki yalnızca hâkimin veya mahkemenin yerine getirmekle yükümlü olduğu bir ödev olduğu düşünülebilir. Ancak hukukî bir konuda ileri sürülen herhangi bir tezin gerekçelendirilmesi beklenir⁴⁷⁰. Hatta öyle ki, bu tezin kabul edilebilirliği, hukuken sağlam gerekçelere dayandırılmasına bağlıdır⁴⁷¹. Hukukta gerekçe; bir konu üzerindeki şüphenin nasıl yenildiğini ve hukukun adaletle nasıl dönüştüğünü makul, tutarlı, yasal ve denetlenebilir biçimde temellendirilmesi işlevini görmektedir⁴⁷². Bir talep, hukuk çerçevesinde yürütülecek bir muhakeme süreci ile, belirli bir hukuk kuralının zorunlu sonucu olarak kabul edilebiliyorsa haklı sayılır⁴⁷³. Dolayısıyla gerekçe yalnızca bir yargılama sonucunda hüküm verecek olan mahkemenin yerine getirmesi gereken bir ödevden ibaret değildir. Savunmanın ve özellikle bireyleri mahkeme önüne çıkaracak iddiaların da gerekçelendirilmesi gerekmektedir⁴⁷⁴. Bu, aynı zamanda hukukî dinlenilme hakkının da bir gereğidir⁴⁷⁵. Oysa seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısının soruşturma evresinin sonunda şüphelinin üzerine atılı suçu işlediğine ilişkin yeterli şüpheyne nasıl ulaştığının dahi gerekçelendirilmesinin beklenmediği anlaşılmaktadır. Yeterli şüphenin dahi gerekçelendirilmediği bir talepten dayanılarak nasıl “*hüküm*” verilebildiği hususu da seri muhakeme usulüne ilişkin soru işaretlerini artırmaktadır.

⁴⁶⁸ Kızıllarslan, s.1939.

⁴⁶⁹ Atalay, s.678.

⁴⁷⁰ Eveline T. Feteris, **Hukuki Argümantasyonun Temelleri**, çev. Ertuğrul Uzun, Pinhan Yayıncılık, 2019, s.19.

⁴⁷¹ Feteris, ss.19-20.

⁴⁷² Hilmi Şeker, **Esbab-ı Mucibe’den Retoriğe Hukukta Gerekçe**, Yeditepe Üniversitesi Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2020, s.49.

⁴⁷³ Ernst E. Hırş, **Pratik Hukukta Metot**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Güncellenmiş 8. Baskı, 2017, s.99.

⁴⁷⁴ Feteris, s.19; Şeker, s.513.

⁴⁷⁵ Baytaz, SMU, s.257.

Öğretide bir görüşe göre, seri muhakeme usulünde esas alınması gereken belge; şüphelinin ve müdafinin de imzasının bulunduğu seri muhakeme kabul tutanağıdır ve kabul tutanağında şüphelinin lehine olarak değerlendirilebilecek hususların neden uygulanmadığı belirtilmiş ise talepten bu gerekçelere ayrıca yer verilmesine gerek yoktur⁴⁷⁶. Bu görüşe katılmıyoruz. Kanaatimizce CMK md. 250/8’de ve CMSMY md. 12’de, talepten bulunması gereken asgari unsurlar sayılmıştır ve bu hükümlerdeki sayma, Cumhuriyet savcısının talepten gerekçeye yer vermesine engel değildir. Bu nedenle herhangi bir düzenlemeye ihtiyaç olmaksızın, Cumhuriyet savcısının düzenlediği talepten, şüphelinin atılı suçu işlediğine dair yeterli şüpheyi ulaşmasına; belirlediği yaptırımın türüne, özelliklerine, süresine; ya da bu yaptırımın seçenek yaptırımlara çevrilmesine, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına veya hapis cezasının ertelenmesine ilişkin gerekçeye yer vermesi gerektiğini düşünüyoruz.

D. Taleptenin Görevli Mahkemeye Gönderilmesi

CMK md. 250/8 ve CMSMY md. 12/1 hükümlerine göre; Cumhuriyet savcısı tarafından, şüpheli hakkında seri muhakeme usulünün uygulanması yazılı olarak görevli ve yetkili mahkemeden talep edilecektir.

Seri muhakeme usulünde görevli mahkemenin de tespit edilmesi gerekir. CMK md. 250/1 hükmünde, seri muhakeme usulü kapsamında sayılan suçların gerektirdiği cezaların alt ve üst sınırlarına bakıldığında, madde bakımından yetkili mahkemenin asliye ceza mahkemeleri olacağı söylenebilir (5235 sayılı Kanun md. 11).

5235 sayılı Kanun md. 9/5 hükmüne göre Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından, aynı mahkemenin farklı daireleri; gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği de gözetilerek, ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla farklı tür işlere bakmak üzere görevlendirilebilir. Bu maksatla Hâkimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesi tarafından 02/01/2020 tarihli ve 1 sayılı karar ile seri muhakeme usulü kapsamındaki işlere bakmak üzere bazı mahkemeler

⁴⁷⁶ Yavuz, s.287.

ihhtisas mahkemesi olarak belirlenmiştir⁴⁷⁷. Buna göre, seri muhakeme usulü kapsamında kalan işlere; “*bir asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde bu mahkemenin, iki veya üç asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde 2 numaralı, dört veya daha fazla asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde 4 numaralı, otuz veya daha fazla asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde 4 ve 5 numaralı, elli veya daha fazla asliye ceza mahkemesi bulunan yerlerde ise 4, 5 ve 6 numaralı asliye ceza mahkemelerinin bakmasına*” karar verilmiştir.

III. MAHKEMENİN TALEPNAMEYİ DEĞERLENDİRMESİ ve HÜKÜM AŞAMASI

A. Genel Olarak

Cumhuriyet savcısı tarafından CMK md. 250/4-8 hükümlerine göre düzenlenen taleptnamenin mahkemeye gönderilmesi üzerine, mahkemece taleptnamenin incelenmesine geçilir.

Kendine özgü bir ceza muhakemesi kurumu olan seri muhakeme usulünde; mahkemece yapılacak incelemenin, ceza muhakemesinin soruşturma evresine mi yoksa kovuşturma evresine mi dahil edileceği hususu tartışma konusu olmuştur. Öğretide bazı yazarlar, mahkemenin inceleme yapacağı evreye ilişkin “*yargılama*” ifadesini kullanmışlardır⁴⁷⁸. Bir diğer görüşe göre ise mahkeme tarafından taleptnamenin incelenmesi sürecinde artık duruşma aşaması başlamış olmakla, kovuşturma evresine geçilmiş olduğunun kabulü gerekecektir⁴⁷⁹. Ancak öğretideki baskın görüş ise, taleptnamenin mahkeme tarafından incelenmesinin de soruşturma evresine dahil olduğu yönündedir⁴⁸⁰. CMK md. 2/1-e hükmüne göre soruşturma evresi; “*yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evre*” ve aynı Kanun

⁴⁷⁷ Hâkimler ve Savcılar Kurulu Birinci Dairesinin 02/01/2020 Tarihli ve 1 Sayılı Kararı, https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/files/02_01_2020%20Tarihli%20ve%201%20say%20c4%b1%20karar.pdf, E.T: 15/02/2020.

⁴⁷⁸ Erdem ve Şentürk, s.595.

⁴⁷⁹ Aldemir, ss.173-175; Kızılarıslan, s.1941.

⁴⁸⁰ Atalay, s.660; Babayiğit ve Karacan, s.860; Er, s.4; Ildırar, s.182; Şahin ve Göktürk, s.208; Tulay, s.136; Yavuz, s.288; Yurtcan, Yargılama, s.714.

md. 2/1-f'ye göre de kovuşturma evresi; *“İddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evre”* olarak tanımlanmıştır. 7188 sayılı Kanun ile CMK md. 2 hükmünde herhangi bir değişiklik yapılmış değildir. Dolayısıyla, seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen taleptamenin mahkemeye gönderilmesi veya bu taleptamenin incelenmesine başlanması ile soruşturma evresinin sona ermeyeceğini ve taleptamenin incelenmesinin de soruşturma evresine dahil olduğunu düşünüyoruz.

B. Taleptamenin Cumhuriyet Başsavcılığına İadesi

CMK md. 250 hükmünde, taleptamede yer alabilecek basit eksikliklerin veya hataların nasıl giderileceğine ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır⁴⁸¹. Konuya ilişkin düzenleme CMSMY md. 13/2 hükmünde yer almaktadır. Buna göre; unsurlarında CMK md. 250/8 ve CMSMY md. 12 hükümlerinde belirtilen hususlara aykırılık var ise, Cumhuriyet savcısı tarafından belirlenen yaptırımda maddî hata yapılmış ise; hükmün açıklanmasının geri bırakılması, hapis cezasının ertelenmesi veya kısa süreli hapis cezasının seçenek yaptırımlara çevrilmesine ilişkin objektif şartlar gerçekleşmemiş ise ve teklif edilen cezanın mahiyetine uygun bir güvenlik tedbiri belirlenmemiş ise taleptame bu eksikliklerin giderilmesi amacıyla mahkemece Cumhuriyet başsavcılığına geri gönderilir. Mahkeme, tespit ettiği eksiklik ve hataları geri gönderme yazısında belirtmelidir (CMSMY md. 13/2). Ayrıca mahkemenin değerlendirmesine göre somut olayda oluşan suç, yine seri muhakeme usulüne tabi ancak taleptamede gösterilenden farklı bir suç ise yine taleptamenin iade edileceği ifade edilmektedir⁴⁸².

Kanaatimizce taleptamenin iadesine ilişkin bir düzenleme yapılmış olması isabetli olsa da, hatalı olarak; taleptamenin iadesine ilişkin hüküm, şüphelinin dinlenmesine ilişkin CMSMY md. 13/1 hükmünden sonra düzenlenmiştir. Başka bir deyişle, CMSMY düzenlemesine göre mahkeme önce şüpheliyi dinleyecek ve sonra taleptamede tespit

⁴⁸¹ Taleptamenin eksiklerin tamamlanması veya giderilmesi amacıyla Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesiyle ilgili düzenlemenin mutlaka kanunla yapılması gerektiği hakkındaki görüş için bkz. Aygörmez ve Korkmaz, Strateji, ss.29-30.

⁴⁸² Yaşar, s.280.

ettiği eksikliklerin ve hataların düzeltilmesi için talepnameyi Cumhuriyet başsavcılığına gönderecektir. Öğretide bir görüşe göre, Yönetmelik hükmü dikkate alındığında şüphelinin mahkemede müdafii huzurunda dinlenmesi gerçekleşmeden talepname iade edilemeyecektir⁴⁸³. Bu durum haklı olarak, şüphelinin adı dahi yanlış yazılsa mahkemenin şüpheliyi dinlemeden talepnamenin iadesine imkân tanınmadığı ve bu gibi durumlarda hatalı ya da eksik talepnameye dayalı şüphelinin dinlenmiş olacağı; bunun da uygulamada emek ve zaman kaybına yol açabilecek önemli bir eksiklik olduğu gerekçeleriyle eleştirilmiştir⁴⁸⁴. Diğer bir görüşe göre ise, CMSMY md. 13/1 hükmünde genel olarak mahkemenin talepnameyi incelemesi süreci; incelemenin derhal yapılması, şüphelinin müdafii huzurunda seri muhakeme usulü ile ilgili olarak dinlenmesi ve usulün sonuçlandırılması olarak özetlenmiş olup; devam eden fıkralarda bu süreç ayrıntılı olarak açıklanmıştır, dolayısıyla mahkemenin şüpheliyi dinlemeden önce talepnameyi iade edebilmesi mümkündür⁴⁸⁵. Biz de; talepnamenin iadesi sebebi olarak düzenlenen hususların ya talepnamenin şekli unsurlarına ya da belirlenen yaptırımın objektif koşullarına ilişkin olduğu ve bu hususların evrak üzerinden de değerlendirilebileceği, şüphelinin dinlenmesinin ardından şekli ve objektif unsurların eksik veya hatalı olması nedeniyle talepnamenin iade edilmesi durumunda yalnızca sürecin gereksiz yere uzatılmış olacağı düşünceleriyle ikinci görüşe katılıyoruz.

Burada talepnamenin iadesi kararına Cumhuriyet savcısının itiraz edip edemeyeceği hususu da tartışılmalıdır. Öğretide, talepnamenin iadesinin kanunda düzenlenmediği ve iddianamenin iadesine ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanabilmesinin olanaklı olmadığı ifade edilmektedir⁴⁸⁶. Yine, talepnamenin iadesi kararına karşı Cumhuriyet savcısının itiraz edebileceğine ilişkin bir düzenleme olmadığı ve Cumhuriyet savcısının bu durumda yalnızca talepnamedeki eksiklikleri veya hataları gidererek talepnameyi yeniden mahkemeye gönderebileceği yönünde bir görüş de bulunmaktadır⁴⁸⁷. Kanaatimizce de CMK md. 268 hükmü uyarınca hâkim ve mahkeme kararlarına karşı

⁴⁸³ Kızıllarslan, s.1941; Yavuz, s.290.

⁴⁸⁴ Yavuz, s.290.

⁴⁸⁵ Ildırar, ss.183-184.

⁴⁸⁶ Ildırar, ss.184-185.

⁴⁸⁷ Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.85.

ancak kanunda gösterilen hallerde itiraz yoluna gidilebileceği ve taleptamenin iadesine ilişkin mahkeme kararına itiraz edilebileceğine ilişkin bir düzenleme bulunmadığı hususları birlikte değerlendirildiğinde, Cumhuriyet savcısının bu karara itiraz edemeyeceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Taleptamedeki eksiklik veya hataların giderilmesinden sonra Cumhuriyet savcısı, taleptameyi yeniden görevli mahkemeye gönderecektir (CMSMY md. 13/3). Bize göre Cumhuriyet savcısı, seri muhakeme usulünün şartlarının gerçekleşmediği yönünde kanaate ulaşırsa, bu aşamada da taleptame göndermekten vazgeçebilir.

C. Şüphelinin Dinlenmesi

CMK md. 250/9 ve CMSMY md. 13/1 hükümlerine göre; karar vermeden önce mahkeme, seri muhakeme usulü ile ilgili olarak müdafî huzurunda şüpheliyi dinlemek zorundadır. Mahkeme, taleptamenin Cumhuriyet savcısı tarafından verildiği gün incelemesini derhal yapacaktır. Uygulamada, taleptamenin verilmesinin ardından aynı gün kısa bir süre içerisinde şüpheli dinlenmektedir. Bu durumda bir suç ile itham edilmiş olan şüpheliye savunmasını hazırlayabilmek için gerekli kolaylıklardan ve imkânlardan yararlanma hakkının sağlanmadığı ve silahların eşitliği ilkesinin de ihlâl edildiği ifade edilmektedir⁴⁸⁸.

Şüphelinin dinlenmesinin hukuken nasıl niteleneceğinin tartışılması gerekir. Bu aşamada, ceza muhakemesi hukuku terminolojisi bakımından bir duruşmadan söz edilemeyeceği ifade edilmektedir⁴⁸⁹. Belirlenen gün ve yerde, yetkili mahkemenin huzurunda; zabıt kâtibi, tanık, bilirkişi, Cumhuriyet savcısı, sanık ve müdafinin katılımıyla alenî ve sözlü olarak icra edilen; delillerin ortaya konulup tartışılması sonucunda maddî gerçeğe ulaşılmaya çalışılan devreye duruşma denir⁴⁹⁰. İddianın ve savunmanın karşı karşıya geldiği duruşma, *Jacques Vergés*'in eşsiz benzetmesi ile adeta

⁴⁸⁸ Sevdiren, s.596.

⁴⁸⁹ Erdem ve Şentürk, s.595; Koç, s.609; Ildırar, s.185; Yavuz, s.292.

⁴⁹⁰ Öztürk ve diğerleri, s.634.

bir senfonidir⁴⁹¹. Duruşma, ceza muhakemesi hukukunda maddî gerçeğin ortaya çıkarılması bakımından önem taşımaktadır⁴⁹². İddianın ve savunmanın karşı karşıya gelmediği, Cumhuriyet savcısının taleptanesi üzerine şüphelinin yalnızca seri muhakeme usulüne ilişkin dinleneceği bir sürecin duruşma olarak nitelenebilmesi mümkün değildir⁴⁹³. Duruşma hazırlığına ve duruşmaya ilişkin düzenlemeler, CMK'nın kovuşturma evresine ilişkin üçüncü kitabının birinci bölümünde yer almaktadır. Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen bir iddianame ve mahkemece bu iddianamenin kabulüne, dolayısıyla kamu davasının açılmış olmasına ilişkin bir usul yer almamaktadır. Bu yüzden; mahkeme önünde şüphelinin dinlenmesinin, kovuşturma evresine dahil olduğundan söz edilebilmesi mümkün değildir⁴⁹⁴. Bu nedenlerle, seri muhakeme usulünde şüphelinin mahkemece dinlenmesinin duruşma olarak nitelenemeyeceği görüşüne katılıyoruz. Burada duruşmaya ilişkin hükümler, uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulama alanı bulabilecektir⁴⁹⁵. Ancak mahkeme, duruşmanın ertelenmesine veya delil toplanmasına ilişkin bir karar veremeyecektir⁴⁹⁶.

Şüphelinin dinlenmesi sırasında sorguya ilişkin usul ve esasları düzenleyen CMK md. 147 ve 148 hükümlerinin kıyasen uygulanması gerekir⁴⁹⁷.

Seri muhakeme usulünde mahkemece suçtan zarar görenin, mağdurun, tanıkların veya bilirkişilerin dinleneceğine ilişkin bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak bu durum, somut olayda muhtemel mağdur veya şikâyetçinin olabileceği, bu kişilerin dinlenmemesinin hak ihlâline yol açacağı ve katılmaya ilişkin hükümleri anlamsızlaştıracığı gerekçeleriyle eleştirilmiştir⁴⁹⁸. Yine, mağdurun ve müştekinin dinlenmesini yasaklayan bir hüküm de bulunmadığı ve uygulamada yorum yoluyla bu kişilerin dinlenmesi yoluna gidilebileceği ancak bu durumun seri muhakeme usulünün

⁴⁹¹ “(...) Ve dava senfonisinde iddianame ile savunma birbirinin karşısına dikilirken, diğer müzik aletlerini de hesaba katmak gerekir: müdahil taraf, basın, daha genel olarak kamuoyu, tanıklar, bizzat yargıçlar, jüri üyeleri.”, Jacques Vergés, **Savunma Saldırıyor**, çev. Vivet Kanetti, Metis Yayınları, Dördüncü Basım, 2013, s.15.

⁴⁹² Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.589.

⁴⁹³ Ildırar, s.186.

⁴⁹⁴ Karşı yönde bkz. Aldemir, s.175; Kızılarıslan, s.1941.

⁴⁹⁵ Şahin ve Göktürk, s.208.

⁴⁹⁶ Şahin ve Göktürk, s.208.

⁴⁹⁷ Yılmaz ve Apiş, s.82.

⁴⁹⁸ Aldemir, s.175; Taşkın, ss.76-77.

“seriliğini” ortadan kaldıracağı ileri sürülmüştür⁴⁹⁹. Kanımızca; yukarıda da belirtildiği üzere seri muhakeme usulünde terminolojik anlamda bir duruşmadan söz edilemeyeceği ve CMK md. 250/9 hükmünde açıkça yalnızca şüphelinin dinleneceği hükmüne yer verildiği için diğer kişilerin dinlenebilmesi olanağının bulunmadığı kabul edilmelidir. Ancak mahkeme, şüphelinin dışındaki bir kişinin de dinlenmesini gerekli görüyorsa soruşturmanın genel hükümler çerçevesinde sonuçlandırılması için, talebi reddederek dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına göndermelidir⁵⁰⁰.

Şüphelinin seri muhakeme usulünde mahkemece dinlenmesi, doğrudan yetkili mahkemece yüz yüze yapılabileceği gibi; Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) veya istinabe usulleri ile de şüphelinin dinlenebileceği düzenlenmiştir (CMSMY md. 13/1). Ancak sürecin uzatılmaması amacıyla istinabe için ayrı bir gün verilmemesi, istinabenin de SEGBİS yoluyla yapılması gerektiği ifade edilmektedir⁵⁰¹.

Dinlemenin içeriği ve kapsamı kanunda veya yönetmelikte belirlenmiş olmayıp, yalnızca CMSMY md. 13/1 hükmünde “*Mahkeme (...) şüpheliyi müdafî huzurunda seri muhakeme usulü ile ilgili olarak dinler*” ifadesine yer verilmiştir. Madde hükmünün yorumundan; şüpheli veya müdafî tarafından mahkeme huzurunda terminolojik anlamıyla bir savunmanın yapılmayacağı, yalnızca seri muhakeme usulünün uygulanması sürecine ve şüphelinin halen bu usulü kabul edip etmediğine yönelik bir “*dinleme*” yapılacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Öğretide; bu dinlemenin pratik hiçbir faydası olmadığı, çünkü zaten hâkimin görevinin yalnızca seri muhakeme usulünün şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini denetlemek gibi pasif bir görevden ibaret olduğu ifade edilmektedir⁵⁰². Şüphelinin hâkim tarafından dinleneceği hususların ve dinlemenin kapsamının kanunla düzenlenmesi; özellikle şüphelinin yeterince bilgilendirilip bilgilendirilmediği, kendi hür iradesiyle bu usulün uygulanmasını kabul ettiği, usulü kabul etmekle vazgeçtiği hakların içeriği ve usulün sonuçları hakkında bilgi sahibi olup olmadığı hususlarının da dinlemenin kapsamına alınması gerektiğini düşünüyoruz.

⁴⁹⁹ Yavuz, s.293.

⁵⁰⁰ Yavuz, s.292.

⁵⁰¹ Taneri, s.83.

⁵⁰² Taneri, s.83.

D. Hüküm Aşaması

1. Talepname Doğrultusunda Hüküm Kurulması

a. Genel Olarak

Bu kısımda Cumhuriyet savcısının talepnamesi üzerine mahkemece hüküm kurulması tartışılacaktır. CMK md. 250/9 ile CMSMY md. 13/1 ve 14 hükümlerine göre yetkili mahkeme, Cumhuriyet savcısı tarafından gönderilen talepnameyi inceleyecek ve bir karar vererek usulü sonuçlandıracaktır.

Mahkemece yapılacak incelemenin kapsamının değerlendirilmesi gerekir. CMK md. 250/9 hükmünde; “*Mahkeme, şüpheliyi müdafii huzurunda dinledikten sonra üçüncü fıkradaki şartların gerçekleştiği ve eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar*” ifadelerine yer verilmiştir. Yine, CMSMY md. 14’te “*Mahkeme, eylemin seri muhakeme usulü kapsamında olduğu, bu usulün şüpheliye Kanunda öngörülen koşullar çerçevesinde teklif edildiği ve şüphelinin bu teklifi müdafii huzurunda özgür iradesiyle kabul ettiği kanaatine varırsa talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar*” hükmü yer almaktadır.

Kanun ve yönetmelik hükümleri birlikte değerlendirildiğinde; mahkemenin yapacağı incelemenin yalnızca talepnameye konu suçun CMK md. 250/1 hükmünde sınırlı şekilde sayılan suçlardan birisi olup olmadığı, seri muhakeme usulünün CMK ve CMSMY’de belirtilen usuller çerçevesinde şüpheliye teklif edilip edilmediği ve şüphelinin bu teklifi müdafii huzurunda kabul edip etmediği hususları ile sınırlı olacağı anlaşılmaktadır⁵⁰³.

Öğretide bir görüşe göre, mahkemece yapılacak değerlendirmenin kapsamına; Cumhuriyet savcısı tarafından delillerin toplanıp toplanmadığı ve suçun sabit olup olmadığı hususları da dahildir⁵⁰⁴. Ancak kanaatimizce; olaylar ile delillerin

⁵⁰³ Aldemir, s.176; Baytaç, SMU, s.260; Erdem ve Şentürk, s.596; Ildırar, ss.183-184; Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.93; Taşkın, s.66; Tulay, s.136; Yavuz, s.294.

⁵⁰⁴ Taneri, s.83, Karşı yönde bkz. Ildırar, s.183.

ilişkilendirilmesinin talepnamede yer alması gereken unsurlar arasında sayılmadığı seri muhakeme usulünde mahkemenin delil değerlendirmesi yapmaya yetkisi yoktur. Ayrıca bu usulde yeterli şüphe üzerine şüpheli hakkında mahkûmiyet hükmü verilebildiğinden⁵⁰⁵, suçun sabit olup olmadığı hususunda da mahkemenin yetkisinin bulunmadığını düşünüyoruz.

Mahkemenin hüküm kurarken Cumhuriyet savcısının talepnamesiyle bağlı olup olmadığı hususu tartışılmalıdır. Bir görüşe göre, mahkeme; savcının talebini aynen kabul etmek zorunda değildir ve dosya içeriğine göre Cumhuriyet savcısının ulaştığı sonuçları tüm yönleriyle değerlendirebilecektir⁵⁰⁶. Ancak öğretide baskın görüş; yasal koşulların oluşması üzerine mahkemece seri muhakeme talebinin kabul edilmesi halinde, mahkemenin talepname ile bağlı olduğu yönündedir⁵⁰⁷. CMK md. 250/9 ve CMSMY md. 14 hükümlerinde, “*Mahkeme (...) talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda hüküm kurar*” ifadesi yer almaktadır. Biz de anılan hükümlerin emredici nitelikte olduğunu ve yürürlükte bulunan mevzuat bakımından mahkemenin talepnamenin dışında veya talepnamede belirtilen hususları değiştirmek suretiyle hüküm kuramayacağını düşünüyoruz.

Mahkemenin talepname ile bağlı olması ve talepnamenin dışında ya da talepnamede ileri sürülen talepleri değiştirerek hüküm kuramaması, ceza muhakemesi hukukumuz bakımından önemli sorunlara yol açabilecektir. Anayasamızın 9’uncu maddesine göre Türk Milleti adına yargı yetkisi, tarafsız ve bağımsız mahkemeler tarafından kullanılabilir; yine Anayasamızın 6/2’nci maddesine göre hiç kimse veya hiçbir organ, Anayasa’dan kaynağını almayan bir devlet yetkisi kullanamayacaktır. Oysa seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı tarafından talepname kendisine gönderilen yetkili mahkeme, şartları varsa talepnameyi kabul etmek ve yine bu talepnamede belirlenmiş olan yaptırım doğrultusunda hüküm vermek zorunda bırakılmıştır. Mahkemenin talepnameyi incelemesi ve şüpheli ile müdafini dinlemesinin savcı işlemine

⁵⁰⁵ Erdoğan, s.2001, Sevdiren, s.600; Yenisey ve Nuhoglu, s.849.

⁵⁰⁶ Yurtcan, Yargılama, s.718.

⁵⁰⁷ Aldemir, s.177; Babayigit ve Karacan, s.876; Değirmenci, s.22; Gökçen ve diğerleri, s.92; Ildırrar, s.189; Kızıllarslan, s.1942; Şahin ve Göktürk, s.206; Taneri, s.84; Taşkın, s.66; Yavuz, s.297; Yenisey ve Nuhoglu, s.849.

karşı bir hâkim teminatı oluşturmayı amaçladığı⁵⁰⁸ söylenebilir ise de, bu yöntem dahi hâkimin takdir yetkisinin tamamen elinden alınarak mahkemenin yalnızca bir tasdik makamına çevrilmesinin⁵⁰⁹ sakıncalarını ortadan kaldırmayacaktır. Örneğin mahkeme, şüphelinin aslında beraat etmesi gerektiğini düşünse dahi beraat kararı veremeyeceği gibi; bu gerekçeyle talepnameyi reddettiğinde Cumhuriyet savcısı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermek zorunda değildir. Açıkça olmasa dahi seri muhakeme usulüne tabi suçlarla ilgili hüküm verme yetkisinin Cumhuriyet savcısına bırakıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, öğretide de eleştirilmektedir⁵¹⁰. Biz, Amerikan savcı-sanık pazarlığı usulünde de uygulandığı gibi, mahkemeye suçun sübutu ve yaptırımın belirlenmesi hususlarında takdir yetkisinin verilmesinin isabetli olacağı kanaatindeyiz.

b. Anayasa Mahkemesinin İptal Kararından Sonra Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu Yönünden Oluşan Durum

Yukarıdaki başlıkta seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısının talepnameşi üzerine mahkemece hüküm tesis edilmesine ilişkin genel çerçeve ortaya konulmuştur. Bu başlıkta ise Avanos Asliye Ceza Mahkemesi'nin itiraz başvurusu üzerine Anayasa Mahkemesi tarafından verilen 31/03/2021 Tarihli ve 2020/35 E. – 2021/26 K. sayılı kararı⁵¹¹ ve bu karar sonrasında ortaya çıkan durum incelenecektir.

Anayasa Mahkemesi, somut norm denetimi yoluyla önüne gelen başvuru üzerine, başvuruyu yapan Avanos Asliye Ceza Mahkemesi'nde görülmekte olan davanın CMK md. 250/1-a-7 hükmüne göre seri muhakeme usulüne tabi olan resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçuna (TCK md. 206) ilişkin olması nedeniyle, esas hakkındaki incelemesini yalnızca bu suç yönünden yapmıştır. Yine, incelemenin kapsamına somut olayda uygulama alanı bulabilecek CMK md. 250 hükmünün 4'üncü ila

⁵⁰⁸ Kızıllarslan, s.1942.

⁵⁰⁹ Atalay, s.658.

⁵¹⁰ Taneri, s.101; Taşkın, s.66; Yılmaz ve Apış, s.80.

⁵¹¹ Anayasa Mahkemesi'nin 31/03/2021 Tarihli ve 2020/35/E. – 2021/26 K. Sayılı Kararı, R.G. Tarih: 15/06/2021, R.G. Sayı: 31512, (<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/06/20210615-6.pdf>, E.T: 22/06/2021).

7'nci fıkraları ile 9'uncu fıkrasının birinci cümlesi dahil edilmiş, diğer fıkra ve bentlerin Anayasa'ya uygunluğu denetlenmemiştir.

Anayasa Mahkemesi esas hakkında yaptığı inceleme sonucunda CMK md. 250 hükmünün 4'üncü ila 7'nci fıkralarını Anayasa'ya aykırı bulmamış fakat CMK md. 250/9'un birinci cümlesinde yer alan “*talepte belirlenen yaptırım doğrultusunda*” ibaresini, yalnızca resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçu yönünden iptal etmiştir. Anayasa Mahkemesi, iptal kararının gerekçesinde; hâkimin bir uyuşmazlıkta maddî gerçeğe ulaşarak kesin hüküm verebilmesi için bakılmakta olan davadaki tüm iddiaların, savunmaların ve delillerin hâkimin vicdan süzgecinden geçirilmesi gerektiğini, Cumhuriyet savcısının taleptenmesi doğrultusunda hüküm tesis edilmesi zorunluluğunun mahkemenin yargı yetkisini kısıtladığını, ayrıca mahkûmiyet hükmünün Anayasa'nın 38'inci maddesine göre ancak şüphenin tamamen yenilmesi durumunda verilebileceğini ve seri muhakeme usulünde taleptenme doğrultusunda hüküm kurulması zorunluluğunun maddî gerçeğe ulaşma imkânını ortadan kaldırdığını, bunun da masumiyet karinesini zedeleyeceğini vurgulamıştır. Anayasa Mahkemesi'nin kararında ileri sürdüğü gerekçelere katılıyoruz. Ancak karar bu haliyle aşağıda incelenecek başkaca sorunlara yol açabilecek niteliktedir.

İptal kararı sonrasında oluşan durumda, seri muhakeme usulüne tabi bir uyuşmazlığa bakacak olan mahkeme; önüne gelen uyuşmazlık, resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçuna ilişkin ise, diğer suçlardan ayrı olarak vicdanî kanaati doğrultusunda sübut denetimi yapabilecek veya Cumhuriyet savcısının taleptenmesi dışında da hüküm kurabilecektir. Bununla birlikte, kanunda herhangi bir sınırlama da yer almadığı için beraat kararı dahi verebileceği ileri sürülebilecektir. Ancak bu durumda mahkemece iddialar, savunmalar ve deliller dikkate alınarak bir yargılama yapılmış olmaktadır. Ortada bir iddianame ve iddianamenin kabulü kararıyla açılmış bir kamu davası bulunmadığı halde mahkemece yargılama yapılması, ceza muhakemesi hukukunun temel ilkelerinden olan “*davasız yargılama olmaz*” ilkesini de ihlâl edecektir.

Masumiyet karinesi yönünden ise, resmî belgenin düzenlenmesinde yalan beyan suçundan dolayı hakkında soruşturma yürütülen kişilerin, CMK md. 250/1'de sayılan ve seri muhakeme usulüne tabi diğer suçlardan dolayı hakkında soruşturma yürütülen

kişilerden ayrı değerlendirilmesini gerektirecek bir husus bulunmamaktadır. Dolayısıyla, seri muhakeme usulüne tabi diğer suçlar hakkında talepname doğrultusunda hüküm kurma zorunluluğunun devam ediyor olması, esasen bu suçlardan dolayı hakkında seri muhakeme usulü uygulanan kişilerin masumiyet karinesinin ihlâlüne devam edileceği anlamına da gelmektedir. Bu durumda Anayasa'nın 10'uncu maddesinde düzenlenen kanun önünde eşitlik ilkesinin de ihlâl edileceği açıktır.

Fikrimizce Anayasa Mahkemesi, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun 43/4'üncü maddesine dayanarak, CMK md. 250/9'da yer alan "*talepname doğrultusunda hüküm kurar*" ifadesini diğer suçlar yönünden de iptal etmeliydi.

Mevcut durumda ise kanun koyucu tarafından öğretilen ve uygulamadaki eleştiriler dikkate alınarak hızlı bir şekilde adil yargılanma hakkını ve masumiyet karinesini koruyacak yasal değişikliklerin yapılması elzemdir.

c. Mahkemece Verilecek Kararın Hukukî Niteliği

Burada tartışılması gereken bir diğer husus da, Cumhuriyet savcısının talebinin kabul edilmesi halinde mahkemece verilecek kararın "*hüküm*" niteliği taşıyıp taşımadığıdır. Hüküm; mahkemenin önüne getirilen uyuşmazlığı yargılamanın sonunda ve yargılamanın konusuna ilişkin olarak çözen⁵¹², onu kesip atan⁵¹³ karar demektir. Karar kavramı, hüküm kavramını da kapsayacak şekilde kullanılmıştır; başka bir deyişle her hüküm bir karardır ancak her karar bir hüküm değildir⁵¹⁴. CMK md. 225'e göre, hükmün konusu, iddianamede gösterilen fiil ve faildir⁵¹⁵. Ceza muhakemesinde hüküm; iddianın ve savunmanın karşı karşıya geldiği ortamda, şüphenin yenildiği ve yargısal gerçekliği

⁵¹² Koray Doğan, "Ceza Muhakemesinde Hüküm", **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 7, Ağustos 2008, (Hüküm), s.172; Günel Kurşun, **Ceza Muhakemesinde Hüküm**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s.37; Gökçen ve diğerleri, s.579; Toroslu ve Feyzioğlu, s.355.

⁵¹³ Yenisey ve Nuhoglu, s.761.

⁵¹⁴ Mustafa Artuç ve Tahir Hırslı, **Hüküm Kurma Esasları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010, s.2; İsmail Deniz, **Ceza Muhakemesinde Hüküm (Türleri – Oluşturulma Şekilleri – Şartları)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014, ss.23-24.

⁵¹⁵ Centel ve Zafer, s.943.

ortaya koyduğu kabul edilen kararı ifade etmektedir⁵¹⁶. Ceza muhakemesinde diyalektik ya da çelişmeli yargılama, maddi gerçeğe uygun bir hükme ulaşmayı sağlayan temel bir ilke olarak kabul edilmektedir⁵¹⁷. Ceza muhakemesinde çelişmeli yargılamaya dayalı olmaksızın verilen bir hüküm, tarafların menfaatlerini dışlayan emredici bir işlem haline dönüşecektir⁵¹⁸. Soyut olan hukuku somut olaya uygulayan hüküm, aynı zamanda yurttaşların hukuk güvenliğinin sağlanması açısından da önemlidir⁵¹⁹. Hukukumuzda mahkemece verilebilecek hüküm çeşitleri, CMK md. 223/1’de düzenlenmiştir⁵²⁰. CMK md. 250/9 ve CMSMY md. 14 lafzında mahkemece talepten önce değerlendirilmesinden, şüphelinin ve müdafinin dinlenmesinin ardından şartlarının oluşması halinde talepten önce doğrultusunda verilecek karar ile ilgili “*hüküm*” tabiri kullanılmıştır. Öğretide, seri muhakeme usulünde talepten önce doğrultusunda verilecek kararın; bu usulde çelişmeli yargılama ortamında iddia ve savunmanın tartışılmadığı, dolayısıyla bir muhakeme faaliyeti sonucunda ortaya çıkmadığı için “*hüküm*” den ziyade “*hüküm etkisine sahip karar*” niteliğinde kabul edilmesinin daha isabetli olacağı ifade edilmiştir⁵²¹. Hatta seri muhakeme usulünde hâkimin takdir yetkisinin bulunmaması ve süreçte Cumhuriyet savcısının sürecin çoğunda önemli süje olması nedeniyle bu kararın “*kesin ve yürütülmesi zorunlu idari işlem*” niteliği taşıdığı da ileri sürülmüştür⁵²². Yine, seri muhakeme usulü sonucunda verilen hükmün hukuk mahkemesini bağlamayacağını savunan bir görüş de mevcuttur⁵²³. Seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen talepten önce; iddianamede olduğu gibi şüphelinin işlediği iddia edilen suçun delilleriyle olaylar arasındaki ilişkiye yer verilmemekte, yalnızca olayın özetine yer verilmektedir (CMK md. 250/8, 170). Yine, talepten önce mahkeme tarafından incelenmesi ve

⁵¹⁶ Kurşun, s.39; Yenisey ve Nuhoğlu, ss.758-759.

⁵¹⁷ Faruk Erem, “Diyalektik Açısından Ceza Yargılaması”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 34, Sayı: 1, 1977, (Diyalektik), s.7; F.Taner, ss.69-74; Alp Öztekin, “Ceza Muhakemesi İlk Derece Yargılamasında Hüküm”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 174, 2021, s.276.

⁵¹⁸ Adolfo Scafati, “Contraddittorio, principio del”, **Il dizionario sistematico di procedura penale**, Milano, 2008, s.670’ten aktaran, F.Taner, s.71.

⁵¹⁹ Erem, Usul, s.528; Faruk Erem, “Ceza Usulünde Kesin Hüküm”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 1, 1963, (Kesin Hüküm), s.38.

⁵²⁰ CMK md. 223/1; “*Duruşmanın sona erdiği açıklandıktan sonra hüküm verilir. Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükmüdür.*”

⁵²¹ Ildırar, ss.187-188; Yavuz, ss.296-297.

⁵²² Taneri, s.94.

⁵²³ Atalay, s.680.

şüphelinin dinlenmesi esnasında gerçek anlamda bir çelişmeli yargılamadan söz edilebilmesi mümkün olmayıp, bu dinleme yukarıda da açıklandığı gibi yalnızca seri muhakeme usulünün şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğiyle sınırlı olarak yapılacaktır. Nihayet, seri muhakeme usulünde bir çelişmeli yargılamadan söz edilemeyeceği için⁵²⁴ bu süreç sonucunda verilecek karar ile şüphelinin üzerine atılı suçu işlediği hususunda şüphenin yenilmesi amacıyla bir faaliyet yürütülmeyecek, yeterli şüpheye dayalı olarak da şüpheli hakkında talepname doğrultusunda mahkûmiyet hükmü verilebilecektir. Tüm bu hususlar gözetildiğinde, seri muhakeme usulü sonucunda verilen kararın “*hüküm*” yerine “*hüküm etkisine sahip karar*”⁵²⁵ ya da “*sui generis yargı kararı*”⁵²⁶ olarak kabul edilmesinin daha isabetli olacağı yönündeki görüşlere katılıyoruz.

d. Hükümde Gerekçe Bulunması

Talepnamenin kabulü halinde mahkemenin kararında gerekçeye yer verip vermeyeceği ve gerekçede bulunacak hususlar da tartışılmalıdır. Öğretide, kararın gerekçeli olması gerektiği hususunda bir tartışma bulunmamaktadır⁵²⁷. Gerçekten de, Anayasa’nın 141/3’üncü maddesinde yer alan “*Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır*” ve CMK’nın 34/1’inci maddesinde yer alan “*Hâkim ve mahkemelerin her türlü kararı, karşı oy dahil, gerekçeli olarak yazılır*” hükümleri karşısında, seri muhakeme usulü sonucunda verilecek kararın gerekçelendirilmesi bir zorunluluktur. Ancak tartışmalı nokta, hükmün gerekçesinde hangi hususların yer alacağıdır. Öğretide bazı yazarlara göre, gerekçede; tıpkı talepnamede olduğu gibi, belirlenen yaptırıma ilişkin hususların, usule ilişkin bilgilendirmenin ve takdir yetkisinin kullanılışının yeterli ölçüde gerekçelendirilmesi gerekmektedir⁵²⁸. Diğer bazı yazarlara göre ise, seri muhakeme usulünde mahkemenin suçun sübutuna ilişkin bir değerlendirmesi ya da takdir yetkisi olmadığı için kuracağı hükümde de yalnızca seri muhakeme usulünün

⁵²⁴ Atalay, s.680; Yavuz, ss.296-297.

⁵²⁵ Ildırar, ss.187-188; Yavuz, ss.296-297.

⁵²⁶ Ildırar, s.188.

⁵²⁷ Atalay, s.681; Erdoğan, s.2024; Ildırar, ss.188-189; Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.94; Taneri, s.103; s. Yavuz, s.299.

⁵²⁸ Ildırar, ss.188-189; Yavuz, s.299.

şartlarının oluşup oluşmadığı hususlarının değerlendirilmesi gerekecektir⁵²⁹. Özünde, mahkûmiyet hükmüne ve yaptırımın belirlenmesine esas olacak hususların gerekçelendirilmesi gerektiği yönündeki görüşe katılmakla beraber; yürürlükte bulunan mevzuat bakımından seri muhakeme usulünde mahkemenin suçun sübutuna veya yaptırımın belirlenmesine ilişkin değerlendirme ve takdir yetkisinin bulunmayışı hususlarını da dikkate alarak ikinci görüşe katılıyoruz.

2. Talepnamenin Reddi

CMK md. 250/9 ve CMSMY md. 13/4 hükümlerinde; seri muhakeme usulünde mahkemenin şüpheliyi ve müdafii dinlemesinin ardından; taleptenamede anlatılan eylemin seri muhakeme usulü kapsamında kalmadığı, CMK md. 250/3'te açıklanan teklife ve bu teklifin müdafinin de bulunduğu sırada kabul edilmesine ilişkin usule uyulmadığı kanaatine ulaşması halinde talebi reddedeceği düzenlenmiştir. Şüpheli, mahkeme tarafından hüküm kuruluncaya dek seri muhakeme usulüne ilişkin kabul beyanından dönebilir (CMSMY md. 5/4). Yine, mazeretsiz olarak mahkemeye gelmeyen şüphelinin, seri muhakeme usulünün uygulanmasından vazgeçtiği kabul edilir (CMK md. 250/9, CMSMY md. 13/5). Bu durumlarda da taleptenamenin reddedilmesi gerekir⁵³⁰.

Taleptenamenin reddi kararı, kabul kararının aksine hüküm niteliği taşımamaktadır⁵³¹. Zira mahkeme, taleptenameyi reddettiğinde soruşturmanın genel hükümler çerçevesinde yürütülmesi ve sonuçlandırılması amacıyla dosyayı Cumhuriyet başsavcılığına gönderecektir (CMK md. 250/9, CMSMY md. 13/4). Bu durumda taleptenamenin reddedilmiş olması, ceza uyuşmazlığını sona erdiren bir karar değildir. Bu nedenle, taleptenamenin reddi kararının hüküm niteliği taşımadığı yönündeki görüşe katılıyoruz.

Taleptenamenin reddedilmesi durumunda Cumhuriyet savcısının yeniden bir taleptenama düzenleyip düzenleyemeyeceği hususu tartışmalıdır. Öğretide bir görüşe göre,

⁵²⁹ Erdoğan, s.2024; Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.94; Taneri, s.103.

⁵³⁰ Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.89.

⁵³¹ Değirmenci, s.22; Ildırrar, s.190; Yavuz, s.298.

talepnamenin reddedilmesine yönelik mahkeme kararı, Cumhuriyet savcısının yeniden seri muhakeme usulüne başvurmasına engel olacaktır⁵³². İkinci bir görüşe göre, şüphelinin seri muhakeme usulünün uygulanmasını reddetmesi veya usulün uygulanmasından vazgeçmiş sayılması nedenleriyle talepname reddedilmiş ise, iddianame düzenlenmeden önce şüphelinin tekrar talep etmesi durumunda seri muhakeme usulüne başvurulabilecektir⁵³³. Bizim de katıldığımız bir diğer görüşe göre ise, talepnamenin reddi sebebi telafi edilebilecek bir hataya veya eksikliğe dayanıyorsa; Cumhuriyet savcısı bu hatayı ve eksikliği gidermek suretiyle yeniden bir talepname düzenleyebilir⁵³⁴.

IV. KANUN YOLLARI

A. Genel Olarak

Yukarıda da açıkladığımız üzere; hüküm her ne kadar ceza uyumsuzluğunu çözmeyi amaçlasa da, ilk derece mahkemesi tarafından hüküm verilmiş olması muhakeme sürecinin sona erdiği anlamına gelmeyecektir⁵³⁵. Mahkemelerin de hatalı ya da maddî gerçeğe aykırı karar verebilmesi ihtimali bulunmaktadır⁵³⁶. İşte bu ihtimal karşısında bireylerin hukukî güvenliğini, haklarını ve menfaatlerini korumak amacıyla mahkeme kararlarının aynı veya bir başka mahkeme tarafından incelenmesini sağlayan denetim yollarına “*kanun yolu*” denir⁵³⁷.

Hukukumuzda kanun yolları; olağan ve olağanüstü kanun yolları olmak üzere ikiye ayrılır⁵³⁸. Henüz kesinleşmemiş kararlara karşı başvurulabilecek kanun yolları “*olağan*”, kesinleşmiş kararlara karşı başvurulabilecek kanun yolları ise “*olağanüstü*”

⁵³² Erdem ve Şentürk, s.597.

⁵³³ Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.90.

⁵³⁴ Ildırar, ss.190-191; Yavuz, s.299.

⁵³⁵ Öztürk ve diğerleri, s.663.

⁵³⁶ Centel ve Zafer, s.873; Gökçen ve diğerleri, s.641; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.733; Öztürk ve diğerleri, s.663; Toroslu ve Feyzioğlu, s.371; Süleyman Emre Özdemir, **Ceza Muhakemesinde İtiraz Kanun Yolu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018, s.4.

⁵³⁷ Centel ve Zafer, s.873; Gökçen ve diğerleri, s.641; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.733; Özdemir, s.6; Öztürk ve diğerleri, s.663; Toroslu ve Feyzioğlu, s.371.

⁵³⁸ Gökçen ve diğerleri, s.654; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.756; Öztürk ve diğerleri, s.691; Özdemir, s.8; Toroslu ve Feyzioğlu, s.373.

kanun yolu olarak belirlenmiştir⁵³⁹. Olağan kanun yolları; itiraz (CMK md. 267 vd.), istinaf (CMK md. 272 vd) ve temyizdir (CMK md. 286 vd.) Olağanüstü kanun yolları ise; olağanüstü itiraz (CMK md. 308, 308/A), kanun yararına bozma (CMK md. 310) ve yargılamanın yenilenmesidir (CMK md. 311 vd.)

CMK md. 250/14 ve CMSMY md. 15 hükümleri ile; seri muhakeme usulünün uygulanması sonucunda, Cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda verilecek hükme karşı itiraz kanun yoluna başvurulabileceği düzenlenmiştir. Bu nedenle bu kısımda olağan kanun yollarından yalnızca itiraz ve seri muhakeme usulüne özgü durumlar incelenecektir. Yine seri muhakeme usulünde uygulama alanı bulabilecek olan olağanüstü kanun yolları da bu kısımda incelenecektir.

B. Olağan Kanun Yolu: İtiraz

Kural olarak, ilk derece ceza mahkemelerince ceza uyuşmazlığını usul veya esas yönünden sona erdiren kararlara karşı itiraz değil, istinaf kanun yoluna başvurulabilir (CMK md. 272). Ancak kanunla düzenlenmiş olan istisnai durumlarda da mahkeme kararlarına karşı itiraz kanun yoluna gidilebilecektir (CMK md. 267). İşte bu istisnalardan birisi olarak, seri muhakeme usulünde Cumhuriyet savcısının talebi doğrultusunda mahkemece verilen hükme karşı da itiraz kanun yoluna gidilebileceği düzenlenmiştir (CMK md. 250/14).

Seri muhakeme usulü bakımından yalnızca talepnamenin kabulü üzerine mahkemece verilecek olan hükme karşı itiraz yoluna gidilebilecektir. Başka bir deyişle, eksikliklerin veya hataların giderilmesi amacıyla talepnamenin iadesine veya talepnamenin reddine ilişkin kararlara karşı itiraz yoluna gidilebilmesi mümkün değildir⁵⁴⁰. Ancak talepnamenin mahkemece reddedildiği durumda da Cumhuriyet savcısının itiraz edebileceği ileri sürülmektedir⁵⁴¹.

⁵³⁹ Gökçen ve diğerleri, s.654; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.756; Özdemir, s.8; Öztürk ve diğerleri, s.691; Toroslu ve Feyzioğlu, s.373.

⁵⁴⁰ Değirmenci, s.22; Erdem ve Şentürk, s.597; Er, s.20; Ildırar, s.197; Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.100; Yavuz, s.302; Yılmaz ve Apış, ss.83-84.

⁵⁴¹ Yaşar, s.283.

İtiraz kanun yoluna başvurmaya yetkisi bulunan kişiler ile ilgili, seri muhakeme usulü bakımından ayırık bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle; mahkemece verilecek olan hükme karşı CMK md. 260 vd. hükümleri uyarınca şüpheli, müdafî, şüphelinin eşi Cumhuriyet savcısı ve katılan sıfatını alabilecek ölçüde suçtan zarar gören kişilerin itiraz edebileceği kabul edilmelidir. Yasal temsilcinin çocuklar, akıl hastalığı nedeniyle kısıtlanan kişiler ile sağır ve dilsizleri temsilen seri muhakeme usulünde itiraz yoluna başvurmasına olanak bulunmamaktadır, zira zaten bahsi geçen kişiler bakımından seri muhakeme usulü uygulanamayacaktır. Ancak, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 404'üncü ve devamındaki maddeleri uyarınca küçüklük ve akıl hastalığı dışındaki sebeplerden dolayı kısıtlanan kişiler bakımından yasal temsilci de itiraz yoluna başvurabilecektir. Burada, teknik anlamda bir kovuşturmadan da bahsedilemeyeceği ve talepten mahkemece incelenmesinin de soruşturma evresinde kabul edilmesi gerektiği için⁵⁴², kamu davasına katılmaya ilişkin CMK md. 237 vd. hükümlerinin uygulanamayacağını; dolayısıyla katılanın itiraz kanun yoluna başvurmasına imkân bulunmadığını düşünüyoruz.

Şüpheli ve müdafî açısından hükmün tefhiminin, Cumhuriyet savcısı açısından CMK md. 38'e göre tebliği gereken evrakın aslının Cumhuriyet başsavcılığına verilmesinin, diğer kişiler açısından ise CMSMY md. 14/2'ye göre tebliğinin veya CMK md. 35'e göre kararı öğrenmelerinin ardından yedi gün içerisinde itiraz edilmesi halinde kararına itiraz edilen mahkeme itirazı yerinde görürse kararını düzeltir, yerinde görmediği takdirde en geç üç gün içinde itirazı incelemeye yetkisi bulunan mercie gönderir (CMK md. 268 vd.) Seri muhakeme usulü kapsamında verilen hüküm, yukarıda da açıklandığı üzere asliye ceza mahkemeleri tarafından verileceğinden; bu hükme karşı yapılan itiraz o asliye ceza mahkemesinin yargı çevresinde bulunan ağır ceza mahkemesi tarafından incelenecektir (CMK md. 268/3-c).

Kural olarak bir karara itiraz edilmesi, o kararın yerine getirilmesini geri bıraktırma neticesini doğurmaz (CMK md. 269). Bu nedenle, mahkeme tarafından verilecek karara itiraz edilmesi halinde, itiraz merciinin kararı beklenmeksizin hükmün

⁵⁴² Ildırar, s.182; Şahin ve Göktürk, s.208; Tulay, s.136; Yavuz, s.288; Yurtcan, Yargılama, s.714.

infazına geçilebilmesinin mümkün olabileceği ileri sürülmüştür⁵⁴³. Ancak itiraz, henüz kesinleşmemiş olan kararlara karşı başvurulabilen bir kanun yoludur⁵⁴⁴. Yine, 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun md. 4 hükmüne göre; *“Mahkûmiyet hükümleri kesinleşmedikçe infaz olunamaz.”* Dolayısıyla seri muhakeme usulünde verilen hükme karşı itiraz edilmesi durumunda bu hükmün de infaz edilemeyeceği düşünülebilir. Diğer taraftan, 1412 s. CMUK döneminde ceza kararnamesi için öngörülen CMUK md. 390/3’te yer alan *“Ceza kararnamesiyle hafif veya ağır para cezasına ya da muayyen bir meslek veya sanatın tatiline veya müsadereye yahut bunlardan birkaçına veya hepsine hükmedilmişse itiraz üzerine asliye mahkemesi başkan veya hakimi 301,302 ve 303 ncü madde hükümlerine göre itirazı inceler. Bu halde itiraz dilekçesinin verilmesi, aleyhine itiraz olunan ceza kararnamesinin icrasını durdurur.”* hükmüne benzer özel bir düzenleme yapılarak bu konuda uygulamadan kaynaklanabilecek sorunların da önüne geçilebileceğini düşünüyoruz.

İtiraz incelemesinin kapsamı da burada tartışılması gereken bir husustur. İtirazı inceleyecek olan merci, dosyanın esası hakkında inceleme yapabilecek midir? Öğretide ileri sürülen bazı görüşlere göre; yürürlükte bulunan hukuk açısından itiraz merciinin, Cumhuriyet savcısının kararını, esasa ilişkin maddî hususlar da dahil olmak üzere ayrıntılı bir şekilde inceleme konusu yapması ve bu incelemeyi de mutlaka duruşmalı olarak yapmaya özen göstermesi gerekmektedir⁵⁴⁵. Hatta, itiraz merciinin itirazı yerinde görmesi durumunda hukuka aykırılığını tespit ettiği kararı kaldırarak şüphelinin beraatına da karar verebileceği ileri sürülmüştür⁵⁴⁶. Diğer bazı yazarlar ise, seri muhakeme usulünde itiraz incelemesinin yalnızca seri muhakeme usulünün CMK’da belirlenmiş olan şartlarına yönelik yapılabileceği görüşünü savunmuşlardır⁵⁴⁷. İtiraz üzerine itiraz mercii tarafından yapılacak incelemede esasa girilmesi, hatta önceki kararın kaldırılarak şüpheli hakkında beraat kararı verilmesi, karar merciinin sahip olmadığı bir yetkiye itiraz merciinin sahip

⁵⁴³ Yavuz, s.304.

⁵⁴⁴ Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.757; Öztürk ve diğerleri, s.692.

⁵⁴⁵ Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, ss.274-275; Aygörmez ve Korkmaz, Strateji, ss.31-32; Baytaç, SMU, s.267.

⁵⁴⁶ Ersoy, İtiraz, s.863; Karşı yönde bkz. Yavuz, s.306.

⁵⁴⁷ Erdoğan, s.2029; Ildırar, ss.200-201; Soylu Ünver ve Karaman Engür, ss.102-103; Tulay, s.140.

olması anlamına gelecektir⁵⁴⁸. Bu nedenle, itiraz mercii tarafından yapılacak incelemenin yalnızca seri muhakeme usulünün yasal koşullarının oluşup oluşmadığı hususuyla sınırlı olacağını kabul etmenin, yürürlükte bulunan hukuk bakımından daha isabetli olacağını düşünüyoruz.

C. Olağanüstü Kanun Yolları

1. Kanun Yararına Bozma

Kanun yararına bozma; istinaf ya da temyiz incelemesinden geçmeden kesinleşmiş olan hâkim veya mahkeme kararlarının denetlenebilmesi için öngörülmüş olan bir olağanüstü kanun yoludur⁵⁴⁹. Bu yola yalnızca Adalet Bakanlığı ve bazı durumlarda Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı başvurabilir (CMK md. 309, 310). Kanun yararına bozma; “*yazılı emir*” veya “*olağanüstü temyiz*” olarak da anılmaktadır⁵⁵⁰. Kanun yararına bozmada incelemenin kapsamı yalnızca “*hukuka aykırılık*” olduğu için, bu kanun yolu temyiz niteliği taşımaktadır⁵⁵¹. Yalnızca CMK md. 309/4’te⁵⁵² sınırlı şekilde sayılmış olan nedenlerden birine dayanılarak kanun yararına bozma talep edilebilir ve bozma nedenine göre yine bu maddede gösterilen kararlardan birisi verilir; aksi takdirde talep reddedilir⁵⁵³.

⁵⁴⁸ Erdoğan, s.2029; Ildırar, s.201; Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.103.

⁵⁴⁹ Cengiz Apaydın, **Ceza Muhakemesine Egemen İlkeler Işığında Olağan ve Olağanüstü Kanun Yolları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020, (Kanun Yolları), s.225; Yener Ünver ve Hakan Hakeri, **Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt III**, Adalet Yayınevi, 15. Baskı, Ankara, (Cilt III), 2019, s.2006; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.811; Şahin ve Göktürk, s.301.

⁵⁵⁰ Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.811; Ünver ve Hakeri, Cilt III, s.2006.

⁵⁵¹ Apaydın, Kanun Yolları, s.225; Ünver ve Hakeri, Cilt III, s.2013; Yenisey ve Nuhoglu, s.974.

⁵⁵² CMK md. 309/4; “Bozma nedenleri:

a) 223 üncü maddede tanımlanan ve davanın esasını çözmeyen bir karara ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkeme, gerekli inceleme ve araştırma sonucunda yeniden karar verir.

b) Mahkûmiyete ilişkin hükmün, davanın esasını çözmeyen yönüne veya savunma hakkını kaldırma veya kısıtlama sonucunu doğuran usul işlemlerine ilişkin ise, kararı veren hâkim veya mahkemece yeniden yapılacak yargılama sonucuna göre gereken hüküm verilir. Bu hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

c) Davanın esasını çözüp de mahkûmiyet dışındaki hükümlere ilişkin ise, aleyhte sonuç doğurmaz ve yeniden yargılamayı gerektirmez.

d) Hükümlünün cezasının kaldırılmasını gerektiriyorsa cezanın kaldırılmasına, daha hafif bir cezanın verilmesini gerektiriyorsa bu hafif cezaya Yargıtay ceza dairesi doğrudan hükmeder.”

⁵⁵³ Apaydın, Kanun Yolları, ss.250-251.

Kanun yararına bozma talebiyle ilgili inceleme, taleple bağıllık kuralı gereği yalnızca talep edilen noktalar üzerinde yapılır⁵⁵⁴. Ancak yapılan incelemede, talebe konu edilmeyen ve esasa etkili başkaca hukuka aykırılıklar tespit edilmiş ise; bu hukuka aykırılıkların da başvuruya konu edilmesi için Adalet Bakanlığı'na veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na da bildirimde bulunulur⁵⁵⁵.

Öğretide bazı yazarlara göre, seri muhakeme usulü sonucunda şüpheli hakkında verilen hükme karşı kanun yararına bozma yoluna gidilmesini engelleyecek bir kanun hükmü bulunmadığı için bu kanun yoluna başvurulabilecektir⁵⁵⁶. Kanaatimizce de hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararından, iddianamenin iadesi kararına kadar geniş bir uygulama alanı bulan kanun yararına bozma kanun yoluna başvurulması mümkündür.

2. Yargılamanın Yenilenmesi

CMK'nın 311'inci vd. maddelerinde düzenlenen yargılamanın yenilenmesi, kesinleşmiş olan hükümlere karşı başvurulabilen olağanüstü bir kanun yoludur⁵⁵⁷. Yargılamanın yenilenmesi, kesinleşmiş ve artık hukuken doğru olduğu kabul edilen bir hükme karşı bu hükümde hata yapıldığının tespit edilmesi durumunda bu hükmün maddî gerçeğe uygun hale getirilmesinin bir yoludur⁵⁵⁸. CMK'nın 311'inci maddesinde⁵⁵⁹

⁵⁵⁴ Apaydın, Kanun Yolları, ss.249-250; Şahin ve Göktürk, s.303.

⁵⁵⁵ Şahin ve Göktürk, s.303; “Bu itibarla, haklı nedenlere dayanan Yargıtay C.Başsavcılığı itirazın kabulüne, Özel Daire kararının kaldırılmasına ve yasaya aykırı olduğu saptanan hususlar yönünden de yasa yararına bozma başvurusu sağlandıktan sonra, sonucuna göre tüm istemler birlikte değerlendirilerek karar verilmek üzere dosyanın Özel Daireye gönderilmesine karar verilmelidir.”, Y.CGK'nın 14/07/2009 Tarihli ve 2009/6-163 E. – 2009/202 K. s. Kararı, legalbank.net, E.T: 02/03/2021.

⁵⁵⁶ Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, s.275; Baytaz, SMU, s.268; Erdoğan, s.2029; Taneri, s.87; Yavuz, s.307.

⁵⁵⁷ Apaydın, Kanun Yolları, s.257; Centel ve Zafer, s.936; Gökçen ve diğerleri, s.654; Özbek ve diğerleri, Muhakeme, s.757; Toroslu ve Feyzioğlu, s.373; Ünver ve Hakeri, Cilt III, s.2024.

⁵⁵⁸ Apaydın, Kanun Yolları, s.258; Ünver ve Hakeri, Cilt III, s.2024.

⁵⁵⁹ CMK md. 311/1; “Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış bir dava, aşağıda yazılı hâllerde hükümlü lehine olarak yargılamanın yenilenmesi yoluyla tekrar görülür:

- a) Duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliği anlaşırsa.
- b) Yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşırsa.
- c) Hükme katılmış olan hâkimlerden biri, hükmünün neden olduğu kusur dışında, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek biçimde görevlerini yapmada kusur etmiş ise.

düzenlenen hükümlü lehine veya aynı Kanun'un 314'üncü maddesinde⁵⁶⁰ düzenlenen sanık veya hükümlü aleyhine yargılamanın yenilenmesi sebeplerinden birisinin varlığı halinde bu yola başvurulabilecektir.

Seri muhakeme usulünde; Cumhuriyet savcısının talebi üzerine mahkemece verilen hükmün kesinleşmesi durumunda, yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulması olanağının bulunup bulunmadığı hususu tartışılmalıdır. Öğretide bazı yazarlar; her ne kadar CMK md. 311 düzenlemesinde “*hüküm*” tabiri ile seri muhakeme usulü sonunda Cumhuriyet savcısının takdirine dayalı ve duruşmasız olarak verilen bir hüküm öngörülmemiş olsa da, yasaklayıcı herhangi bir norm bulunmadığı için bu hükme karşı da yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabileceğini savunmaktadır⁵⁶¹. İkinci görüşe göre ise yargılamanın yenilenmesi yoluna seri muhakeme usulünde başvurulabilmesi olanağı bulunmamaktadır⁵⁶². Diğer bir görüşe göre ise, seri muhakeme usulü sonucunda verilen hükümden sonra ortaya yeni bir delilin çıkması halinde; yeniden yapılabilecek bir yargılamadan söz edilemeyeceği için bu durumda mahkûmiyet kararının kaldırılması ve Cumhuriyet savcılığının kovuşturmaya yer olmadığı yönünde karar vermesi gerekir⁵⁶³. Kanaatimizce de seri muhakeme usulü kapsamında verilen ve kesinleşen hükme karşı hükümlü lehine yargılamanın yenilenmesine başvurulabileceğinin kabul edilmesi gerekir.

d) Ceza hükmü hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olup da bu hüküm kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılmış ise.

e) Yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulup da bunlar yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olursa,

f) Ceza hükmünün, İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşmenin veya eki protokollerin ihlali suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması veya ceza hükmü aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvuru hakkında dostane çözüm ya da tek taraflı deklarasyon sonucunda düşme kararı verilmesi. Bu hâlde yargılamanın yenilenmesi, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararının kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde istenebilir.”

⁵⁶⁰ CMK md. 314/1; “Kesinleşen bir hükümle sonuçlanmış olan bir dava aşağıda yazılı hâllerde sanık veya hükümlünün aleyhine olarak yargılamanın yenilenmesi yolu ile tekrar görülür:

a) Duruşmada sanığın veya hükümlünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliği anlaşırsa.

b) Hükme katılmış olan hâkimlerden biri, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek nitelikte olarak görevlerini yapmada sanık veya hükümlü lehine kusur etmiş ise.

c) Sanık beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hâkim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunmuşsa.”

⁵⁶¹ Aygörmez Uğurlubay ve diğerleri, ss.275-276; Aygörmez ve Korkmaz, s.32; Soylu Ünver ve Karaman Engür, s.105; Yavuz, ss.307-308.

⁵⁶² Erdoğan, s.2029; Taneri, s.87.

⁵⁶³ Baytaz, SMU, s.268.

V. SERİ MUHAKEME USULÜNÜN SONUÇLARI

A. Seri Muhakeme Usulünün Olumlu Sonuçlanması Halinde

Mahkemenin talepname üzerine vereceği kararın hukukî niteliği ile ilgili tartışmalara yukarıda değinilmişti. Bu başlık altında seri muhakeme usulü sonucunda, Cumhuriyet savcısının talepnameşi doğrultusunda şüpheli hakkında verilen hükmün itiraz üzerine veya itiraz edilmeksizin kesinleşmesi ihtimali incelenecektir.

Seri muhakeme usulünde şüphelinin, Cumhuriyet savcısının yöneltmiş olduğu teklifi kabul etmesi üzerine yine Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen talepname doğrultusunda mahkemece bir inceleme yapılması ve şüpheli ile müdafinin dinlenmesi söz konusudur. Fakat mahkemenin yapacağı inceleme, yukarıda da değinildiği üzere yalnızca seri muhakeme usulünün şartlarının oluşup oluşmadığı hususunda yapılmaktadır. Mahkemece, suçun sübutuna ilişkin delil toplanması söz konusu değildir. Başka bir deyişle; soruşturma aşamasında Cumhuriyet savcısının ulaşmış olduğu yeterli suç şüphesi, şüpheli hakkında mahkûmiyet hükmü verilmesi için yeterli olmaktadır. Kanun koyucunun, seri muhakeme usulü sonucunda şüpheli hakkında verilen hükmün, genel hükümlere göre yapılan yargılamada verilen hüküm ile aynı sonuçları doğurmasını amaçladığı anlaşılmaktadır⁵⁶⁴. Bu nedenle mahkeme, seri muhakeme usulü sonucunda şüpheli hakkında verilen mahkûmiyet hükmünün kesinleşmesi ile bu hükmün infazı amacıyla hükmün onaylı bir örneğini ve kesinleşme şerhini Cumhuriyet başsavcılığına gönderecektir (5275 s. CGTİHK md. 4, 5). Hükmün kesinleşmesi ile şüphelilik sıfatı sona erecek ve şüpheli artık hükümlü statüsüne geçmiş olacaktır. Bu hüküm, adli sicile kaydedilir (5352 s. Adli Sicil Kanunu md. 4). Şayet, seri muhakeme usulü sonucunda hükmün açıklanmasının geri bırakılması yönünde karar verilmiş ise; yalnızca bir soruşturma ve kovuşturma işlemi ile bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından görülebilecek şekilde bu karara mahsus sisteme kaydedilir (CMK md. 231/13).

⁵⁶⁴ İldırar, ss.188-189; Yavuz, s.295.

Seri muhakeme usulü sonucunda verilecek hapis cezasına mahkûmiyet hükmünün tekerrüre esas olup olmayacağı hususu önemli bir sorundur. Öğretide, bu durumda verilen hükmün tekerrüre esas olup olmayacağı hususu açıkça düzenlenmediği fakat tekerrüre esas olmadığının kabul edilmesi durumunda cezanın caydırıcılığından söz edilemeyeceği, dolayısıyla seri muhakeme usulü sonucunda verilen hükmün tekerrüre esas alınması gerektiği ileri sürülmüştür⁵⁶⁵. Bize göre de seri muhakeme usulü sonucunda mahkemece verilecek olan hükmün tekerrüre esas alınması gerekir. Zira, hukukumuzda bazı suçların hiçbir şekilde tekerrüre esas alınamayacağı, bazı suçların da birbirleri arasında tekerrüre esas alınamayacağı düzenlenmiştir⁵⁶⁶. Buna göre; kasıtlı suçlarla taksirli suçlar arasında ve sırf askerî suçlar ile diğer suçlar arasında tekerrür hükümleri uygulanamayacaktır (TCK md. 58/4). Yine bazı suçlar haricinde yabancı ülke mahkemelerinden verilen hükümler de tekerrüre esas alınamayacaktır (TCK md. 58/4). Fiili işlediği sırada onsekiz yaşını doldurmamış olan çocuğun işlediği suç nedeniyle verilen hüküm hakkında da tekerrür hükmü uygulanamayacaktır (TCK md. 58/5). Nihayet, CMK md. 272/3 hükmüne göre⁵⁶⁷ istinaf başvurusuna konu edilemeyecek olan hükümler de tekerrüre esas alınamayacağı kabul edilmiştir. Seri muhakeme usulünde verilen hükme karşı istinaf değil itiraz kanun yoluna gidilebileceğinin düzenlenmiş olması (CMK md. 250/14), bu son ihtimal bakımından karışıklık yaratabilecek niteliktedir. Yargıtay, 1412 sayılı CMUK döneminde uygulanan sulh hâkiminin ceza kararnamesi ile verilen mahkûmiyet hükümlerinin tekerrüre esas alınmayacağı yönünde kararlar vermiştir⁵⁶⁸. Anılan kararlarda CMUK md.

⁵⁶⁵ Ildırar, s.195.

⁵⁶⁶ Dülger, Genel, s.1006.

⁵⁶⁷ CMK md. 272/3; "Ancak;

a) Hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üçbin Türk Lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine,

b) Üst sınırı beşyüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine,

c) Kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere,

Karşı istinaf yoluna başvurulamaz. Bu suretle verilen hükümler tekerrüre esas olmaz."

⁵⁶⁸ Y.2.CD'nin 27/02/2013 Tarihli ve 2011/24847 E. – 2013/4018 K. s. Kararı; Y.2.CD'nin 26/06/2012 Tarihli ve 2012/15153 E. – 2012/17439 K. s. Kararı; Y.2.CD'nin 27/10/2011 Tarihli ve 2010/18346 E. – 2011/37645 Sayılı Kararı; Y.2.CD'nin 23/11/2009 Tarihli ve 2008/36300 E. – 2009/43541 K. s. Kararı; Y.2.CD'nin 31/05/2005 Tarihli ve 2004/21268 E. – 2005/10264 K. s. Kararı; Y.2.CD'nin 08/02/2001 Tarihli ve 2001/1578 E. – 2001/2135 K. s. Kararı; Y.2.CD'nin 05/04/2001 Tarihli ve 2001/9893 E. – 2001/6092 K. s. Kararı; Y.2.CD'nin 11/02/2002 Tarihli ve 2001/37666 E. – 2002/2271 K. s. Kararı, (Kazancı Veritabanı, E.T: 06/05/2021); Aksi yönde bkz. Aynı yönde bkz. Y.CGK'nin 10/06/2003 Tarihli ve 2003/4-184 E. – 2003/186 K. s. Kararının Karşı Oy Yazısı; "Çoğunluk görüşüne katılmayan iki Kurul Üyesi ise, "Ceza

305/son hükmüne göre ceza kararnamesi ile verilen hükmün temyizi kabil olmaması nedeniyle tekerrüre esas alınmaması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca öğretilde bir görüş, basit yargılama usulü ile sulh hâkiminin ceza kararnamesi arasında ciddi benzerlikler bulunması nedeniyle, basit yargılama usulünde verilen hükümler hakkında da itiraz kanun yoluna başvurulabileceği için tekerrürün uygulanmaması gerektiğini savunmaktadır⁵⁶⁹.

Ancak kanaatimizce, CMK md. 272/3 hükmünde hangi hükümlere karşı istinaf kanun yoluna başvurulamayacağı ve dolayısıyla hangi hükümlerin tekerrüre esas alınmayacağı tahdidi şekilde sayılmıştır. Anılan kanun hükmünde sayılan ilk derece mahkemesi hükümlerine karşı yalnızca istinaf kanun yoluna değil, hiçbir kanun yoluna başvurulamayacaktır. Seri muhakeme usulü sonucunda verilen kararı da CMK md. 272/3 hükmünde sınırlı şekilde sayılan kararlar arasında yer almadığı için bu kapsamda değerlendirmek mümkün olmayacaktır. Bu nedenle, seri muhakeme usulü sonucunda verilen mahkûmiyet hükmünün de tekerrüre esas alınabileceği yönündeki görüşe katılıyoruz. Seri muhakeme usulü sonucunda verilen mahkûmiyet hükmünün tekerrüre esas alınmaması isteniyor ise, bu durumun kanunda açıkça düzenlenmesi gerektiği kanaatindeyiz.

kararnamesi ile verilen kararlar, hükmün bütün sonuçlarını taşımakta ve infaz edilmektedir. Açılan bir kamu davasında kanıtların hüküm vermeye yeterli olması halinde yasada sayılan koşullara uygun olarak hakim ceza kararnamesi düzenlemesi olanaklıdır. Ancak, ceza kararnamesi düzenlemek veya duruşma açmak hakim takdirinde olup, bu takdire dayalı olarak verilen kararlardan birinin tekerrüre esas alınarak diğerinin alınmaması eşitlik ilkesine aykırı olacaktır. Aynı nitelikte suç işleyen kişiler arasında bu şekilde eşitsizlik yaratılması, ceza adaletine olan güveni de sarsacak niteliktedir. Kaldı ki, CYUY'nın 305 /son maddesinde yer alan hüküm, hakkında temyiz yasa yoluna başvurulması olanağı bulunmayan kararlar ile ilgili olup, aynı Yasanın 390. maddesinde yer alan ceza kararnamelerine karşı itiraz yasa yoluna başvurulabileceğine ilişkin hüküm karşısında, ceza kararnamelerinin tekerrüre esas alınamamasında gerekçe oluşturamayacağı açıktır. Bu nedenle ceza kararnamesi ile verilen cezaların tekerrüre esas alınmaları gerektiğinden, Yargıtay C. Başsavcılığı itirazının reddine karar verilmelidir. Görüşüyle karşı oy kullanmışlardır.” (Kazancı Veritabanı, E.T: 06/05/2021).

⁵⁶⁹ Yasemin Duru Özcan, **Suçta Tekerrür ve Hukukî Sonuçları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020, s.63.

B. Seri Muhakeme Usulünün Olumsuz Sonuçlanması Halinde

1. Soruşturmaya Genel Hükümler Çerçevesinde Devam Edilmesi

CMK md. 250/3 ve CMSMY md. 10/3 hükümlerine göre seri muhakeme usulü ancak Cumhuriyet savcısının teklifini şüphelinin müdafii huzurunda kabul etmesi durumunda uygulanabilecektir. Şüpheli; teklifi kabul etmediğini bildirir veya mazereti bulunmaksızın teklifi değerlendirmek üzere kendisine verilen süre içerisinde gelerek teklifi kabul etmez ise seri muhakeme usulü uygulanamayacak ve bu aşamadan sonra soruşturmaya genel hükümler çerçevesinde devam edilecektir (CMSMY md. 10/4).

CMK md. 250/9 hükmüne göre, seri muhakeme taleptanesi ile mahkemeye sevk edilen şüphelinin mazeretsiz olarak mahkemeye gelmemesi halinde seri muhakeme usulünden vazgeçtiği kabul edilecektir. Yine şüpheli, mahkemece hüküm kurulana dek seri muhakeme usulünün uygulanması amacıyla vermiş olduğu kabul beyanından vazgeçebilecektir (CMSMY md. 5/4). Bu durumlarda da soruşturmaya genel hükümler çerçevesinde devam edilecektir.

Seri muhakeme usulünün herhangi bir nedenle uygulanamaması ve soruşturmaya genel hükümler çerçevesinde devam edilmesi durumunda kamu davasının açılmasının ertelenmesi kurumunun uygulanıp uygulanamayacağı hususundaki tartışmalara yukarıda değinilmişti. Bu noktada Cumhuriyet savcısının, kamu davasının açmayı erteleyemeyeceği ve artık gerekirse yeni deliller de toplayarak iddianame düzenlemesi gerektiği yönündeki kanaatimizi tekrar vurguluyoruz.

2. Seri Muhakeme Usulüne İlişkin Belgelerin Delil Olarak Kullanılamaması

Şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul etmesinden sonra bu iradesinden vazgeçmesi veya diğer bir sebeple seri muhakeme usulünün uygulanamaması durumunda, şüphelinin daha önce seri muhakeme usulünü kabul ettiğine veya bu usulün uygulanmasına ilişkin bilgilendirme, teklif ve kabul tutanağı gibi belgeler; takip eden soruşturma ve kovuşturma işlemlerinde delil olarak kullanılamayacaktır (CMK md.

250/10, CMSMY md. 5/8). Öğretide bu hüküm, dosyaya giren belgenin hâkim tarafından nasıl dikkate alınmayacağına belirsiz olduğu⁵⁷⁰ ve bu belgeleri dosyada gören hâkimin vicdani kanaatinin sanık aleyhine gelişmesine sebebiyet verebileceği⁵⁷¹ gerekçeleriyle haklı olarak eleştirilmiştir. Öğretide, bu durumda seri muhakeme usulüne ilişkin belgelerin dosyadan tamamen çıkarılması yönünde bir düzenleme yapılması önerilmektedir⁵⁷². Ancak bu durumda, uygulanması zorunlu olan seri muhakeme usulünün denendiğinin mahkeme tarafından denetlenebilmesi güçleşecektir. Seri muhakeme usulünün neden uygulanmadığına ilişkin bir gerekçeye yer vermeden, yalnızca usulün uygulanmadığını tespit eden bir tutanak düzenlenip Cumhuriyet savcısı, hâkim ve şüpheli tarafından imzalanması; düzenlenen bu tutanağın da genel hükümlere göre yürütülecek soruşturma dosyasına eklenmesi, seri muhakeme usulünün uygulanmasına ilişkin diğer evrakın ise Cumhuriyet başsavcılığında muhafaza edilmesi yönünde bir düzenleme yapılması suretiyle bu sorunun çözülebileceğini düşünüyoruz.

SONUÇ

Çalışmamızda 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250'nci maddesinde, 7188 sayılı ve 17/10/2019 tarihli Kanun ile ihdas edilen seri muhakeme usulü ele alınmıştır. Seri muhakeme usulü; CMK md. 250/1 hükmünde sınırlı şekilde sayılmış olan suçlar ile ilgili uyuşmazlığın, Cumhuriyet savcısı ile şüpheli arasında bu usulün uygulanması yönündeki teklifin şüpheli tarafından kabul edilmesi üzerine Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen talepname doğrultusunda, denetim makamı olan mahkeme tarafından verilecek bir karar ile çok kısa bir sürede sonuçlandırılmasını amaçlayan bir usuldür. Bu usul, kovuşturmanın mecburiliği ilkesinin bir istisnasını oluşturmaktadır.

Seri muhakeme usulü, 1412 sayılı CMUK döneminde uygulanan sulh hâkiminin ceza kararnamesi usulü, meşhut suçların muhakemesi usulü, basit yargılama usulü, uzlaştırma ve savcı-sanık pazarlığı usulü ile benzerlikler göstermektedir. Öte yandan

⁵⁷⁰ Kızıllarslan, s.1912.

⁵⁷¹ Yavuz, s.309.

⁵⁷² Kızıllarslan, s.1944; Yavuz, s.309; Yurtcan, Yargılama, s.718.

anılan usuller ile seri muhakeme usulü, önemli yapısal farklılıklar da taşımaktadır. Bu yüzden seri muhakeme usulünün kendine özgü bir ceza muhakemesi kurumu olduğu söylenebilecektir. Seri muhakeme usulünün kapsamında, kanunda sınırlı şekilde sayılmış olan suç tiplerinin ileriki zamanlarda daha da genişletilebileceğini ve belki de şüphelinin suçu ikrarı karşılığında hakkında verilebilecek cezanın belirlenmesinde Cumhuriyet savcısına takdir yetkisi verilerek, seri muhakeme usulünün savcı-sanık pazarlığına yakın bir hale getirilebileceğini öngörüyoruz. Kanun koyucunun, uzlaştırma örneğinde olduğu gibi CMK md. 253 hükmünde sonraki tarihlerde yapılan değişikliklerle uzlaştırma kapsamındaki suçların genişletilmesi yönündeki tutumu dikkate alındığında; bu, zorlama bir yorum olmayacaktır.

Seri muhakeme usulünün uygulanmasına ilişkin olup da Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenmeyen bazı hususların Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Yönetmeliği'nde düzenlendiği görülmektedir. Yönetmelikler birer idari işlemdir. Dolayısıyla yönetmelikler ile yargının uygulamaları doğrudan belirlenemeyecek, ancak Kanun ile belirlenen sınırlar çerçevesinde düzenleme yapılabilecektir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yer almayan hususların anılan Yönetmelik ile düzenlenmiş olmasını isabetli bulmuyoruz.

Seri muhakeme usulünün kapsamına giren suçlar ile ilgili kaç dosyada seri muhakeme usulünün uygulandığı, kaçında kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verildiği veya iddianame düzenlendiği gibi ayrıntılı istatistiklere gerek açık kaynaklardan yapılan araştırmayla, gerekse 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde yaptığımız başvuruyla ulaşılabilmiş değildir. Bu durum, seri muhakeme usulünün kendisinden beklenen faydayı sağlayıp sağlayamadığı yönünde ayrıntılı bir inceleme yapılabilmesini güçleştirmiştir. Kanaatimizce, seri muhakeme usulüne ilişkin istatistiklerin anonim ve açık hale getirilerek yayınlanması, bu usulün etkinliğini ve güvenilirliğini artıracaktır.

Şüphelinin kendisine teklif edilen seri muhakeme usulünü müdafî huzurunda kabul etmesi ve Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenerek mahkemeye gönderilen taleptenmenin reddedilmesini gerektirecek başkaca bir sebebin bulunmaması halinde mahkeme, kendisine gönderilen taleptenmeyi kural olarak aynı gün içerisinde inceleyerek

karar verecektir. Bu suretle şüpheli, yarı oranında daha az ceza alma taahhüdü karşılığında Anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ile güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki birçok hakkından vazgeçmektedir. Örneğin seri muhakeme usulünü kabul etmiş olan şüpheli, hakkındaki ithamlara ilişkin kamuya açık bir şekilde yargılanmayacak, iddia tanıklarını sorguya çekemeyecek ve kendi tanıklarını da dinletemeyecektir. Ayrıca şüphelinin etkili bir hukukî yardımdan yararlanması hususunda da sorunlu noktalar bulunmaktadır. CMSMY md. 11/2 hükmüne göre; “*Şüpheliden kendisine bir müdafî seçmesi istenir. Müdafî bulunmayan şüpheli için istemi aranmaksızın müdafî görevlendirilir.*” Bu düzenleme ile ceza muhakemesinde özel bir zorunlu müdafilik hali ihdas edilmiş olmaktadır. Anılan düzenleme ile seri muhakeme usulünün uygulanmasındaki sakıncaların hafifletilmesi ve ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Ancak CMK md. 250/9 ve CMSMY md. 11/1 hükümlerine göre müdafîin bulunması zorunlu olan aşama, şüpheliye yöneltilen teklifi şüphelinin kabul ettiği aşamadır. Bu durumda şüpheliye şifahi olarak teklifi kabul edip etmeyeceği sorulup, şüphelinin teklifi kabul edeceğini yine şifahi olarak beyan etmesi üzerine müdafî görevlendirmesi yapılmaktadır. Oysa seri muhakeme usulü gibi adil yargılanma hakkının önemli unsurlarından vazgeçilen bir usulde, şüpheliye usul ile ilgili bilgilendirme yapıldığı aşamadan itibaren müdafîin hazır bulunması gerektiği kanaatindeyiz. Bu suretle şüpheli; kendisine yöneltilen suçlamalardan ve delillerden, seri muhakeme usulünün uygulanışı ile sonuçlarından ve daha az ceza alma taahhüdü karşılığında hangi haklarından vazgeçtiğinden etkili şekilde bilgi sahibi olabilecektir. Yargının iş yükünün azaltılması amacıyla yapılan düzenlemelerde, maddî gerçeğin ortaya çıkarılması amacından vazgeçilmemeli, şüpheli ve sanığın adil yargılanma hakkı daima göz önünde tutulmalıdır.

Seri muhakeme usulünün tekerrür halinde uygulanmayacağına ilişkin özel bir durum öngörülmemiştir. Bu noktada, seri muhakeme usulünün kapsamına giren suçların tekrar işlenmeye elverişli suçlar olduğu da göz önünde tutularak tekerrür halinde seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı, ya da en azından tekerrür halinde cezanın belirlenmesi aşamasında CMK md. 250/4 hükmünde yer alan indirim oranının azaltılarak uygulanacağı yönünde bir düzenleme yapılması gerektiğini düşünüyoruz.

Akıl hastalığı, yaş küçüklüğü ve sağırılık ve dilsizlik hallerinde seri muhakeme usulünün uygulanmayacağı kabul edilmiştir. İrade özgürlüğüne dayalı olarak şüphelinin kabul veya reddedebileceği ve kabul etmesi durumunda, hakkında bir yaptırımın uygulanacağı bir usulde, dezavantajlı grupların korunmak istenilmesinin isabetli olduğunu düşünüyoruz. Öte yandan; yaş küçüklüğü kapsamında 16-18 yaş grubundaki çocukların ve sağırılık ve dilsizlik kapsamında 18-21 yaşındaki kişilerin, seri muhakeme usulünün anlam ve sonuçlarını anlayıp anlayamayacağı hususunda hiçbir değerlendirme yapılmadan bu usulün uygulanmaması yönünde düzenleme yapılması isabetsizdir. Yine kendisine yöneltilen teklifin anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamayacağı yönünde hiçbir ayırım yapılmaksızın, tüm akıl hastalıkları yönünden yeknesak bir düzenleme yapılmış olmasını da isabetsiz buluyoruz. Kanımızca burada anılan gruplarda yer alan kişiler hakkında seri muhakeme usulünün anlam ve sonuçlarını algılayıp algılayamayacağı hususunda uzman hekim raporu alınması ve etkili bir hukukî yardım sağlanması gibi güvencelerin sunulması suretiyle seri muhakeme usulü kapsamına alınması gerekir.

Seri muhakeme usulünün uygulanabilmesi için şüphelinin suçu ikrar etmiş olması gibi bir koşul öngörülmemiştir. Ancak şüphelinin seri muhakeme usulünü ve dolayısıyla hakkında uygulanacak cezayı ve/veya güvenlik tedbirini kabul etmek suretiyle, üzerine atılı suçtan doğan sorumluluğu zımnen de olsa kabul etmiş olduğunu düşünüyoruz.

Şüphelinin seri muhakeme usulünü kabul etmesinin ardından Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen taleptenamenin hukukî niteliği öğretide tartışmalıdır. Biz taleptenamenin, hem iddianameyle hem de iddianame yerine geçen belge ile önemli yapısal farklılıklar taşıdığını ve bu nedenle kendine özgü bir belge olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Taleptenamenin mahkemeye sunulmasının ardından seri muhakeme usulünün herhangi bir nedenle başarısızlıkla sonuçlanması durumunda Cumhuriyet savcısı tarafından soruşturmanın genel usuller çerçevesinde tamamlanması ve mutlaka bir iddianame düzenlenmesi gerektiği, taleptenamenin iddianame yerine geçemeyeceği kanaatindeyiz.

Taleptenamede gerekçeye yer verilip verilmemesi gerektiği de önemli bir sorundur. Bir hukukçu olan Cumhuriyet savcısı tarafından düzenlenen taleptenamenin, şüphelinin

üzerine atılı suçu işlediği hususunda yeterli şüpheyne ulaşıldığına dair gerekçeyi içermesi gerektiğini düşünöyoruz. Zira gerekçesi olmayan bir argümanın hukuken kabul edilebilmesi de mümkün değildir.

Seri muhakeme usulünün, taleptamenin düzenlenerek mahkemeye gönderilmesinin ardından herhangi bir sebeple başarısızlıkla sonuçlanması ve bu usule ilişkin düzenlenen kabul tutanağı, bilgilendirme formu ve diğer belgelerin her ne kadar delil olarak kullanılamayacağı CMK md. 250/10 hükmü ile düzenlenmiş olsa da, bu düzenlemenin dosyada bulunan belgenin daha sonra davaya bakacak olan hâkimin kanaatini etkilememesi hususunda yeterli güvenceyi içermediğı kanaatindeyiz. Bu nedenle seri muhakeme usulünün başarısızlıkla sonuçlanması durumunda yalnızca seri muhakemenin usulüne uygun şekilde denendiğıne ilişkin bilgileri içeren, fakat bu usulün hangi aşamada ve hangi nedenle başarısızlıkla sonuçlandığına dair bir bilgi içermeyen bir tutanağın düzenlenerek kovuşturma dosyasına sunulmasıyla bu sorunun aşılabileceğini düşünöyoruz.

Seri muhakeme usulü sonucunda şüpheli hakkında verilen hükmün tekerrüre esas alınıp alınmayacağı da önemli bir sorundur. Yargıtay, sulh hâkiminin ceza kararnamesi ile ilgili olarak CMUK md. 305/son hükmüne atıf yaparak, ceza kararnamesine karşı temyiz yoluna başvurulamayacağı ve dolayısıyla bu hükmün tekerrüre esas alınamayacağı yönünde kararlar vermiştir. Oysa CMUK md. 305 ve bu hükümle benzerlik taşıyan CMK md. 272/3 hükümlerinde belirtilen kararlara karşı hiçbir kanun yoluna başvurulması mümkün değildir. Başka bir söyleyişle, burada belirtilen kararlar ilk derece mahkemesi tarafından verilmekle kesin olan kararlardır. Oysa CMK md. 250/14 hükmüne göre, seri muhakeme usulünde verilen kararlara karşı itiraz kanun yoluna başvurulabilecektir. Burada itiraz kanun yolunda yapılacak denetimin içeriğı ve kapsamı eleştirilebilir ise de, seri muhakeme usulünde ilk derece mahkemesinin hükmünün verilmekle birlikte kesin olduğu ve hiçbir olağan kanun yolunun açık olmadığı söylenemeyecektir. Bu nedenle, seri muhakeme usulünde verilen hükmün tekerrüre esas alınması gerektiğı kanaatindeyiz.

CMK md. 250/4 hükmüne göre, Cumhuriyet savcısı seri muhakeme usulünde şüpheli hakkında uygulanmasını istediğı yaptırımları yazılı bir talepname ile mahkemeye sunacaktır. Mahkemenin ise taleptamede belirlenen yaptırım üzerinde değışiklik

yapmaya yetkisi bulunmamakta olup, yalnızca bu talepnameyi kabul veya reddedecektir. Bu haliyle mahkemenin vicdanî kanaatine dayalı olarak bir sübut denetimi yapması olanaksızdır. Dolayısıyla, bir anlamda ceza muhakemesinin genel ilkelerine aykırı olarak yeterli suç şüphesine dayanılarak hüküm tesis edilmektedir. Bu durumda şüphelinin masumiyet karinesi ihlal edilmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin 31/03/2021 Tarihli ve 2020/35 E. - 2021/26 K. sy. iptal kararı ile de anılan hususlara dikkat çekilmiştir. Seri muhakeme usulü ile ilgili güncel gelişmeler, mahkemenin ve Cumhuriyet savcısının konumu hakkında daha farklı tartışmalara da yol açacak gibi görünmektedir. Biz, Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan savcı-sanık pazarlığı usulünde olduğu gibi, mahkemeye suçun sübutu ve yaptırımın belirlenmesi hususlarında takdir yetkisinin verilmesinin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Akbulut, Berrin. Murat Aksan, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Uzlaştırma**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

Akdeniz, Galma. “Onarıcı Adalet Yaklaşımı ve Kavramsal Temelleri”, **Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 1, 2019, ss.1-23.

Aksoy Retornaz, Eylem. “Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı: 2012/2, 2012, ss.3-16.

Aldemir, Hüsnü. **Ceza Yargılamasında Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri**, Adalet Yayınevi, Yönetmelik ve Ekleri İşlenmiş 2. Baskı, Ankara, 2020.

Arıkan, Mustafa İberyâ. “Başkasına Ait Kimlik veya Kimlik Bilgilerinin Kullanılması Suçu”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 65, Sayı: 4, Ocak 2016, ss.1061-1084.

Artuç, Mustafa. **Özel Ceza Yasaları Pratik Kitap**, Adalet Yayınevi, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2020.

Artuç, Mustafa. **Pratik Türk Ceza Kanunu**, Adalet Yayınevi, Genişletilmiş ve Güncellenmiş 5. Baskı, Ankara, 2019.

Artuç, Mustafa. Tahir Hırslı, **Hüküm Kurma Esasları**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

Apaydın, Cengiz. “Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisiyle ya da Başka Bir Nedenle, Emniyetli Bir Şekilde Araç Sevk ve İdare Edemeyecek Hâlde Olunmasına Rağmen Araç Kullanma Suçu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 103, Mart 2015, ss.14-32.

Apaydın, Cengiz. “Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 166, Haziran 2020, ss.1212-1233.

Apaydın, Cengiz. **Ceza Muhakemesine Egemen İlkeler Işığında Olağan ve Olağanüstü Kanun Yolları**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2020.

Atalay, Ayşe Özge. “Türk Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme Usulü ve Mukayeseli Hukuktaki Benzer Usuller”, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 2, 2020, ss.653-732.

Aygörmez Uğurlubay, Gülsün Ayhan, Nuran Haydar ve Mehmet Korkmaz, “Seri Muhakeme Usûlüne İlişkin Sorunlar, **Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 2, 2019, ss.255-306.

Aygörmez, Gülsün Ayhan. Mehmet Korkmaz, **Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü Muhakeme Stratejileri**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2021.

Aynural, Ömer Metehan. “Driving Under The Influence Of Alcohol and Drugs”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2016, ss.11-23.

Aynural, Ömer Metehan. **Soyut Tehlike Bağlamında Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK md. 179/3)**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Babayiğit, Beşir. “Kumar Oynama ve Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Fiilleri”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 9, Sayı: 34, Nisan 2018, ss. 283 – 315.

Babayiğit, Beşir. Abdullah Enes Karacan, “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, **Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 16, Aralık 2020, ss.851-907.

Bacaksız, Pınar. “İddianame Pazarlığı (Plea Bargaining)”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 7, Ağustos 2008, ss.151-170.

Balcı, Murat. “Delillerin, Suçun İşlendiği Hususunda Yeterli Şüphe Sebebi Oluşturması”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 72, Ağustos 2012, ss.10-15.

Balcı, Murat. “Ceza Muhakemesi Hukukunun Temel İlkeleri Işığında Seri ve Basit Muhakeme Usulü”, **Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer 102 Yaşında Panel (Tebliğler) Kitabı**, T.C. Adalet Bakanlığı, İstanbul, 10/02/2020, ss.67-80.

Balo, Yusuf Solmaz. **ABD Hukukunda Savcılık Kurumu**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2013.

Balo, Yusuf Solmaz. Ekrem Çetintürk, “Amerika Birleşik Devletleri Ceza Hukuku Uygulamasında Savcı-Sanık Pazarlığı ve Türkiye’de Uygulanabilirliği”, **Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 17, Sayı: 2, 2013, ss.1243-1292.

Bayraktar, Köksal ve Ali Kemal Yıldız, Eylem Aksoy Retornaz, Güçlü Akyürek, Ali Hakan Evik, Zeynel T. Kangal, Pınar Memiş Kartal, Hasan Sınar, Vesile Sonay Evik, Sinan Altunç, Asuman Aytekin İnceoğlu, Gülşah Bostancı Bozbayındır, Barış Erman, **Özel Ceza Hukuku Cilt IV**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Bayraktar, Köksal ve Serap Keskin Kızıroğlu, Ali Kemal Yıldız, Hamide Zafer, Eylem Aksoy Retornaz, Güçlü Akyürek, Ali Hakan Evik, Vesile Sonay Evik, Zeynel T. Kangal, Pınar Memiş Kartal, Hasan Sınar, Sinan Altunç, Asuman Aytekin İnceoğlu, Gülşah Bostancı Bozbayındır ve Fulya Eroğlu, **Özel Ceza Hukuku Cilt V**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

Bayraktar, Köksal ve Vesile Sonay Evik, Zeynel T. Kangal, Serap Keskin Kızıroğlu, Ali Kemal Yıldız, Hamide Zafer, Eylem Aksoy Retornaz, Güçlü Akyürek, Ali Hakan Evik, Pınar Memiş Kartal, Sinan Altunç, Asuman Aytekin İnceoğlu, Gülşah Bostancı Bozbayındır, Fulya Eroğlu, **Özel Ceza Hukuku Cilt VI**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2020.

Baytaz, Abdullah Batuhan. **Kanunilik İlkesi Bağlamında Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Yorum**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Baytaz, Abdullah Batuhan. “Onarıcı Adalet’e Genel Bir Bakış”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: LXXI, Sayı: 1, 2013, ss.117-129.

Baytaz, Abdullah Batuhan. “Seri Muhakeme Usulü”, **İstanbul Üniversitesi Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Cilt: 8, Sayı: 2, ss.227-273.

Bekar, Elif. **Objektif Cezalandırılabilme Koşulları ve Bu Koşullar Bağlamında Türk Ceza Kanunu’nda Yer Alan Suçlar**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Bengü, Cemil Halit. “Sulh Yargıcının Ceza Kararnamesi”, **Adliye Dergisi**, Yıl: 36, Sayı: 3, Mart 1945, ss.183-208.

Centel, Nur. “Trafik Güvenliğini Kasten Tehlikeye Sokma Suçu (TCK md. 179/3)”, **Rechtsbrücke / Hukuk Köprüsü**, Cilt: 2, Sayı: 2, Haziran 2012, ss.155-165.

Centel, Nur ve Hamide Zafer. **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayıncılık, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 17. Bası, İstanbul, 2020.

Cesur, Halil. “The Analytical Value of the Adversarial-Inquisitorial Dichotomy in Approaches to Proof: The Examples of England and Turkey”, **Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi**, Cilt: 6, Sayı: 2, 2018, ss.155-172.

Çetintürk, Ekrem. **Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2017.

Çınar, Ali Rıza. “Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçlarından Türk Ceza Yasasının 179/3. Maddesindeki Alkollü Araç Kullanma Suçu”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Sayı: 10, Eylül 2010, ss.6-16.

Çiftçioğlu, Cengiz Topel. “Onarıcı Adalet Sistemine Dair Genel Bir Bakış”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Sayı: 66, Mayıs 2015, ss.38-49.

Davis, Angela J. **Arbitrary Justice: The Power of the American Prosecutor**, Oxford University Press, USA, 2007.

Değirmenci, Olgun. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü”, **Ankara Batı Adalet Dergisi**, Yıl: 2, Sayı: 3, Ocak – Haziran 2020, ss.16-22.

Demirbaş, Timur. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 15. Baskı, Ankara, 2020.

Demirtaş, Soner. “Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu (TCK m.154)”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Cilt: 13, Sayı: 36, Nisan 2018, ss.69-99.

Deniz, İsmail. **Ceza Muhakemesinde Hüküm (Türleri – Oluşturulma Şekilleri – Şartları)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

Doğan, Koray ve Serkan Meraklı. **Trafik Ceza Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara, 2019.

Doğan, Koray. “Ceza Muhakemesinde Hüküm”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 7, Ağustos 2008, (Hüküm), ss.171-201.

Dönmezer, Sulhi. Sahir Erman, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt II**, Der Yayınları, 14. Bası, İstanbul, 2019.

Dönmezer, Sulhi. Sahir Erman, **Nazarî ve Tatbikî Ceza Hukuku Cilt III**, Der Yayınları, 14. Bası, İstanbul, 2020.

Duru Özcan, Yasemin. **Suçta Tekerrür ve Hukukî Sonuçları**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2020.

Dülger, Murat Volkan. **Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukuku Mevzuatı**, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 3. Baskı, Ankara, 2020.

Dülger, Murat Volkan. **Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Hukuk Akademisi, İstanbul, 2021.

Egemenoğlu, Alaaddin. **Genel Güvenliğin Kasten Tehlikeye Sokulması Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2017.

Er, Elif. “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinin Özellikleri ve Ceza Muhakemesi Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, **Yaşar Hukuk Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 1, ss.55-111.

Erdem, Mustafa Ruhan ve Candide Şentürk. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Yeni Bir Kurum Olarak Seri Muhakeme Yöntemi (CMK m.250)”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 14, Sayı: 41, ss.573-601.

Erem, Faruk. **Ceza Usulü Hukuku**, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, (Usul), 1964.

Erem, Faruk. “Ceza Usulünde Kesin Hüküm”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 20, Sayı: 1, 1963, (Kesin Hüküm), ss.37-52.

Erem, Faruk. “Diyalektik Açından Ceza Yargılaması”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 34, Sayı: 1, 1977, (Diyalektik), ss.1-7.

Ersoy, Uğur. “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usullerinde İtiraz Kurumuna İlişkin Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 28, Sayı: 2, 2020, ss.857-885.

Feinman, Jay M. **Law 101**, Oxford University Press, Fourth Edition, USA, 2014.

Feteris, Eveline T. **Hukuki Argümantasyonun Temelleri**, (çev. Ertuğrul Uzun), Pinhan Yayıncılık, 2019.

Gökalp, Özge Tuçe. “Ceza Usul Hukukunda Uzlaşma”, **Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 5, No:1, 2013, ss.21-30.

Gökce, Ahmet, Murat Balcı, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır. **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Adalet Yayınevi, Güncellenmiş ve Gözden Geçirilmiş 4. Baskı, Ankara, 2020.

Gültekin, Özkan. **Öğretide ve Uygulamada İddianame ve İddianamenin İadesi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2011.

Gültekin, Özkan. “İddianame Yerine Geçen Belgeler İddianamenin İadesine Konu Olabilir Mi?”, **Adalet Dergisi**, Yıl: 101, Sayı: 37, Mayıs 2010.

Hess, Karen M. **Introduction to Law Enforcement and Criminal Justice**, Wadsworth Cengage Learning, Ninth Edition, 2009.

Hirş, Ernst E. **Pratik Hukukta Metot**, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Güncellenmiş 8. Baskı, 2017.

Ildırrar, Elif. **Seri Muhakeme Usulü**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021.

Kaplan, Mahmut. “Onarıcı Adalet ve Türk Ceza Hukukuna Yansımaları”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 1, Haziran 2015, s.60.

Karacan, Abdullah Enes. **Hakkı Olmayan Yere Tecavüz Suçu**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019.

Karagölmez, Ali. **Türk Hukukunda Ceza Kararnamesi ve Önödeme**, Adalet Yayınevi, Ankara, 1999.

Karakehya, Hakan. “Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlanması Suçu”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 2, Ocak 2013, ss.699-713.

Karakehya, Hakan. “Dolaylı Maddi Gerçek: Ceza Muhakemesinde Yargılama Makamının Maddi Gerçeğe Deliller Aracılığıyla Ulaşma Zorunluluğu Üzerine”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl:7, Sayı:27, Temmuz 2016, ss.59-82.

Karakurt Eren, Ahu. “Türk Ceza Kanunu’nda Gürültüye Neden Olma Suçu”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 132, 2017, ss.55-120.

Kartal, Melik. **Karşılaştırmalı Hukuk Işığında Kamu Davasının Açılmasında Cumhuriyet Savcısının Takdir Yetkisi**, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2015.

Kaşlı, Enver. **Ceza Adaleti Sisteminde İtham Pazarlığı (Plea Bargaining)**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

Karaoğlu, Fahrettin. “Meşhut Suçlar Kanunu Üzerinde Bir İnceleme”, **Adliye Ceridesi**, Sayı: 23, Birinciteşrin 1936, ss.1645-1666.

Kızıllarslan, Hakan. “7188 Sayılı Kanun’la Ceza Muhakemesi Hukukuna Getirilen Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulleri”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 14, Sayı: 183-184, Kasım-Aralık 2019, ss.1885-1960.

Koca, Mahmut. İbrahim Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 13. Baskı, Ankara, 2020.

Koca, Mahmut. İlhan Üzülmüş, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Adalet Yayınevi, 6. Baskı, Ankara, 2019.

Koç, Ziya. “Karşılaştırmalı Hukuk ve Uluslararası Mahkeme Kararları Işığında Seri Muhakeme Usulüne Farklı Bir Bakış: Masum Kişilerin Cezalandırılması Tehlikesi”, **Ceza Hukuku Dergisi**, Yıl: 15, Sayı: 43, Ağustos 2020, ss.607-663.

Kor, Şuayyip. “Meşhut Suçlar Kanununun Tatbikına Mani Olan Hukukî Sebepler Hakkında Bazı Düşünceler”, **Adliye Dergisi**, Yıl: 36, Sayı: 1, Ocak 1945, ss.46-49.

Köken, Enes. “Resmî Belgenin Düzenlenmesinde Yalan Beyan Suçu”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 7, Sayı: 28, Ekim 2016, ss.85-102.

Köken, Enes. “Soruşturma Evresinin Kör Noktası: İddianame Yerine Geçen Belge”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 174, Şubat 2021, ss.250-263.

Kudlich, Hans. “Akademik Bakış: Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti ve Maslahata Uygunluk İlkeleri Arasındaki Denge”, çev. İlker Tepe, Serkan Meraklı ve Mustafa Oğlakçıoğlu, **Ceza Hukuku Dergisi**, Sayı: 19, Ağustos 2012, ss.360-369.

Kul Yenigül, Aylin. “Onarıcı Adalet ve Cezalandırıcı Adalet”, **Beykent Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 9, Haziran 2019, ss.9-26.

Kunter, Nurullah. Feridun Yenisey, **Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi Hukuku**, Beta Yayıncılık, Prof. Dr. Feridun Yenisey Tarafından Yenileştirilen Onuncu Bası, İstanbul, 1998.

Kurşun, Günel. **Ceza Muhakemesinde Hüküm**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

Lippke, Richard L. **The Ethics of Plea Bargaining**, Oxford University Press, USA, 2011.

Meraklı, Serkan. **Cumhuriyet Savcısının Kamu Davasını Açmada Takdir Yetkisi**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2014.

Meraklı, Serkan. **Ceza Hukukunda Kusur**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

Neef, Marian. Stuart Nagel, "The Adversary Nature of the American Legal System From a Historical Perspective", **New York Law Forum**, Cilt: 20, Sayı: 1, 1974, ss.123-164.

Oktar, Salih. “Yargı Reformu Stratejisi 2019’un Değerlendirilmesi Sempozyumu” konuşması, **Türkiye Barolar Birliği**, 07/12/2019, <https://tv.barobirlik.org.tr/Watch/5120>, 14:47-15:27, (Erişim Tarihi: 26/11/2020).

Önder, Ayhan. **Sulh Ceza Hâkiminin Ceza Kararnamesi**, Sermet Matbaası, İstanbul, 1966.

Önok, R. Murat. “Trafik Güvenliğini Tehlikeye Sokma Suçu (TCK m.179)”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 121, 2015, ss.157-202.

Özbek, Veli Özer. Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 13. Baskı, Ankara, 2020.

Özbek, Veli Özer. Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, **Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, 15. Baskı, Ankara, 2020.

Özdemir, Süleyman Emre. **Ceza Muhakemesinde İtiraz Kanun Yolu**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

Özen, Mustafa. “Kumar Oynanması İçin Yer ve İmkân Sağlama Suçu”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 15, Kasım 2007, ss.73-76.

Özgenç, İzzet. **Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler**, Seçkin Yayıncılık, Gözden Geçirilmiş ve Güncellenmiş 16. Bası, Ankara, 2020.

Öztekin, Alp. “Ceza Muhakemesi İlk Derece Yargılamasında Hüküm”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 16, Sayı: 174, 2021, ss.275-296.

Öztürk, Bahri. Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin F. Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin ve Mehmet Can Tok, **Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku**, Ed. Bahri Öztürk, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 14. Baskı, Ankara, 2020.

Öztürk, Bahri. **Ceza Muhakemesi Hukukunda Koğuşturma Mecburiyeti (Hazırlık Soruşturması)**, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, Ankara, 1991.

Polat, Halil. “Genel Güvenliğin Tehlikeye Sokulması Suçu ile Bu Suçun Diğer Suçlarla İhtimal”, **Türkiye Adalet Akademisi Dergisi**, Yıl: 2010, Sayı: 1, Nisan 2010, ss.135-166.

Rembar, Charles. **The Law of the Land – The Evolution of Our Legal System**, Open Road Media, USA, 2015.

Scalfati, Adolfo. “Contraddittorio, principio del”, Il dizionario sistematico di procedura penale, Milano, 2008.

Sevdiren, Öznur. “Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Seri Muhakeme Usulü Üzerine Eleştirel Değerlendirmeler”, **Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 15, Sayı: 189-190, 2020, ss.573-616.

Soyaslan, Doğan. **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Yetkin Yayınları, Güncellenmiş 8. Baskı, Ankara, 2020.

Soylu Ünver, Gülsüm. Seçil Nergiz Karaman Engür, **Seri Muhakeme Usulü**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

Şahin, Cumhur. Neslihan Göktürk, **Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt II**, Seçkin Yayıncılık, 10. Baskı, Ankara, 2020.

Şahin, İlyas. “A Brief Summary Of Criminal Procedure Process At The United States Judicial System”, **Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi**, Sayı: 5, 2015, ss.707-725.

Şeker, Hilmi. **Esbab-ı Mucibe'den Retoriğe Hukukta Gerekçe**, Yeditepe Üniversitesi Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 2020.

Taner, Tahir. “Ağır Cezalı Olmıyan Meşhud Suçların Muhakeme Usulü Kanun Layihası Hakkında”, **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt: 2, 1936, ss.1-41.

Taner, Fahri Gökçen. **Ceza Muhakemesi Hukukunda Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Çelişme ve Silahların Eşitliği**, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2019.

Taneri, Gökhan. **Seri Muhakeme (Usul – Şartlar – Suçlar ve Hüküm) ve Basit Yargılama Usulü**, Seçkin Yayıncılık, Ekim 2020.

Taşkın, Ozan Ercan. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Eşitlik İlkesi”, **Terazi Hukuk Dergisi**, Cilt: 11, Sayı: 122, Ekim 2016, ss.24-33.

Taşkın, Ş. Cankat. **Ceza Muhakemesinde Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Usulü**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

Tezcan, Durmuş. “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Uygulaması ile Uyum Açısından Bazı Yönleriyle Yeni Türk Ceza Mevzuatı”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Sayı: 10, Eylül 2010, ss.17-18.

Tezcan, Durmuş. Mustafa Ruhan Erdem ve R. Murat Önok, **Teorik ve Pratik Ceza Özel Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 17. Baskı, Ankara, 2019.

Toroslul, Nevzat. Metin Feyzioğlu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Savaş Yayınevi, 19. Baskı, Ankara, 2019.

Tulay, M. Emre. “Seri Muhakeme Usulü (CMK m. 250)”, **İzmir Barosu Dergisi**, Yıl: 85, Sayı: 2, Mayıs 2020, ss.118-157.

Tulay, M. Emre. Yamaç Doğan, “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Basit Yargılama Usulü”, **Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, Aralık 2020, ss.349-376.

Turhan, Faruk. "Yeni Türk Ceza Kanununda Güvenlik Tedbiri Olarak Hak Yoksunluğu ve Yasaklılığının Niteliği, Kapsam ve Koşulları Üzerine Bir Değerlendirme", **Ceza Hukuku Dergisi (CHD)**, Yıl: 2, Sayı:4, Ağustos 2007, ss.171-196.

Uğur, Hüsamettin. “Ceza Muhakemesinde Kovuşturma Mecburiyeti İlkesinden Maslahata Uygunluk İlkesine”, **Türkiye Barolar Birliği Dergisi**, Sayı: 73, 2007, ss. 256-288.

Ünver, Yener. **İftira, Suç Uydurma, Yalan Tanıklık ve Bilirkişilik, İnfaz Kurumlarından Kaçma (TCK’da Düzenlenen Adliye Karşı Suçlar)**, Seçkin Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara, 2016.

Ünver, Yener ve Hakan Hakeri. **Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt I**, Adalet Yayınevi, 15. Baskı, Ankara, (Cilt I), 2019.

Ünver, Yener ve Hakan Hakeri. **Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt III**, Adalet Yayınevi, 15. Baskı, Ankara, (Cilt III), 2019.

Vergés, Jacques. **Savunma Saldırıyor**, (Çev. Vivet Kanetti), Metis Yayınları, Dördüncü Basım, 2013.

Welling, Sarah N. “Victim Participation in Plea Bargains”, **Washington University Law Review**, Cilt: 65, Sayı: 2, Ocak 1987, ss.301-356.

Wenzel, Michael. Tyler G. Okimoto, “Retributive Justice”, **Handbook of Social Justice Theory and Research**, (Ed. Clara Sabbagh ve Manfred Schmitt), Springer, New York, 2016.

Yapar, Mehmet Emin. **Ceza Muhakemesinde İddia Pazarlığı**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2013.

Yaşar, Ercan. “Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Seri Muhakeme Usulü”, **Adalet Dergisi**, Sayı: 65, 2020/2, ss.255-299.

Yavuz, Hakan A. **Ceza Muhakemesinde Kovuşturmaya Alternatif Yöntemler**, Adalet Yayınevi, Ankara, 2020.

Yenisey, Feridun. “Ceza Muhakemesi Süjelerinin İradelerinin Ceza Muhakemesinin Yürüyüşüne Etkisi Sorunu”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 19, Sayı: 2, ss.453-470.

Yenisey, Feridun ve Ayşe Nuhoglu, **Ceza Muhakemesi Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, Güncellenmiş 8. Baskı, Ankara, 2020.

Yılmaz, Zahit. Özge Apiş, “Seri Muhakeme ve Basit Yargılama Düzenlemelerinin Değerlendirilmesi”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 26, Sayı: 1, Haziran 2020, ss.62-106.

Yokuş Sevik, Handan. “Gürültüye Neden Olma Suçu (TCK md. 183)”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Cilt; 19, Sayı: 2, Ocak 2013, ss.363-379.

Yokuş Sevik, Handan. “Soruşturma Evresine Hakim Olan İlkeler”, **Fasikül Hukuk Dergisi**, Sayı: 21, Ağustos 2011, ss.13-29.

Yurtcan, Erdener. **Ceza Yargılaması Hukuku**, Seçkin Yayıncılık, 16. Bası, Ankara, 2019.

Zernova, Margarita. **Restorative Justice, Ideals and Realities**, Ashgate Publishing, Burlington USA, 2007.

Plea and Charge Bargaining Research Summary, U.S. Department of Justice, 24/01/2011, (<https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/PleaBargainingResearchSummary.pdf>, Erişim Tarihi: 20/10/2020).

Kazancı Mevzuat ve İçtihat Veritabanı – lib.kazanci.com.tr

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Karar Veritabanı - hudoc.echr.coe.int/tur

Justia Veritabanı - <https://supreme.justia.com/>

T.C. Adalet Bakanlığı – www.adalet.gov.tr

UYAP İstatistik Veritabanı - istatistikler.uyap.gov.tr

Yargıtay Emsal Karar Arama - karararama.yargitay.gov.tr

Legalbank Mevzuat ve İçtihat Veritabanı - legalbank.net